A -> y , cp';> -y' PUBLICAREA SOCIETĂŢII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE Și PSIHOLOGII JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov ANUL VIII Cartea ( ) Editat de L M Lopatin și V P Preobrazhensky SEPTEMBRIE-OCTOMBRIE MOSCOVA Tip-litografie Foarte aprobat T-va I N, Kushnerev și Ks, strada Pimenovskaya, proprie, casă Biblioteca "Runivers" CONŢINUT Pagină Abilitățile și dezvoltarea minții filosofice (Sfârșit) -G E Struve = Despre principiile eticii, B N Chicherina Gândurile pe moarte ale secolului nostru în Franța (Sfârșit) -A N Gilyarova Influența occidentală în Rusia în secolul al XVII-lea (Sfârșit) -V Klyuchevskogo Concepte de suflet și energie mentală în psihologie (Sfârşit) N Ya Grota SOI Corelația forțelor sociale -F V Sofronov Materialism economic și filozofie critică V M Chernova Controversă Critică imaginară (Răspuns lui B N Chicherin) -Vl S Solovyova Critică și bibliografie I recenzie de cărţi Mareus Dorman De la materie la minte -H D Vinogradova Alois Riehl Friedrich Nietzsche, der Künstler und der Denker - Yu I Aikhenvald - - Cărți și broșuri noi primite de editori Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV Revue philosophique, , - Yu I Aikhenvald III Știri de literatură filosofică străină (Extracte din recenzii în reviste străine) Societatea psihologică ANUNTURI · Biblioteca "Runivers" Abilități și dezvoltarea minții filosofice *) (Final') Legea de bază a dezvoltării minții filosofice După ce am prezentat caracteristicile principalelor tipuri ale minții filozofice, trecem acum la stabilirea semnificației acestora în istoria filosofiei Acest lucru ne va oferi ocazia să examinăm mai îndeaproape legea dezvoltării minții filozofice, ca fenomen uman universal Secvența în care am vorbit mai sus despre mințile dialectice, critice și constructive ca principale tipuri ale minții filozofice, fiind strâns legate de esența filosofiei, ne prezintă realizarea treptată a acestei esențe, adică soluția problemele filozofiei în istoria sa Dialectica, cu conceptele ei generale, categorizată după plauzibilitatea subiectivă; apoi critica, care are punctul de plecare în îndoială, și scopul ei în analiza obiectelor de cunoaștere; în sfârșit, sistemul științific al cunoașterii filosofice, ca o viziune de ansamblu asupra lumii, în concordanță, pe cât posibil, cu organizarea propriu-zisă a universului, este, de fapt, trei puncte principale în care activitatea gândirii se exprimă pe rând asupra soluției a problemelor filozofiei și care împreună cu aceasta ne permit să găsim dezvoltarea dreptului ei de bază Vezi cartea a -a "Întrebare, Philos si psihic Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" G E STRUVE Crearea de concepte generale care combină materialul haotic al experienței cotidiene și zborul independent al gândirii pe fundalul acestor concepte generale, pentru a satisface nevoile subiective ale spiritului, constituie întotdeauna și pretutindeni punctul de plecare firesc pentru orice filozofie Apoi urmează rapid reacția, o anumită dezamăgire și neîncredere față de formațiunile imediate ale gândirii Datorită experienței de viață, ele se dovedesc fie nefondate, fie de-a dreptul fictive, neconforme cu adevărul Mintea filozofatoare cade atunci în brațele îndoielii, de care nu se poate elibera decât cu ajutorul unei analize cuprinzătoare a formărilor imediate ale gândirii și a tuturor vederilor în general, recunoscute în primul minut ca adevăr neîndoielnic Și acum există un nou început în dezvoltarea vieții mentale, începutul criticii, îndoielii, analizei Se dezvăluie în strădania de căutare a elementelor constitutive ale gândirii și ființei, de a determina Fundamentele finale ale cunoașterii obiective, în măsura în care acestea sunt accesibile muncii analitice a gândirii În cele din urmă, mintea simte nevoia unei restabiliri mentale a

realității din părțile sale separate și, cu toată tensiunea energiei, trece la lucru pozitiv asupra unui sistem de filozofie, care în Forma gândirii ar reprezenta lumea obiectivă cât mai exact posibil , în conformitate cu cerințele metodei științifice Aici se termină munca teoretică a Minții Filozofatoare, dând loc unei activități practice care aplică vieții rezultatele cunoașterii adevărului Dar, întrucât cunoaşterea adevărului constituie o sarcină pentru om care nu se termină niciodată, nu este de mirare că în istoria omenirii găsim tot mai multe eforturi de extindere şi aprofundare a limitelor cunoaşterii, după tipul general de dezvoltare prezentat În această succesiune de manifestări tipice ale minții filozofatoare, găsim o analogie izbitoare cu punctele principale ale dezvoltării vieții mentale Biblioteca "Runivers" ABILITĂȚI ȘI DEZVOLTAREA MINȚII FILOZOFICE o persoană în general Facultatea To-is "dialectică, care mărturisește primul zbor al Filosofării, strâns legată de activitatea subiectivă a simțirii, reprezintă copilăria în dezvoltarea minții filozofatoare Această vârstă se distinge prin zborul liber și vivacitatea gândirii Mintea în această etapă de dezvoltare se ocupă de orice, dar foarte superficial; el își dezvoltă concepte despre orice, pune întrebări despre orice, dar este mulțumit de un răspuns și nu analizează conținutul acestuia Critica caracterizează, dimpotrivă, vârsta tinereții în dezvoltarea filozofiei Aceasta este epoca reflecției Nu se mai mulțumește cu datele tradiționale și nici cu formațiunile directe ale propriei gândiri, ci începe să se îndoiască de totul și analizează totul pentru a găsi noi Baze solide pentru o activitate matură și pozitivă în viitor În cele din urmă, munca constructivă asupra sistemului științific al filosofiei este cel mai înalt și ultimul fenomen în dezvoltarea minții filozofice; este o manifestare a maturității masculine, a energiei creatoare Se străduiește pentru acțiune, pentru satisfacerea nevoilor clar contemplate și suficient fundamentate ale vieții mentale, pentru o FILOZOFIE pozitivă, cu adevărat pozitivă Astfel, aceste trei puncte: dialectica, critica și sistemul științific al filosofiei, reprezintă în mod clar succesiunea funcțiilor de BAZĂ ale minții filozofice Ele descriu cursul gândirii filozofice de la început până la realizarea finală a aspirațiilor sale Prin urmare, ele constituie legea de bază a dezvoltării minții filozofice, lege care decurge atât din natura minții, cât și din esența filosofiei însăși Toate cele de mai sus necesită, desigur, unele explicații și justificare Psihologia dovedește că la un copil procesul de cunoaștere obiectivă a lucrurilor, spre deosebire de impresiile senzoriale subiective, începe cu o generalizare Biblioteca "Runivers" G E STRUVE caracteristici remarcabile cunoscute și acceptă obiecte externe Cu toate acestea, din cauza lipsei de observație dezvoltată, copilul nu observă încă diferențe destul de distincte între obiecte Își îndreaptă atenția în principal asupra trăsăturilor ascuțite care evocă impresii senzoriale puternice, iar apoi găsind aceleași trăsături în alte obiecte, le îmbrățișează cu un concept general, în ciuda celorlalte proprietăți care disting aceste obiecte unele de altele În acest fel, se unește într-un singur concept și desemnează într-un cuvânt astfel de lucruri pe care o persoană adultă le distinge exact Pentru un copil, de exemplu, cuvântul "tatic" înseamnă multă vreme o persoană în general adultă, asemănătoare în cele mai generale trăsături cu tatăl său În același mod, în mintea lui apar diverse clase de obiecte sau concepte generale prin asocierea directă a obiectelor cu anumite trăsături comune remarcabile *) Procesul de diferențiere a acestor concepte generale și trecerea la cele din ce în ce mai particulare și mai precis definite depinde de activitatea de

observație a copilului, de îmbogățirea minții sale cu noi trăsături speciale ale obiectelor, care le conferă un caracter din ce în ce mai individual Inițial, copilul distinge obiectele pe baza unui număr mic de trăsături comune, observate mai mult sau mai puțin accidental de facultățile sale mentale insuficient dezvoltate Având în vedere faptele psihologice citate, este destul de firesc ca mintea filozofatoare, care începe să se gândească la obiecte, să se oprească în primul rând la trăsături remarcabile și, conform acestor trăsături, să formeze concepte generale care unesc toate fenomenele și ființele lume Deci, tot ceea ce acționează asupra simțurilor externe este în mod natural combinat într-un singur comun *) A se vedea în acest sens în special: H Taine, De G intelligence · T I pp și urm Formation des noms généraux chez les petits enfants; precum și W Preyer, Die Seele des Kindes , p și urm Biblioteca "Runivers" ABILITĂȚI ȘI DEZVOLTAREA MINȚII FILOZOFICE concepție denotată prin cuvintele: natură, lume exterioară, materie, realitate obiectivă Se opune tot ceea ce nu ajunge în conștiința noastră cu ajutorul sentimentelor exterioare și care constituie conținutul intern al minții, cum ar fi: sentimente, gânduri, dorințe etc Luhg, sufletul, lumea ideală sunt cuvinte care combină acest lucru serie de obiecte de cunoaștere În dezvoltarea naturală a omului, impresiile senzoriale obiectivate preced activitatea reflexivă a minții, conducându-ne la percepția conștientă a propriilor stări interne ca ceva deosebit, spre deosebire de lumea senzorială Ca urmare, astfel de concepte generale precum spirit, suflet, lume ideală etc , apar mai târziu și se dezvoltă sub influența conceptelor dezvoltate anterior: natura senzuală, lumea materială To-există concepte referitoare la lumea ideală, formate pe baza analogiei cu conceptele dezvoltate anterior despre lumea senzuală, fenomenele și ființele ei În orice caz, ținând cont de cele spuse despre primele școli ale filosofiei grecești, rezultă că în domeniul istoriei filosofiei, conceptele generale constituie punctul de plecare pentru toate cercetările filozofice ulterioare, mai detaliate Recunoscând, așadar, manifestările capacității dialectice ca începuturi ale dezvoltării filozofice, corespunzătoare copilăriei, nu avem totuși în minte să le negam semnificația în ramurile ulterioare, mai mature ale gândirii Dimpotrivă, o viziune rațională a dezvoltării în general, și în special a dezvoltării vieții mentale, duce la concluzia că în dezvoltarea progresivă apariția unor noi principii vitale nu elimină acțiunea normală a celor precedente, ci le îmbrățișează, îi însufleţeşte şi îi induce la manifestări noi, mai pline Drept urmare, formarea conceptelor generale nu este slăbită și nu se oprește cu dezvoltarea ulterioară a filosofării Dialectica continuă Biblioteca "Runivers" G E STRUVE actiunea sa este continua si ramane intotdeauna una din Functiile necesare ale mintii cu rezolvarea corecta a problemelor filosofiei Completarea acestei Funcții cu noi începuturi la cel mai înalt stadiu de dezvoltare o însuflețește și o îmbogățește cu o serie întreagă de formațiuni noi, mai mature, care atestă progresul în această zonă specială a generalizărilor dialectice La urma urmei, procesele mentale prin care copilul formează concepte și cuvinte generale, asimilează vorbirea și o folosește în mod independent, se maturizează împreună cu restul Funcțiilor minții și în legătură cu acestea se dezvoltă mai deplin, mai bogat, mai rapid Din cele spuse, este clar că activitatea critică a minții care urmărește manifestările dialecticii nu elimină deloc dezvoltarea ulterioară a principiilor dialecticii, ci se unește cu acestea, le folosește, le corectează greșelile, în general le reînnoiește cu noile sale achiziții mentale Tânărul nu încetează să

formeze noi concepte generale; dimpotrivă, sub influența aspirațiilor sale subiective, conceptele generale capătă un caracter independent și se îmbogătesc cu conținut din viața reală Cu toate acestea, alături de Funcția dialectică sus-menționată, în tânăr se naște o activitate nouă, reflexivă, analitică, critică, puțin cunoscută copilului sau chiar complet necunoscută lui Încrederea dogmatică a copilului în adevărul vederilor tradiționale sau direct formate își pierde, în timp, prin experiență, caracterul necondiționat În minte pătrund diverse îndoieli teoretice și indignare practică, cauzate de activitatea reflexivă a gândirii O bogată aprovizionare de formațiuni subiective ale gândirii, simțirii și nevoilor individuale i se opune din ce în ce mai multe date obiective, în special cerințelor inexorabile ale relațiilor din viața reală Decat aceasta contradictie intre formatiile subiective initiale ale mintii si conditiile obiective ale fiintei se dezvolta mai puternic in constiinta Biblioteca "Runivers" J ABILITĂȚI ȘI DEZVOLTAREA MINȚII FILOZOFICE cel puțin în termeni generali, opiniile lor cu privire la acest subiect cu cele prezentate mai sus După Hegel, cursul gândirii filosofice începe cu o teză, afirmare, apoi trece în antiteză, negație și, în final, echilibrează aceste principii într-o sinteză care, luând din nou caracterul de teză în timpurile moderne, determină același proces în raport cu conținutul nou apărut Astfel, în domeniul istoriei, se dezvăluie o bogăție incomensurabilă de vederi filosofice, apropiindu-se din ce în ce mai mult de adevărul absolut Această lege a lui Hegel are o anumită bază Factuală în fenomenele mentale ale creierului și reacție De fapt, nu există nicio îndoială că la ființele vii orice acțiune într-o anumită direcție, care continuă pentru un anumit timp, epuizează forțele corespunzătoare ale individului și, ca urmare, atrage opoziția altor forțe, cu scopul de a restabili ca pe cât posibil echilibru între funcţiile vitale ale organismului Aceeași lege de acțiune și reacție își dezvăluie efectul în domeniul vieții mentale Dar Hegel nu și-a redus deloc viziunea asupra cursului filozofiei la aceste principii biologice; a rămas cu totul în sfera conceptelor generale și s-a mulțumit numai cu formularea legii menționate Ca urmare a acestui fapt, filosofia modernă îi datorează, de fapt, ideea generală a dezvoltării, precum și definirea celor mai remarcabile momente de dezvoltare din punctul de vedere al gândirii abstracte, care sunt: afirmarea și negația Cu toate acestea, formula lui Hegel este lipsită de conținut vital și, prin urmare, de adevăr real În chestiunea dezvoltării, Hegel este reprezentantul unei dialectici grandilocvente, nu lipsită de o anumită semnificație în conceptele sale generale, dar care conține singurele schițe nedefinite ale cercetărilor ulterioare în acest domeniu Pentru momente abstracte Biblioteca "Runivers" G E STRUVE dezvoltare, afirmare, negație și sinteză, trase de el din acțiunea gândirii abstracte, a fost necesar să se găsească momente specifice care să umple Formula abstractă a dezvoltării cu conținut vital și să dea astfel acestei Formule însăși caracterul de realitate Factuală În acest scop, s-a dovedit a fi necesar, în primul rând, să se transfere întreaga chestiune a dezvoltării de la limitele dialecticii, care se mulțumește cu locurile comune, în domeniul manifestărilor particulare ale vieții și istoriei, iar în acest domeniu să se supun acest Material Faptic unei analize critice Această sarcină critică asupra problemei dezvoltării filozofiei a fost încercată de Kont A ajuns la celebra sa teorie a celor trei stări ale minții, care își găsesc expresia în teologie, metafizică și filozofie pozitivă După depășirea etapelor anterioare de dezvoltare, aceasta din urmă reprezintă, după Comte, cel mai înalt și unicul principiu științific al filosofiei Viziunea de mai

sus a lui Comte este, fără îndoială, un progres semnificativ în comparație cu viziunea lui Hegel În primul rând, principiul critic își iese în sine aici Comte nu își exprimă Formula pentru dezvoltarea filozofiei doar dogmatic, cu încredere directă în adevărul imaginilor sale subiective, așa cum a făcut Hegel; simte deja nevoia să-și justifice Formula prin date obiective, psihologice și istorice Potrivit lui Comte, legea dezvoltării trebuie să fie rezultatul unui studiu al vieții mentale a omului și a istoriei sale cu ajutorul științelor speciale, iar el, de fapt, a încercat într-o anumită măsură să clarifice aceste principii psihologice ale dezvoltării a filozofiei tío, pe de altă parte, la o examinare mai atentă a de-ia, rezultă că Comte, în critica sa, s-a supus exclusiv tendințelor negative, de opoziție, în loc să aibă în vedere Faptele pozitive pentru a deduce concluziile sale din acestea Ca o consecință a acestui fapt, Biblioteca "Runivers" ABILITĂȚI ȘI DEZVOLTAREA MINȚII FILOZOFICE în ciuda numelui pretențios de yaozshiivpzlil, el este și în această chestiune reprezentantul unui început mai degrabă negativ decât unul pozitiv; el distruge, dar nu construiește Deci, nu este greu de observat în primul rând că însăși ideea de dezvoltare în Comte are un caracter predominant negativ Dezvoltarea nu se bazează, în opinia sa, pe perceperea posesiunilor prezente ale trecutului, pe funcționarea neîntreruptă a funcțiilor de bază ale minții și pe cele mai înalte stadii de dezvoltare, ci se realizează numai prin distrugerea începuturilor anterioare de dezvoltare de către cele ulterioare - deci, prin negare necondiţionată Metafizica, ca a doua etapă în dezvoltarea filozofiei, este, după Comte, negația teologiei, iar filosofia pozitivă, ca treaptă superioară, este negația metafizicii Astfel, nu este de mirare că dintr-o astfel de însumare a negativelor nu poate ieși nimic pozitiv, în sensul Adevărat al cuvântului Întreaga filozofie a lui Comte, în măsura în care este originală, este epuizată de critica complet negativă În plus, "marea lege" a lui Comte este șchiopătată din cauza lipsei de acuratețe în însăși definirea principiilor de bază ale dezvoltării filozofiei Teologia, chiar și după definiția lui Comte, ca personificare poetică a forțelor naturii, nu este un fenomen filozofic deloc b În dezvoltarea sa, el nu creează deloc nicio filozofie și, prin urmare, nu poate servi drept punct de plecare pentru dezvoltarea filozofiei pozitive Acest început își găsește expresia în religie Religia, totuși, Comte însuși a recunoscut ca fenomen deosebit în comparație cu Filosofia și de aceea, alături de Filosofia pozitivă, a încercat să întemeieze una nouă religie pozitivă În acest sens, ce valoare poate avea teologia pentru dezvoltarea filozofiei, având cele mai strânse legături cu religia credinţele?Pe ce temei poate fi recunoscută teologia ca Biblioteca "Runivers" G E STRUVE primul început compus, punctul de plecare al întregii dezvoltări a filozofiei ca filozofie? Înțelegem semnificația religiei, și în consecință a teologiei, în dezvoltarea generală a vieții mentale a omului; apare destul de clar în istoria religiei și a teologiei Dar tocmai din acest motiv nu-l putem recunoaște ca un moment de tranziție în dezvoltarea minții în general, nici unul dintre Formele, chiar primitive, ale filosofiei Dimpotrivă, suntem forțați să vedem în ea unul dintre fenomenele fundamentale ale vieții mintale, dezvoltându-se în paralel cu filosofia de la primele începuturi până la maturitatea deplină De aici rezultă că nu există o tranziție complet evolutivă de la religie și teologie la filozofie, așa cum în dezvoltarea embrionară a organismelor superioare inima nu trece în creier, ci se dezvoltă în paralel cu creierul Comte, așadar, a plasat teologia în Formula sa fără

niciun motiv, datorită unei tendințe exclusiv negative, în numele căreia a căutat să arate că religia nu ia parte la dezvoltarea adevăratei filozofii și trebuie exclusă odată pentru totdeauna din limitele sale Aceeași tendință negativă se regăsește în concepțiile lui Comte despre metafizică Aici, însă, această tendință este cu atât mai puțin adecvată, deoarece conceptele metafizice fac parte din fiecare filosofie în general, fără a exclude filosofia pozitivă a lui Comte Conceptul de natură, ca formă a ființei, cuprinzând numai fenomene fizice, cu calități cunoscute, precis definite, mai departe de conceptele de forță, mișcare, spațiu, timp, cauzalitate, oportunitate, fenomene și esență a materiei și spiritului etc , sunt folosite de Comte sau în sens pozitiv, sau ca obiecte de negație, și toate acestea sunt concepte metafizice generale referitoare la existent, i e fiind În loc să examinăm critic sensul conceptelor metafizice de mai sus în dezvoltarea treptată a filozofiei, în schimb Biblioteca "Runivers" ABILITĂȚI ȘI DEZVOLTAREA MINȚII FILOZOFICE Pentru a determina participarea lor corespunzătoare la această dezvoltare și, în general, la procesele de cunoaștere, Comte le neglijează, recunoscându-le ca fenomene de tranziție, neavând nicio semnificație pozitivă pentru filozofie, depășind cu totul limitele ei De aici a venit binecunoscuta propoziție negativă, repetată fără sens după Comte de mulți până astăzi, că metafizica este incompatibilă cu Filosofia științifică Între timp, nu există nicio filozofie care s-ar putea lipsi de acest gen de concepte generale: ele fac parte direct din opiniile celor mai "pozitivi" și "științifici " gânditori, pentru că fără ei nu ne putem gândi la lume și la fenomenele ei Respingerea unor astfel de concepte, în loc de elucidarea lor, suspendă rezolvarea celor mai esenţiale probleme ale filosofiei Prin această negare, Comte și adepții săi au dovedit doar că în chestiunea dezvoltării filozofiei ei stau într-un punct de vedere unilateral, care, de fapt, este destul de suficient pentru a dezvălui deficiențele concepției dialectice asupra acestei chestiuni, dar, mai mult, nu poate servi încă ca punct de plecare la rezoluția sa pozitivă, la definirea științifică a începuturilor filosofiei și a dezvoltării ei Efortul pentru o rezolvare mai pozitivă a problemei dezvoltării este reprezentat de Herbert Spencer în System of Synthetic Philosophy Conform învăţăturii sale, dezvoltarea are loc graţie proceselor de diferenţiere şi integrare a principiilor de bază ale fiinţei Omogenitatea primitivă, nedefinită, a acestor principii suferă descompunere, iar apoi din elementele descompuse se formează diverse combinații, agregate, care la rândul lor, ca urmare a unor procese ulterioare de diferențiere și integrare, produc în cele din urmă fenomene superioare, foarte complexe ale vieții Iar viața mentală a omului, și în consecință și filosofia, se dezvoltă, după Spencer, pe baza aceleiași legi Întrebări de filosofie, carte - Biblioteca "Runivers" G E STRUVE Õ Viziunea lui Spencer despre dezvoltare satisface mai mult cerințele unei adevărate științe filozofice decât dialectica abstractă a lui Hegel și critica negativă a lui Comte Conceptele generale de evoluție și începuturile ei își găsesc aici o expresie mai pozitivă și sunt explicate cu ajutorul unor fenomene reale de existență universală și a faptelor biologiei Legea generală a dezvoltării, prezentată de Spencer, nu se ridică dincolo de limită: la viață ;· de fapt, în sfera sub-noră a conceptelor generale, așa cum o vedem în Hegel; nici în spiritul lui Comte nu se mulțumește cu definiții negative, aplicate în mod tendențios unui cerc restrâns de anumite fenomene ale vieții mentale (teologie, metafizică și filozofie, înțelese doar ca o comparație a rezultatelor științelor speciale)

Dimpotrivă, legea dezvoltării lui Spencer, pe lângă vastitatea definiției și aplicării sale la toate fenomenele vieții, se bazează pe un anumit cerc de date Faptice și încearcă să-și derive conținutul din acestea În ciuda acestui fapt, Formula Spencer nu ni se pare pe deplin satisfăcătoare În primul rând, este încă prea abstract, adică, în terminologia explicată mai sus, prea dialectică Momentele logice de dezvoltare din teoria lui Hegel - teză, antiteză și sinteză - Spencer au fost înlocuite cu principii matematice, primele două momente Hegel corespunzând diferențierii, iar principiul sintetic se apropie de integrare Este adevărat că și în această privință Formula gânditorului englez reprezintă un progres considerabil În măsura în care matematica este capabilă să elucideze adevărata structură a lumii mai precis și mai precis decât categoriile abstracte ale dialecticii, cu atât mai mult formula de dezvoltare a lui Spencer se apropie mai mult decât cea dialectică a lui Hegel de o explicație a acelui fenomen universal pe care îl avem dezvoltarea apelurilor, adică evoluţie Dar matematica, prin însăși natura ei, este o știință prea abstractă și prea formală pentru a fi capabilă Biblioteca "Runivers" ABILITĂȚI ȘI DEZVOLTAREA MINȚII FILOZOFICE cel puțin prin analogie, să contribuie la explicarea principiilor de bază ale vieții și, în consecință, la formularea legii dezvoltării acesteia Baza pentru aceasta ar trebui să fie chiar fenomenele vieții, date concrete, faptice ale mișcării vitale, dezvăluind vizual toate acele principii care sunt direct implicate în această mișcare Spencer, de fapt, după cum am observat deja, are în vedere aceste date de fapt, dar nu le marchează în Formula sa de dezvoltare, ci le determină numai cu ajutorul analogiei matematice, în urma căreia se întoarce din real Sfera vieții din nou în domeniul conceptelor abstracte și al dialecticii Al doilea, nu mai puțin important motiv pentru care nu putem, fără rezerve, să recunoaștem formula de mai sus ca satisfăcătoare, este că Spencer derivă principiile principale ale dezvoltării dintr-o analiză a fenomenelor inferioare ale existenței fizice Numai cu ajutorul lor explică fenomenele superioare ale vieții Dar, în loc de asta, era necesar, dimpotrivă, să admitem că adevăratele începuturi ale dezvoltării se dezvăluie cel mai clar în fenomenele cele mai înalte ale vieții, drept urmare chiar aceste fenomene oferă materialul științific necesar pentru o determinare precisă principalele motive ale întregului proces de dezvoltare Din punct de vedere al metodologiei științifice, fără îndoială, este mai rațional să recunoaștem fenomenul cel mai înalt și, în același timp, universal al vieții, spiritul de a acționa oportun, ca principiu primitiv, dat în esență, nu subiect la o analiză ulterioară, decât să recunoaștem ființa fizică, lipsită de gândire, și proprietățile ei slabe sunt atât de elementare la început și din aceasta, prin intermediul unei argumentații încordate, deducem că că din ea nu poate fi niciodată, nici logic, nici faptic, deductibil, adică cea mai înaltă manifestare a vieții, spiritul, acționând în mod oportun Tendința naturalistă, care izvorăște din prejudecățile dogmatice și nefondate ale materialismului, este încă prea dominantă în mintea lui Spencer pentru ca Formula sa de dezvoltare să nu suporte Biblioteca "Runivers" G E STRUVE această amprentă asupra ta Negarea independenței principiului mental și derivarea acestuia din principiile fizice este o axiomă a sistemului filozofic al lui Spencer Drept urmare, nu determină principiile particulare ale dezvoltării mentale, ci, spre deosebire de Fapte, le atribuie un loc subordonat în comparație cu principiile materiale Interpretând astfel manifestările vitale ale spiritului prin intermediul categoriilor Fizice, Spencer

modifică în mod arbitrar adevăratul caracter al acestor manifestări Ca o consecință a acestui fapt, Formula sa nu elucidează suficient nici dezvoltarea treptată a minții filozofice, nici istoria filozofiei în general Comparând opiniile declarate ale lui Hegel, Comte și Spencer cu legea de dezvoltare a minții filozofatoare prezentată de noi, vedem, în primul rând, că această lege cu conținutul ei completează Formulele gânditorilor menționați Principalele puncte ale acestei legi sunt concepte generale, i e dialectica, analiza lor, i e critica și, în cele din urmă, știința filozofică, ca rod matur al activității constructive, sunt parțial de acord cu momentele de dezvoltare care fac parte din Formulele de mai sus Primul dintre aceste începuturi, adică dialectică, corespunde tezei lui Hegel, precum și metafizicii lui Comte și monotoniei primitive a lui Spencer Critica în domeniul filosofiei este de obicei combinată cu negația, în consecință devine o antiteză; analiza lui este un proces de diferențiere În fine, știința filozofică, ca sistem de cunoaștere de bază, are un caracter sintetic și pozitiv și este, în același timp, rezultatul integrării Diferența dintre Formulele acestor gânditori și ale noastre constă în faptul că a noastră este complet concretă și se bazează pe datele cele mai imediate ale oricărei dezvoltări în general, adică asupra faptelor dezvoltării mentale umane, asupra psihologiei Pentru ceea ce ne oferă posibilitatea de a determina principalii Factori de dezvoltare a exact Biblioteca "Runivers" ABILITĂȚI ȘI DEZVOLTAREA MINȚII FILOZOFICE Õ nimic altceva decât propria experiență de viață, propria mișcare mentală din copilărie până la maturitate? Aici vedem cel mai simplu și mai accesibil tip de dezvoltare pentru mintea umană, tipul care, în general, ne conduce la ideea de dezvoltare și ne familiarizează direct cu momentele sale marcante O singură cale ne poate conduce la o înțelegere corespunzătoare a fenomenelor dezvoltării, cea care ne conduce în general la cunoașterea și înțelegerea lumii, la explicarea fenomenelor sale obiective; și așa este experiența interioară, viața mentală în general și explicarea tuturor datelor obiective din punctul ei de vedere Dacă nu am suferit dezvoltarea în noi înșine și nu am experimentat-o asupra noastră; dacă viața mentală nu ar duce la conștiința noastră a momentelor sale principale, atunci nu am vorbi deloc despre dezvoltarea lumii obiective și nu am avea ocazia să o cunoaștem, întrucât ne-ar lipsi, ca să spunem așa, un organ pentru percepția datelor care mărturisesc dezvoltarea în afara noastră Aceasta dovedește că fenomenele tipice și de bază ale dezvoltării, capabile să servească drept punct de sprijin pentru explicarea altor fenomene, ne apar nu în lumea exterioară, în Soera inferioară a ființei și a vieții, ci în Faptele dezvoltării mentale a unui persoană Aplicarea tipurilor de cel mai de jos fel la explicarea fenomenelor superioare ale vieții nu duce niciodată la scop; dimpotrivă, dă naștere la nedumeriri și dificultăți în mod constant repetate Aceste dificultăți nu pot fi eliminate prin niciun efort artificial de dialectică și critică Dimpotrivă, tipurile inferioare de dezvoltare devin inteligibile atunci când suntem familiarizați cu tipurile superioare și cele mai înalte În aceste tipuri inferioare funcționează aceleași principii fundamentale ca și în cele superioare, cu singura diferență că acțiunea acestor principii este încă în unele privințe ascunsă și nu își dezvăluie încă pe deplin conținutul Prin urmare, noi suntem cei care trebuie să monitorizăm progresul în funcționarea acestora Biblioteca "Runivers" G E STRUVE până la cele mai înalte manifestări, iar din ele doar să tragă concluzii despre natura lor reală Apoi, cu ajutorul acestor principii superioare, explicarea Faptelor corespondente ale Formelor inferioare

de dezvoltare pare mult mai puțin dificilă și conduce la o viziune completă a seriei de fenomene studiate fără nicio exagerare artificială Observațiile de mai sus sunt aplicabile și în acest caz Am văzut deja că datele istorice referitoare la dezvoltarea generală a filosofiei își găsesc explicația pe baza principiilor caracteristice prezentate care funcționează în personalitatea filozofatoare În ambele cazuri, începuturile - dialectice, critice și constructive, datorită alternanței succesive și reînnoirii treptate a activității lor, reprezintă un progres tipic în dezvoltarea psihică a omului Aceasta presupune realizarea integrală a filozofiei ca o manifestare particulară a vieții în istoria omenirii Față de Formula pe care am prezentat-o, totuși, se poate obiecta că este prea îngustă, mai ales în comparație cu Formulele lui Hegel și Spencer, că, bazată exclusiv pe dezvoltarea mentală a omului, nu permite aplicații mai largi și în principal că nu explică Faptele universale ale dezvoltării, nici principiile sale constitutive Pe aceeași bază, există posibilitatea unui argument critic împotriva poziției noastre metodologice asupra necesității de a explica fenomenele inferioare ale lumii cu ajutorul principiilor descoperite în acțiunea fenomenelor superioare și cele mai înalte O respingere exhaustivă a acestor obiecții ar necesita o cercetare metafizică și metodologică mai extinsă și, în plus, nu are legătură directă cu subiectul prezentei discuții Dorind, totuși, în limitele acestei lucrări, cel puțin parțial, să clarifice semnificația Formulei de dezvoltare a minții filozofice prezentate pentru perspectiva generală Biblioteca "Runivers" ABILITĂȚI ȘI DEZVOLTAREA MINȚII FILOZOFICE niya Vom încheia investigația noastră cu câteva observații superficiale pe acest subiect Concepte generale, analiza și sistemul științific al filosofiei, ca momente de cel mai înalt tip de dezvoltare direct accesibile nouă, i e dezvoltarea vieții mentale a unei persoane, cuprind, împreună cu aceasta, începutul oricărei dezvoltări în general în lume Este necesar doar aplicarea corectă a acestor momente de dezvoltare la un conținut nou care diferă de fenomenele vieții mentale și atunci nu va fi greu să arătăm că tocmai aceste principii acționează și în domeniul Fenomenelor, care sunt de obicei atribuite o categorie specială a Lumii Fizice Momentul primordial al dezvoltării Lumii Fizice trebuie cu siguranță recunoscut ca fiind principiul universal, care, la o examinare mai atentă, corespunde pe deplin principiului dialectic în domeniul vieții mentale, adică concepte generale Așa-numitele legi ale lumii fizice, care se găsesc direct în mișcarea materiei primitive și în formațiunile sale primare, sunt principiile generale care determină, cu o legalitate internă, imanentă, acțiunea materiei și, în consecință, a ei dezvoltare Se poate, de fapt, obiecta la aceasta, că tot felul de legi sunt doar rodul activității mentale comparând anumite Fapte între ele și unind trăsăturile lor comune într-un întreg abstract Aceasta arată că așa-numitele legi nu constituie adevăratele începuturi ale ființei Este clar că formularea științifică a ambelor legi de către mintea umană nu poate fi recunoscută ca o ființă reală, existând independent, independent de minte Cu toate acestea, ar trebui să ne punem întrebarea: există într-adevăr principii care corespund ideii noastre de drept? Proprietăți generale ale fenomenelor, Fapte care le dezvăluie constanța, uniformitatea și legătura universală, unitatea lor de bază, nu au un caracter real, nu sunt principii obiective care acționează în lume și justifică? Biblioteca "Runivers" G E STRUVE conceptul nostru științific despre legi și formularea lor? Tocmai aceste principii generale, de bază ale ființei, care acționează uniform în toate serii

de fenomene și servesc drept bază pentru conceptul nostru științific despre legile lumii, răspund, în domeniul ființei universale, la concepte generale în limitele a dezvoltării vieții mentale În opinia noastră, acest început universal și monoton în haosul unor fenomene particulare, mereu în schimbare, nu poate fi definit clar decât ca o idee, un gând, pătrunzând cu conținutul său comun neschimbător materia primă a ființei Numai o idee, ca manifestare a spiritului, poate conţine un conţinut universal, neschimbător, care poate fi exprimat prin intermediul formulelor logice şi matematice Acesta este tocmai conținutul așa-numitelor legi ale naturii Și dacă cineva nu vrea să fie de acord cu aceasta de dragul dogmelor naturalismului, atunci, nu mai puțin, și atunci trebuie să admită că principiul primitiv în dezvoltarea lumii sunt tocmai acele proprietăți generale și uniforme ale fenomenelor care fac vorbim despre legile lumii și care corespund ideilor generale în limitele vieții mentale În ambele cazuri, acestea sunt începuturile universalului, monoton, care determină toată dezvoltarea ulterioară a acestei ființe Începutul este critic și analitic în dezvoltarea universului, care diferă puternic de antiteza inutilă Hegel, a fost explicat în detaliu de Spencer sub numele de diferențiere La prima vedere, ar putea părea că nu există nimic în comun între aceste două principii și în special că diferențierea, ca început al dezvoltării fenomenelor obiective ale lumii, nu poate fi redusă la procese mentale Cu toate acestea, este ușor să arătăm că acest principiu devine și de înțeles și poate fi elucidat în mod corespunzător doar din punctul de vedere al proceselor mentale ale vieții universale Diferențierea, ca descompunere a monotonului primitiv



Tranziția materiei în fenomene particulare particulare și, în general, ca moment de dezvoltare, diferă semnificativ de dezintegrarea haotică a oricărui conglomerat în părțile sale componente Această diferență constă în faptul că începuturile, derivate din procesul de diferențiere, îndeplinesc o anumită Funcție, ca mijloc auxiliar pentru progresul în continuare Numai ca urmare a adaptării și completării reciproce a acestor principii, se formează fenomene ale vieții din ce în ce mai complete și mai mature Acest lucru este dovedit atât de descompunerea materiei cosmice primitive în rudimentele corpurilor cerești separate, cât și de descompunerea celulei organice în rudimente de noi formațiuni cu funcții vitale precis definite, în general, orice descompunere a unei ființe date, ca și Factorul dezvoltării ulterioare a vieții sale Aceeași descompunere a monotoniei primitive a ființei de-a lungul direcției evoluției se realizează, evident, sub îndrumarea gândirii care acționează rapid Nu poate servi decât ca o explicație a Faptului că procesul de descompunere nu capătă un caracter haotic, ci devine un factor de dezvoltare Prin urmare, principiul extrem)? Adversarul oportunității este forțat să vorbească despre scopul, sarcina, utilitatea și apoi despre scopul tuturor organelor și funcțiilor noi ale unei ființe în curs de dezvoltare Acesta este motivul pentru care descompunerea monotoniei primitive, chiar și pentru un adept unilateral al naturalismului precum Spencer, apare ca un proces matematic de diferențiere, dezvăluind Factorii constitutivi de o anumită magnitudine Dar acest proces ne este cunoscut în realitate, de fapt, doar ca procesul de gândire al unui matematician În afara acestei analogii reale, care explică esența acestui proces, diferențierea este un cuvânt fără un sens definit, o Formă fără un conținut propriu, și deci un termen incapabil să elucideze vreo dată a lumii obiective De aici rezultă că comparaţia 

Diferențierea lui Spencer, ca factor de dezvoltare universală, cu principiul mental al analizei, criticii, nu este o întindere, ci decurge din însăși natura acestui principiu, din participarea sa efectivă la procesul de dezvoltare Ultimul moment al dezvoltării în lumea obiectivă ne apare sub forma unei construcții care unește începutul procesului anterior de descompunere, diferențiere, fie că va fi o aranjare astronomică a corpurilor cerești, fie o aranjare a Funcțiilor organice într-un ființă vie sau, în cele din urmă, o aranjare a diferitelor fenomene și relații create de dezvoltare apoi popoare individuale, apoi întreaga umanitate, cum ar fi, de exemplu, familia, societatea, statul sau vorbirea, artele, științele speciale, filozofie etc Dispozitivele de acest fel sunt ultimele și cele mai înalte fenomene ale vieții pe care le avem la dispoziție Hegel vede în ele o sinteză, Spencer o integrare a principiilor constitutive ale universului Principalul acord al acestor momente cu ultima fază de dezvoltare a minții filozofice prezentate mai sus, i e cu o întreagă viziune asupra lumii, cu știință, cu un sistem filozofic - evident În ambele cazuri, se dezvăluie un Factor constructiv care formează dispozitive, sisteme, singura diferență fiind că în lumea exterioară aceste sisteme iau naștere din material sensibil și ca urmare a acestuia apar ca ființe vizibile și tangibile, în timp ce în lumea mentală sferă au un caracter mental, ideal Dar gândurile și ideile care fac parte din sistemele științifice și filozofice au întotdeauna în vedere percepția întregului sistem de adevăr care ne apare în structura lumii reale Și tocmai în acest Fapte se dezvăluie o legătură direct profundă, inviolabilă, între eforturile constructive ale minții umane și construcția reală a lumii În esență, aceste aspirații sunt una dintre cele mai înalte și, în același timp, cele mai înțelese manifestări ale acelei lumi- Biblioteca "Runivers" ABILITĂȚI PENTRU DEZVOLTAREA MINTEI FILOZOFICE Õ Õ a principiului nostru creator, care servește drept cauză a ordinii raționale a ființei, cu o legitimitate matematică accesibilă gândirii noastre și cu Funcții care se completează reciproc, ca mijloc de dezvoltare din ce în ce mai completă a vieții universale Structura cunoașterii umane și sistemul filozofic, ca manifestări ale activității constructive a omului, nu sunt decât o reflectare a celei mai înalte puteri creatoare care se găsește în structura lumii, o reflecție corespunzătoare mijloacelor și ajutoarelor limitate în mod natural ale mintea umană Dar chiar și în aceste limite înguste, în conformitate cu cele de mai sus, ajungem la concluzia că dezvoltarea treptată a minții filosofice, împreună cu principiile care funcționează în ea, nu este în esență altceva decât o repetiție concentrată, microcosmică a acelei universale, macrocosmice dezvoltare care ajunge la conștiința noastră cu ajutorul aranjamentului maiestuos al universului G Struve Biblioteca "Runivers" Despre principiile eticii Justificarea binelui, Filosofia morală, Vladimir Solovyov / - Dreptul la morală, Eseuri de etică aplicată, proprii eu Cartea domnului V Solovyov Justificarea binelui este un fenomen proeminent în literatura filozofică rusă Autorul și-a propus nu numai să clarifice fundamentele filozofice ale moralității, ci și să arate aplicarea lor în toate domeniile vieții umane, la drept, la stat, la relațiile economice O altă lucrare, al cărei titlu a fost scris mai sus, este, cu unele completări, un extras din lucrarea extinsă menționată Toate acestea împreună reprezintă un fel de viziune asupra lumii, impregnată cu un spirit moral și care se străduiește să-i subordoneze toate aspectele activității umane Prin abilitățile și educația sa, domnul Solovyov este pe deplin pregătit pentru rezolvarea acestei sarcini dificile Cea mai

înaltă structură a gândirii, combinată cu un sentiment moral profund și
sincer, capacitatea de a ridica și îmbrățișa întrebări filozofice în
toată amploarea, informațiile extinse și variate și, în sfârșit, un
talent strălucit pentru expunere îl fac unul dintre cei mai remarcabili
reprezentanți a generaţiei moderne de filozofi ruşi care au ajuns deja
în plină maturitate Ot Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ
de la el, mai mult decât de la oricine altcineva, se putea aștepta o
dezvoltare temeinică a filozofiei morale Aceste calități excelente au,
totuși, o parte periculoasă Un zbor înalt al gândirii poate fi realizat
în detrimentul conexiunii interne Formularea largă a întrebărilor
filozofice nu este întotdeauna susținută de o cunoaștere suficientă a
materialului factual dezvoltat de științele private, iar înclinațiile
teosofice ale domnului Solovyov conferă uneori o preponderență
imaginației asupra logicii stricte Între timp, tocmai în prezent, mai
mult ca niciodată, este nevoie de prudență în dezvoltarea gândirii
filozofice Timpul pentru crearea unor sisteme filosofice vaste,
nesusținute de date științifice suficiente, a trecut irevocabil
Filosofia și-a pierdut farmecul de odinioară tocmai pentru că s-a dedat
prea mult la construcțiile aeriene Este posibil să-i restabiliți
autoritatea doar așezându-l pe baze solide și arătându-și legătura cu
fenomenele lumii reale Înainte de a ridica o clădire, trebuie să o
așezi ferm pe pământ, descoperind acele principii de nezdruncinat pe
care se sprijină Numai aceasta poate da filozofiei un sens cu adevărat
științific Prudența în dezvoltarea gândirii este cu atât mai necesară
cu cât sarcina în sine a devenit mult mai dificilă decât înainte Acum
nu este suficient să construim un sistem bazat pe legătura logică a
începuturilor; este necesar să ducem aceste principii prin toate
fenomenele, să arătăm că ele sunt confirmate de Fapte, iar pentru
aceasta este necesar să stăpânim, cel puțin în trăsăturile principale,
vastul material Factic obținut de științele individuale În domeniul
eticii, mai ales, trebuie să se ocupe cu istoria, cu dreptul, cu
economia politică Dacă un filosof, nefiind specialist în aceste
științe, decide să critice rezultatele obținute de acestea, trebuie să
facă acest lucru, pe de o parte, pe baza unei cunoașteri temeinice cu
subiectul, Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN pe de altă parte, pe
baza unui punct de vedere foarte precis formulat și strict justificat,
care dă un standard de nezdruncinat de evaluare a fenomenelor Din
nefericire, tocmai în această ultimă privință cartea domnului Solovyov
prezintă un neajuns esențial, subminând concluziile sale chiar la
temelia lor Punând o problemă morală în toată amploarea ei, o transferă
pe un asemenea teren pe care nu poate fi deloc rezolvată El vrea să
construiască o filozofie morală nu numai independent de orice religie
pozitivă, ci și fără a recurge la filozofia teoretică sau la metafizică
Primul este perfect de înțeles și adevărat G Solovyov notează pe bună
dreptate că, odată cu diferența dintre religiile pozitive, o alegere
rezonabilă între ele este din nou determinată de principiile filozofice
Altfel, va fi o credință inexplicabilă pe care nu se pot baza concluzii
filozofice Între timp, pe lângă orice religie pozitivă, omul are o
conștiință înnăscută a binelui și a răului, exprimată în vocea
conștiinței: elucidarea acestei conștiințe instinctive și ridicarea ei
la principii generale, raționale, este sarcina filozofiei morale Dar
dacă această elucidare poate și trebuie efectuată în afara oricărei
religie pozitive, atunci este de neînțeles cum este posibil fără
metafizică Fără fundamente teoretice, făcând apel la sentimentele
umane, se poate ține, mai mult sau mai puțin cu succes, o predică
morală, se poate citi instrucțiuni oamenilor, dar nu se poate construi

o doctrină filozofică, căci este imposibil să filosofezi fără filozofie Cerințele morale nu sunt Fapte reale care sunt stabilite prin experiență: sunt fenomene de natură metafizică, care decurg din fundamentele metafizice ale naturii umane și complet de neînțeles fără aceasta Cum pot fi explicate fără a recurge la metafizică? Domnul Solovyov însuși recunoaște că în trecut a înclinat spre acest punct de vedere, dar s-a schimbat ulterior   convingerile lor El a vrut să creeze o filozofie morală potrivită pentru toată lumea, iar cunoștințele de metafizică, evident, sunt disponibile doar pentru foarte puțini Într-o astfel de condiție, problema devine insolubilă Acest lucru l-a determinat să încerce să renunțe la metafizică Împotriva formulării întrebării adoptate de acesta, ridică două obiecții, pe care încearcă să le infirme Prima se referă la teoria cunoaşterii, a doua se referă la liberul arbitru În ceea ce privește teoria cunoașterii, obiecția este că morala presupune o relație cu ceilalți oameni, între timp, existența reală a oricăror obiecte din afara noastră, luate de la sine înțeles prin simțire directă, este supusă îndoielii sceptice și se afirmă doar prin intermediul unor metode filozofice cercetare, care, deci, trebuie să precedă expunerea filozofiei morale Față de aceasta, domnul Solovyov remarcă pe bună dreptate că filosofia morală se poate dispensa de acest lucru și poate considera problema rezolvată într-un sens pozitiv Într-adevăr, îndoiala cu privire la existența reală a lucrurilor din afara noastră, complet legitimă împotriva sentimentului imediat, este în filosofie doar un moment trecător: acesta, s-ar putea spune, este doar primul său pas, exprimând nevoia de cercetare Rezultatul este același lucru care este indicat de simțirea directă, adică că obiectele care ne apar cu adevărat există în afara noastră și nu sunt doar o înșelăciune a imaginației Filosofia morală poate recunoaște direct acest rezultat ca fiind dat Dar dacă aceasta elimină obiecția ridicată de domnul Solovyov cu privire la teoria cunoașterii, ea nu elimină altele, care sunt mult mai importante și pe care din anumite motive le omite Afirmând independența filozofică a eticii față de religie, domnul Solovyov spune că "morala este cunoscută de aceeași minte care o creează, prin urmare, aici cunoașterea coincide cu ea pre-   metoda, fără a lăsa loc pentru îndoieli critice Cursul și rezultatul acestui proces mental sunt responsabile de ele însele, asumându-și nimic altceva decât condițiile logice și psihologice generale ale oricărei activități mentale" (p ) Dar dacă moralitatea este creată de rațiune, atunci este necesar să știm ce este acest motiv, care sunt proprietățile și legile ei? Este el capabil să ne dezvăluie vreun principiu absolut și să prezinte cerințe absolute voinței ca ghid de activitate? Este evident că toate aceste întrebări aparțin domeniului filozofiei teoretice și, fără a le rezolva, filosofia morală este, de asemenea, imposibilă Când Kant, pe care domnul Solovyov îl consideră întemeietorul filozofiei morale ca știință, și-a dezvoltat teoria rațiunii practice, el a prefațat-o cu o critică a rațiunii pure, fără de care prima nu ar avea nici fundament, nici sens În prezent, este cu atât mai puțin posibil să se facă fără aceasta, cu cât rezultatele criticii lui Kant sunt supuse unei negare foarte persistente Școala empirică dominantă în prezent respinge orice speculație și, odată cu ea, orice posibilitate de a cunoaște absolutul și de a formula orice cerințe necondiționate Fie că această critică este adevărată sau nu, în orice caz, ea necesită o revizuire amănunțită a întregii chestiuni a cunoașterii și, în special, afirmarea posibilității și limitelor concluziilor speculative pe temeiuri complet

demne de încredere G Solovyov știe bine că acest lucru nu s-a făcut încă; și, în timp ce acesta nu este cazul, cum vom vorbi despre rațiune ca sursă a cerințelor morale? "Condițiile logice și psihologice ale oricărei activități mentale" nedeterminate sunt complet insuficiente pentru aceasta Cele mai multe dintre disputele noastre provin din faptul că fiecare înțelege și interpretează logica și psihologia în felul său În orice caz, nicio clădire științifică nu poate fi construită pe această fundație șubredă Filosofia morală, ca știință, este posibilă numai pe o bază solidă Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ Õ vanii filozofie teoretica Fără aceasta, va rămâne o construcție pur arbitrară sau o clădire agățată în aer La fel, dacă nu mai mult, importantă pentru filosofia morală este problema liberului arbitru Fără a nega liberul arbitru, al cărui studiu aparține metafizicii, domnul Solovyov afirmă că filosofia morală se poate descurca fără el În opinia sa, liberul arbitru, în sensul dorinței nerezonabile, se manifestă numai în abaterile de la legea morală; în acţiunile morale nu este Aici "voința este doar determinabilul, iar determinantul este ideea de bunătate, sau legea morală, universală, necesară și nici în conținut, nici în originea ei nu depinde de voință, ci este pusă de rațiune" (pag ) Din partea subiectului, este nevoie doar de o înțelegere suficientă a acestei idei și de o receptivitate suficientă la motivele morale Dar nici una, nici alta nu depind de arbitrar Prima este dată de iluminarea rațiunii, iar în această privință etica nu este doar compatibilă cu determinismul, ci condiționează cea mai înaltă manifestare a necesității A doua este o calitate naturală, care poate exista într-o măsură mai mare sau mai mică, sau chiar să lipsească cu totul, la fel cum o lovitură de tac care pune în mișcare o minge de biliard nu produce niciun efect asupra unei raze de soare sau, în mod similar, un astfel de iarba suculentă care stârnește o dorință irezistibilă la o vacă, nu servește drept motiv pentru a dori o pisică "Dacă indiferența unei raze de soare de a lipi lovituri", spune domnul Solovyov, "sau aversiunea unui animal carnivor față de hrana vegetală este considerată o manifestare a liberului arbitru, atunci, desigur, acțiunile bune sau rele ale unei persoane vor de asemenea, trebuie să fie recunoscute ca arbitrare, dar aceasta va fi doar o introducere zadarnică de terminologie confuză și nimic mai mult De fapt, atunci când legea este clar conștientă și există suficientă susceptibilitate, aceasta Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" Ó B N CHICHERIN acţionează cu aceeaşi necesitate irezistibilă ca orice altă cauză Când o persoană cu o înaltă dezvoltare morală își subordonează voința ideii de bine, nu acționează în mod arbitrar, ci din pură necesitate Susceptibilitatea lui subiectivă nu este un act de arbitrar, ci calitatea sa personală, care îl atrage cu o forță irezistibilă (pp - ) · Aceasta este teoria cu ajutorul căreia domnul Solovyov gândește să îndepărteze problema liberului arbitru din domeniul acțiunii morale Aici, fiecare cuvânt, trebuie să pui un semn de întrebare În primul rând, pe ce temei este numele liberului arbitru însemnând dorință nerezonabilă și nu o alegere între diferite motive? Motivul, așa cum explică însuși domnul Solovyov, nu este o cauză fizică care acționează mecanic, ci o reprezentare a viitorului, căreia i se pot opune alte reprezentări Fiecare dintre ele excită anumite dorințe și înclinații; dar omul, ca ființă rațională, are capacitatea de a-și reține impulsurile, de a le cântări consecințele și de a decide pe baza liberei alegeri În aceasta, și nu într-o dorință nerezonabilă, se poate presupune liberul arbitru În orice caz, sunt necesare cercetări pentru a stabili acest concept, iar

acest lucru este posibil doar în metafizică În al doilea rând, de unde obține autorul că ideea clar conștientă a binelui acționează cu o forță irezistibilă, ca o cauză mecanică? Libertatea pe care o recunoaște însuși de a alege răul demonstrează contrariul: dacă sunt liber să mă abat de la lege, atunci sunt liber să o îndeplinesc Aici apare o contradicție în chiar gândurile autorului În al treilea rând, însăși căutarea adevărului, străduința de a afla singur legea morală, este un act al voinței care pregătește orice decizie morală Același lucru este valabil, în al patrulea rând, pentru susceptibilitatea obiectului la motive morale Aceasta nu este o calitate naturală dată de natură odată pentru totdeauna Un om lucrează asupra lui însuși, își înfrânează înclinațiile rele și Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ încearcă să dezvolte bine Aceasta este demnitatea lui morală A compara străduința unui om pentru bunătate cu susceptibilitatea unei vaci la iarba luxuriantă sau a unei mingi de biliard pentru a da lovituri este, de fapt, ceva monstruos Acest lucru era cel mai puțin de așteptat de la un filozof cu aspirații morale atât de înalte precum domnul Solovyov Pentru morală, liberul arbitru este prima și necesară condiție Fără aceasta, nu există nici conceptul de drept ca prescripție obligatorie, nici conceptul de ceea ce se datorează Ambele au sens doar în raport cu ființele înzestrate cu liber arbitru, și nu față de cei care se supun legii ca atracție naturală sau necesitate fizică Prin urmare, Kant a considerat pe bună dreptate liberul arbitru drept un postulat necesar al filosofiei morale Singurul lucru care este moral este ceea ce o persoană nu face din necesitate, ci din liberă voință interioară Acest lucru este adevărat în așa măsură încât domnul Solovyov însuși, respingând liberul arbitru în acțiunile morale și alungat acest principiu din etica sa, recurge la el la fiecare pas și îl recunoaște La pagina o citim: "La urma urmei, nimeni nu va dovedi că o moluște sau un burete poate cunoaște adevărul și să-și coordoneze liber voința cu binele absolut" La pagina : "uniunea completă, conștientă și liberă cu Divinul este tocmai ceea ce dorește Dumnezeu în cele din urmă - bunătate necondiționată Libertatea interioară este condiția esențială a acestei perfecțiuni sau bunătăți complete La pagina : "pentru ca consimțământul (al voinței colective în omenire de a se reuni cu Dumnezeu) să fie complet liber, astfel încât să nu fie opera unei puteri superioare copleșitoare, ci un adevărat act moral, sau împlinirea a adevărului interior, Hristos a trebuit să se retragă în Sfera de dincolo a ființei invizibile și să-și păstreze acțiunea clară în istorie" La p : Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN în existența progresivă a omenirii și a lumii întregi; demnitatea acestei vieți și sensul întregului univers necesită doar ca această participare involuntară a fiecăruia la toate să devină liberă, din ce în ce mai conștientă și liberă, adică cu adevărat personală* Toate acestea sunt adevărate; dar ce drept ai să vorbești despre libertate când ai alungat-o din etică? Este evident că, dorind să construiască o filozofie morală fără fizica metalelor, domnul Solovyov este atras de contradicții nesfârșite Puțin din; însăși ideea de bunătate absolută, care stă la baza eticii, este un principiu metafizic, care necesită, prin urmare, o explicație metafizică Ideea, absolutul, binele, ca perfecțiune finală, toate acestea sunt concepte metafizice, al căror sens se dezvăluie doar în metafizică Încercând să elimine obiecțiile la separarea eticii de metafizică, domnul Solovyov din anumite motive evită acest lucru, în timp ce lovește ochiul Este evident că într-o astfel de formulare întrebarea devine insolubilă Trebuie, vrând sau nu, să aducă pe ușa din spate ceea ce a fost împins pe ușa din față Dar

aceste concepte necesare sunt introduse nu la fel de bine cunoscute, principii cercetate, a căror origine și semnificație sunt bine stabilite, ci ca măști necunoscute care apar în casă în perioada Crăciunului: dansează și se zbârnâie în fața ta, iar proprietarul nu o face știi cine este ea și de ce sunt pentru el a venit Cu cuvinte simple: trebuie să mânuiești concepte luate pe credință, a căror origine este necunoscută și sensul este arbitrar și, de asemenea, să le aplici în mod arbitrar fenomenelor vieții și activității umane Tocmai în acest fel domnul Solovyov este obligat să acționeze ca urmare a străduinței sale de a construi etica fără metafizică Acest lucru este dezvăluit deja de la primii pași ai cercetării sale II G Solovyov începe cu trei fapte psihologice de bază, în care, în opinia sa, conchide Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ õ â este rădăcina tuturor conceptelor și relațiilor morale Tot ce urmează este doar o dezvoltare logică a acestor principii de bază Aceste trei fapte sunt: rușine, milă sau milă și reverență Prima se referă la natura inferioară, materială, a doua la ființe egale sau asemănătoare cu noi, a treia la ceea ce stă deasupra noastră, inițial la părinți, iar apoi la Divin Această schemă epuizează întregul conținut al moralității Ultimele două sentimente le găsim și la animale, în timp ce primul, potrivit domnului Solovyov, este specific exclusiv omului și servește ca un indiciu al naturii sale mai înalte, morale, care se ridică deasupra lumii materiale Prin urmare, îi acordă o atenție deosebită Când avem de-a face cu Faptul, ceea ce este necesar în primul rând este un studiu detaliat al fenomenelor în întregime Numai din compararea și compararea lor se poate trage o concluzie generală sigură și corectă Aceasta este cerința indispensabilă a metodei experimentale prin care știința investighează Faptele Dar nu găsim nimic de acest fel la domnul Solovyov Dintre multiplele manifestări ale rușinii, el se limitează la domeniul relațiilor sexuale și aici deduce caracteristicile generale ale acestui fapt nu din luarea în considerare a fenomenelor, ci direct ca un adevăr evident În opinia sa, un sentiment de rușine exprimă atitudinea unei persoane față de propria sa natură materială și, odată cu aceasta, față de natura materială în general, ca față de altceva, străin și impropriu Fiindu-i rușine de natura sa materială, o persoană arată prin aceasta că stă deasupra ei; el este o ființă morală Dar rușinea sexuală exprimă într-adevăr ceva nepotrivit? De unde este luat asta? Experiența tuturor timpurilor și popoarelor ne confirmă, dimpotrivă, că în căsătorie relațiile sexuale sunt ceva datorate, de ele depinde însăși existența rasei umane Căsătoria este sfințită atât prin lege, cât și prin religie Apostolul anunță în numele Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN Hristos și Biserica, că acesta este un mare mister: "și vor fi doi într-un singur trup " G Solovyov, care consideră că carnea este un rău fundamental, o indignare a materiei împotriva spiritului, ar putea aminti acest text poate - poate, într-o măsură mai mare decât în cele greșite, atunci când atracția fizică îneacă toate celelalte sentimente Pe de altă parte, bărbaților, s-ar putea spune, aproape fără excepție, cu excepția poate unor fanatici, nu le este rușine de excesul de forță materială, ci le este rușine de lipsa acestuia Nu victoriile, ci eșecurile sunt obiectul rușinii Privarea de capacitate este considerată o rușine pentru un bărbat Dacă o astfel de viziune este bună sau rea este o altă chestiune; avem de-a face aici cu un Fapt, iar Faptele arată că omului nu îi e deloc rușine că este animal, ci, dimpotrivă, este mândru de el Ascetii, din punctul de vedere al principiilor morale abstracte, pot spune ce le place, Faptul psihologic ramane de neclintit Există și alte fapte care nu pot fi

ignorate Dacă vrem să tragem vreo concluzie generală despre relația dintre rușine și natura materială, trebuie, în virtutea unei cerințe strict științifice, să luăm diferitele manifestări ale vieții materiale și să le comparăm între ele Pe lângă relațiile sexuale, există o altă funcție materială, nu mai puțin importantă, a organismului nostru, pe care domnul Solovyov însuși, vorbind despre asceză, o recunoaște ca una dintre principalele, și anume percepția hranei Această funcție este chiar mai strâns legată de viața animală decât de relațiile sexuale Un animal poate trăi fără cel din urmă, dar niciodată fără primul Percepția alimentelor este necesară la toate vârstele și pentru toți indivizii fără excepție Cum se leagă sentimentul de rușine cu asta? Când o persoană mănâncă și bea, se ascunde de ceilalți, rușinându-i să arate că este un animal? Nu s-a intamplat nimic; cheamă laolaltă prieteni și cunoștințe și aranjează ospețe grase cu multe feluri de mâncare și aceeași cantitate de vin  Acesta este un fapt universal Dar există un alt birou, aparținând aceleiași categorii, pe care o persoană îl îndeplinește în secret, ascunzându-se de ceilalți Nu-i este rușine să se umple cu materie, dar îi este rușine că este eliberat de materia de prisos Ei bine, această eliberare de alimente inutile este, de asemenea, improprie Ar fi interesant de știut cum rezolvă domnul Solovyov această întrebare Rușinea în relațiile sexuale are însă o semnificație aparte, care ar putea împiedica autorul să tragă concluzii prea pripite G Solovyov admite că "sensul independent și original al rușinii ar fi eliminat dacă ar fi posibil să se conecteze acest Fapt moral cu un beneficiu material pentru un individ sau pentru un fel în lupta pentru existență Într-un astfel de caz, rușinea ar putea fi explicată ca una dintre manifestările instinctului de autoconservare a animalelor, individual sau social" (p ) Dar, potrivit domnului Solovyov, o astfel de legătură nu poate fi găsită "Când ", spune el, "cel mai elementar și mai puternic instinct de autoconservare se dovedește a fi neputincios la o persoană împotriva exceselor pernicioase, atunci de unde va lua putere noul instinct derivat al rușinii?) sugestiile instinctive ale acestui sentiment fac nu au suficientă putere asupra unei persoane, înseamnă că rușinea nu are nicio utilitate specială și rămâne inexplicabilă din punct de vedere utilitarist-materialist În loc să fie o contrabalansare la abuzurile umane sau încălcările normelor naturale, este doar b subiect pentru astfel de tulburări, adică o complicație complet inutilă" (p - ) De parcă instinctele atrag un om cu aceeași forță irezistibilă ca și animalele! Ele îi sunt date ca indicație și reținere și în niciun caz ca un Fizic  legile cerului, pe care le respectă mecanic Liberul arbitru, scos de domnul Solovyov din domeniul cercetării etice, face ca o persoană să fie capabilă să-și rețină, să-și dirijeze și chiar să-și suprime instinctele, uneori în propriul avantaj, iar alteori, în virtutea aceleiași libertăți, în detrimentul său si altii Prin urmare, din faptul că un anumit instinct nu acționează cu o forță irezistibilă, nu se poate concluziona deloc că este inutil Tot mai puțin importantă este o altă considerație avansată de domnul Solovyov El se referă la faptul că modestia se manifestă cel mai puternic în anii tineri, înainte de debutul relațiilor sexuale; de aceea, spune el, "când apare rușinea, tot nu se poate vorbi de abuz, iar când apare abuzul, atunci nu e nimic de vorbit despre rușine acolo unde rușinea ar putea fi de folos, nu există și acolo unde este, nu este deloc necesară * (pp - ) Chiar nu știe domnului Solovyov că abuzurile sunt cele mai periculoase tocmai în anii tineri, când

sentimentele sexuale abia se trezesc, iar mintea și voința nu sunt încă suficient de dezvoltate pentru a le oferi o direcție adecvată? Aici instinctul ia locul lipsei de cunostinte si experienta Dar ceea ce este cel mai surprinzător dintre toate este că domnul Solovyov nu a acordat nicio atenție utilizării speciale a rușinii ca protecție împotriva poftei și confuziei dezordonate ale altor oameni Omul, nu numai prin natura sa spirituală, ci și prin organizarea sa fizică, este destinat căsătoriei și vieții de familie Îndelungata copilărie a copiilor și poziția lipsită de apărare a femeii însărcinate necesită în special prezența constantă a tatălui familiei De aici se naște o legătură puternică, ceea ce face ca această relație să fie excepțională Confuzia dezordonată este incompatibilă cu aceasta și este cauzată de tot ceea ce este capabil să trezească pofta altcuiva Față de aceasta, sentimentul de rușine servește drept remediu protector Determină o persoană să-și acopere corpul, adică Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTUL ETNCP • familia a refuzat chiar și animalele care acopereau lâna și să facă ceea ce se cuvenea în secret, pentru a nu da naștere la ceea ce nu se cuvenea Nimic altceva nu poate fi căutat aici și, prin urmare, nu se poate trage deloc concluzii generale despre natura materială din acest Fap Este cel mai puțin permis să se deduce din Faptul Rușinii o condamnare necondiționată a relațiilor sexuale, așa cum face domnul Solovyov "Starea carnală a reproducerii pentru om", spune el, "este rea; exprimă preponderența unui proces material fără sens asupra stăpânirii de sine a spiritului, aceasta este o chestiune contrară demnității omului, morții iubirii și vieții umane; atitudinea noastră morală față de acest Fap trebuie să fie decisiv negativă: trebuie să luăm calea limitării și abolirii lui; dar când și cum va avea loc această abolire în întreaga umanitate, sau chiar în noi înșine, este o întrebare care nu ține deloc de domeniul moral Dacă Înțelepciunea Superioară, conform obiceiului ei obișnuit, de a extrage un bine mai mare din rău, se folosește de păcatele noastre trupești pentru a îmbunătăți omenirea prin noile generații, atunci aceasta, desigur, servește slavei ei și a noastră - consolare, dar nu justificare Într-adevăr, ea acționează în același mod cu orice alt rău, care, însă, nici diferența dintre bine și rău, nici obligativitatea celui dintâi pentru noi, nu este deloc abolită A presupune că predicarea abstinenței sexuale, oricât de viguroasă și de succes, poate opri prematur reproducerea fizică a rasei umane și poate duce la distrugerea ei, este o părere atât de absurdă încât ar trebui să ne îndoiești pe drept de sinceritatea ei Atâta timp cât o schimbare de generații este necesară pentru reînnoirea rasei umane, dorința de a produce această schimbare probabil nu va lipsi în oameni ' (pp - ) Cu greu poți să-ți crezi ochilor când citești aceste sofisme peste orice măsură Când ei spun că Providența Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN extrage binele din rău, înseamnă astfel de acțiuni umane care nu constituie legea naturii, ci, dimpotrivă, sunt sustragerea de la lege Aici avem o adevărată lege a naturii, care se extinde asupra întregii lumi organice și asigură schimbarea generațiilor Nemuritorii s-ar putea să nu fie rodnici; dar ființele pământești, care se nasc și mor, nu pot decât să fie roditoare, altfel generația va înceta "Pentru o persoană care recunoaște asupra sa principiul necondiționat perfect al realității, sau voința lui Dumnezeu", spune domnul Solovyov, "orice necesitate este o expresie a acestei voințe" (p ); prin urmare, legea reproducerii fizice a ființelor pământești este o expresie a voinței lui Dumnezeu Dacă este rău, atunci este un rău instituit de Dumnezeu însuși Explicația domnului Solovyov nu poate fi numită altfel decât

blasfemie Când ne amintim că din acele relații pe care domnul Solovyov le condamnă necondiționat ca fiind un rău moral, curg cel mai înalt și mai sfânt lucru de pe pământ, bucuriile familiei, sentimentele materne, care fără ele nu ar exista, atunci nu putem decât să ne minunăm de îndrăzneala lui logica care indrazneste sa traga astfel de concluzii Din același Fapt, conform teoriei domnului Solovyov, urmează în cele din urmă cea mai mare reverență pentru Dumnezeu, care începe cu cinstirea părinților: dacă nu există părinți, atunci evident că nici evlavia nu există Dar care este această logică ciudată care ne duce la astfel de concluzii? De fapt, aici nu există nicio logică și există doar ceea ce a fost indicat mai sus: împrumutul arbitrar de concepte metafizice și aplicarea lor la fel de arbitrară la Fapte Din anumite motive, G Solovyov și-a luat în cap să recunoască rușinea ca o expresie a impropriului Fără să înțeleagă ce este propriu și impropriu, fără a clarifica aceste concepte, el aplică direct acestui Fapt imperativul categoric împrumutat de la Kant Pe scenă apare rațiunea, care "de la început prezintă și moralului Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ Sferă propria cerere de universalitate și necesitate Conștiința rezonabilă, spune domnul Solovyov, nu poate fi mulțumită de existența accidentală a calităților relativ bune, din care nu rezultă nicio regulă generală: distincția inițială între bine și rău conține deja ideea de bine sau de bine, ca atare, conținând o normă necondiționată a vieții și activității" (p ) Aplicând această cerință a unei norme necondiționate Faptului rușinii, sau ridicând aceasta din urmă la gradul de normă necondiționată, obținem o condamnare necondiționată a tuturor relațiilor sexuale Pentru a justifica o asemenea concluzie, trebuie, evident, mai întâi să clarificăm ce este rațiunea, care sunt cerințele ei de universalitate și necesitate și în ce măsură se aplică sferei morale în general și Faptelor individuale în special Dar domnul Solovyov nu ne poate și nu ne poate oferi așa ceva, căci de la bun început a respins metafizica, care singură poate elucida toate aceste concepte Între timp, departe de orice Fapt poate fi ridicat la nivelul unei norme necondiționate S-ar putea chiar crede că Faptul, ca atare, nu este deloc capabil de acest lucru Nu există nimic necondiționat în fapt; Un fapt este un fenomen separat într-o serie de alte fenomene, deci ceva foarte condiționat logica științifică cere ca ea să fie investigată în propriul loc și în propriile sale limite, să fie arătate proprietățile sale specifice și relațiile sale cu fenomenele învecinate cu ea O concluzie generală nu poate fi trasă decât dintr-o comparație a faptelor și nu merge mai departe Orice altceva este arbitrar Prin urmare, nu există nici cel mai mic motiv pentru a extinde Faptul rușinii sexuale la alte fenomene ale vieții materiale și a trage din aceasta o concluzie generală despre relația dintre materie și spirit, așa cum face domnul Solovyov "Norma presupusă logic de Faptul Rușinii", spune el, "spune în expresia sa cea mai generală: Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN Eu, viața în om trebuie să fie subordonată spiritualului Această propoziție are o forță obligatorie (apodictică), căci este concluzia corectă din Fapte pe baza legii logice a identității" (p ) Aici nu există absolut nicio identitate și, prin urmare, nici nu există nicio logică că în alte cazuri, în condiții exact identice, aceleași elemente vor fi combinate exact în același mod, tragem o concluzie pe baza legii logice a identității; dar nu putem trage nicio concluzie despre alți compuși doar pe baza că celelalte sunt elemente chimice, iar aici și din Faptul rușinii sexuale, chiar dacă a fost un fenomen permanent, ceea ce chiar nu este, nu putem trage nicio concluzie logică despre Faptul de a primi

scris, pe singurul motiv că atât sunt funcții fizice Nu există nicio rușine în Faptul de a mânca și am putea la fel de bine să deducem de aici că nu ar trebui să existe rușine în relațiile sexuale Aceasta nu este logică, ci, dimpotrivă, o lipsă de logică Să remarcăm că, cu toată neînfricarea ei, într-un mod logic Skih concluzii, domnul Solovyov nu este în întregime consecvent Nu a îndrăznit să-și îndeplinească începutul necondiționat până la sfârșit și să declare percepția scrisului la fel de rea ca și funcțiile sexuale, deși, conform legii identității, acest lucru ar urma, în mod evident, și nu este absolut clar de ce sunt standarde diferite aplicat acestor două Funcții În ceea ce privește hrana, se propovăduiește doar abstinența ascetică, mai ales din hrana animalelor Legea generală dedusă de domnul Solovyov, care impune subordonarea vieții animale față de viața spirituală, nu justifică acea negare severă care din anumite motive s-a întâmplat asupra relațiilor sexuale În aceste limite, ca o condamnare a exceselor, asceții Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ Instrucțiunile cehe ale domnului Solovyov sunt foarte instructive; dar aceasta este predicare, nu filozofie morală Filosofia cere în primul rând clarificarea conceptelor Pentru a stabili filozofic, ca lege generală, că viața animală sau materială ar trebui să fie subordonată vieții spirituale, este necesar să se determine ce este materia și ce este spiritul: trebuie să cercetăm și relațiile lor faptice; din aceasta este deja posibil, cu mai mult sau mai putina certitudine, sa deducem care ar trebui sa fie aceasta relatie Dorind să renunțe la metafizică, domnul Solovyov consideră că toate acestea sunt complet de prisos Este suficient pentru el să sublinieze "că o conștiință clară este mai presus de o senzație întunecată, că un principiu rațional este demn de un instinct orb, că stăpânirea de sine spirituală este mai bună decât uitarea de sine în procesul fizic Dacă, totuși, spune el, o persoană combină în sine două elemente diferite, care sunt în relație unul cu celălalt, cel mai înalt și cel de jos, atunci cerința de subordonare a acestuia din urmă față de primul constă deja în însuși conceptul "( p ) Îndrăznesc să cred că o soluție atât de ușoară la cele mai importante întrebări, în câteva rânduri, poate fi potrivită într-un articol de jurnal, dar aceasta nu este suficientă pentru un studiu filozofic Aici se cere să se afle ce este mai sus și mai jos, care este măsura demnității, mai ales ce se cuvine și care este relația acestui principiu cu relația reală a elementelor Dacă în majoritatea rasei umane predomină impulsurile senzoriale asupra impulsurilor spirituale, de ce ar trebui să existe? cerem atitudinea inversă?de foarte multe ori vedem că instinctele oarbe acţionează mai sigur decât considerentele raţiunii În ceea ce privește Mosha, legile eterne și neschimbate ale naturii fizice stăpânesc asupra ființei muritoare a omului, care este doar un grăunte de nisip în imensa lume Fizică Pe ce bază Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN Se va recunoaște el însuși drept stăpânul materiei? În sfârșit, ce este dominația și subordonarea? Omul domină natura, adică își folosește forțele în scopuri proprii, doar cunoscând și împlinind legile ei: el domnește prin supunere Este clar că această întrebare nu este atât de simplă; nu se rezolvă prin două rânduri Predicatorul moral se poate mulțumi cu câteva fraze generale; știința necesită ceva complet diferit Dar aici, mai puțin decât oriunde altundeva, se poate dispensa de metafizică Domnul Solovyov însuși, se pare, nu considera suficientă predica sa ascetică pentru a convinge oamenii; dar, pentru a-i da mai multă fermitate, el, în loc de metafizică, recurge la Fizică De la acesta din urmă împrumută legea conservării energiei, pe care o consideră a fi o lege imuabilă care

guvernează toate fenomenele reale ale lumii "Deși în esența sa ideală", spune el, "ființa spirituală nu este omogenă cu ființa materială, ci în existența ei reală într-o persoană reală, ca forță întruchipată, spirit sau, mai precis, viața spiritului este doar o modificare (transformare) a fiinţei materiale, atunci -este, în cel mai apropiat mod, sufletul animal Din acest punct de vedere real, acestea sunt două feluri de energie, convertite una în alta, la fel cum mișcarea mecanică este transformată în căldură și invers, astfel încât pentru viața spirituală legea conservării energiei are deplină aplicare Carnea (adică sufletul animal, ca independent) este puternică numai prin slăbiciunea spiritului, trăiește doar prin moartea lui Și de aceea, pentru păstrarea și întărirea lui, spiritul cere și slăbirea cărnii, aducând-o dintr-o stare activă într-una potențială Acesta este sensul real al normei sau principiului moral de mai sus, încât carnea trebuie să fie supusă spiritului" (p ) viața este doar potența și materia spiritului" (ibid ) Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ Cum este posibil ca viața sau acțiunea unei entități să fie doar o modificare a unei alte entități de un fel complet diferit, acest lucru rămâne complet de neînțeles pentru cititor Viața sau acțiunea unei entități este propria sa înfățișare; dacă acest fenomen este o modificare a unei alte esenţe, atunci aceasta din urmă este identică cu prima Toate acțiunile materiei se reduc la mișcări mecanice; ele includ doar legea fizică a conservării energiei Dacă viața spiritului este doar o modificare a acțiunilor materiei, atunci ea reprezintă doar o formă particulară a mișcărilor fizice și nu există o viață spirituală adecvată Tocmai asta afirmă materialiştii; dar modul în care un filozof care predică principii morale înalte și subordonarea materiei față de spirit poate ajunge la o asemenea viziune este complet de neînțeles Însăși aplicarea legii conservării energiei asupra fenomenelor mentale arată la autor o înțelegere foarte slabă a acestei legi, așa cum este formulată în Fizică Formula științifică este că sub acțiunea forțelor reciproce, unde nu există influențe străine, suma energiei potențiale și cinetice rămâne întotdeauna constantă Sub denumirea de energie potențială se înțelege capacitatea de a lucra, sau de a produce mișcări fizice, sub denumirea de energie cinetică însăși realizarea mișcărilor Cu cât capacitatea trece mai mult în activitate, cu atât rămâne mai puțin, și invers, cu cât activitatea este întârziată, cu atât capacitatea crește mai mult Dacă aplicăm această lege relațiilor reciproce dintre materie și spirit și considerăm materia ca potențialitate a spiritului, atunci vom spune cu alte cuvinte că materia nu este altceva decât spirit în stare inactivă și, prin urmare, cu cât este mai mult adusă în activitate, cu atât ea este mai spiritualizată Prin urmare, cu cât o persoană se complace mai mult în pasiunile sale carnale, cu atât mai mult el Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN Mâncând, bea și satisfacându-și dorințele sexuale, cu atât își spiritualizează mai mult trupul și pe sine Nu se poate trage altă concluzie din aplicarea în acest domeniu a legii conservării energiei Dacă, totuși, considerăm materia și spiritul nu ca potențialitate și activitate, ci ca două Forme de energie cinetică care trec una în alta, echivalând, de exemplu, materia cu mișcarea mecanică și spiritul cu căldura, atunci vom ajunge la același rezultat Când punem un corp în mișcare mecanică, căldura este excitată în el prin frecare Cu cât mișcarea este mai puternică, cu atât se dezvoltă mai multă căldură și, invers, cu scăderea mișcării, căldura scade și ea Din acest punct de vedere, din nou, cu cât aducem forțele materiale într-o stare activă, cu atât excesul lor se va transforma în activitate spirituală, care, în

această vedere, apare într-adevăr ca o modificare a esenței materiale; dar ce rămâne aici din principiul moral? Se duce la zero Dacă acesta este sensul real al normei morale expuse de domnul Solovyov, atunci el este cufundat inconștient în cel mai pur materialism La asta duce înlocuirea metafizicii cu fizica Acest tip de filozofie morală poate fi considerat public faptul că majoritatea cititorilor habar n-au care este legea conservării energiei și sunt forțați să accepte cu credință ceea ce li se spune Mai puțin de toate este permisă aplicarea acestei legi în domeniul moral cuiva care recunoaște ca o axiomă a filozofiei morale că persoana umană este infinită (p ) Legea conservării energiei, dimpotrivă, se bazează în întregime pe faptul că suma forțelor este limitată A-l aplica la infinit înseamnă a nu-i înțelege deloc sensul Mi se pare că ar fi fost mai bine să mă abțin de la aceste excursii într-o regiune vădit necunoscută autorului, mai ales că acest lucru nu era deloc cerut de subiect Dacă Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ Cu siguranță am vrut să întăresc moralitatea cu fizica atunci a fost necesar să se facă informații mai precise despre adevăratul sens al începuturilor atașate Și la legea ascetică înțeleasă astfel, care izvorăște parcă dintr-un sentiment de rușine, domnul Solovyov consideră că este posibil să se fixeze, sub forma unui anexă, principiul rădăcină al întregii vieți morale a unei persoane - sfătuiește Potrivit lui, conștiința este doar dezvoltarea rușinii "Rușinea și conștiința vorbesc limbi diferite și din motive diferite, dar sensul a ceea ce spun ei este același: nu este bine, nu este permis Un astfel de înțeles", spune domnul Solovyov, "este deja de rușine; conștiința adaugă o explicație analitică: făcând acest lucru ilegal sau nepotrivit, ești vinovat de rău, de păcat, de o crimă * (p ) După toate probabilitățile, reprezentând conștiința ca dezvoltare a rușinii, domnul Solovyov a fost ghidat în parte de indicațiile limbajului, care, în dezvoltarea conceptelor morale, le transferă adesea expresii care s-au format inițial sub influența senzațiilor fizice Poate că avea în minte povestea biblică despre căderea primului om Dar pentru filosofia morală acest lucru nu este suficient; necesită o analiză precisă a conceptelor și investigarea Faptelor Odată cu trecerea de la rușinea sexuală la conștiință, avem un salt incomensurabil de la instinctul fizic, care protejează o persoană de pasiunile senzuale, la conștiința unei diferențe pur morale între bine și rău Am văzut că interpretarea rușinii sexuale ca expresie a inadecvării este complet arbitrară, iar ridicarea ei la nivelul unei legi morale generale este lipsită de orice bază logică L-a condus pe domnul Solovyov la o condamnare necondiționată a relațiilor sexuale, pe care se sprijină însăși existența rasei umane și care servesc drept sursă a celor mai sacre sentimente umane In constiinta, dimpotriva, conceptele de OBLIGATIE SI nu; au în mod corespunzător rădăcina lor reală Potrivit lui Goethe, acesta este soarele care păzește lumea noastră morală: Вопросы философіи, кн / Biblioteca "Runivers" B N ЧИЧЕРИНЪ Imediat acum întoarce-te spre interior; Vei găsi acolo centrul, de care niciun nobil nu se poate îndoi; Nu vei rata nicio regulă, pentru că conștiința independentă este soarele în ziua ta morală *) A vedea în conștiință dezvoltarea rușinii sexuale este același lucru cu a recunoaște lumina soarelui ca dezvoltarea reflexelor sale slabe în peșteri întunecate În conștiință avem o lumină care emană dintr-o regiune suprasensibilă superioară, și nu un instinct desăvârșit legat de natura Fizică Pentru o etică publică care evită explicaţiile metafizice, ea constituie singurul punct ferm pe care să ne bazăm în expunerea legii morale Desigur, conștiința indică natura metafizică a omului, care se

manifestă aici în Faptul real; dar, ca atare, este dat de experiența interioară Vocea ei este auzită de orice persoană care nu este tulburată de pasiuni Prin urmare, a fost necesar ca filosoful moral să investigheze în primul rând acest Fapt, să-i arate proprietățile, cerințele și relația sa cu acțiunile umane Numai pe această piatră de temelie, și nu pe rușinea sexuală, se poate ridica un edificiu moral Dar cum se poate cerceta conștiința fără a atinge problema liberului arbitru? Conștiința este, în cea mai mare parte, o expresie a libertății interioare a unei persoane, care respinge orice autoritate externă și decide numai pe baza propriei conștiințe a binelui și a răului În conștiință omul este o ființă care se autodetermina și deci o ființă morală Aici se manifestă pe deplin legătura inextricabilă dintre moralitate și libertatea interioară Pentru domnul Solovyov această legătură nu există Prin urmare el *) Apoi întoarce-te în tine: acolo vei găsi un centru de care niciun suflet nobil nu se poate îndoi Acolo vei găsi o regulă pentru orice, căci o conștiință independentă este soarele lumii tale morale Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ a preferat să o ocolească în tăcere El dedică o mică pagină conștiinței, amestecând-o cu rușinea sexuală și apoi nu se mai vorbește despre asta Vom vedea ce consecințe triste a avut aceasta pentru învățătura lui morală III La fel de șocante sunt și celelalte fundamente ale moralității pe care le propune domnul Solovyov El reduce toate relațiile morale cu ceilalți oameni și chiar cu animale la un sentiment captivant de milă, sau de compasiune, care "constă în faptul că subiectul dat simte în consecință suferința sau nevoia altcuiva, adică îi răspunde mai mult sau mai puțin dureros " arătând astfel, într-o măsură mai mare sau mai mică, solidaritatea cu ceilalți" (p ) G Solovyov neagă caracterul moral al simpatiei pentru bucuriile altora, pe motiv că, în primul rând, bucuria altcuiva poate avea drept un obiect ceva sau imoral, caz în care ea însăși are un caracter imoral și nu este permis să simpatizeze cu ea; în consecință, aici semnificația morală a simpatiei este determinată nu de sentimentul în sine, ci de obiectul său motiv, pentru că aici există deja satisfacție, și deci nu mai este nimic de făcut; între timp, la baza moralității, la cererea rațiunii, se pot lua în considerare doar sentimente, care conțin în sine de fiecare dată impulsuri către o anumită acțiune, de la a cărui generalizare o anumită regulă sau principiu moral Ambele dovezi nu rezistă examinării Este categoric de neînțeles de ce baza moralității nu poate fi decât un astfel de sentiment, care poate servi ca o regulă în sine, independent de obiect Prin urmare, dragostea pentru soția cuiva nu poate fi considerată morală Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN sentiment, pentru că dragostea imorală pentru un străin este posibilă Și aici domnul Solovyov, dorind să evite orice metafizică, pune cerințele rațiunii, luate de nicăieri, și le aplică fără niciun motiv aparent De ce, într-adevăr, cerințele rațiunii ar trebui limitate la principii pur formale, independente de conținut? Kant, prin derivarea legii morale, a stabilit un imperativ categoric pur formal; dar a indicat şi domeniul scopurilor ca conţinut necesar al acestei legi formale Acest lucru a fost elucidat în continuare de Hegel, care a arătat insuficiența moralității abstracte și necesitatea tranziției către Forme concrete în care cerințele morale sunt realizate Limitarea moralității la compasiune este de înțeles în acele sisteme care au o atitudine negativă față de Formele concrete de a fi și ei înșiși consideră negația pură ca fiind scopul cel mai înalt Așa este pesimismul lui Schopenhauer, care a văzut numai răul în lume și a considerat ca obiectivul său final o întoarcere la substanța primitivă,

indiferentă Așa este budismul, care și-a pus sarcina de a-l elibera pe om de suferință și îl conduce, prin renunțarea la tot ce este perisabil, la scufundarea în Nirvana Dar domnul Solovyov respinge pesimismul lui Schopenhauer și critică moralitatea budismului ca având un sens pur negativ Este nevoie de conținut pozitiv pentru moralitate; din ce motive îi limitează compasiunea? El însuși, vorbind despre cele trei sfere în care întreaga zonă a obiectelor legate de noi, cea mai înaltă, cea de mijloc și cea de jos, este în mod necesar împărțită, admite că "una și aceeași calitate sau manifestare poate avea o complet diferită și chiar sens opus, în funcție de care aparține domeniului subiectului" (p j Prin urmare, o calitate sau o acțiune are o semnificație morală nu în sine, ci în funcție de obiect Aceasta contrazice direct cerința rațiunii prezentată mai sus Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ La fel de insuportabilă este şi cealaltă dovadă citată de domnul Solovyov împotriva simpatiei pentru bucurii, că nu poate fi o sursă de acţiune Acest argument ar avea sens dacă viața umană s-ar termina la un moment dat; dar continuă Compătizând aproapele meu, eu, desigur, nu-i pot oferi aceeași plăcere pe care a primit-o deja; dar îi pot oferi aceeași plăcere sau altă plăcere în viitor Chiar și în adevărata simpatie cu prietenii, bucuria crește De asemenea, este imposibil de înțeles de ce numai ceea ce poate servi ca sursă de acțiune directă este moral Nu este oare starea de spirit simpatică a sufletului în sine ceva moral? Rugăciunea lui Isaac Sirul citată de domnul Solovyov este un exemplu înalt al unei astfel de dispoziții, complet independent de acțiunile care decurg din aceasta Și aici domnul Solovyov, sub denumirea de cerințe ale rațiunii, prezintă propuneri complet arbitrare, luate de la nimeni nu știe de unde Dar cele mai puțin de înțeles sunt bazele pe care domnul Soloviev își construiește teoria compasiunii Schopenhauer a văzut în el o expresie misterioasă a unității interioare a unei substanțe comune, aparent împărțită în ființe separate, dar leagându-le prin simpatie reciprocă G Solovyov îi reproșează pe bună dreptate Filosofului german că s-a călăuzit în explicațiile sale mai mult de retorică decât de gândire Dar el însuși, expunând esența egoismului și a altruismului, cade exact în același neajuns "Tot ceea ce există în general", spune el, "și în special toate ființele vii sunt interconectate prin comunitatea ființei și unitatea originii, toate sunt părți și produse ale unei mame comune - natura; nicăieri şi în nimic este acea separaţie perfectă despre care vorbeşte filozoful Conexiunea naturală, organică a tuturor ființelor, ca părți ale unui întreg, este un fapt al experienței, și nu doar o idee speculativă și, prin urmare, o expresie psihologică Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN Existența acestei conexiuni - participarea interioară a unei ființe la suferința altora, compasiunea sau milă - este ceva de înțeles chiar și din punct de vedere empiric Această participare a ființelor una în cealaltă corespunde semnificației manifeste a universului, în concordanță cu rațiunea sau complet rațională Fără sens sau irațional, dimpotrivă, este înstrăinarea reciprocă a ființelor, separarea lor subiectivă, care contrazice inseparabilitatea obiectivă (p ) Ca o calitate constantă și principiu practic, nemilosirea se numește egoism Aici se afirmă o opoziție necondiționată între sine și alte ființe abis impenetrabil Sunt totul pentru mine și trebuie să fiu totul pentru ceilalți, dar ceilalți în sine sunt nimic și devin ceva, doar ca mijloc pentru mine, viața și bunăstarea mea este un scop absolut, viața și bunăstarea altora sunt permise doar ca instrument de implementare a scopului meu, ca mediu necesar autoafirmarii mele Sunt un singur centru, iar întreaga lume

este doar un cerc Deși un astfel de punct de vedere este rareori exprimat în toată puritatea sa, nu există totuși îndoială că el, cu anumite limitări sau altele, stă la baza vieții noastre naturale Acest principiu este în esență fals, pentru că există în realitate nici o astfel de opoziție absolută, nici un astfel de abis nu poate fi Egoismul este în primul rând ireal, Fantastic, el afirmă inexistentul și imposibilul A te considera (în sens îngust sau în sens larg) ca centru exclusiv al universului este în esență la fel de absurd ca să te consideri ca o bancă de sticlă sau constelația Ursei Majore" (pp , ) Toată această explicație suferă de obscuritate și exagerare extremă Când domnul Solovyov spune că conexiunea naturală, organică a tuturor ființelor, ca părți ale unui întreg, este un fapt de experiență, suntem complet lipsiți de ceea ce înseamnă el prin aceasta Dacă, vorbind despre legătura a tot ceea ce există, el înseamnă legea universalului Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ gravitația, atunci nu rezultă milă din ea și această legătură nu este organică Dacă face aluzie la teoria lui Darwin, atunci aceasta din urmă, în orice caz, nu este mai mult decât o ipoteză, și în niciun caz un Fapte, și chiar această ipoteză nu se bazează pe legătura reciprocă a ființelor, din care se presupune că sentimentul de milă ar fi apare, ci pe lupta pentru existență care duce la exterminarea ființelor organice unele de altele Imaginea mamei natură, care naște din ea însăși toate lucrurile și mai ales ființe vii, este o figură retorică, care este adesea folosită de poeți, dar nu are semnificație științifică Nașterea dintr-o mamă obișnuită nu împiedică șoimul să mănânce vrabia și lupul să mănânce mielul Însăși mama natură a stabilit această lege prin crearea de animale carnivore și mâncatoare de insecte și oferindu-le instrumentele necesare pentru exterminarea altora Mama a decretat că copiii ei nu pot trăi altfel decât distrugându-se reciproc Viața animală este susținută doar de absorbția altor organisme, vegetale și animale Domnul Solovyov însuși admite că egoismul stă la temelia vieții noastre naturale Cum se poate spune pe lângă asta că nu este real, Fantastic, că afirmă inexistentul și imposibilul? Preferarea pe sine în fața celorlalți este, dimpotrivă, un Fapt mondial, pornind din însăși natura unei singure ființe Sursa ei constă în faptul că fiecare ființă vie își simte direct propriile plăceri și suferințe, iar altele doar prin reflecție Primul acționează asupra lui ca lumina soarelui în comparație cu luna Pentru a da egoismului un caracter ireal, domnul Solovyov este silit să recurgă la aceeași retorică cu care îi reproșează lui Schopenhauer El exagerează mult epitetele; el vorbește despre toÿüAoewoM(r) opoziția propriei și proprii față de altcineva, despre afirmarea abisului dintre ei De fapt, nu există nimic necondiționat aici și nici un abis nu ar trebui să fie Toate ființele limitate trăiesc Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN într-o relație foarte condiționată unul cu celălalt și știu foarte bine acest lucru Cel mai notoriu egoist înțelege perfect că alți oameni aparțin aceleiași rase umane; nu numai că nu presupune un abis între el și ei, dar încearcă să folosească serviciile lor Egoismul nu este altceva decât un fapt foarte real și larg răspândit de a prefera propriul beneficiu față de al altcuiva Pentru aceasta nu este nevoie nici de opoziție necondiționată, nici de afirmarea vreunui abis Compasiunea este, de asemenea, compatibilă cu acest Fapte, căci străduința pentru propriul beneficiu nu exclude participarea la al altcuiva, atâta timp cât nu contrazice primul Dar, de fapt, putem spune că altruismul joacă un rol foarte mic în comparație cu egoismul În domeniul vieții pur animale, numai instinctele speciale le pot contracara pe acestea din

urmă, precum iubirea maternă, stabilită de natură pentru păstrarea rasei În relațiile umane, totuși, este nevoie de conștiința principiilor superioare, ridicând o persoană deasupra naturii fizice cu legile ei naturale și făcându-l un membru al lumii ființelor libere rațional Ca instinct, compasiunea nu poate servi drept bază a moralității; nu este altceva decât un Fapte nesemnificativ printre multe alte Fapte de natură complet opusă Ea primește semnificație morală numai în virtutea unor principii metafizice superioare Domnul Solovyov însuși caută motive rezonabile pentru el Le găsește la începutul justiției Dar și aici, din cauza lipsei unei explicații preliminare a conceptelor metafizice, construcția se dovedește a fi arbitrară și incorectă Dreptatea și mila sunt două principii diferite, iar eforturile domnului Solovyov de a reduce una la alta nu pot decât să fie considerate foarte nereușite "Adevărata esență a milei sau compasiunii", spune el, opunându-se lui Schopenhauer, "nu este deloc identificarea directă a sinelui cu altul, ci recunoașterea propriei semnificații a celuilalt, dreptul la Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ existenţă şi posibilă bunăstare Când îmi pare rău pentru o altă persoană sau animal, nu mă amestec deloc cu el, nu îl iau pentru mine și pe mine pentru el, ci văd în el doar o ființă asemănătoare și omogenă cu mine, asemănătoare cu mine, animat, ca mine, dornic, ca mine, să trăiască și să se bucure de binecuvântările vieții Recunoscând pentru mine dreptul de a îndeplini o asemenea dorință, o recunosc pentru altul; răspunzând dureros la orice încălcare a acestui drept care mă priveşte, la orice ofensă care mi se aduce, răspund în mod similar la încălcarea dreptului altuia, la ofensa altuia, compătimindu-mă, compătimindu-mă pe celălalt Astfel, conținutul (ideea) imaginabil al milei sau al compasiunii, luate în generalitatea sa și independent de senzațiile spirituale subiective, este adevărul și dreptatea Este adevărat că alte ființe sunt ca mine și doar că îi tratez pe alții așa cum mă tratez pe mine însumi Această propoziție, clară în sine, devine și mai clară la un test negativ Când tratez alte ființe fără milă sau cu nepăsare, când consider că este permis să le jignesc și nu obligatoriu să le ajut, când le privesc doar ca la mijloace pentru scopurile mele, atunci ele nu sunt pentru mine ceea ce sunt în realitate O ființă este doar un lucru, viu este mort, animat este fără suflet, asemănător cu mine este străin, asemănător cu mine este cu siguranță diferit O astfel de relație, în care obiectul cunoscut nu este luat pentru ceea ce este cu adevărat, este o negare directă a adevărului; acțiunile rezultate vor fi nedrepte și, prin urmare, atitudinea opusă, care este subiectivă, manifestată în sentimentul interior de participare, milă sau compasiune, obiectiv vorbind, exprimă adevărul, iar acțiunile care decurg din acesta vor fi drepte Măsurarea prin măsuri diferite este recunoscută de toată lumea ca o expresie elementară a nedreptății, dar când sunt nemiloasă față de ceilalți, adică îi tratez ca fără suflet și fără drepturi, și Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN dimpotrivă, mă afirm ca o persoană animată și cu drepturi depline, apoi măsoară evident prin diverse măsuri și contrazic grosolan adevărul și dreptatea, și invers, când îmi sunt milă de ceilalți, ca și de mine, măsoară cu o singură măsură și , prin urmare, acționați după adevăr și dreptate" (p -IO -) Din aceasta, domnul Solovyov deduce două reguli ale altruismului: (i) nu face altuia nimic pe care să nu-l dorești de la alții; ) fă altuia tot ce ți-ai dori de la alții Prima se numește regula dreptății, a doua a milei Totuși, notează dl Solovyov, o astfel de distincție nu este exactă, pentru că a doua regulă se bazează și pe dreptate: dacă doresc ca alții

să mă ajute în nevoie, atunci este corect să-i ajut și pe ei Și pe de altă parte, dacă nu vreau să jignesc pe nimeni, este pentru că recunosc în ei aceleași ființe vii și suferinde ca și mine; dar în acest caz voi încerca să-i scot din mizerie Nu-i jignesc, pentru că regret, iar dacă o fac, îi voi ajuta A nu-i ajuta pe alții înseamnă deja să-i jignești O persoană în mod constant justă va îndeplini și îndatoririle milei, iar o persoană milostivă nu poate decât să fie dreaptă Acestea sunt două laturi sau trepte ale aceluiași început (p ) Am citat în mod deliberat argumentul domnului Solovyov în întregime, deoarece conține rădăcina acelei confuzii de concepte, care se reflectă și în concluziile ulterioare În primul rând, ceea ce frapează aici este conceptul ciudat de drept Se mai poate vorbi de dreptul de a exista în sensul că existența este indisolubil legată de izvorul oricărui drept, de personalitatea omului; dar care este dreptul la bunăstare? dreptul de a nu suferi, de a nu fi bolnav, de a nu-și pierde vecinii, de a avea o femeie iubită, de a avea suficiente mijloace pentru a-și îndeplini toate dorințele? Fiecare, fără îndoială, își dorește toate acestea pentru sine, dar există o diferență uriașă între dorință și dreptate Eu pot Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ Vreau să am o casă frumoasă, dar nu am dreptul la ea: trebuie să o cumpăr sau să o construiesc, iar asta necesită bani pe care nimeni nu este obligat să-mi livreze Îmi pot dori să fiu unită cu femeia pe care o iubesc și în aceasta îmi pot pune toată bunăstarea; dar nu imi decurge niciun drept din asta si o femeie nu este deloc obligata sa-mi ofere aceasta bunastare dorita Cu atât mai puțin se poate vorbi de un drept la o posibilă bunăstare, adică la ceva complet nedefinit și necunoscut oricui Jurisprudența nu cunoaște astfel de drepturi; iar pe tărâmul moral nu este loc pentru ei, căci bunăstarea nu este deloc un principiu moral, așa cum demonstrează foarte bine domnul Solovyov în polemica sa împotriva eudaimonismului Tot ce se poate spune este că un om, ca persoană liberă, are dreptul să-și caute bunăstarea după bunul plac, adică să-și stabilească orice țel vrea și să se străduiască pentru ele prin toate mijloacele permise Un astfel de drept ar trebui recunoscut tuturor oamenilor, ca ființe libere rațional, pentru că libertatea este izvorul legii Dar de aici nu rezultă în niciun caz că alții sunt obligați să-l ajute, sau chiar să nu-l împiedice, în tot ceea ce el consideră util sau plăcut pentru sine A recunoaște orice vătămare sau suferință ca o încălcare a dreptului altuia, sau o insultă, este din nou o astfel de confuzie de concepte care este infirmată de cele mai simple exemple Să luăm oricare Dacă în orice loc trăiește un negustor de alimente care câștigă un venit bun și se întreține pe sine și familia sa și în același loc se formează o societate de ajutor reciproc, care cumpără provizii în vrac și, prin urmare, mai ieftine și mai bune, fără îndoială îi dăunează, subminându-i meseria, dar nimeni nu va spune că îi încalcă dreptul și îl jignește: nu îi încalcă nici obligațiile legale, nici morale față de el La fel, în exemplul de mai sus, dacă femeia refuză Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN a se căsători cu un bărbat îndrăgostit de ea, pentru că ea nu-l iubește sau iubește pe altul, îi provoacă fără îndoială suferință, care poate avea un impact asupra întregii vieți, dar nu îi provoacă nicio supărare Dacă ar fi avut mai mulți solicitanți, și din milă s-ar fi dat tuturor, ar fi procedat nu moral, ci imoral Iar dacă are soț, și din milă se dăruiește altuia, atunci ea încalcă drepturile soțului ei și îl jignește, chiar dacă el nu știe nimic despre asta și nu i-ar fi cauzat nicio suferință Domnul Solovyov are în mod evident idei foarte vagi despre ce sunt un drept și o datorie, vătămare și insultă Prin urmare,

el întâlnește expresii atât de ciudate, cum ar fi acela că a nu-i ajuta pe alții înseamnă să-i jignești sau că a nu-i milă de ceilalți înseamnă a-i trata ca fiind lipsiți de suflet și lipsiți de drepturi, recunoscându-i ca nu sunt ceea ce sunt Aceasta este din nou retorică, la care scriitorii recurg adesea atunci când gândurile lor sunt neclare Pot și în justiție trebuie să-i recunosc pe alții ca pe deplin; persoane dreptaci, ca mine Dar de aici rezultă doar că sunt obligat să nu le încalc libertatea legală și nu rezultă în niciun caz că am dreptul să le cer ceva sau că ei au dreptul să ceară ceva de la mine; are nevoie de alte temeiuri A ajuta pe alții poate fi consecința unei obligații speciale, caz în care celălalt are dreptul la aceasta, sau poate fi un act liber al voinței mele: atunci nu este un act de dreptate, ci de milă Fără a face distincția între aceste două principii, domnul Solovyov își imaginează că oricărei îndatoriri morale îi corespunde dreptul altuia Pe această bază el spune că vrăjmașii noștri au dreptul la iubirea noastră, pentru că Hristos ne-a poruncit să-i iubim pe vrăjmașii noștri Cu exact aceeași minuțiozitate se poate admite că un tâlhar care îmi scoate rochia exterioară are dreptul la cămașa mea, pentru că Hristos a poruncit să fie dat, sau de la Biblioteca "Runivers" ■ DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ instrucțiuni de a înlocui un alt obraz pentru a deduce că toată lumea are dreptul să mă lovească în obraji Dreptatea constă în a da fiecăruia ceea ce îi aparține Prin urmare, este însoțită de o cerere din partea unei persoane învestite cu drepturi Și întrucât numai ființele libere rațional, adică oamenii, pot fi persoane învestite cu drepturi, dreptatea se aplică numai oamenilor, și nu animalelor De aici și măsura comună pentru ei și reciprocitatea relațiilor: recunoașterea drepturilor altora, cer recunoașterea drepturilor mele Mila, în schimb, este un exces de sentiment interior, care nu este evocat de nicio cerere exterioară și care se revarsă în mod liber asupra tuturor ființelor, și deci asupra animalelor Pentru el există o singură lege, interioară, scrisă în inimi și numită conștiință Când domnul Solovyov, reducând mila la justiție, o întemeiază pe așteptarea reciprocității, o reduce la nivelul motivelor egoiste: dacă vreau ca alții să mă ajute la nevoie, atunci este corect să-i ajut, spune el Dacă nu vreau? Se știe că oamenilor mândri nu le place foarte mult să fie obiectul milei; prin urmare, nu ar trebui să le pară milă de ceilalți Și de unde milă față de animale, de la care nu se poate aștepta reciprocitate? Recent, la Yalta, s-a întâmplat în fața ochilor mei următorul incident: un domn avea un obicei crud într-un cartier îndepărtat de a împușca pisici în stradă Serviciul casei vecine, văzând-o pe nefericită pisică, chinuită în agonie, a luat-o în brațe și a purtat-o la medicul veterinar cu cererea de a o trata Chiar și-a închipuit în același timp că, poate, într-o zi îl vor împușca, iar pisica, făcându-i milă de el, va merge la doctor și-l va ajuta să se vindece? Nu, scânteia sacră a iubirii pentru toate creaturile, pe lângă orice calcul, i-a aprins în inima și l-a îndemnat să facă o ispravă de milă pentru un animal mut, de la care nu se putea aștepta la nimic Mila este Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN, un sentiment altruist care curge liber din inima unei persoane, fără nicio așteptare de reciprocitate Prin urmare, este predominant de natură morală G Solovyov, cu înaltul său simț moral, înțelege acest lucru, fără îndoială, nici mai puțin, dacă nu mai profund decât alții Întreaga problemă este în construcția logică falsă Amintindu-și vechea afecțiune pentru Schopenhauer, s-a gândit să construiască toate relațiile morale cu ceilalți pe baza de compasiune și, între timp, a fost necesar să se atașeze undeva dreptatea, pentru

care nu avea loc în schema lui Așa că a făcut-o să simtă milă Și de aici au venit diverse consecințe nefavorabile, pe care le vom vedea mai jos IV În cele din urmă, al treilea principiu moral enunțat de domnul Solovyov, reverența religioasă, ne cufundă cu totul în domeniul metafizicii, dar, conform planului acceptat, fără nici cea mai mică pregătire filozofică, fără nicio analiză a conceptelor și, prin urmare, de necesitate , complet superficial O astfel de formulare a întrebării nu satisface nici cele mai modeste cerințe științifice ' G Solovyov începe și aici cu un Fapt real, din care, în opinia sa, se dezvoltă un sentiment religios Acest fapt este relația copiilor cu părinții lor Copilul vede în părinţii săi fiinţe superioare, de care este în întregime dependent, ca de Providenţa sa; legată de aceasta este recunoașterea superiorității lor necondiționate, din care decurge logic datoria de ascultare După moartea părinților, acest sentiment reverent trece în închinarea sufletelor lor și de acolo se dezvoltă toate celelalte Forme de religie Că din relația copiilor cu părinții lor se naște respectul evlavios și datoria de ascultare, de aceasta nu există nicio îndoială De asemenea, se știe că conceptul acestor Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ relațiile sunt transferate și către Divinitate, care, în calitate de Creator și Protector, este asemănată cu tatăl Dar acel sentiment religios s-a dezvoltat din relația copiilor cu părinții lor, de aceasta este permis să ne îndoim În primul rând, trebuie remarcat faptul că închinarea părinților vii ca zeități nu se găsește nicăieri, deși printre popoarele aflate la un nivel foarte scăzut de dezvoltare, întâlnim venerarea pietrelor, copacilor și altor fenomene naturale Și acest lucru este de înțeles: conceptul instinctiv al Divinului, care se află în sufletul uman, chiar și în cea mai grosolană formă, este legat de ceva permanent, ridicat deasupra vicisitudinilor lumii Contrar părerii domnului Solovyov, o piatră, reprezentând ceva imobil și neschimbător, are în acest sens un mare avantaj față de ființa muritoare a unei persoane, supusă bolii, decrepitudinei și morții Arborele vechi de secole care umbrește multe generații succesive are același caracter Pe de altă parte, copilul este complet dependent de părinți la o vârstă la care mintea lui nu este încă deloc dezvoltată; iar când mintea se dezvoltă, dependența încetează G Solovyov asigură că "când vine vorba de formarea inițială a unui concept de bază în conștiința umană, trebuie să ținem cont nu de o persoană adultă, ci de un copil" (p iib) Nu s-a întâmplat nimic Primele concepte ale unui copil sunt cauzate de lumea din jurul lui pentru a se ridica la ceva mai înalt, invizibil, este deja nevoie de o conștiință oarecum dezvoltată Fecul general este că copiii au acele concepte religioase care le sunt insuflate de părinții lor Părinții înșiși nu se pot considera zeități și prețuiesc respectul față de ei înșiși și, prin urmare, acest gând nu se poate naște nici la copii După cum remarcă însuși domnul Solovyov, acest lucru este deja împiedicat de intimitatea și interacțiunea de zi cu zi (p ii ) Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN dependenţă totală de părinţii lor O astfel de atitudine este de neconceput Este diferit când părinții sunt morți Aici este într-adevăr un fapt foarte comun despre închinarea sufletelor moarte Renunțând la viața trupească, sufletul, în mintea omului, dobândește acele proprietăți care îl pot face obiect de cult religios Ea devine invizibilă și eternă Dar aici suntem deja în domeniul metafizicii pure Trebuie să știi ce este sufletul și de ce oamenii cred în nemurirea lui Filosofia morală nu este istoria religiilor; ea nu poate fi mulțumită cu investigarea Faptelor: vrea adevărul Care este adevărul aici? Cum poți, fără a apela la metafizică, să abordezi chiar și de la distanță

soluția acestor întrebări? Această cerere devine și mai irezistibilă atunci când ne ridicăm de la aceste forme primitive de cult religios la religie în sensul său cel mai înalt, așa cum apare în conștiința dezvoltată a omului Trebuie să știi ce este Ființa Absolută și în ce măsură cunoașterea ei este accesibilă omului; este necesar să se determine relația gândirii filozofice cu religiile pozitive, iar în relația morală să se arate legătura dintre ideea de Divin și lumea morală a omului Toate acestea necesită cea mai profundă și mai versatilă cercetare filozofică Iar domnul Solovyov nu poate sustrage aceste întrebări; dar încearcă să le rezolve fără nici un studiu filozofic, în câteva rânduri, care nu pot servi decât ca o lecție instructivă pentru copiii din școlile publice, dar nu sunt în niciun caz capabile să satisfacă o persoană care cere dovezi științifice După ce a spus, destul de neîntemeiat, că esența morală a tuturor religiilor constă într-o relație filială cu cel mai înalt, în orice s-ar putea presupune acest lucru suprem, el întreabă: Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ o regulă morală universal obligatorie, împreună cu principiile ascezei și altruismului? Aparent, o relație filială cu o voință superioară depinde de credința în această voință, iar această credință nu poate fi cerută de la cineva care nu o are Dar există o neînțelegere aici Recunoașterea a ceva superior lui însuși nu depinde de nicio idee definită a minții și, în consecință, de nicio credință pozitivă, dar în generalitatea sa este, fără îndoială, obligatorie pentru orice ființă rațională Căci fiecare astfel de ființă își dorește ceva în viața sa, își stabilește un scop, dar, străduindu-se pentru el, trebuie să fie convins că realizarea ei, sau satisfacerea finală a voinței, nu este în puterea omului, adică a fiecăruia ființa rațională ajunge la recunoașterea dependenței sale de ceva invizibil și nevăzut Singura întrebare este: are sau nu sens ceea ce depind? Dacă nu, atunci înseamnă că existența mea, ca dependentă de prostii, este și ea lipsită de sens și, în acest caz, nu este deloc necesar să vorbim despre vreun principiu moral, pentru că ele pot avea sens doar în condiția raționalitatea lumii sau predominanța sensului asupra prostiei în univers Dacă nu există oportunitate în cursul general al fenomenelor lumii, atunci acea parte a acestui proces, care constă în acțiuni umane determinate de reguli morale, nu poate fi oportună; și într-un astfel de caz, aceste reguli nu pot rezista, ca și cum ar duce la nimic, justificate prin nimic Pot face bine în mod conștient și rezonabil numai atunci când cred în bine, în semnificația lui obiectivă independentă în lume, atunci - este, cu alte cuvinte, cred în ordinea morală, în Providență, în Dumnezeu Această credință este logic în primul rând concepții și instituții religioase pozitive, precum și învățături metafizice și, în acest sens, constituie ceea ce se numește religie naturală" (pp - ) Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN Întrebarea este cum pot să devin filial cu ceva despre care habar n-am și să ascult această cantitate necunoscută? Ca ființă limitată, simt fără îndoială dependența mea de foarte multe lucruri, atât cunoscute, cât și necunoscute; dar ca aceasta sa fie dependenta de un lucru, pentru asta nu am date in sa > er experimental; trebuie să recurgem din nou la metafizică Dintre lucrurile de care sunt dependent, unele au sens; Nu pot spune același lucru despre ceilalți, dar nici nu pot spune că sunt lipsiți de sens, pentru că nu știu multe Pentru orice rezolvare corectă a acestei întrebări, este necesar, în primul rând, să se determine ce semnificație și prostii sunt, iar domnul Solovyov nici măcar nu s-a obosit să clarifice aceste concepte Evident, sunt dependent de natura Fizică din jurul meu; dacă am

cunoștințe științifice, știu că acestea sunt guvernate de legi constante care stabilesc ordinea neschimbătoare a universului Am motive să cred că aceste legi sunt rezonabile, deoarece, pe baza unor calcule matematice pur raționale, pot determina traseele planetelor și pot prezice fenomene În mod similar, pot, plecând de la o anumită ipoteză, să deduc matematic legile luminii Întrebarea este: natura fizică are vreun sens sau este lipsită de sens? Dacă există vreo oportunitate în cursul general al fenomenelor lumii, nu știu nimic despre aceasta; dar acest lucru nu mă împiedică să studiez legile fizicii și, folosindu-le, să îmi stabilesc obiective Cultiv pământul, construiesc mori, inventez mașini și, prin urmare, îmi îmbunătățesc viața În lumea morală din jurul meu, nu observ o ordine atât de strictă ca în Natura fizică: văd, dimpotrivă, că de multe ori ceea ce consider bine este persecutat, iar ceea ce mi se pare rău triumfă Acest lucru m-ar putea face să mă îndoiesc de existența unei forțe inteligente superioare care ghidează aceste relații Totuși, și asta este   pornirea ar fi prea grăbită, căci o forță inteligentă necunoscută mie poate avea și scopuri necunoscute mie În orice caz, îndoiala în existența ei nu mă împiedică să îndeplinesc regulile de moralitate recomandate de domnul Solovyov S-ar putea să cred că este mai oportun să am stăpânire asupra înclinațiilor mele senzuale decât să le las să mă domine De asemenea, îi pot ajuta pe alții în speranța că mă vor ajuta în nevoie Pot chiar, ridicându-mă deasupra acestor calcule, dintr-o înclinație pur interioară, să arăt compasiune și față de animale Acest lucru nu necesită o relație filială cu ceva necunoscut Este posibil să duci o pisică rănită la medicul veterinar fără credință în ordinea morală și în Providența Divină Din toate explicațiile domnului Solovyov, nu se poate vedea în numele a ceea ce, ceea ce el numește religie naturală, poate fi obligatoriu pentru oricine În mod curios, încercând să demonstreze necesitatea religiei naturale, pe motiv că fără ea moralitatea nu ar putea exista, el continuă spunând că toate cerințele morale primesc sancțiunea lor rezonabilă de la religia naturală Căci, chiar dacă rațiunea mă inspiră cu regulile moralității, dar pentru ca eu să mă supun acestor sugestii, este necesar să cred în puterea obiectivă a binelui (p ) Prin urmare, religia naturală se bazează pe cerințele moralității, iar cerințele moralității își primesc puterea de la religie Cu toate acestea, nici măcar acest sprijin reciproc nu conferă acestor principii mai multă putere Domnul Solovyov este obligat să admită că normele morale, al căror întreg sens provine din faptul că ele reprezintă în ideea de ceva universal și necesar, sunt de fapt lipsite de universalitate și necesitate Binele se cuvine, dar eu) nu toată lumea dorește ceea ce se cuvine; ) dintre cei care doresc, nu toți sunt capabili să-și depășească înclinațiile rele, ) câțiva care au obținut victoria binelui *   peste rău, neputincios să învingă răul în care zace lumea (pp - ) Spre deosebire de cerințele morale, oamenii se străduiesc spre fericire sau bunăstare Există chiar și învățături foarte răspândite care ridică acest principiu la nivelul unei norme morale, încercând să derive din el regulile activității umane G Solovyov supune aceste învățături unei critici temeinice, demonstrând că nu conțin nimic general și necesar și, prin urmare, nu pot satisface cerințele rațiunii, dar recunoscând, în același timp, că au cea mai mare putere asupra acțiunilor oamenilor Astfel avem, pe de o parte, cerința generală ca toți oamenii să fie virtuoși, adică să facă ceea ce se cuvine și, pe de altă parte, Faptul la fel de general că toți oamenii își doresc fericirea Cum să rezolvi această contradicție?

"Interesul vital al filozofiei morale", spune domnul Solovyov, "la fel ca și cerința formală a rațiunii, nu se poate împaca cu acest fapt și, prin urmare, apare o nouă sarcină pentru rațiune: să găsească un astfel de principiu practic, care, reprezentând ceva nu numai datorată, ci și de dorit în sine și pentru toată lumea, ar avea în esența sa puterea de a determina comportamentul uman, indiferent de înclinațiile naturale ale sufletului, precum și de gradele de dezvoltare spirituală - un principiu la fel de caracteristic, de înțeles și valabil pentru toți oamenii * Un astfel de bun se numește bunul cel mai înalt, iar întrebarea este pusă în următoarea formă: "există și în ce există bunul cel mai înalt, sau este singurul căruia trebuie să se supună în mod necesar toate celelalte bunuri, ca măsură necondiționată de dezirabilitate în general!" (pp - )· Totuși, rațiunea, din care, conform teoriei domnului Solovyov, curge toată moralitatea, nu rezolvă această întrebare Soluția este dată de un cu totul alt început, care, la fel ca Deus ex machina, apare brusc în scenă pentru a elimina toate dificultățile, și anume, sentimentul lui Dumnezeu Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ gesturi "În adevărata senzație religioasă", spune domnul Solovyov, "este dată realitatea a ceea ce se simte; percepem de fapt prezența reală a Divinului, experimentăm acțiunea lui asupra noastră Orice obiecție abstractă este neputincioasă față de realitatea trăită Faptul că eu nu experimentez întotdeauna această senzație, în timp ce alții nu o experimentează deloc, dăunează la fel de puțin realității senzației mele și obiectului său, la fel de puțin rău la soare și vederi ceea ce este noaptea nu văd lumina zilei, iar cei născuți orbi nu au văzut-o niciodată ziua În plus, mulți oameni au, și înainte de toți au avut, idei false despre soare, atribuite acestuia dimensiuni mici și mișcare în jurul pământului Dar nici existența soarelui și nici încrederea mea în el nu se schimbă câtuși de puțin La fel, toate contradicțiile și erorile teologice asociate religiei nu privesc câtuși de puțin subiectul ei real cățe i" (pp - ) Suntem aici într-un misticism complet G Solovyov simte Divinul în sine și îi consideră orbi pe toți cei născuți care nu-l simt la fel ca și el Față de aceasta, orice raționament este cu adevărat neputincios Unde s-a dus rațiunea, care a fost declarată a fi sursa oricărei morale? S-a dovedit a fi de nesuportat și trebuie să cedeze loc unui cu totul alt început, căruia nu i se poate aplica nicio logică Dacă am avea de-a face cu o perspectivă științifică, am spune că sentimentul religios este proprietatea marii majorități a rasei umane, dar este întotdeauna în cea mai strânsă dependență de credințele și convingerile pozitive Oamenii percep Divinul în conformitate cu ideile pe care le-au inspirat în copilărie sau pe care le-au dezvoltat pentru ei înșiși mai târziu Dacă este pozitiv Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN religiile, din cauza diversității lor, nu pot servi ca măsură a cerințelor morale, atunci experiența personală a Divinului, incomparabil mai variată și subiectivă, nu poate servi ca măsură a nimicului Sentimentul religios subiectiv poate fi subiectul cercetării, și nu măsura adevărului Comparația cu soarele dovedește cu totul opusul a ceea ce vrea să deducă domnul Solovyov Senzația de soare a fost, este și va fi întotdeauna aceeași pentru toți oamenii care nu sunt lipsiți de vedere Toată lumea a văzut și vede întotdeauna un mic corp rotund galben, ocolind zilnic pământul și revărsând lumină și căldură; toată lumea poate verifica asta Nici cei născuți orbi nu se îndoiesc de acest Fapt, care este confirmat de mărturia unanimă a tuturor și confirmat de propriile lor senzații de căldură Diferența de opinii începe doar acolo unde se cere explicarea acestui fenomen Atâta timp cât imaginația

oamenilor a prevalat asupra rațiunii, ei au văzut o zeitate în soare înconjurând zilnic pământul într-un car Cercetările științifice au arătat că egoul nu este deloc o zeitate, ci într-adevăr o minge de foc, dar nu atât de mică pe cât pare, ci de multe ori mai mare decât pământul și constituind centrul sistemului planetar Știința a arătat că nu acesta se învârte în jurul pământului, ci pământul din apropierea lui Realitatea soarelui nu este ceea ce se simte, ci ceea ce este indicat prin verificarea stiintifica Senzația de Divinitate are un caracter complet diferit Acesta este un sentiment pur interior, care este diferit pentru fiecare și care nu este supus niciunei verificări obiective Obiectul său nu este un obiect exterior accesibil testării experimentale, ci o idee a minții, care se schimbă în funcție de opiniile omului și poate fi chiar supusă unei negații complete Omul care a văzut soarele și, ulterior, este orb, nu are nicio îndoială că l-a văzut cu adevărat; dar omul care a crezut în Dumnezeu în tinerețe, pentru că a fost crescut în această credință și, ulterior, se leapădă de ea, Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ Sunt convins că aceasta a fost o pură amăgire Verificarea este cu atât mai puțin posibilă aici, pentru că în simțirea directă este imposibil să separăm ideea de senzație, ceea ce gândim de ceea ce simțim Chiar și oamenii foarte dezvoltați pot cădea într-o iluzie completă în acest sens G Solovyov asigură că el percepe Divinul ca perfecțiune absolută sau ca plenitudinea tuturor condițiilor vieții Între timp, perfecțiunea nu poate fi simțită, așa cum nu se poate simți matematica: este o determinare pur mentală, care se gândește, nu se simte Același lucru trebuie spus despre plenitudinea condițiilor de viață Pot să mă simt mulțumit de acest gând, dar îmi este dat de rațiune și nu de senzație Prin urmare, verificarea sa este supusă și rațiunii Rămâne singura măsură a adevărului Ceea ce este mai puțin clar este de ce sentimentul personal al domnului Solovyov poate fi obligatoriu pentru oricine Între timp, el o ridică la nivelul unei cerințe morale necondiționate și chiar la o asemenea scară care o face complet inaccesibilă oricui, cu excepția domnului Solovyov El scrie: "sentimentul religios, exprimat sub forma modului imperativ (imperativ categoric), ne spune nu numai: să dorești perfecțiunea, ci să fii desăvârșit Și asta înseamnă: nu numai să ai bunăvoință, să fii cinstit și virtuos, ci și - să fii nedureros, nemuritor, incoruptibil și nu numai asta, ci și - asigură-te că toți vecinii tăi sunt nedureri, nemuritori și incoruptibili în trupurile lor " (pag ) * - Este foarte plăcut să știm că domnul Solovyov, care simte Divinul în sine, este animat de intenții atât de bune și vrea să ne facă pe toți nemuritori, chiar și trupești; ne îndoim doar că a reușit De asemenea, ne îndoim că există cel puțin o persoană, în afară de el, care și-ar pune o asemenea sarcină G Solovyov a vrut să găsească un astfel de principiu de moralitate, care ar Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN în însăși esența ei avea puterea de a determina comportamentul uman, principiu la fel de caracteristic, de înțeles și valabil pentru toți oamenii și, ca urmare, a ieșit ceva cu totul de neînțeles, nu real și caracteristic doar imaginației arzătoare a domnului Solovyov Asta înseamnă, în loc de filozofie, să recurgi la misticism Ea duce inevitabil la predominarea fanteziei subiective asupra gândirii sobre v Punând unui om o sarcină morală necondiționată - să-i facă pe toți vecinii nemuritori și incoruptibili, domnul Solovyov înțelege, totuși, că, în ciuda Divinității care locuiește în el, îndeplinirea ei chiar și de către el este peste puterile lui, nu numai de către oameni simpli Ca urmare, comanda morală necondiționată: fii perfect, se transformă într-una foarte condiționată: devii perfect

Aceasta este deja o abatere de la legea pură și o concesie față de slăbiciunea umană, căci, spune domnul Solovyov, "dacă nu vreau să le fac nedureroase, nemuritoare și incoruptibili, atunci asta înseamnă că nu am milă de ei, adică , Eu sunt imperfect moral; iar dacă vreau, dar nu al meu, atunci nu sunt perfect fizic În ambele cazuri, nu am îndeplinit porunca necondiționată: fii perfect'* (p ) Procesul desăvârșirii constă, așadar, în dezvoltarea în oameni nu numai a dorinței, ci și a puterii de a face pe toți nemuritori și incoruptibili Aceasta este sarcina istoriei omenirii Oamenii, prin forțele lor combinate, într-o serie succesivă de generații, trebuie să se perfecționeze, adică trebuie să se pregătească pentru realizarea Împărăției lui Dumnezeu, care reprezintă realitatea unei ordini morale necondiționate, sau "care este și învierea generală și restaurarea tuturor" (p ) Cu toate acestea, această sarcină depășește puterea întregii omeniri; aceasta necesită un act special al harului lui Dumnezeu Nu-  pescuitul este chemat doar pentru a se pregăti pentru primirea acestui har În mod surprinzător, aflăm că această pregătire și această percepție trebuie să fie acțiuni libere ale voinței umane G Solovyov a început prin a alunga problema liberului arbitru din învățătura sa morală și a promis că va construi etica fără acest început, dar aici apare brusc ca o cerință Dumnezeu vrea ca omul să se unească liber cu El, căci libertatea interioară este o condiție esențială pentru perfecțiune (p ) Hristos S-a retras chiar și dincolo de limitele pământești pentru a-i acorda omului libertate desăvârșită în împlinirea Legii Sale (p ) Cititorului nu este în întregime clar de ce domnul Solovyov știe că aceasta este exact ceea ce vrea Dumnezeu Deși autorul spune că "conceptul de Dumnezeu, dedus de minte din datele experienței religioase actuale, este atât de clar și de definit încât pot oricând, dacă vreau, să știu ce vrea Dumnezeu de la mine" (p II) ; dar întrucât această experiență religioasă reală este a lui, trebuie să presupunem că a primit o revelație specială pe acest subiect, care rămâne ascunsă pentru cititor Oricum ar fi, dar libertatea omului, ca ființă limitată și finită, nu poate crea din sine infinitatea actuală sau plinătatea perfecțiunii Deși natura umană, I) prin rațiunea sa inerentă sau sensul universal, conține posibilitatea acestei infinitate morale și străduința pentru realizarea ei (pp - ), totuși, din anumite motive, nu poate atinge acest scop Procesul de perfecțiune este o chestiune umană; dar finalizarea acestui proces este lucrarea lui Dumnezeu: necesită o nouă creație din nimic (pp - ) G Solovyov încearcă să explice acest fenomen, la prima vedere, un fenomen destul de ciudat, comparându-l cu procesul general al lumii, pe care el îl numește biomaterial  (p - ) El distinge cinci regate din lume, care reprezintă ascensiunea treptată a ființei În fiecare dintre ele este străduința pentru cel mai înalt nivel; dar pentru realitatea acestei etape este nevoie de un nou act de creație din nimic Aceste împărății sunt minerale, vegetale, animale, umane și, în sfârșit, împărăția lui Dumnezeu Piatra, potrivit domnului Solovyov, există doar, reprezintă cea mai tipică întruchipare a categoriei de ființă ca atare, iar domnul Solovyov remarcă ironic că nu manifestă nicio înclinație să treacă în opusul ei De parcă ființa pură a lui Hegel, la care autorul face aluzie, ar avea ceva în comun cu ființa unei pietre, care are proprietăți foarte definite - extensie, impenetrabilitate și tot felul de forțe mecanice și chimice! Să nu cunoști toate aceste proprietăți, să declari o piatră întruchiparea unei categorii pure de ființă și apoi să compari ironic această definiție cu categoria logică a lui Hegel,

asta, într-adevăr, este prea mult! De asemenea, este imposibil să nu observăm că în minerale nu există eforturi pentru viața plantelor În același mod, la plante nu există dorință de viață animală; semnele celor din urmă apar nu în Formele superioare, ci în cele inferioare Același fenomen se observă și în regnul animal: în ceea ce privește structura anatomică, maimuța reprezintă cea mai apropiată aproximare față de om, dar cele mai mici asemănări cu organizațiile umane sunt animalele inferioare - albine și furnici În orice caz, toate aceste patru regate de mult cunoscute reprezintă tipuri clar definite care nu trec unele în altele: oricum ne uităm la originea omului din maimuță, nu există nicio îndoială că maimuța, așa cum este în realitate, nu se întoarce într-un om, așa cum un om nu se transformă în maimuță Ultimele două regate se află într-o relație complet diferită între ele, separate nu de o conștiință comună, ci de imaginația domnului Solovyov: regatele omului și Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ Dumnezeu Diferența dintre ele, crede domnul Solovyov, este că umanitatea naturală se străduiește în mod rezonabil să-și îmbunătățească viața și ajunge la ideea perfecțiunii necondiționate; în timp ce umanitatea spirituală, născută din Dumnezeu, acceptă această perfecțiune necondiționată ca fiind adevăratul început a ceea ce ar trebui să fie în pe toată lumea și caută să o întruchipeze în viața întregii lumi ( ) G Solovyov descrie acest lucru cu alte cuvinte ca un proces de colectare a universului Cea mai înaltă sarcină a tărâmului pur uman al ființei este de a aduna universul în idei, în timp ce sarcina împărăției lui Dumnezeu este de a aduna universul în realitate (p O) Dacă, sub numele de Împărăția lui Dumnezeu, care realizează ideea unei ordini morale perfecte în care chiar și morții trebuie să fie înviați, domnul Solovyov a vrut să spună viața viitoare, atunci nimic nu ar putea fi obiectat împotriva unui asemenea contrast între ea și împărăția omului, căci nu știm absolut nimic despre viața viitoare Dar el crede începutul unui nou regat în apariția creștinismului, prin care, prin însuși, istoria omenirii este tăiată în două jumătăți, între care se află un abis de nepătruns Domnul Solovyov vede cea mai înaltă expresie a lumii păgâne în cezarul roman, care reprezintă omul-zeu și se află în aceeași relație cu zeul-omul cum este maimuța cu omul (p - ) Aici suntem complet perplexi Când împărăția omului se opune împărăției lui Dumnezeu, atunci nu este vorba numai de persoana lui Hristos, ci de comunitatea credincioșilor; Oare creștinii tratează păgânii așa cum un om tratează o maimuță? S-a notat mai sus că maimuța nu se transformă în om, dar păgânii au devenit creștini, iar mulți creștini, în vremuri de persecuție, au devenit din nou păgâni Nu este clar de ce domnul Solovyov a luat o persoană a lui Hristos pentru comparație și de ce i s-a opus tocmai Cezarului, și nu vreunui întemeietor de religie, de exemplu, Shakiamuni Probabil sa întâmplat Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN din faptul că altfel s-ar dovedi mai puţin convingătoare ecuaţia păgânilor cu maimuţa Dar în orice caz, pentru a compara cele două regate, a fost necesar în general să se compare creștinii cu păgânii Credem că, printr-o astfel de comparație, rolul maimuței ar cădea adesea în sarcina primului Și unde, după aceasta, dispare egalitatea oamenilor, pe care o predică domnul Solovyov ca bază a lumii morale? Necreștinii, conform acestei teorii, devin animale de rasă inferioară, aparținând altui regat, ca paria în raport cu brahmanii Dar cel mai frapant dintre toate este că acest nou regat nu este completarea celui precedent, ci devine chiar în mijlocul procesului istoric, care este astfel tăiat în două jumătăți fără legătură Conform schemei acceptate, aceste două jumătăți ar trebui să fie legate una de

cealaltă ca o realizare a pregătirii sau ca perfecțiune la perfecțiune; ce vedem de fapt? Omenirea continuă să se îmbunătățească, ca înainte; continuă același proces, în care creștinismul joacă un rol esențial, dar deloc așa cum vrea să-i dea domnul Solovyov La începutul Evului Mediu, când creștinismul a devenit dominant, profesorii Bisericii Occidentale au elaborat de fapt o teorie a Împărăției lui Dumnezeu, opusă lumii păgâne, de genul celor dezvoltate de domnul Solovyov și de papii Romei a încercat să pună în practică această teorie; dar încercarea a eșuat După o mie de ani de luptă și anarhie, o umanitate reînnoită a revenit la principiile elaborate de lumea păgână; a mers să învețe de la maimuțe demult învechite Renașterea a venit Principiul creștin nu a dispărut, dar și-a pierdut stăpânirea indivizibilă asupra minților Ideea împărăției lui Dumnezeu, care a fost urmărită de sfinții medievali, și-a pierdut orice semnificație, iar interesele seculare au apărut din nou în prim-plan Domnul Solovyov însuși admite că ordinea vieții antice are mai multe surse pentru noi Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ "în esență", spune el, "nu i-am supraviețuit" (p ) "Chiar și o reînnoire completă a lumii fizice era de așteptat; ) Cum poate fi conciliată această recunoaștere cu schema acceptată? Dacă apariția creștinismului a fost într-adevăr o nouă creație, atunci trebuie să fi recreat întreaga umanitate În schimb, au trecut aproape două mii de ani, iar popoarele încă merg pe aceeași cale; ca să nu mai vorbim de faptul că ei, în această lungă perioadă, nu s-au apropiat nici măcar un singur pas spre scopul indicat - să-i facă pe toți oamenii nedurerosi și nemuritori Este clar că teoria istorică a domnului Solovyov nu are nimic în comun cu Faptele Construit pe o bază mistică, reprezintă doar un domeniu vast pentru tot felul de Fantezii Venerabilul său tată a înțeles și studiat altfel istoria, memoriei căruia îi este dedicată cartea VI Procesul istoric este legat în esență de aranjarea corectă a societății umane Împărăția lui Dumnezeu, care ar trebui să fie scopul întregii dezvoltări umane, reprezintă o societate perfectă Acest lucru îl face pe domnul Solovyov să ia în considerare relațiile normale ale individului cu societatea "Persoana umană", spune el, "și prin urmare fiecare persoană individuală este o posibilitate de realizare a realității nelimitate, sau o formă specială de conținut infinit În mintea unei persoane se află posibilitatea infinită de a cunoaște din ce în ce mai adevărată semnificația a tot, iar voința sa conține aceeași posibilitate infinită de implementare din ce în ce mai perfectă a acestui sens atot-un într-un mediu de viață dat Persoana umană este infinită: aceasta este o axiomă a filozofiei morale" (p ) Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN Toate acestea pot fi destul de adevărate; dar din nou întrebarea este: de unde a venit asta? Odată cu eliminarea metafizicii, nu se poate pune problema unui conținut infinit Pentru a ști dacă o persoană este capabilă să cunoască infinitul cu mintea și să realizeze acest infinit cu voința sa, este necesar să se studieze mintea și voința în esența lor și în condițiile existenței lor empirice; dar nimic din toate acestea nu s-a făcut În loc de o axiomă, avem aici o afirmație pur nefondată Suntem la fel de puțin pregătiți pentru această situație prin dezvoltarea anterioară a principiilor morale Dintre cele trei norme de moralitate indicate de autor, doar a doua se aplică oamenilor - milă sau compasiune Am fost învățați că, dacă vrem ca altora să le pară milă pentru noi, atunci trebuie să ne parăm rău pentru ei Nu s-ar mai putea vorbi de vreun conținut infinit, întrucât mila, conform teoriei domnului Solovyov, se extinde și asupra animalelor, care sunt subsumate conceptului de "ca ei înșiși" Din sentimentul de milă, care, conform

teoriei domnului Solovyov, epuizează întregul conținut al relațiilor morale cu propriul soi, este evident imposibil să se desprindă vreun concept despre demnitatea personalității umane Între timp, pentru a determina relația unei persoane cu societatea, este absolut necesară stabilirea acestui concept Și, în același timp, cel mai important lucru este tocmai principiul care a fost eliminat din domeniul relațiilor morale - principiul liberului arbitru Toată demnitatea socială a omului și toate drepturile sale decurg din faptul că el, prin natură, este o ființă liberă rațional De îndată ce acest principiu este eliminat, nu există niciun motiv pentru care nu ar putea fi sclav: este echivalat cu vitele de muncă, pentru care este necesar și un sentiment de milă Din sensul dat principiului libertăţii depinde determinarea tuturor relaţiilor individului cu societatea, atât drepturile personale, cât şi limitele constrângerii Fără aceste concepte directoare, rămânem complet Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ obscuritate sau sunt nevoiţi să se mulţumească cu afirmaţii complet nefondate Pe de altă parte, este necesară și stabilirea conceptului de societate, eu? Solovyov subliniază că o singură persoană nu este ceva complet izolat, separat de sfera înconjurătoare, că este punctul central al unui număr infinit de relații reciproce cu ceilalți și alții, iar a o separa de aceste relații înseamnă a-i îndepărta orice conținut real al vieții și transformă personalitatea în posibilitate goală de existență El recunoaște chiar și o astfel de renunțare la personalitatea din Sfera înconjurătoare ca o iluzie dureroasă a conștiinței de sine și o compară cu poziția unui cocoș hipnotizat (pp - ) Aceasta este din nou una dintre acele exagerări în care cad oamenii care vor să infirme opinia altcuiva nu prin argumente rezonabile, ci prezentând-o într-o formă urâtă Nimeni nu-și imaginează că fața poate fi tăiată din toate relațiile cu Sfera înconjurătoare și cu alți oameni; trebuie doar să știi în ce constau aceste relații și ce cerințe decurg din aceasta "În sensul său esențial", spune domnul Solovyov, "societatea nu este granița exterioară a individului, ci completarea sa internă și, în raport cu multiplicitatea persoanelor individuale, societatea nu este suma lor aritmetică sau agregatul mecanic, ci întreg indivizibil al unei vieți comune" (p Că oamenii au nevoie unii de alții este un adevăr cunoscut de mult, deși aici este adesea greu de spus ce fel de completare este: externă sau internă; dar că societatea nu este doar o colecție a indivizilor, ci un întreg indivizibil al unei vieți comune, aceasta "trebuie clarificată și dovedită o expresie care să nu dea nicio idee definită, prin care se poate înțelege ceva și, prin urmare, nu poate servi drept bază pentru nicio concluzie Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN în ce constau, cum se raportează la interesele indivizilor sau ale grupurilor și în ce sens constituie ceva inseparabil și necesită o organizare comună În primul rând, este necesar să se stabilească ce este puterea publică, de unde provine, care sunt drepturile, sarcinile și relațiile acesteia cu membrii societății Fără a rezolva aceste întrebări, toate discuțiile despre relația individului cu societatea vor fi doar sintagme generale, lipsite de orice conținut esențial și din care, deci, se pot trage concluziile cele mai opuse Vom vedea că tocmai aceasta a fost soarta care a avut loc domnului Solovyov Nu s-a obosit să clarifice conceptele sociale de bază, așa cum ar fi cerut de cercetarea științifică, ci s-a limitat la a trasa o schemă generală și a indica succesiunea istorică a celor trei etape ale dezvoltării sociale corespunzătoare acestei scheme Schema constă în faptul că integralitatea indivizibilă a vieții comune este parțial deja realizată în trecut și apare ca o tradiție, parțial

realizată în prezent prin serviciile publice și, în final, prezice viitorul sub forma unui ideal Aceste trei puncte sunt desemnate prin epitete religios, politic și profetic Primul corespunde organizației tribale, care aparține trecutului și se păstrează sub forma unei familii, al doilea - organizația național-statală, care domină prezentul, al treilea - comuniunea mondială de viață, care constituie idealul a viitorului (p ) Cititorul, oarecum familiarizat cu viața de stat, este perplex de ce această viață se limitează la prezent, de parcă statul nu ar avea nici tradiții, nici idealuri De asemenea, este de neînțeles de ce ordinului tribal i se dă în mod special denumirea de religios, în timp ce primele state, potrivit domnului Solovyov, s-au bazat pe un principiu militar-teocratic, iar ideea de comuniune universală se dezvoltă în budism și creștinism Este adevărat că ordinea genurilor precede Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ suveran, dar acesta este un fapt istoric și nu un fenomen de dezvoltare morală Este greu de crezut că monarhiile cuceritoare, care au exterminat oamenii cu miile și i-au transformat pe cei cuceriți în sclavie, au fost produsul unui sentiment extins de milă G Solovyov încearcă să demonstreze că pentru a înființa grupuri sociale vaste, cu o puternică legătură de membri, era nevoie de cea mai strictă disciplină, care a fost, în același timp, o școală de solidaritate umană și prima faptă a ascezei colective, că este, triumful rațiunii asupra naturii (p ) Dar nu s-a obosit să explice de ce] se cere disciplina cea mai strictă pentru a trezi compasiunea și de ce sunt necesare asociații atât de extinse de oameni pentru aceasta, cu instituirea sclaviei, cu organizarea castelor, cu lucrările egiptene În micile republici grecești era mult mai uman, cultural și moral decât în vastele despotisme orientale În ceea ce privește asceza, este nedrept că "apariția forței morale interioare a spiritului asupra cărnii presupune un anumit grad de siguranță a unei persoane față de acțiunile distructive ale naturii exterioare" (p ) Dimpotrivă, aceasta securitatea îl răsfață În acest sens, triburile cu piele roșie din America de Nord sunt cu mult înaintea oricărui european Cu greu se poate fi de acord cu domnul Solovyov în ceea ce privește ceea ce spune despre relațiile sexuale la nivel mondial ca un ideal al viitorului El vede prima trezire a acestei conștiințe în budism; dar rezultatul ei, Nirvana, este neantul pur și, prin urmare, domnul Solovyov numește acest universalism negativ Conținutul pozitiv este elaborat de Filosofia greacă, dar este limitat de lumea ideilor și, prin urmare, ca și primul, rămâne inutil: este pe jumătate universalism Doar împărăția lui Dumnezeu, revelată de creștinism, îmbrățișează cu adevărat totul și este universalism pozitiv, întreg și perfect "Nirvana", spune domnul Solovyov, "Problems of Philosophy, Vol , Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN este dincolo de orice orizont; lumea ideilor, ca un cerc de stele, îmbrățișează pământul, dar nu se unește cu el: doar principiul absolut întruchipat în Soarele Adevărului pătrunde în adâncul realității pământești, creează o viață nouă în el și se realizează ca o nouă ordine a ființei - ca întreaga împărăție a lui Dumnezeu - virtus ejus integra , si versa fuerit in terram (puterea lui este întreagă, dacă se întoarce spre pământ) Și fără pământ, notează domnul Solovyov, "nu există cer pentru om" (pp - ) Când domnul Solovyov vorbește despre semnificația negativă și inutilitatea budismului, el uită că propria sa morală, ca și morala budiștilor, se limitează la compasiune și că, în realitate, această morală, cu toată insuficiența ei, nu a rămas inutilă De asemenea, uită că filosofia greacă nu s-a limitat la dezvoltarea lumii ideilor Deja în Platon, universul apare ca un animal animat, pe

care Divinitatea îl creează din idei și materie, aranjandu-le pe cea din urmă în conformitate cu prima Aristotel protestează direct împotriva izolării ideilor și le introduce în adâncul vieții Stoicii țineau aceeași linie Dar cel mai surprinzător este uitarea domnului Solovyov față de creștinism Expunând împărăția lui Dumnezeu ca un ideal pământesc, el a uitat că Hristos a spus: Împărăția mea nu este din lumea aceasta La urma urmei, toată lumea știe asta; cum ar putea cineva să ocolească această zicală și să prezinte problema într-un mod complet greșit? Greșeala esențială a domnului Solovyov este că vrea să facă din idealul creștin al vieții viitoare, odată cu învierea morților, rezultatul dezvoltării prezente a omenirii De aici și cererea de nemurire și incoruptibilitate În sine, această amăgire ar fi destul de nevinovată; dar necazul este că vrea să-și introducă împărăția lui Dumnezeu prin măsuri coercitive, prin acțiunea puterii de stat, iar acest lucru duce la o negare completă a libertății umane Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ Foarte instructiv în acest sens este capitolul despre subiectivismul moral "Creștinismul apare odată cu Evanghelia împărăției, cu un ideal necondiționat de înalt, cu cerința moralității absolute Această morală trebuie să fie pur subiectivă, întreabă domnul Solovyov, "epuizată doar de stările interioare și de acțiunile individuale ale subiectului?" volum: "cum este atinsă această perfecțiune morală de către un individ, este exclusiv prin munca internă a fiecăruia asupra el însuși și anunțarea rezultatelor sale, sau cu ajutorul unui proces social binecunoscut care acționează nu numai personal, ci și colectiv? și G Soloviev devine hotărât de partea acestei din urmă opinii "A crede că o bunăvoință a sufletul este suficient pentru a crea un mediu social perfect", spune el, "înseamnă a te muta în acea zonă în care bebelușii se nasc din tufe de trandafiri și în care săracii, din lipsă de pâine, mănâncă prăjituri dulci" (p - ) Ne aflăm aici în profunzimea problemei relației individului cu societatea Este o chestiune de natura coercitivă a cerințelor morale, de libertatea omului, de drepturile conștiinței Se poate aștepta ca domnul Solovyov să supună toate acestea unui studiu amănunțit și complet Nu s-a întâmplat nimic: se limitează la o anecdotă După ce a spus ceva despre Ulise și a povestit cum eroul sensibil al acestei poezii i-a tratat cu cruzime pe slujitorii săi necredincioși, el spune, pe baza documentelor publicate, că în anii patruzeci ai acestui secol, în districtul Elatomsk, provincia Tambov, a fost feroce ca proprietar de pământ, despre ale căror fapte guvernul a considerat necesară efectuarea unei anchete; dar la o căutare generală in judet majoritatea nobililor * Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN a răspuns că proprietarul menționat mai sus este un om nobil, un creștin adevărat și îndeplinește toate riturile creștine; în ciuda faptului că ancheta a constatat că în sat nu era nici măcar un țăran care să nu fie bătut și nici o femeie care să nu fie certată, monstrul a fost eliberat de răspundere penală G Solovyov nu spune această anecdotă pentru a arăta cum era o căutare generală la acea vreme și care erau procedurile prin care un răufăcător evident a fost eliberat de responsabilitate; el citează acest incident ca dovadă că, în decursul a trei mii de ani de pe vremea eroilor lui Homer, în ciuda apariției creștinismului, "nicio importanță semnificativă" iar o schimbare durabilă în viaţa şi conştiinţa morală a oamenilor nu a avut loc^ Dar țăranii au fost eliberați, "și acum vedem că acest act extern de stat ridică imediat nivelul conștiinței noastre morale interioare, adică face ceva ce mii de ani de predicare morală de la sine nu ar putea face Aceasta predicarea a căpătat putere abia atunci când în evenimente organizate

de autorități Din cauza constrângerii exterioare, instinctele brutale au pierdut ocazia de a se manifesta, au trebuit să treacă într-o stare inactivă, treptat s-au atrofiat din lipsă de efort și au dispărut în majoritate și au încetat să se transmită generațiilor următoare (p ) Domnul Solovyov nu se întreabă: cine a stabilit și a menținut acea ordine de lucruri care a dat naștere unor asemenea abuzuri flagrante? Evident, aceeași putere de stat care a desființat-o Singura concluzie pe care a putut-o trage din anecdota sa este că statul nu ar trebui să introducă instituții care distrug libertatea umană și, prin urmare, legitimează violența și corupă societatea Pentru istoric, o astfel de concluzie ar fi, fără îndoială, extrem de unilaterală El știe că gura Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTUL ETICP reînnoirea iobăgiei era o chestiune de necesitate a statului: era necesară legarea și fixarea elementelor sociale pentru a organiza un stat puternic și puternic Iobăgia și-a îndeplinit scopul istoric și a fost desființată atunci când nu a mai fost necesară Domnul Solovyov însuși recunoaște utilitatea istorică a statelor despotice Dar pentru moralistul necalificat, sclavia și iobăgia pot apărea ca instituții care trebuie respinse necondiționat Dacă domnul Solovyov ar adopta acest punct de vedere, ar putea fi acuzat de rigoare excesivă, dar nu de pervertirea moralității În schimb, ce face? El transformă marele act de recunoaștere a libertății umane într-un argument împotriva libertății însăși Libertatea este declarată neputincioasă definitiv, pentru că a fost suprimată, iar recunoașterea ei trebuie să servească drept dovadă că trebuie respinsă O logică cu adevărat uimitoare! Eu Natura morală a omului în fundamentele sale subiective este neschimbată, spune domnul Solovyov În sfârșit, nu există nicio îndoială că cele mai înalte idei și idealuri morale în sine, luate în mod abstract, nu produc nicio îmbunătățire durabilă a vieții și a conștiinței morale Și acest progres brusc s-a produs doar pentru că o forță socială organizată a fost inspirată de cerințele morale și le-au transformat în legea obiectivă a vieţii* (p zzz) Deci, predica creștină nu a servit la nimic Conform teoriei domnului Solovyov, Hristos ar fi trebuit să se întoarcă nu către pescari și săraci, ci către conducătorii pământești, către Tiberiu și Nero, cu îndemnul de a stabili cu forța împărăția lui Dumnezeu proclamată de el Creștinismul a cucerit lumea nu prin predicare morală, ci prin măsuri puternice, distrugerea templelor păgâne, exterminarea ereticilor, incendiile Inchiziției Fost domnul So Biblioteca "Runivers" ( B N CHICHERIN Lovyov a recunoscut că consimțământul voinței colective în umanitate pentru reunirea cu Divinul trebuie să fie complet liber El chiar a susținut că Hristos a plecat de pe pământ tocmai atunci, "astfel încât nu era vorba de o putere copleșitoare, ci de un adevărat act moral, sau de împlinirea adevărului interior" (p ) Acum se dovedește că s-a retras atunci a lăsa conducătorii lumii să împlinească "Principiul bunătății absolute", spune domnul Solovyov, "cere ca societatea umană să devină o moralitate organizată" (p ) și, în plus, nu numai la cele mai de jos niveluri, ci la cel mai înalt "Fiecare grad de conștiință morală se străduiește în mod inevitabil la realizarea sa socială personală, iar diferența dintre gradul cel mai înalt și cel final față de cele inferioare, desigur, nu este că moralitatea rămâne pentru totdeauna doar subiectivă, adică neîmplinită, lipsită de putere - acest avantaj ar fii ciudat! - și că această realizare ar trebui să fie atotcuprinzătoare Așadar, diferența dintre nivelurile inferioare și cele superioare constă în faptul că la primul ceva este dat libertății, iar la sfârșit nimic Ar fi de dorit să știm dacă însăși învierea morților trebuie să fie realizată prin

decrete guvernamentale Fostul domnul Solovyov a recunoscut că o societate perfectă nu poate fi creată printr-o manieră externă și forțată (p ); acum uită de asta "Cererea acestui acord" (a tuturor formațiunilor și diviziunilor sociale conform principiului moral necondiționat), spune el, "înlătură orice justificare subiectivismului moral, care se agață de interesul fals înțeles al autonomiei morale (p ) G Solovyov elimină acest început neplăcut, cu pretenția de independență, un argument pe care Torquemada l-ar putea învăța singur Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ a acționa numai din sine; orice subordonare a acesteia față de o prescripție sau comandă exterioară încalcă legitimitatea sa și, prin urmare, trebuie recunoscută ca nedemnă Dar când vine vorba de organizarea mediului social după principiul bunătății necondiționate, este clar că o astfel de organizare nu este o limitare, ci împlinirea voinței morale personale este tocmai ceea ce își dorește ea Eu, ca ființă morală, vreau ca bunătatea să domnească pe pământ, știu că nu pot realiza asta singur și văd o organizație colectivă concepută în acest scop al meu - este clar că această organizație nu numai că nu mă limitează, dar , dimpotrivă, îmi înlătură limitările individuale, mă extinde și întărește voința morală Fiecare, în măsura în care voința sa este morală, participă intern la această organizare universală a moralității și este clar că restricțiile externe care pot decurge din aceasta pentru indivizi sunt aprobate prin propria lor decizie supremă (!!) și, prin urmare, nu pot în încalcă în orice mod auto-legalitatea morală Pentru o persoană morală, un singur lucru este important aici: că organizarea colectivă a omenirii se supune cu adevărat unui principiu moral necondiționat, că mediul personal-social devine cu adevărat un bine organizat" (pp - Ò) Deci, un eretic sau un apostat este întemnițat sau chiar ars pentru a-și salva sufletul și pentru a-i proteja pe alții de învățăturile pernicioase și, în același timp, este asigurat că el însuși, ca ființă morală, trebuie să-și dorească asta, că aceasta este împlinirea a propriei sale voinţe superioare Acest argument este preluat direct din morala iezuită Și nu spune că nu recunoști violența în chestiuni de credință Întreaga ta moralitate se bazează pe religie; vrei să stabilești împărăția lui Hristos, adică, în esență, o societate religioasă și vrei să faci asta cu putere Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN ei prin măsuri care înlocuiesc deciziile interne ale conştiinţei cu o lege externă coercitivă Voi înșivă recunoașteți că singurul vostru interes nu este că domnia bună în inimi, ci să fie organizată ca un aranjament obligatoriu al societăților umane Și nu presupuneți nicio limită pentru aceste acțiuni de putere: binele organizat trebuie să fie necondiționat și cuprinzătoare Având în vedere această cerință, ceea ce numiți subiectivism moral, adică libertatea omului și drepturile de conștiință, este respins de dvs ca minciună Nu a mai rămas nici cea mai mică lacună pentru ei Și toate aceste concluzii cu adevărat monstruoase sunt făcute pe baza unei anecdote din vechea viață de provincie!! Iată ce înseamnă obiceiul de a scrie articole de jurnal: se pierde distincția dintre dovadă și efect Acest capitol din lucrarea domnului Solovyov face o impresie deprimantă asupra cititorului Simțul său moral este indignat de acest dispreț total față de ceea ce este sacru pentru om Dar după ce a citit capitolul următor, pe baza morală a societății, se liniștește, pentru că spune exact opusul celor spuse în precedentul Acolo gândul domnului Solovyov, zburând în nori, s-a repezit într-o direcție, aici s-a repezit în cealaltă Acolo s-a prezentat ca un adept al lui Torquemada, aici este un anarhist pur Diferența dintre societățile umane și

societatea animală, consideră domnul Solovyov, este că omul, ca ființă morală, are o demnitate necondiționată și un drept necondiționat de a exista și de a-și dezvolta liber forțele pozitive Acest drept, bazat pe infinitatea formală a rațiunii din fiecare om, face ca el să fie întotdeauna privit ca un scop, și nu ca un mijloc, sau un instrument pentru binele altor persoane, sau al claselor întregi, sau chiar al majorității altora Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ al oamenilor În opinia domnului Solovyov, acest drept al individului, în esența sa, este necondiționat, în timp ce drepturile societății pe față, dimpotrivă, sunt limitate de recunoașterea drepturilor personale De aici, domnul Solovyov deduce că "societatea poate obliga o persoană să facă orice numai printr-un act al propriei sale voințe; altfel nu va fi obligaţia persoanei, ci doar folosirea lucrului'; (p - ) În conformitate cu aceasta, domnul Solovyov afirmă că "binele comun, sau binele comun, pentru a avea sensul unui principiu moral, trebuie să fie în sensul cel mai deplin comun, adică să se refere nu numai la multe sau majorității, dar tuturor fără nicio pretenție Numai în această condiție fiecare persoană rămâne un scop și nu servește doar ca mijloc pentru ceilalți "Principiul demnității umane", conchide autorul, "sau semnificația necondiționată a fiecărei persoane, în virtutea căreia societatea este definită drept consimțământul liber intern al tuturor, este singura bază morală a societății" (p ) Rămânem din nou în deplină nedumerire În capitolul anterior, principiul personal din morală a fost respins ca minciună și se impunea stabilirea împărăției lui Dumnezeu prin măsuri imperioase; aici, dimpotrivă, principiul personal devine un drept necondiționat, căruia autoritatea publică trebuie să se conformeze constant, astfel încât nicio măsură să nu poată fi luată fără acordul tuturor și al tuturor Ar fi de dorit să se știe cum ar putea fi realizate măsurile la care a subliniat domnul Solovyov în capitolul anterior, și anume eliberarea țăranilor din Rusia și eliberarea negrilor din America de Nord, dacă consimțământul tuturor și toți erau obligați să le îndeplinească? Se știe că prima a fost realizată de autorități, care nu a necesitat acordul nimănui, în urma căreia transformarea a avut loc în mod pașnic; în cel de-al doilea caz, când a fost necesar acordul persoanelor în cauză, multe mii de persoane au trebuit să fie exterminate pentru a realiza această măsură S-ar putea crede că într-o asemenea condiție este imposibil Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN nu va adopta nicio lege Legile împotriva furtului și fraudei sunt de natură să răspundă protestelor hoților profesioniști și escrocilor Sistemul domnului So-loviev este polonez: nu a permis, ridicat la o regulă necondiționată Rousseau, în Construcția sa fantastică a contractului social, a încercat să distingă între voința generală, adică ceea ce este de acord cu toată lumea, de voința tuturor, care este doar suma voințelor private și exprimă superioritatea majorității față de minoritate Dar cu toate inconsecvențele construcției sale, Rousseau mai avea în vedere o mică comunitate în care oamenii se pot aduna cu toții în piață; a cere unanimitate pentru o organizare mondială a bunătății necondiționate este ceva dincolo de orice imaginație Nu ne putem imagina ce s-ar putea înțelege prin asta Vom vedea mai departe că în organizarea finală a omenirii nu se mai pune problema libertății individului și că totul este în cele din urmă lăsat în seama suveranității guvernamentale Dar nu acesta este sfârșitul surprizelor pe care ni le pregătește domnul Solovyov Am văzut în cele de mai sus că el întemeiază toată moralitatea pe sentimentul religios În Împărăția lui Dumnezeu proclamată de Hristos, el vede idealul spre care înaintează omenirea și care trebuie

să se realizeze în sfârșit în organizarea mondială a binelui Și într-adevăr, o astfel de organizare pare să fie cumva posibilă numai sub dominația nedivizată a spiritului religios, mai ales dacă pentru fiecare măsură este necesară unanimitatea întregii rase umane Dar deodată aflăm că religia nu poate fi nici măcar baza organizării morale a omenirii "Ceea ce în sine poate sau nu poate fi moral", spune domnul Solovyov, "în mod evident, trebuie să primească cutare sau cutare definiție de la altul și nu poate servi în niciun fel independent ca bază morală pentru ceva, adică să comunice altora astfel de un caracter pe care ea însăși nu îl are Dar fără îndoială Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ că religia poate fi sau nu morală Cum poate, deci, o asemenea religie ca, de exemplu, cultele lui Moloch sau Astarte să servească drept bază morală pentru orice, când propria lor ființă este direct opusul oricărei morale? Prin urmare, conchide domnul Solovyov, "când ni se indică religia ca bază morală a societății, atunci trebuie să ne uităm și dacă această religie în sine are o bază morală, dacă este de acord cu principiul moral; de aceea, ultimul fundament şi criteriu · rămâne acest început, şi nu religia * (p o) Dimpotrivă, "principiul dreptului necondiționat al personalității umane nu depinde de nimeni și de nimic, ci doar în funcție de acesta societățile și instituțiile capătă un caracter moral" (p ) Și întrucât nu pot exista multe temelii morale, în sensul propriu, așa cum nu pot exista multe binecuvântări supreme sau multe moralități (p ), atunci acesta este singurul fundament adevărat al vieții comunitare Cum să înțelegi toate acestea? Evident, avem în fața noastră două curente de gândire opuse, care nu sunt în nicio relație între ele Fără să aprobe mai întâi fundamentele filozofice ale învățăturii sale, autorul se înclină alternativ într-o parte sau alta, în funcție de locul în care îl poartă valul lui minut Dar până la urmă, după cum vom vedea, preia decisiv starea de spirit mistică, cu care se leagă suprimarea completă a libertății VII Realizarea unui ideal moral necondiționat în societățile umane, în opinia domnului Solovyov, întâlnește, pe lângă pasiunile și vicii personale, un triplu obstacol în trei forme de rău colectiv: în dușmănia dintre diferitele popoare, în relațiile societății cu criminalii , și în cele din urmă în dușmănie între Biblioteca "Runivers" B Ξ CHICHERIN diverse clase sociale De aici și întrebarea triplă: națională, penală și economică Observăm cu plăcere că problema națională, în ciuda unor inexactități destul de semnificative în opiniile istorice și a unor exagerări în concluzii, este rezolvată corect de domnul Solovyov Recunoscând pe deplin întreaga semnificație a naționalității ca formă specială de conținut uman universal și justificând atașamentul față de aceasta a persoanelor incluse în componența sa, el se răzvrătește împotriva oricărei exclusivități naționale și, în special, împotriva oricărei atitudini ostile față de ceilalți El notează pe bună dreptate că toate popoarele istorice care au influențat soarta omenirii, "în epoca de glorie și măreție, și-au crezut semnificația, și-au afirmat naționalitatea nu în sine, luată în mod abstract, ci în ceva universal, supranațional, în pe care ei credeau ceea ce au servit și ceea ce au realizat în munca lor - naționale în ceea ce privește sursa și mijloacele de exprimare, dar destul de universale în conținut sau în ceea ce privește rezultatele lor substanțiale Popoarele, spune domnul Solovyov, nu trăiesc și acționează în numele lor sau al intereselor lor materiale, ci în numele ideii lor, adică ce este cel mai important pentru ei și de ce are nevoie lumea întreagă, cum o pot sluji - ei trăiesc nu numai pentru ei înșiși, ci pentru toată lumea Ceea ce oamenii cred și ceea ce fac cu

credința, ei recunosc nespus de bun necondiționat, bun nu ca al lor, ci în sine, deci, pentru toată lumea - și de obicei se dovedește a fi așa* (p ) Aplicând cea mai înaltă regulă morală popoarelor, domnul Solovyov spune că "trebuie să iubim toate naționalitățile ca pe ale noastre Această poruncă afirmă patriotismul ca un sentiment natural și de bază, ca o obligație directă a unei persoane față de întregul său colectiv cel mai apropiat și, în același timp, acest sentiment este eliberat de proprietățile zoologice ale egoismului național, sau naționalismului, devenind baza și măsura pentru un pozitiv Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ, atitudini față de toate celelalte naționalități, în conformitate cu un principiu moral necondiționat și cuprinzător Dacă o astfel de atitudine devine o regulă valabilă, atunci diferențele naționale vor rămâne și chiar se vor intensifica, vor deveni mai vii și doar diviziunile și insultele ostile, care constituie un obstacol fundamental în calea organizării morale, vor dispărea valorile umanității ( pp - ) Față de toate acestea, din punct de vedere moral și teoretic, se poate spune doar că cerința de a iubi alte popoare ca pe ale proprii este greu de conciliat cu îndatoririle imediate față de patrie Mă pot sacrifica pentru alții, dar în niciun caz nu am dreptul să-mi sacrific patria Dimpotrivă, sunt obligat să-l apăr împotriva oricăror atacuri, în timp ce această obligație nu există în raport cu alte naționalități Patria este patria pentru că ne este cea mai apropiată și mai dragă A iubi patria altcuiva, precum și a propriei persoane este la fel de puțin posibil ca să iubești părinții altora în mod egal cu ai tăi Este adevărat doar că iubirea pentru propria persoană nu necesită vrăjmășie față de a altcuiva Ca principiu moral, și nu fiziologic, iubirea ar trebui să se răspândească la toată lumea Desigur, practica este foarte departe de acest ideal; dar e bine să-ți reamintești Trebuie să facem o cu totul altă judecată asupra chestiunii economice, pe care, abătându-se de la gândirea autorului, o vom considera mai întâi pe cea penală, întrucât aceasta din urmă ne va conduce la o întrebare mai generală despre raportul dreptului cu morala G Solovyov începe cu propoziția că "în esență imorală este orice afirmație practică a cuiva în afara conexiunii sau corelației sale cu totul Deci, atunci când o activitate anume, condiționată și deci dependentă este afirmată ca o Sferă necondiționat independentă și întreagă, atunci o astfel de afirmație, fiind falsă în teorie, este de fapt imorală și nu poate da naștere decât la dezastre și la păcate" (p ) Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN Cititorul rămâne în deplină nedumerire: de unde o astfel de regulă și care este sensul ei? Autorul vorbește despre afirmarea practică a ceva care nu are legătură cu totul: așadar, orice acțiune practică este imorală dacă, în întreprinderea ei, o persoană nu are în vedere legătura sa cu întregul univers Vreau, de exemplu, să-mi protejez grădina de animalele care pasc și să angajez un muncitor care să sape un șanț, iar el face treaba asta cu conștiință, sau vreau să fac o casă și să comand un plan de la un arhitect: ei bine, amândoi ne acționăm în mod imoral dacă nu ne referim la decizia tuturor întrebărilor lumii, la relația dintre lege și morală, statul și biserica, naționalitatea și umanitatea?' Sau, poate, această prevedere nu se aplică la nimic în general, ci la domenii separate de activitate, de exemplu, la meseria de croitor sau de cizmar: și este o persoană imorală dacă nu înțelege legătura dintre limitatul său și respectabil comerț cu relații economice, forțe morale și statale din întreaga lume Într-adevăr, nu ar fi rău să mă exprim mai clar; căci filosofia nu se dispensează de precizie Și de unde o situație atât de ciudată? În care dintre cele trei norme de moralitate

menționate mai sus poate fi subsumată? Aparține ascetismului, milei sau evlaviei? Dacă domnul Solrvièvе înseamnă prin aceasta că croitorul, în îndeplinirea meseriei sale, trebuie să fie în acelaşi timp un om moral, să-şi înfrâneze patimile, să-i înfrâneze pe alţii şi să-L onoreze pe Dumnezeu, atunci nimeni, desigur, nu se îndoieşte de acest lucru; dar acest adevăr banal nu poate servi drept argument împotriva nimănui și, în orice caz, trebuie exprimat într-un limbaj mai clar Din prezentarea ulterioară reiese că aici nici măcar nu este vorba despre afirmarea practică a ceva, ci despre studiul teoretic al unei Sfere separate fără legătură cu altele Economia politică clasică este declarată imorală pentru că a studiat Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ fenomene economice fără a le lega de cele morale Dar acest lucru se aplică tuturor științelor speciale Fizica trebuie declarată imorală pentru asta că studiază un domeniu separat al fenomenelor, care nu are legătură cu chimia biologie, istorie, politică Este imoral să afirmăm că matematica are propriile sale principii, care îi aparțin exclusiv, din care decurge o întreagă lume de legi și relații proprii De fapt, fiecare știință este studiată separat de celelalte; atunci legătura lor între ele face obiectul unei noi cercetări ulterioare, care prezintă adesea dificultăți considerabile și poate avea mai mult sau mai puțin succes; nu este absolut nimic imoral în toate acestea Sărmanul Adam Smith, împotriva căruia domnul Solovyov cade ca strămoș al minciunii și al imoralității, nu s-a gândit niciodată să nege principiile morale; el însuși a fost profesor de filozofie morală și a scris o carte întreagă despre asta Dar a văzut o serie de fenomene economice și a încercat să le studieze și să înțeleagă legile care le guvernează A făcut acest lucru cu o claritate și o completitudine uimitoare, drept urmare predarea sa a avut o influență enormă asupra întregii dezvoltări ulterioare a industriei și legislației europene Pe de altă parte, a văzut o altă serie de fenomene morale și a încercat să le studieze în același mod El a conturat rezultatele cercetării sale în eseul: Teoria sentimentelor morale S-a dovedit a fi mai puțin reușit decât primul, pentru că doar observațiile nu sunt suficiente pentru a determina principiile morale: trebuie să ne ridicăm pe tărâmul metafizicii, iar Adam Smith a fost un metafizician rău Dar nu se poate învinovăți pentru asta și să-l acuze de imoralitate pentru asta Dimpotrivă, toate scrierile sale sunt impregnate de cel mai sincer sentiment moral Principiul interesului propriu, pe care Adam Smith l-a recunoscut drept izvorul motor al fenomenelor economice, nu poate fi considerat imoral Acesta este începutul că dl So Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN Lovyov zdrobește sub numele de interes propriu, pasiune pentru dobândire și sete de plăcere, este chiar lucrul pe care l-a numit nefericitul nume al dreptului la bunăstare Fiecare persoană se străduiește în mod natural să se mențină pe sine și familia sa și să-și îmbunătățească starea Aceasta este sursa întregii sale activități economice Dar în niciun caz nu rezultă din aceasta că tot felul de fraude, înșelăciuni și falsuri sunt legitimate prin aceasta, așa cum susține domnul Solovyov Fenomenele economice studiate de Adam Smith ar avea același loc în ipoteza că toți oamenii sunt cinstiți necondiționat Fraudele și contrafacerile sunt pedepsite prin lege și în condițiile actuale și niciun economist nu a susținut că nu ar trebui să fie așa Nimeni nu a mai spus că interesul economic exclude relațiile morale cu alți oameni Se afirmă doar că interesul economic, a cărui sursă este dorința naturală și legitimă a unei persoane de a-și îmbunătăți starea, dă naștere între oameni un tip special de relație, care are un caracter aparte și este guvernat de legi care trebuie să fi studiat Dar domnul

Solovyov respinge însăși existența legilor economice În opinia sa, aceasta nu este altceva decât o invenție a metafizicii proaste copilărești, care nu are nicio bază în realitate și este generată doar de o totală neînțelegere a ceea ce este o lege "în sens strict științific" G Solovyov explică economiștilor ignoranți că o lege în sens științific nu se numește ceea ce se întâmplă de obicei, ci aceea care nu permite nicio excepție; este "o astfel de conexiune a fenomenelor care are în sfera sa proprietatea universalității și a necesității, adică se găsește invariabil în fiecare caz" (p -) Așa sunt toate legile naturii și așa este starea legea, care este lucrarea mâinilor omului", dar "are o forță imuabilă, nepermițând nicio excepție" (p ) Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ Așa-numitele legi economice, de exemplu, cea mai elementară și mai puțin controversată dintre toate, legea cererii și ofertei, nu reprezintă nimic de acest fel Oricine este liber să se abată de la ea: "un comerciant poate, sub formă de caritate, să scadă prețul bunurilor sale, proprietarul prețului apartamentului său Guvernul poate stabili tarife obligatorii pentru toți Este clar, așadar, concluzionează domnul Solovyov, că nu există legi economice independente, nicio necesitate economică și nu poate exista Iar după eliminarea lor, "rămâne în vigoare cererea generală a rațiunii și conștiinței, ca și acest domeniu să se supună celui mai înalt principiu moral, ca în viața sa economică societatea să fie o implementare organizată a binelui O lege independentă și necondiționată pentru o persoană, ca atare, este una - morală și există o singură nevoie - morală" (p ) Acest argument arată că domnul Solovyov, în dorința sa pasionată de a-i învăța pe economiști ignoranți, nu a avut grijă să clarifice mai întâi pentru el însuși care sunt legile fizice și de stat și cum funcționează acestea În lumea fizică există multe forțe, fiecare dintre ele având propria sa lege Atâta vreme cât forţa acţionează fără piedici, această lege se manifestă pe deplin; dar de îndată ce există o coliziune cu o altă forță, la fel se întâmplă și abaterea de la lege Nu există nimic necondiționat aici, căci toate forțele, fiind în interacțiune, sunt condiționate unele de altele; dar aceasta nu împiedică fiecare dintre ele să aibă propria sa lege, care guvernează propriile acțiuni și este studiată ca atare, separat de celelalte Să luăm, de exemplu, cea mai generală dintre toate legile, care sunt cele mai puțin supuse influențelor străine, legile astronomice Una dintre legile fundamentale care guvernează mișcările luminilor spune că planetele se mișcă în jurul Soarelui pe căi eliptice Zna-Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN înseamnă asta că planetele își croiesc drum necondiționat de-a lungul elipselor? Nu s-a intamplat nimic Căile planetelor sunt expuse sunt perturbații constante, sau abateri de la cursul corect, datorate acțiunii altor planete, pe care le trec, iar aceste perturbații au fost acceptate drept Fapte, până când s-a aflat matematic că în sumă se echilibrează între ele, drept urmare sistemul total rămâne neschimbat ƀnnoyu Ceva asemănător se întâmplă în ceea ce privește legea cererii și ofertei Pot exista abateri în ambele direcții, dar în general se stabilește un nivel mediu, determinat de raportul dintre numărul de mărfuri oferite și numărul de bunuri solicitate Să luăm o altă lege, mai predispusă la încălcări, legea căderii trupurilor Ea este formulată pur matematic și constă în faptul că corpurile situate pe suprafața pământului cad vertical, în direcția centrului său, iar spațiile străbătute sunt proporționale cu pătratele timpului De fapt, corpurile cad vreodată în acest fel? Niciodată: aceasta necesită condiții care nu există cu

adevărat și care pot fi create doar aproximativ, artificial Pentru funcționarea exactă a acestei legi este nevoie de spațiu fără aer; De îndată ce există un mediu rezistent, există o abatere de la lege În spațiul fără aer, toate corpurile, grele și ușoare, cad cu aceeași viteză, iar rezistența aerului produce fenomene complet diferite În același mod, direcția către centrul pământului este schimbată de fiecare suflare de vânt pe care un corp în cădere poate fi dus la o parte sau în sus Un bărbat îl poate arunca în vârf și, prin urmare, îi poate oferi o altă direcție Obiecția domnului Solovyov față de legea cererii și ofertei este similară cu cea în care ar începe să respingă legea căderii corpurilor pe motiv că pot arunca o minge care căde în sus cu o rachetă, ceea ce poate  ramane blocat intr-un copac si nu mai cazi Aceasta ar fi o excepție clară de la legea generală și necesară Dar cel mai surprinzător lucru este că domnul Solovyov a atribuit- există aceeași imuabilitate a legilor statului S-ar putea crede că, în timp ce locuia în Rusia, nu a intrat niciodată în contact cu viața El nu pare să știe că legile nu sunt adesea îndeplinite chiar de cei cărora li se încredințează executarea; că se descurcă adesea cu cei care le sunt supuși; că sunt încălcați în mod constant de criminali, care sunt pedepsiți pentru asta, dacă pot fi prinși și condamnați Adesea legea rămâne o literă moartă, iar uneori ea cade treptat în paragină și este uitată Adesea legea însăși stabilește excepții de la regula generală Avem de-a face aici cu un început foarte convențional Este de neînțeles de ce, cu o astfel de cerere, domnul Solovyov recunoaște legea morală ca o lege reală, în timp ce tocmai el este supus unor abateri și încălcări constante, nenumărate G Solovyov chiar asigură că legea morală este singura lege independentă și necondiționată pentru o persoană ca atare Ce înseamnă asta? Omul, ca atare, este o ființă spirituală abstractă care nu are nicio legătură cu Lumea Fizică, sau este, în același timp, o ființă materială, supusă, deci, lui însuși, legilor Lumii Fizice, care au o adică complet independent de cerințele morale și deseori își determină viața cu o necesitate absolută, de exemplu, când este forțat să mănânce pentru a trăi și să se acopere iarna pentru a nu îngheța de frig? Astfel de fraze generale contribuie foarte puțin la clarificarea conceptelor De fapt, conceptul de drept are un dublu sens: înseamnă fie prescripția autorității, fie modul constant și necesar de acțiune al forței Prima este o cerere adresată liberului arbitru, dar ea însăși supusă a numeroase abateri In acest *  în sensul legii, așa cum sa arătat deja mai sus, există numai sub condiția libertății; astfel sunt legile statului și legea morală Când domnul Solovyov afirmă că singura lege independentă și necondiționată pentru om este legea morală și, între timp, el elimină problema liberului arbitru din morală, el transformă astfel legea morală într-o lege fizică și o lipsește de orice temei Legile fizice sunt legi în al doilea sens; ele exprimă modurile de acţiune ale forţelor Din această categorie aparțin și legile economice, care determină relația omului cu natura materială și relațiile rezultate între oameni Să luăm exemplul dat de domnul Solovyov al cererii și ofertei Economiștii spun că prețul lucrărilor, adică ceea ce dă un om pentru ceea ce primește, este determinat de raportul dintre cerere și ofertă Orice cerere, ca atare, dacă o persoană nu o poate satisface prin propria activitate, dă naștere unei dispoziții de a da ceva pentru ceea ce primești; cu cât cererea este mai mare, cu atât dorința în sine crește Pe de altă parte, oferta este posibilitatea de a satisface nevoia; cu cât această posibilitate este mai mare, cu atât

nevoia este satisfăcută mai ușor și cu atât este mai puțin trezită nevoia de sacrificiu Dacă oferta este nelimitată, atunci articolul nu are preț, oricât de necesar ar fi acesta Astfel, acești doi Factori acționează în sens opus, fiecare conform proprietății sale inerente, ca două forțe ale naturii producând o anumită stare de echilibru De aici rezultă legea care determină relația lor, o lege care este întotdeauna și pretutindeni adevărată, căci ea determină modurile de acțiune a forțelor: unul ridică prețurile, altul le coboară Dar acest lucru nu împiedică faptul că în unele cazuri pot opera considerații complet străine, care pot modifica aceste relații Eu, pur și simplu din greșeală, pot Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ a bea un lucru este mult mai scump decât costă; sau, dimpotrivă, eu, fără să știe sau din motive morale, îl pot vinde la un preț mai mic decât prețul real Dar încearcă să-l vinzi cu mai mult decât prețul pieței În același timp, s-ar putea să fii animat de cele mai morale scopuri: din filantropie, ai plătit muncitorilor tăi salarii mari, care, bineînțeles, trebuie returnate în prețul produselor, altfel vei fi ruinat și muncitorii tăi vor rămâne fără muncă În plus, trebuie să ai ceva surplus pentru a întreține, poate, o familie numeroasă Cu toate acestea, nimeni nu vă va cumpăra produsul, din simplul motiv că poate fi cumpărat mai ieftin de la alții Aceasta demonstrează că, pe lângă considerentele morale, există și alți Factori și, în consecință, legi care determină prețul bunurilor Prin urmare, guvernul, atunci când decide să stabilească o taxă care nu corespunde adevăratului raport dintre ofertă și cerere, dă peste obstacole de netrecut și produce o perturbare completă a tuturor relațiilor comerciale Îl invităm pe domnul Solovyov să se familiarizeze cu acțiunea așa-zisului maxim din timpul Revoluției Franceze Să luăm o altă lege elementară a economiei politice, diviziunea muncii Adam Smith și-a început cercetările cu asta El a dedicat pagini strălucitoare descrierii beneficiilor diviziunii muncii, iar concluziile sale rămân neclintite până astăzi Se poate spune că ele reprezintă un adevăr absolut: munca divizată este, fără îndoială, mai productivă decât munca mixtă Întrebarea este: are această prevedere vreo legătură cu legea morală? Exact niciunul Rușinea, mila și reverența nu au nimic de-a face cu asta și prin aceasta se dovedește că legile economice sunt ceva la fel de independent și independent de moralitate ca legile lumii fizice Să luăm al treilea exemplu Guvern, animat Biblioteca Runiverse B N CHICHERYN cu cele mai bune intenții și dorind să-și facă poporul fericit, emite câteva miliarde de bani de hârtie; care va fi rezultatul? Că își vor pierde orice valoare Convenția franceză a experimentat acest lucru în practică și nimeni nu va mai îndrăzni să-i urmeze exemplul, pentru că ei știu că rezultatul va fi întotdeauna același: o problemă excesivă este urmată fatal de o cădere Aceasta este din nou o lege economică, complet independentă de considerente morale Guvernul care o încalcă trebuie să plătească scump pentru asta Aceste exemple par să fie suficiente pentru a dovedi că negarea legilor economice de către domnul Solovyov se bazează numai pe faptul că el nu a stabilit în mod corespunzător pentru el însuși nici ce sunt legile, nici ce sunt relațiile economice La fel de obscure sunt conceptele sale despre libertatea economică Urmând frazeologia banală a departamentului socialist german modern, el o prezintă sub forma unui fel de anarhie Compune chiar o conversație plină de umor între Bastiat și un anarhist, care îi demonstrează triumfător celebrului economist că, distrugând totul, nu își aplică decât consecvent gândurile Oricât de ciudat ar părea să se întâlnească într-o lucrare filozofică conversații caricaturale potrivite în Cladderadach, totuși caricatura

în sine trebuie să aibă o oarecare asemănare cu originalul și să nu reprezinte denaturarea sa completă Din cererea de libertate economică nu rezultă deloc ca guvernul să nu persecute hoții și tâlharii și că toată puterea să fie distrusă Libertatea economică constă în dezvoltarea și folosirea nestingherită a forțelor umane, iar acest lucru este posibil doar dacă există un guvern care nu permite cuiva să încalce libertatea altora Bastiat a afirmat că din acţiunea liberă a forţelor se naşte de la sine o armonie a "intereselor" şi avea dreptate în mare măsură, pentru că doar Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ satisfacând nevoile altora, pot primi o recompensă pentru munca mea Oriunde se acumuleaza populatia, fara nici un ordin guvernamental, se stabilesc negustori, croitori, cizmari, brutari, satisfacand nevoile locuitorilor si obtinand astfel propriile mijloace de trai Când, deci, domnul Solovyov, ca răspuns la argumente, întreabă: "unde a fost această armonie naturală în secolele lungi de sclavie, feudalism, iobăgie"? (p ), demonstrează doar că nu a înțeles deloc ce a vrut să spună Bastiat Sclavia, feudalismul și iobăgia nu sunt manifestări ale libertății economice, ci, dimpotrivă, negația ei Economiștii s-au răzvrătit împotriva oricăror încălcări ale acesteia, iar doctrina lor a avut o influență enormă asupra întregii dezvoltări industriale a omenirii moderne, căreia i-au fost transmise începuturile libertății și activității de sine de către forțe necunoscute anterior; industriei a primit un impuls incomensurabil Experiența a dovedit că reglementarea activității industriale practicate pe vremuri este rea și, prin urmare, toate guvernele educate, înțelegându-și sarcina, au abandonat-o În ce măsură statul poate și trebuie să intre în acest domeniu, aceasta nu se poate decide decât pe baza unui studiu foarte amănunțit, atât al esenței, sarcinilor și metodelor de acțiune a statului, cât și al condițiilor și cerințelor activității economice Deoarece totul aici este foarte condiționat și variabil, decizia în fiecare caz dat poate fi diferită și poate fi contestată În orice caz, aici este nevoie de precauție extremă; frazele comune nu sunt suficiente Dar principiul principal, de neclintit, al activității industriale trebuie să rămână, fără îndoială, cel care a fost proclamat de economiști - libertatea, și nu reglementarea statului Experiența a arătat, de asemenea, că dezvoltarea liberă a forțelor industriale duce la o creștere necunoscută anterior a bunăstării maselor, care Biblioteca "Runivers" B, N CHICHERIN toate declamaţiile socialiştilor Dar domnul Solovyov nu vrea să știe nimic din toate acestea Din înălțimea unui principiu moral abstract, el proclamă că pentru om nu există altă lege decât cea morală, și de aceea cere ca întreaga sferă economică să fie un bine organizat, organizat și condus de puterea statului Guvernul nu trebuie doar să asigure o existență demnă fiecărui membru al societății, ci trebuie și să spiritualizeze natura cea mai materială, care, în opinia domnului Solovyov, are dreptul la propria spiritualizare (p - ), sau ajutorul nostru pentru transformarea și înălțarea ei (p ) Întâlnind un concept atât de complet neobișnuit într-o operă filosofică serioasă, cititorul nu poate să nu se întrebe: ce este? Autorul a promis că va scrie o filozofie morală fără metafizică, dar aici intervine metafizica de cel mai ciudat gen, în care este chiar greu de dat socoteală G Solovyov explică că lucrurile nu au drepturi, dar natura, sau pământul, nu este un lucru: este o esență reificată, pe care o putem și, prin urmare, trebuie să contribuim la spiritualizarea ei (p ) Lăsând-o în starea ei prezentă imperfectă și pervertită, omul îi ia pe nedrept speranța perfecțiunii (p ) Totuși, nu înțelegem nimic, căci domnul Solovyov nu s-a obosit să ne explice ce este o esență

materializată și cum pământul negru, argila sau nisipul pot hrăni speranța perfecțiunii, pe care o vor pierde dacă sunt bolnavi tratate Aparent, un drept poate aparține doar unei persoane care are libertate Domnul Solovyov însuși, într-un loc, definește dreptul drept libertate condiționată de egalitate (Ex și Nr , p ) și spune că o persoană poate fi subiect de drept numai ca ființă liber-raționantă (ibid , p ) Această definiție, după cum vom vedea, nu este în întregime exactă; dar acceptând-o, încă nu înțelegem cum Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ orice drept poate fi atribuit pământului Este aceasta o ființă liberă rațional, egală cu un om? Dar într-un astfel de caz, nu ar trebui să tratăm natura materială ca pe ceva inferioară, ci ar trebui să-i aplicăm regulile altruismului, nu ascetismului Evident, ne aflăm aici în întuneric complet Recurgând la construirea teoriei sale economice la principii de neînțeles oricui, domnul Solovyov folosește în aceste forme și termeni filozofici binecunoscuți, dar le oferă o interpretare cu totul deosebită El spune că cauza eficientă sau producătoare a muncii și producției este dată în nevoile omului; cauza materială (și împreună cu cea instrumentală) este dată, pe de o parte, în forțele naturii, pe de altă parte, în diferitele abilități ale omului Dar aceste două feluri de cauze, studiate de economia politică și de statistică, au proprietatea infinitului fizic și a nedefinitului moral Ele nu indică ce ar trebui făcut Această indicație este dată de cel mai înalt principiu - moralul, care indică și scopul muncii - în conformitate cu cerințele morale, de a oferi tuturor și tuturor mijloacele necesare pentru o existență demnă și o perfecționare completă, iar în destinația sa finală să transforma si spiritualizeaza natura materiala Astfel cele două cauze superioare, formale și finale, le completează pe primele două și le conferă cea mai înaltă semnificație morală (pp - - ) Cititorul familiarizat cu termenii filozofici nu poate decât să observe că aceștia sunt folosiți aici într-un sens complet pervers Nevoile nu sunt cauza eficientă sau producătoare a producției; satisfacția lor este scopul muncii și al producției, deci aceasta este cauza finală Cauza activă sau producătoare sunt forțele naturii și ale omului Cauza materială (dar nu instrumentală) ar trebui considerată nu aceste forțe, ci materialul care este format de ele Biblioteca "Runivers" B N Chicherin alergand in jur Instrumentele aparțin rațiunii formale, pentru că prin intermediul lor i se dă Forma materialului; dar au doar un sens subordonat, în timp ce cel mai înalt, principiu călăuzitor este mintea care organizează producția și o direcționează către scopul ultim - satisfacerea nevoilor Aceasta este schema filozofică, care este dată de analiza conceptelor și a sensului fenomenelor; nu este loc pentru niciun principiu moral aici Dar domnul Solovyov avea absolut nevoie să o introducă și pentru aceasta a denaturat toți termenii Era mai bine să le ocoliți în tăcere Având în vedere scopul producției de a oferi tuturor și tuturor mijloacele necesare pentru o existență decentă și o îmbunătățire totală, domnul Solovyov, totuși, se răzvrătește împotriva teoriilor socialismului "Din punct de vedere moral", spune el, "se cere ca fiecare persoană să aibă nu numai mijloace sigure de subzistență (adică hrană, îmbrăcăminte și locuință cu căldură și aer) și odihnă fizică suficientă, dar pe care să o poată apela și timp liber pentru dezvoltarea spirituală Aceasta și numai aceasta se cere necondiționat fiecărui țăran și muncitor, dar excesul vine de la cel rău (p ) Și apoi mulțumesc lui Dumnezeu! Când un gânditor nu recunoaște altceva decât o lege morală abstractă și cere realizarea unui bine necondiționat prin ordinele guvernamentale, când nu se oprește nici înainte de învierea

obligatorie a morților, atunci nu există niciun motiv pentru care să nu se asimileze el însuși cele mai nebunești vise socialiste Regulile ascetice ale domnului Solovyov l-au salvat de această extremă Cu toate acestea, este puțin probabil ca rezervele sale în stat să mulțumească pe cineva Fără îndoială, socialiștii îl vor supăra pentru că le-a tăiat dorințele în acest fel și i-a pus pe o dietă spartană Adevărata știință, care nu este completată de fantezii, ci investighează fenomenele și cauzele, așa cum sunt ele în realitate, va relata Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ mai mult decât îndoielnic, la cerința de a oferi tuturor și tuturor mijloacele pentru o existență decentă și îmbunătățire cuprinzătoare Că acest lucru este de dorit, nimeni nu se va certa despre asta; este foarte de dorit ca toți oamenii să fie morali și să se bucure de o bunăstare deplină Dar în ce măsură această dorință platoniciană poate fi ridicată într-o cerere necondiționată și în ce măsură societatea poate și ar trebui să ofere tuturor și tuturor mijloacele pentru o existență și o îmbunătățire demnă, este o cu totul altă întrebare Importanța necondiționată a individului, pe care domnul Solovyov construiește întreaga comunitate umană și dreptul care decurge din aceasta de a dispune liber de propriile forțe și de a lupta pentru propria sa îmbunătățire, nu înseamnă deloc că societatea trebuie să îi ofere mijloacele pentru atingerea acestor obiective Sarcina esențială a societății este de a, după ce a recunoscut libertatea individului, să-l protejeze de încălcările altora și să nu-i ofere în niciun caz niciun mijloc Libertatea omului constă tocmai în faptul că el însuși își stabilește scopuri și le găsește mijloace Cât de repede le cere celorlalți să nu se încurce! la libertatea lui, dar și pentru a-i furniza ceea ce are nevoie, așa că provoacă o cerere din partea lor, nu numai că el contribuie la scopurile lor și să le ofere mijloacele necesare, ci și să-și aranjeze propria viață într-un astfel de mod în care mijloacele de care aveau nevoie au fost lipsite, de care au fost îngrijite și că fondurile care i-au fost livrate nu au fost irosite În astfel de condiții, o persoană devine sclav; libertatea este exclusă În consecință, este negat chiar începutul, în numele căruia se ridică toată această organizație Dar chiar dacă societatea ar vrea să ofere tuturor și tuturor un mijloc decent de trai, întrebarea este: poate ea să o facă? G Solovyov înlătură de la sine soluția acestei întrebări: se referă Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN nu morala, ci politica economica "În orice caz, trebuie și, prin urmare, se poate face", spune el (p ) El însuși uită regula incontestabilă pe care a citat-o însuși: ad impossibilia peto obligatur (nimeni nu se angajează la imposibil) (p ) El uită că el însuși, deși recunoaște că este obligatoriu ca fiecare persoană să dorească să-și facă pe toți vecinii nemuritori, nu s-a gândit să afirme că oamenii pot face asta pentru că trebuie De ce cere asta de la societate? Între timp, acesta din urmă, atunci când îi este prezentată o astfel de cerere, este pus față în față cu astfel de dificultăți, pe care domnul Solovyov, care înlătură întrebările de execuție, nu le bănuiește deloc Desigur, nu este nimic mai simplu decât să stabilești pentru toată producția ore normale de muncă și cele mai mici salarii; dar ce să faci dacă, în aceste condiții, întreprinderile se dovedesc a fi neprofitabile și apropiate? Cum va oferi societatea mijloacele unei existențe decente pentru oamenii care rămân fără muncă? Va hrăni paraziții pe cheltuiala publică și, prin urmare, va crește numărul lor nemăsurat? Se poate prevedea că un astfel de sistem nu va duce decât la ruină generală și corupție; nu va dura nici măcar câteva luni Sau societatea însăși va deveni un industriaș și va inventa pentru

ei locuri de muncă mai avantajoase decât întreprinderile private? Dar întreprinderile care sunt neprofitabile pentru indivizi vor fi și mai neprofitabile pentru societate Experiența și teoria deopotrivă dovedesc că trezoreria este cel mai prost antreprenor și că un astfel de sistem nu poate duce din nou decât la ruina generală Unii socialiști, închizând ochii la realitate, nu vor să afle acest adevăr Domnul Solovyov poate vedea că această întrebare nu este atât de simplă și că este imposibil să o rezolvi pe scurt, dar că este necesar să se studieze în detaliu structura economică a societății și legile care o guvernează El însuși remarcă că cererea unui ideal absolut fără acțiune Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ condiţiile pentru implementarea sa se reduc la vorbe goale pentru o persoană (p ) Ar fi extrem de nedorit ca un autor respectat şi talentat să poată fi supus unui asemenea reproş din partea unor oameni care recunosc metafizica ca o pură prostie a minţii umane; între timp, acest lucru este dat prilejul în care legile economice sunt refuzate, a căror cunoaștere și recunoaștere este prima și necesară condiție pentru realizarea oricăror scopuri în domeniul economic Un om poate fi inspirat de intenţiile foarte bune, dar dacă nu cunoaște legile fizicii și nu știe să le folosească, nu va construi niciodată o mașină bună Același lucru este valabil și în sfera economică Legea morală nu este singura lege pentru om; există multe alte legi cărora morala trebuie să se conformeze în realizarea idealurilor sale Fără aceasta, idealul, în expresia potrivită a autorului, rămâne în mod necesar vorbăria inactivă Lupta înaltă a domnului Solovyov pentru realizarea bunătății necondiționate este similară cu ocupațiile oamenilor care și-au propus sarcina de a crea un perpetuimi mobile, care ar trebui revarsă nenumărate binecuvântări asupra rasei umane Știința i-a condamnat cu mult timp în urmă și sunt sortiți sterilității VIII Un fenomen și mai trist decât raționamentul economic al domnului Solovyov este critica lui la adresa dreptului penal Vorbesc; cu atât mai trist, căci cu aceeași lipsă de înțelegere, cu aceeași rezolvare ușoară a întrebărilor, cu aceleași contradicții nesfârșite, aici se găsește o asemenea încredere în sine care întrece orice măsură și un asemenea dispreț față de părerile chiar și ale celor mai mari minți, care producerea asupra cititorului este foarte nefavorabilă pentru impresia autorului Pe lângă capitolul din carte: Justificare, bunătate, domnul Solovyov a dedicat o mare parte din pamfletul publicat de Biblioteca "Runivers" B I CHICHERIN sub titlul: Drept și morală în Biblioteca juridică, pentru edificarea publicului cititor rus Aici se repetă ceea ce s-a spus în carte, dar există și câteva completări și explicații foarte caracteristice Deosebit de curioși sunt cei care abordează problema liberului arbitru, pe care domnul Solovyov a eliminat-o din filosofia morală și pe care, prin urmare, o trece în tăcere în capitolul menționat mai sus al operei sale filozofice Într-un pamflet popular, el revine asupra ei, considerând aparent posibil să explice maselor publicului ceea ce este inaccesibil cititorilor de cărți filosofice Într-adevăr, este greu de ocolit, căci cum se poate vorbi de drept penal, ocolind conceptele de vinovăție și responsabilitate, legate de problema liberului arbitru, care se află la temelia lui și fără de care nu se poate face nici un pas? în ea? În opera sa filozofică, domnul Solovyov a considerat însă că este posibil să nu se atingă deloc aceste concepte; dar într-o broșură populară îndrăznește să spună că ele nu au sens și sunt doar rodul unor prejudecăți învechite Face asta într-un mod foarte obișnuit în astfel de cazuri: mutilând opinia opusă și apoi respingând caricatura Teoria penal-juridică a vinovăției necondiționate, spune el,

cu toate rafinamentele ei, a crescut pe pământul celor mai copilărești idei și este doar o transformare a aspectului sălbatic primitiv Când sălbaticii Evului Mediu au încercat și executat animale, evident le-au considerat pe deplin vinovate, atribuindu-le o liberă voință rea, la fel ca acum, când un sugar este rănit pe o bancă de lemn, îl consideră pe deplin responsabil pentru vătămare și încearcă să-l supună unei retribuții egale Și într-un anumit sens și într-o anumită măsură, sălbaticul și pruncul au, bineînțeles, dreptate: la urma urmei, vaca care l-a ușurat pe bărbat, fără îndoială, a fost cauza acestei nenorociri, ea însăși l-a ușat, fără ea tristul eveniment nu ar fi făcut-o Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ ' s-ar întâmpla - desigur, asta e treaba ei În același mod, o bancă de lemn este fără îndoială cauza vânătăii; duritatea, rigiditatea și natura fără compromisuri sunt proprietățile lemnului din care este fabricat și, dacă nu ar fi stat acolo, nu ar fi existat nicio vătămare Amăgirea sălbaticului și a pruncului constă numai în aceasta, că ei iau o cauză anume sau, ceea ce este același lucru, o parte a cauzei, ca întreg, și doresc să o influențeze în acest sens Dar aceeași eroare este împărtășită de apărătorii filozofici ai teoriei criminale absolute Oricare ar fi, în general, diferența dintre voința umană personală, pe de o parte, și eforturile animalului, sau forțele fizice aparținând obiectului de lemn, pe de altă parte, dar, în privința în cauză, se poate nu există nicio diferență esențială între ele: voința umană, ca și acele forțe, este cauza fenomenelor provocate de ea și, ca și ea, nu este singura, destul de suficientă și necondiționată cauză a evenimentelor care au loc prin ea; modul său de acțiune este un tip special de relații cauzale parțiale, dar semnificația cauzei totale și necondiționate a oricărui lucru aparține atât de puțin actelor observabile ale voinței umane cât și afecțiunilor mentale ale unui animal sau gravitației corpurilor neînsuflețite A afirma contrariul înseamnă a nega legătura dintre tot ceea ce există și unitatea principiului absolut, precum și legea logică a rațiunii suficiente, fără de care nici gândirea rațională, nici cursul regulat al fenomenelor nu este posibil Liberul arbitru necondiționat, alegând ceva fără motiv suficient, dacă se poate, atunci doar în profunzimile iraționale și mistice ale ființei, fără legătură cu acea suprafață a vieții reale cu care se ocupă dreptul penal (Ex și Nr , pp - ) G Solovyov asigură că, conform teoriei indeterminiștilor, voința fiecărei persoane este un abis cu un conținut invizibil, din care Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN acțiuni complet neprevăzute Dar o asemenea idee, după părerea lui, desființează orice imputație, sau vinovăție, căci cine trebuie judecat din acest punct de vedere? Abisul, i e chiar voința? Dar de ce, când conținutul său este necunoscut și nelimitat, și pentru o surpriză proastă care iese din el, poate fi găsit în el un număr infinit dintre cele mai excelente? Sau acest act cel mai neașteptat? Dar el, conform acestei teorii, nu are nicio legătură necesară cu voința care l-a produs, ea este liberă, așa cum a fost; acest act a exprimat nu propriul eu și nu ceva permanent în ea, ci doar momentul care l-a produs, a fost și nu mai este, și nu există cine să judece (pp - ) Citind aceste sofisme ciudate, involuntar ne întrebăm: cu cine avem de-a face, cu un materialist care recurge la tot felul de trucuri nepermise pentru a nega liberul arbitru, ceea ce este în contradicție cu opiniile sale, sau cu un filozof, care înseamnă studiul a principiilor adevarate viata umana? Într-adevăr, eroarea sălbaticului și a pruncului nu constă deloc în faptul că ei consideră vaca și banca drept cauza unică și necondiționată a evenimentului, ci în faptul că le

atribuie rațiune și liber arbitru, de care sunt lipsiţi A spune că nu există nicio diferență între un bărbat și o bancă de lemn, în ceea ce privește acțiunile pe care le face, este ceva cu totul inadmisibil din orice punct de vedere Cauzalitatea unei ființe libere rațional nu este deloc aceeași cu cauzalitatea unei bănci de lemn, iar această diferență este singurul motiv pentru care recunoaștem o persoană ca persoană responsabilă pentru acțiunile sale și pentru care îi atribuim drepturi și o considerăm un subiect al legii morale Fără aceasta, toată morala nu este altceva decât vorbe goale Apropo, de ce să respingi sofismele evidente când domnul Solovyov însuși în alt loc spune complet contrariul Trecem peste câteva zeci de pagini Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ și citim: "spre deosebire de accidente și boli psihofizice, o crimă reală, sănătoasă, este rezultatul unui proces spiritual intern, în care există întotdeauna cel puțin un moment al unei decizii reale, adică o renunțare conștientă la norma morală, o respingere conștientă a liyaniy spirituală bună și renunțarea conștientă a sinelui înclinațiilor rele* (p ) Întrebarea este: ce au însemnat toată argumentația anterioară? a fost o glumă jucată cititorului credul pentru a vedea dacă ar ghici că era încurcat? Aceasta este diferența dintre un bărbat și o bancă de lemn, că nu are această decizie conștientă Acesta este cel care constituie fundamentul vinovăției și responsabilității; judecata se pronunta asupra lui, si nu asupra abisului inventat de tine, din care sar tot felul de surprize Dar domnul Solovyov are îndrăzneala să afirme că conceptul de vinovăție nu aparține deloc dreptului penal "Conceptul de vinovăție sau vinovăție necondiționată", spune el, "se bazează, fără îndoială, pe mărturia conștiinței interioare sau a conștiinței, dar are în întregime un caracter pur moral și a-l transfera direct justiției penale înseamnă a amesteca în mod inadmisibil cele două domenii de stabilire a uneia normale intre ele legatura organica Conștiința îi reproșează omului pentru el lipsa de valoare morală în general și pentru orice manifestare a acestei inutilități în special; dar dacă acesta este baza răspunderii penale, atunci o persoană ar trebui să fie executată de fiecare dată când experimentează lipsa de valoare morală în practică; dar atunci toată omenirea ar fi fost executată cu mult timp în urmă Și de îndată ce fac o distincție, se află deja pe terenul relativității și convenției și se privează de orice drept de a se întoarce din nou la vinovăția și pedeapsa necondiționată Vinovația irelevantă a tuturor și a tuturor în orice, despre care ne spune conștiința, este ceva pentru minte și legătura dintre acest necondiționat Întrebări de filosofie, carte - θ Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN a unor vinovății cu fapte relative și soarta oamenilor, dacă sunt supuse vreunei instanțe, atunci, desigur, numai Divinul absolut, iar intervenția dreptății umane în ea este atât răutate, cât și nebunie (pp - ) Prin urmare, recunoașteți că o persoană este cauza acțiunilor sale într-un sens complet diferit față de o bancă de lemn Vocea conștiinței îi spune irezistibil că este vinovat de decizia sa Dar din ce motive interziceți justiției penale să considere o persoană vinovată de fapte supuse judecății publice? A afirma că două sfere diferite sunt amestecate în mod inadmisibil aici este cel mai puțin potrivit pentru un scriitor care recunoaște dreptul doar ca un fenomen particular al moralității Dar chiar și cei care susțin diferența dintre cele două sfere, legală și morală, nu pot decât să recunoască o persoană pentru ceea ce este cu adevărat, adică vinovatul conștient al acțiunilor sale Ambele sfere pornesc de la același început - de la recunoașterea omului ca o ființă rezonabil liberă și, prin urmare, responsabilă pentru acțiunile sale

Singura diferență este că nu toate acțiunile unei persoane sunt supuse unei instanțe legale, ci doar cele care încalcă dreptul altcuiva · Prin urmare, afirmația domnului Solovyov nu are nici cel mai mic fundament că dacă indicația de conștiință servește drept bază pentru pedeapsa penală, atunci este necesar să se pedepsească toate abaterile de la legea morală care sunt condamnate de conștiință Conștiința denunță toate abaterile de la legea morală, dar nu toate astfel de abateri sunt supuse judecății legale, ci numai acțiunile care încalcă legea Acest lucru este evident în juriu: ei judecă după conștiință, dar nu toate acțiunile umane, ci doar crimele Este surprinzător că domnul Solovyov, pentru a-și respinge adversarii, recurge constant la concluzii logice, în care nu există nici măcar o umbră de logică De asemenea, este de neînțeles de ce judecata umană poate, în conștiință, să fie considerată nelegiuită și nebună Ce este totul Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ Dumnezeu spiritual, știind toate secretele conștiinței, pot testa și pedepsi chiar și motive necunoscute oricui, acest lucru poate fi admis complet; dar de ce judecata umană, în acele chestiuni care îi sunt supuse, nu poate, în sfera ei limitată și cu mijloacele sale limitate, să fie o aparență de dreptate divine, aceasta nu poate fi înțeleasă niciodată De când este considerată nelegiuire și nebunie imitația perfecțiunilor divine, care constă în porunca: "fiți desăvârșiți, precum este tatăl vostru în ceruri"? Autorul însuși a prezentat acest precept ca o cerință necondiționată, extinzându-se chiar și până la învierea morților; de ce o cerere necondiționată se transformă brusc într-o condamnare necondiționată? În legătură cu conceptul de vinovăție este teoria răzbunării, pe care domnul Solovyov o atacă în expresiile cele mai exagerate, s-ar putea spune chiar, nepermise El o numește lipsită de sens, barbară, reprezentând una dintre cele mai uimitoare curiozități din bogatul cabinet de curiozități ale iluziilor umane; el spune că va fi un obiect de uimire și batjocură pentru posteritate și, deși este asociat cu aberațiile unor minți atât de mari precum Kant și Hegel, ea, datorită absurdității sale totale, nu merită nici măcar * analiză Cu toate acestea, din moment ce este încă repetat de unii oameni, domnul Solovyov condescende să o ia în considerare Umilința nu este, evident, una dintre virtuțile domnului Solovyov În lista sa apare doar în relație cu Divinul, și nu în raport cu oamenii Între timp, aici ar fi cât se poate de potrivit Când un scriitor filozofator declară părerile celor mai mari minți absurde, lipsite de sens și barbare, deja se poate spune dinainte că nu le-a înțeles Contrar comentariilor disprețuitoare ale domnului Solovyov, îndrăznim să credem că teoria pedepsei în dreptul penal este singura bazată pe cele mai profunde fundamente ale rațiunii umane și ale conștiinței umane și, prin urmare, * Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN reprezentând plinătatea adevărului Afirmând aceasta, avem pentru noi nu numai conștiința comună a tuturor timpurilor și popoarelor, pe care am considerat-o ca răsplătirea binelui și pedepsirea răului o cerință indispensabilă a dreptății; avem nu numai opinia celor mai mari gânditori, dar avem și autoritatea religiilor, pe care omenirea a recunoscut-o până acum și domnul Solovyov însuși o recunoaște drept idealul perfecțiunii morale Și Hristos în împărăția Sa viitoare a vestit răsplata celor drepți și a păcătoșilor: mai întâi a făgăduit că vor avea comori în ceruri, iar despre al doilea a spus că vor fi aruncați în focul iadului, unde va fi plânsul și scrâșnirea dinților Ei bine, toate astea nu sunt decât barbarie și prostii? Și rețineți că aici nu există nici măcar un indiciu că acest lucru ar putea fi făcut sub forma reformării păcătoșilor, fără de care domnul

Solovyov consideră orice pedeapsă imorală Se știe că Biserica Catolică a inventat și pentru viața viitoare o instituție de corecție sub formă de purgatoriu; dar Biserica Ortodoxă a respins această născocire, pentru că în Evanghelie nu există niciun cuvânt despre ea Este nevoie de o mare hotărâre pentru a trata astfel de autorități cu dispreț Rețineți că aici vorbim despre răzbunare ca principiu general, indiferent de sosul la care se aplică Să ne uităm la argumentele domnului Solovyov El vede un simplu joc de cuvinte, care nici măcar nu poate fi luat în serios, în ideea că se poate nega un rău perfect comitând un rău nou: "prin ce logică este repetarea binelui răului?" se întreabă el (Pr și Nr , p ) Bentham a folosit acest argument împotriva teoriei răzbunării; dar dacă Bentham era surd și orb în ceea ce privește tot ceea ce depășea limitele plăcerii și durerii, care erau pentru el singura măsură a întregii activități umane, atunci este de neînțeles cum un filozof care caută baze morale pentru om Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ stupkov Este de neînțeles cum nu a văzut în această repetare a răului cel mai simplu și mai elementar adevăr, clar chiar și pentru un prunc care știe că merită pedeapsă Acest adevăr este exprimat prin dictonul evanghelic: "Măsoară în măsura corectă, vei fi măsurat " Răzbunarea constă tocmai în faptul că unei persoane i se dă măsura prin care îi măsoară pe ceilalți Aceasta constituie fundamentul dreptății și dreptății care nu are nimic în comun, domnul Solovyov îl elimină complet din dreptul penal, care este determinat în întregime de acesta În loc să înțeleagă și să clarifice acest adevăr simplu, autorul începe să raționeze El înțelege ce înseamnă că pedeapsa pare a fi înviată reînnoiește dreptul încălcat prin infracțiune "Această discuție imaginară", spune el, "se învârte în jurul termenului de lege Dar adevăratul drept este noud-ul cuiva (trebuie să existe un subiect de drept) Despre dreptul cui vorbim aici? În primul rând, se pare, despre dreptul persoanei vătămate Să înlocuim acest conținut real cu un termen abstract "Să luăm cazul crimei "Din moment ce nimeni, cu excepția oaspeților din Bedlam (azilul de nebuni), nu va afirma că execuția ucigașului îi învie pe ucis, atunci cineva are a înțelege prin drept aici nu dreptul victimei, ci pe celălalt al altcuiva" (Def D , p ) G Solovyov, aparent, nu bănuiește ceea ce se găsește în toate manualele, și anume că termenul de drept este luat într-un dublu sens: subiectiv și obiectiv Dreptul în sens subiectiv este întotdeauna al cuiva; dar dreptul în sens obiectiv este o normă generală prin care se determină drepturile persoanelor și care prin aceasta devine un principiu comun, obligatoriu pentru toți Deci, de exemplu, dreptul de proprietate în sens subiectiv este dreptul unei persoane asupra anumitor lucruri, dar dreptul de proprietate în sens obiectiv este un principiu general stabilit de lege, care determină Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN drepturile de proprietate ale persoanelor fizice Aceste două concepte sunt strict diferite în toate acțiunile în justiție O persoană poate încălca dreptul cuiva fără a încălca deloc principiul general, ci doar argumentând că acesta din urmă în acest caz nu are nicio aplicație Din aceasta se naște un proces civil, nu o infracțiune Dar chiar și în cea din urmă, aceste două părți diferă Pentru victima încălcării dreptului său, din nou, ia naștere o picătură civilă, care are ca efect, în cazul încălcării proprietății, restituirea bunurilor furate sau a remunerației, în cazul vătămării corporale, a bunurilor mai mari sau mai mici securitate în loc de privarea de oportunitatea de a munci, iar în cazul ƅ omorului este aceeași securitate posibilă •familiilor Pedeapsa penală este ceva cu totul diferit; se referă la norma generală care este încălcată prin

infracţiune Alocarea acestui principiu public de drept penal constituie o diferență semnificativă între aceasta din urmă și răzbunarea ancestrală și virul monetar care l-a înlocuit, care a tratat infracțiunea doar ca o încălcare a dreptului subiectiv Prin urmare, este cu totul deplasat să prezinți justiția de stat ca pe o lentă răzbunare efectuată cu diverse ceremonii (p ) Acest lucru dezvăluie doar ignoranța completă și neînțelegerea subiectului O asemenea viziune nu poate fi explicată decât prin faptul că domnul Solovyov, după cum am văzut, are noțiunile cele mai vagi despre drept, ajungând până acolo încât să spună că vorbește despre dreptul la bunăstare, dreptul dușmanilor la dragostea noastră, dreptul pământului de a fi bine cultivat etc n Fără a distinge sensul termenilor, el caută și un subiect de drept în drept "Un alt subiect de drept încălcat de această infracțiune", spune el, "ar putea fi societatea însăși sau statul Legea care interzice persoanelor private să-și ucidă concetățenii la propria discreție, este pe bună dreptate emisă de stat și, prin urmare, , cu încălcarea acestuia, dreptul statului este încălcat, iar în executare se restabilește dreptul ucigașului Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ nu ucis, ci dreptul statului și semnificația legii " G Solovyov este de acord că, din moment ce legile există, încălcarea lor nu ar trebui să rămână fără consecințe și că este al statului să vegheze asupra acestui lucru Dar el asigură că ceea ce este corect în acest argument, nu este deloc relevant "Întrebarea nu este principiul general al pedepsirii infracțiunilor ca încălcări ale legii", spune el, "căci în această privință toate infracțiunile sunt aceleași Dacă legea însăși este sacru, ca emanând din stat, atunci toate legile au această proprietate în aceeași măsură, toate exprimă în același timp legea statului, iar toate încălcările lor fără distincție sunt încălcări ale acestei legi supreme Diferențele materiale ale infracțiunilor privesc numai acele interese pe care le încalcă; statului ca atare, adică puterii și legii sale, orice infracțiune (adică imputată) presupune o voință care nu este de acord cu legea, care o neagă, adică o voință criminală, iar din aceasta din punct de vedere, pentru toate crimele, s-a cerut în mod logic o pedeapsă egală" (p ) Înainte de o astfel de "logică", avocatul nu trebuie decât să-și întindă mâinile Niciun stat din lume nu i-a trecut prin cap să afirme că toate legile au același preț, pentru că toate vin de la puterea statului Și aici este necesar să lămurim că a recunoaște statul ca subiect de drept în raport cu legile emise de acesta, așa cum este subiect de drept în raport cu proprietatea sau obligațiile statului, nu este altceva decât o confuzie de concepte Și în ultimul sens, drepturile statului nu au aceeași valoare și, prin urmare, încălcările lor nu sunt pedepsite în mod egal Vânzarea de către un țăran a câteva Lire de tutun, crescute în grădina lui, unei persoane care nu are drept de comerț, încalcă interesul public și legea emisă pentru a-l proteja; dar aceasta nu seamănă deloc cu a face falsul Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN monede Dreptul statului de a face legi depinde de nevoile societății; este cauzată de necesitatea stabilirii unor norme generale care definesc drepturile şi obligaţiile persoanelor Semnificația juridică a acestor norme, din care decurge cerința ca acestea să fie respectate, constă nu numai în faptul că sunt emise de stat, ci mai ales în faptul că determină și afirmă drepturile persoanelor Prin urmare, atunci când o normă, ca principiu general, este încălcată, atunci toate drepturile afirmate pe ea sunt astfel încălcate O încălcare a dreptului de proprietate, ca principiu comun, amenință pe toată lumea cu pericol Dar întrucât aceste drepturi au prețuri diferite, încălcarea lor are semnificații diferite și, prin

urmare, pedeapsa lor nu poate fi aceeași A pedepsi în egală măsură un băiat care a cules un cireș dintr-un copac care crește lângă drum și un bărbat care intră noaptea într-o casă și scoate bani dintr-un sicriu, ar fi o nebunie pură La fel, în domeniul dreptului public, este absolut absurd să se supună aceluiași standard încălcarea legii poliției și încălcarea vieții șefului statului A compune tot felul de absurdități și a le trece drept consecințele logice ale principiilor infirmate, acesta este genul de argument care nu poate decât să-i amuze pe copii și să nu-i convingă în niciun fel pe adulți Văzând logica acolo unde nu există deloc, domnul Solovyov în mod natural nu o vede acolo unde este cu adevărat În conceptul de negație a negației aplicat crimei și pedepsei, el vede doar un "joc mental", în care este chiar greu de menținut seriozitatea Conceptul de negație a negației - goort on - exprimă în mod logic o relație internă directă între două acte opuse: de exemplu, dacă mișcarea voinței rele într-o persoană este o negație, și anume negația unei norme morale, atunci actul opus a voinței, suprimând această mișcare, va fi negația efectivă a negației i și rezultatul Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ tat va fi pozitiv - declarația acestei persoane într-o stare normală; exact în același mod, dacă infracțiunea, ca expresie activă a voinței rele, este o negație, atunci pocăința activă a criminalului va fi negația negației (adică nu a Faptului, desigur, ci a celui lăuntric cauza care a produs-o), iar rezultatul va fi din nou pozitiv - renașterea lui morală Dar execuția unui infractor este, evident, lipsită de acest sens: aici negația este îndreptată (ca într-o infracțiune) spre ceva pozitiv, spre viața unei persoane Nu se poate admite cu adevărat că în executarea unui infractor obiectul tăgăduirii a fost însăși crima lui, pentru că este un Fap care a avut loc în mod irevocabil și, potrivit Sf Părinților, este imposibil ca Dumnezeu Însuși să facă ceea ce este făcut să nu se facă; dar, de asemenea, aceasta tăgăduită aici nu este voința rea a criminalului, pentru unul din două lucruri: fie s-a pocăit de fapta lui rea, și atunci nu mai există voință rea, fie stăruie până la capăt și atunci, deci, voinţa sa este inaccesibilă acestei influenţe şi în orice În orice caz, o acţiune violentă externă nu poate desfiinţa sau modifica starea interioară a voinţei Dar dacă, prin urmare, în executarea unui criminal, nu voința rea este cea care este cu adevărat negata, ci binecuvântările pozitive ale vieții, atunci aceasta înseamnă că aceasta este doar o simplă negație, și nu o dublă, sau nu o negație de negaţie Și nimic pozitiv nu poate ieși dintr-o secvență de două negative simple" (p - ) Și aici trebuie spus că domnul Solovyov nu a înțeles deloc care era treaba Din nou avem aici raționament pur care trece dincolo de subiect Întrebarea nu este deloc despre pocăința infractorului și nu despre readucerea lui într-o stare normală, ci despre restabilirea respectului față de lege și a forței ei obligatorii încălcate de infracțiune Această restabilire a sensului pozitiv al dreptului nu poate fi realizată decât prin negația negației sale, adică prin negația voinței criminale, dar nu ca subiectiv Biblioteca "Runivers" B N Chicherin Fapt, dar în semnificația sa socială Aceasta se face prin aplicarea infractorului aceleiași măsuri prin care îi măsoară pe alții Încălcarea dreptului altcuiva implică o diminuare a dreptului propriu Aceasta este legea justiției, a cărei expresie este pedeapsa infracțiunilor Aceasta nu este o succesiune de numai două rele, din care nu poate veni nimic pozitiv, așa cum susține domnul Solovyov Ambele fenomene sunt legate logic și juridic între ele: unul apare ca o negație directă a celuilalt În consecință, este necesară o corespondență între ei Cu un nivel scăzut de dezvoltare, această

corespondență este înțeleasă ca egalitate materială: ochi pentru ochi și dinte pentru dinte La un nivel superior, capătă un caracter ideal, la fel cum în domeniul economic schimbul de lucrări este înlocuit cu valoarea lor bănească Acest lucru a fost pe deplin elucidat de filozofi și juriști Aici nu există și nu poate fi o etapă exactă, deoarece orice evaluare, și mai ales acțiunile morale, depind de condițiile sociale și de gradul de dezvoltare al societății Afirmația domnului Solovyov că "un fapt atât de important precum transformarea unei persoane dintr-o persoană independentă și deplină într-un material pasiv pentru exerciții punitive trebuie să depindă de un motiv obiectiv, sau de un principiu determinant, același întotdeauna și pretutindeni" (p ), nu are nici cel mai mic fundament Dar sarcina întregii legislații penale este de a stabili această corespondență, definind, pe de o parte, scara infracțiunilor, iar pe de altă parte, scara pedepselor și, în același timp, furnizând, în același timp, și ancheta a infracţiunilor cu toate garanţiile unui proces imparţial Când domnul Solovyov, indignat de justiția modernă, exclamă: "Dacă fapta unei crime îl privează pe infractor de drepturile sale naturale, atunci de ce toate aceste ceremonii legale cu ființe fără drepturi?" (p II), atunci un concept ciudat despre instanta se dezvaluie in aceasta Se uita ca inainte de verdict Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ aceste ființe nu sunt deloc lipsite de drepturi și că ceremoniile legale sunt stabilite tocmai din acest motiv, astfel încât derogarea de drepturi să se facă numai cu cea mai mare precauție și proporțional cu vinovăția Aceasta este cerința justiției, și împreună cu teoria pedepsei, care este singura care corespunde conceptului de justiție Dacă în vremurile moderne această teorie este dezmințită, dacă mulți juriști renunță la ea, atunci acest lucru se întâmplă pentru că odată cu negarea metafizicii și odată cu ea toată filozofia sunt zdruncinate însuși fundamentele filozofice ale dreptului Justiția este retrogradată în domeniul invențiilor metafizice, legea se reduce la interes, moralitatea la utilitate; justiţia se reduce la nivelul unui mijloc de protecţie publică Cu o asemenea stare mentală a societății, teoria răzbunării, desigur, pierde teren G Solovyov remarcă cu plăcere că "progresul istoric tinde în mod clar să limiteze din ce în ce mai mult și, în cele din urmă, să excludă complet principiul pedepsei sau pedepsei egale din relația noastră juridică cu infractorii" (p DOI) Putea, cu aceeași plăcere, să celebreze progresele recente ale materialismului și pozitivismului Aceste fenomene sunt strâns legate între ele Nu atât de disprețuitor, dar la fel de strict, domnul Solovyov tratează teoria intimidării El o recunoaște nu ca lipsită de sens, ci ca fiind imorală, pentru că legea morală interzice a face pe cineva un simplu mijloc sau un instrument în folosul oricui; între timp, conform teoriei descurajării, criminalul este considerat doar ca un mijloc de a insufla frica celorlalți și de a păstra siguranța publică G Solovyov admite, însă, că intenția legii poate include și binele propriu al criminalului: a-l împiedica să comită o infracțiune prin frica de pedeapsă; dar, spune el, "dacă infracțiunea a fost deja săvârșită, atunci acest motiv, evident, dispare, iar criminalul pedepsit rămâne din acest punct Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN viziune doar ca mijloc de intimidare a altora, adică pentru un scop străin, care contrazice deja direct norma morală necondiționată Pe această parte, o pedeapsă înspăimântătoare ar fi admisibilă doar ca amenințare; dar o amenințare care nu este niciodată pusă în acțiune își pierde sensul Deci, concluzionează el, principiul descurajării penale ar putea fi moral doar sub condiția inutilității sale, iar el poate fi

util material doar cu condiția aplicării imorale" (p ) G Solovyov, aparent, nu admite cazul că un infractor care și-a ispășit pedeapsa sau a scăpat de pedeapsă își poate repeta crimele; între timp, aceasta este cea mai frecventă apariție Dar dacă pedeapsa, menită să-l ferească de alte crime, îi înfrânează în același timp pe alții, atunci ce este imoral? Când teoria intimidării este respinsă în numele teoriei răzbunării, ca expresie a celui mai înalt principiu al justiției, atunci acest lucru este de înțeles Dar când ea înlocuiește la cu teoria autoapărării sociale sau a menținerii securității publice, pe care o acceptă și domnul Solovyov, atunci aceasta este doar o înlocuire a unor cuvinte cu altele, iar esența problemei rămâne aceeași Căci prin ce este protejată siguranța publică în ordinea penală? Faptul că oamenii sunt feriti de crime de frica de pedeapsă Aceasta este aceeași teorie a intimidării, doar într-o ținută diferită Iar dacă, vorbind de răzbunare, cereți o etapă necondiționată, aceeași mereu și pretutindeni, pentru aplicarea a ceea ce numiți exerciții punitive, atunci unde aveți un astfel de criteriu în teoria apărării publice? Domnul Solovyov păstrează cu prudență tăcerea despre asta Ceea ce se cere altora nu se cere de la sine Autorul nu se limitează însă la o singură protecție de securitate El vede în pedeapsă un mijloc legitim de filantropie activă, limitând legal și forțat Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ care contracarează manifestările de voință răului nu numai pentru siguranța societății și a membrilor ei pașnici, ci cu siguranță și în interesul criminalului însuși (p ) Altfel își pierde caracterul moral; devine la fel de multă violență reală ca și crima în sine (Pr & Nr , p ) Pentru binele său, criminalul trebuie în primul rând lipsit de libertatea de a-și folosi în mod abuziv corpul; aceasta îi oferă ocazia să-și revină în fire și să se răzgândească Apoi el trebuie supus unor măsuri corective, iar orice perioadă prestabilită trebuie exclusă: totul depinde de cât de mult este corectat G Solovyov explică că o astfel de tutelă corecțională nu este deloc o invazie a lumii interioare a unei persoane, ci "numai unul dintre cazurile de impact obligatoriu și pozitiv al societății și al statului asupra insolvenței sale în anumite privințe și, prin urmare, a membrilor incompleti Negând un astfel de impact în principiu ca o invazie a lumii interioare, va trebui să refuzi educația copiilor în școlile publice, tratamentul nebunilor în spitalele publice etc De fapt, criminalul, printr-un act de crimă, a descoperit, și-a expus lumea interioară și are nevoie în acțiune inversă pentru a intra în limitele ei normale" (Ex și Nr , pp - ) În consecință, pentru a lua o persoană în custodie și a o supune unui tratament corectiv, statul trebuie în primul rând să o recunoască drept inferior, să-l echivaleze cu copiii și nebunii Dar asta este ideea Sarcina instanței este tocmai de a stabili cât de mult este limitată în drepturi o persoană care a săvârșit o infracțiune; corectarea nu poate fi decât o consecință suplimentară a acestei hotărâri Dar în numele a ce se pronunță? În numele a ce este o persoană declarată inferioară? Dacă în numele siguranței altor membri ai societății, atunci criminalul Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN devine un mijloc pentru scopurile altora; asta ai respins ca fiind un principiu imoral Dacă sentința se pronunță în numele a ceea ce merită o persoană, dacă i se aplică măsura prin care i-a măsurat pe alții, care este singura poziție comună cu demnitate umană, atunci revii la teoria respinsă a pedepsei Nu există altă cale și nu poate fi IX Discuțiile domnului Solovyov despre crimă și pedeapsă nu ne dau motive să așteptăm de la el o soluție satisfăcătoare la problema mai generală a relației dintre lege și moralitate Și aici, pe lângă capitolul din marea sa

lucrare, trebuie să ținem cont de pamfletul de mai sus, dedicat în mod special acestei probleme În prefața acesteia, el spune că în literatura noastră se exprimă două opinii extreme în acest sens, contele L N Tolstoi și a mea: contele Tolstoi respinge toate elementele juridice în viață, iar eu, dimpotrivă, sunt un apărător al dreptului, ca unul absolut, tu însuți un început bun Fără să bănuiesc, comit un act imoral, căci, la fel ca Adam Smith, susțin separarea unei anumite zone practice de legătura cu întregul ' După ce i-am mulțumit domnului Solovyov pentru epitetele măgulitoare care însoțesc recenzia sa, nu pot decât să observ că o astfel de comparație este destul de ciudată Domnul Solovyov o folosește pe scară largă Dar aici aceste extreme au un caracter aparte Oricare ar fi părerea mea, este rodul multor ani de studii de drept Ar fi de înțeles dacă domnul Solovyov l-ar contracara cu opinia unui alt avocat care îl reprezintă Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ cealaltă extremă Dar gr Tolstoi nu s-a prefăcut niciodată a fi avocat; pur și simplu nu cunoaște legea și nu vrea să știe Prin urmare, extremele aici sunt unele cunoștințe și ignoranță completă Mijlocul dintre ei nu poate fi ocupat decât de diletantism, poziție foarte periculoasă pentru filosofi Stând pe el, poți cu ușurință, dorind să stai pe două scaune deodată, să te cazezi între ambele Acest lucru cu greu i s-a întâmplat domnului Solovyov În orice caz, poziţia extremă care ocupă c Tolstoi, incomparabil mai puternic decât cel pe care vrea să-l ocupe domnul Solovyov Gr Tblstoy susține faptul că moralitatea nu este obligatorie și în acest sens are dreptate, căci, așa cum recunoaște însuși domnul Solovyov, "toate chestiunile morale sunt decise de conștiință" (O D , pp - ), iar conștiința nu este supus constrângerii Dimpotrivă, domnul Solovyov, în ciuda recunoașterii acestei reguli, vrea să ne asigure că moralitatea fără poliție și închisori "rămîne în cel mai bun caz doar vorbe nevinovate" (p ), și de aceea încearcă să-și construiască edificiul moral pe acestea baze solide Aceasta conduce la faptul că, conform teoriei gr Tolstoi, moralitatea este ceea ce ar trebui să fie, iarăși, potrivit domnului Solovyov însuși, este o cerință necondiționată; dimpotrivă, morala domnului Solovyov, bazată pe poliție și închisori, devine prin aceasta ceva foarte, foarte condiționat Eroare gr Tolstoi stă în faptul că el, în afară de moralitate, nu recunoaște nimic, iar eroarea domnului Solovyov constă în faptul că vrea să-i subordoneze totul Nemulțumit de predicarea abstractă, el vrea să fie o persoană practică, iar practica, așa cum se știe, uneori reduce cele mai înalte aspirații la sfere foarte de bază Oamenii recalcitranti nu ascultă un predicator moral; așa că vrea să-i facă să-l asculte și să-i îndeplinească poruncile, la început pretinzând că le cere cât mai puțin posibil, dar apoi, după cum am văzut, iartă Biblioteca "Runivers" B I CHICHERIN paradisează pretențiile lor la cele mai înalte niveluri, pentru că fără aceasta este imposibil să realizezi bunătatea necondiționată Iar omul, ca ființă morală, trebuie să-și dorească el însuși să fie forțat G Solovyov încearcă să i-o demonstreze Argumentul autorului este următorul: principiul moral cere ca oamenii să se perfecționeze în mod liber; dar omul nu poate exista și, prin urmare, nu își poate dezvolta libertatea și moralitatea, decât în societate; societatea nu poate exista dacă toată lumea are voie să-și omoare și să jefuiască în mod liber vecinii; în consecință, o lege coercitivă care protejează securitatea și nu permite voinței rele la manifestări atât de extreme care distrug societatea este o condiție necesară pentru perfecțiunea morală şi, ca atare, este cerut de principiul moral însuşi, deşi nu este expresia lui directă (p ) Nu toate cerinţele

morale devin prin aceasta coercitive, ci doar unele manifestări extreme de voinţă imorală Dreptul este definit ca cel mai de jos nivel sau un anumit minim de moralitate (p ) În același timp, domnul Solovyov notează că un bun mic, dar real, este de preferat celui mai grandios, dar lipsit de orice realitate, și se referă la proverbul rus: "nu promite o macara pe cer, ci pune un piţig în mâinile tale" (p ) Din punctul de vedere al înțelepciunii practice, acest lucru este, desigur, foarte convingător Dar permiteți-mi să întreb: care este minimul necondiționat? Este necondiționat tăiat în bucăți și oferit în doze mici, ca un medicament homeopat pe care pacientul este obligat să-l înghită, lăsându-l să ia doze mai mari la discreție? Minimul este o determinare cantitativă, care, prin însăși natura sa, poate crește și scădea după bunul plac Unde este această graniță? Dacă acesta este minimul necondiționului, atunci trebuie determinat de necondiționatul însuși, și nu Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ considerații străine și, prin urmare, trebuie să fie la fel de necondiționat pe cât este Și această definiție este extrem de importantă pentru o persoană, deoarece prin aceasta se decide în ceea ce este liber și în ceea ce este supus constrângerii Între timp, voi înșivă definiți legea ca "o definiție fluidă din punct de vedere istoric a unui echilibru forțat a două interese morale - libertatea personală și binele comun" (p ) De asemenea, îmi amintesc că tu, în numele interesului moral, ai cerut organizarea obligatorie a bunătății atotcuprinzătoare la cele mai înalte niveluri ale dezvoltării umane Prin urmare, limita aici este complet arbitrară, cu care, împreună, cererea necondiționată este redusă la nivelul unei dobânzi variabile Și care este acest minim din punct de vedere complet moral? Acesta este cel mai important, sau cel mai puțin important, ceea ce se cere absolut de la o persoană, ca obligație necondiționată, sau doar etapa pregătitoare cea mai de jos? Dacă prima, atunci cea mai înaltă, necondiționată datorie a unei persoane, conform însăși teoriei domnului Solovyov, este evlavia, care stă la baza tuturor îndatoririlor morale Acesta este punctul de vedere adoptat de profesorii medievali ai bisericii; ei au susținut că pentru un om sufletul este mult mai important decât trupul și că înainte de a proteja trupul de violență, este necesar să se protejeze sufletul de învățăturile nelegiuite Acesta a fost punctul de vedere care a dat naștere la exterminarea ereticilor și a co-rătăciți ai Inchiziției În mod surprinzător, în întreaga lucrare a domnului Solovyov, nu numai că nu se găsește niciun efort de a proteja drepturile de conștiință în acest sens, dar nu există nici măcar cel mai mic indiciu al acestui cel mai important dintre drepturile omului Nu avem nicio îndoială că el reprezintă în mod abstract libertatea conștiinței; dar nu are loc pentru ea în teoria lui Am văzut cum, sub denumirea de subiectivism moral, el îl elimină destul de neceremonios Dacă totuși înțelegem minimul în al doilea sens, ca fiind cel mai puțin important, atunci pe ce bază?Questions of Philosophy, Vol , Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN lucrul cel mai puțin important va fi forțat, iar ceea ce este mai important va rămâne, în cuvintele autoarei, "în cel mai bun caz, doar vorbă inocentă inocentă"?Din punct de vedere moral, conform teoriei domnului Solovyov, asceza este cea mai puțin importantă ; de oameni? Și unde în domeniul moral există o bază pentru orice fel de constrângere? De ce o lege necondiționată scrisă în inimi poate fi obligatorie pentru oricine? Dacă, așa cum recunoști tu însuți, "toate chestiunile morale sunt în cele din urmă hotărâte de conștiință" (p - ), dacă aceasta nu este doar o frază goală, atunci nu există loc pentru constrângere, pentru că

conștiința, în esența ei, este liber, altfel nu este conștiință Dacă permiteți constrângerea în acest domeniu, atunci chestiunile morale nu mai sunt hotărâte de conștiință, ci de puterea statului și puneți conștiința la dispoziție, iar aceasta este o încălcare a celor mai sacre drepturi ale omului , pe înseși fundamentele moralității - o poziție asupra căreia nu se poate insista suficient, căci numai ea protejează conștiința de violență și morala de perversie Este deosebit de important acolo unde toată morala, ca la domnul Solovyov, se află pe teren religios, unde baza se bazează pe "senzația divină" personală, iar scopul căminului este realizarea reală a împărăției lui Hristos În orice doză mică ai folosi violență, aceasta va fi întotdeauna violență în numele convingerii religioase Nimic altceva nu poate ieși din subordonarea dreptului la moralitate În fine, dacă ne uităm la însuși conținutul normelor juridice, care sunt prezentate ca un minim de moralitate, vom vedea că într-un număr semnificativ de cazuri nu există absolut nimic moral aici Dreptul nu se limitează la interzicerea crimei și a violenței, așa cum pare să sugereze autorul Drept juridic Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ dreptul de proprietate se stabilește cu diversele sale modificări, dreptul de folosință, dreptul la lucrul altcuiva; stabilește obligații civile, cumpărare și vânzare, închiriere, împrumut, garanție, cu toate formalitățile necesare dobândirii, încuviințării și dovada titlului; Ce înseamnă, deci, toate acestea un minim de moralitate? Credem că domnul Solovyov însuși nu va îndrăzni să afirme acest lucru Dimpotrivă, el spune direct că "proprietatea nu are deloc valoare morală" (p ) Și dacă da, atunci este evident că legea își trage conținutul din surse complet diferite de cerințele morale și, prin urmare, nu poate fi redusă la conceptul de minim de moralitate Putem vedea aici un exemplu viu al metodelor de investigare ale domnului Solovyov Cu o atitudine cu adevărat științifică față de subiect, pentru a stabili un principiu comun, este necesar să luăm în considerare temeinic toate întrebările legate de acesta și să arătăm cum se aplică el realității Dar autorul se salvează de această muncă: se mulțumește cu afirmația generală că legea este minimul moralității, iar ceea ce iese din ea nu-i pasă de ea Greșeala fundamentală a domnului Solovyov constă în faptul că nu a clarificat deloc pentru el însuși relația dintre moralitate și viața comunității Pe de o parte, morala poate exista fără societate Atât asceza, cât și evlavia nu au nimic de-a face cu viața publică G Solovyov, mai puțin decât oricine, va începe să nege caracterul moral înalt al pustnicilor creștini, care s-au retras în deșert din societățile umane Numai stadiul de mijloc, pe care domnul Solovyov o reduce la compasiune, aparține manifestărilor sociale ale moralității și nu necesită deloc o comunitate organizată de viață Bunul samaritean poate avea milă de un om chiar și în pustie În consecință, nu numai cel mai de jos, ci și cel mai înalt grad de moralitate Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN posibil fara un hostel organizat, cu care dispare intregul argument Pe de altă parte, societățile umane nu apar deloc ca urmare a obligației de a pune în aplicare o lege morală necondiționată, ci din nevoi pur practice înrădăcinate în natura omului ca ființă pământească Fiecare om, prin natura sa, tinde spre fericire sau bunăstare, iar acesta, după cum recunoaște domnul Solovyov, nu este deloc un principiu moral, ci expresia aspirațiilor naturale care contrazic adesea legea morală (p igi) Dar în singurătate omul nu le poate satisface; este complet neputincios Pentru orice satisfacție suficientă chiar și a nevoilor sale fizice, el trebuie să se unească cu ceilalți Natura însăși i-a arătat calea pentru aceasta, având stabilite relații sexuale, din care

iau legături de sânge, care constituie primul fundament al comunității umane Dezvoltarea în continuare a nevoilor întărește și extinde această organizație Când într-o persoană se dezvoltă o conștiință a legii morale absolute, care a fost stabilită în el de la început, dar apare relativ târziu, el găsește această organizare deja formată Se poate strădui să o recreeze în felul său; dar pentru a acționa în ea și asupra ei, este necesar să se studieze esența ei și legile care o guvernează, cu care această conștiință superioară trebuie să se conformeze, la fel ca și când o persoană ar vrea să acționeze asupra Naturii Fizice și să o subordoneze lui însuși, el trebuie mai întâi să studieze Legile Fizice şi să se conformeze acestora Din faptul că legea morală, pentru implementarea ei în lume, are nevoie de un mediu social, nu rezultă deloc că ceea ce este necesar pentru menținerea acestui mediu constituie o cerință a legii morale Acest mediu nu este creat de el și are propriile sale cerințe și legi independente de el Cu exact aceeași minuțiozitate s-ar putea argumenta că din moment ce legea morală este implementată Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ are loc pe pământ și îi cere să-și atingă scopurile actiunile Legilor Fizice, atunci acestea din urma constituie minimul moralei Logica domnului Solovyov relevă aici și o legătură destul de slabă între concepte De fapt, acordul diferitelor sfere ale activității umane se realizează nu prin negarea independenței lor și nu însumându-le în mod artificial într-un singur principiu, ci prin stabilirea de relații care să fie în concordanță cu caracteristicile fiecăreia, cu propria sa natură și cu specificul special legi care o guvernează Acest lucru se aplică atât lumii fizice în care omul trebuie să acționeze, cât și domeniului economic și, în sfârșit, dreptului Acesta din urmă este mai aproape de morală decât toate celelalte domenii ale activității umane În timp ce afirmăm semnificația sa independentă, nu m-am gândit niciodată să resping legătura sa interioară cu morala Ambele principii decurg din aceeași sursă, din natura omului, ca ființă liberă rațional, și de aceea principiul dreptății se aplică în mod egal ambelor; dar guvernează două sfere diferite de libertate: una pulsiunile interne ale omului, determinate de conștiință, cealaltă relațiile externe ale libertății unei persoane cu libertatea altora Aceste două sfere au fiecare propriile cerințe și propriile legi G Solovyov definește legea drept libertate datorată egalității (O D , p ; Ex și Nr , p ) Această definiție nu este exactă, deoarece reciprocitatea drepturilor poate exista și între persoane inegale: tatăl are dreptul să-și pedepsească fiul și să-l dea pentru ucenicie, dar fiul nu are aceleași drepturi în raport cu tatăl; Un ofițer poate da ordine unui soldat, dar nu un soldat unui ofițer Tocmai, un drept poate fi definit ca o libertate definită de lege Libertatea de care se bucură omul în limitele legii este un drept în sens subiectiv; legea care determină această libertate este dreptul în Biblioteca "Runivers" B I CHICHERIN sens obiectiv În orice caz, conceptul de bază aici este libertatea În consecință, pentru a determina filozofic relația dreptului cu morala, așa cum vrea să facă domnul Solovyov, este necesar să ne ridicăm la conceptul de libertate, să-i arătăm sursa înrădăcinată în autodeterminarea voinței umane, să explorăm diferitele domenii de aplicare a acestuia, interne și externe; numai astfel se poate stabili relaţia celor două regiuni Juristul care se ocupă de fenomenele externe ale libertăţii nu trebuie să se preocupe de problema metafizică a liberului arbitru; el se ocupă de fenomene reale și poate considera această problemă soluționată pe baza conștiinței comune a rasei umane și a tuturor legilor din lume, care recunosc omul ca fiind o ființă înzestrată cu liber arbitru și de aceea

emit legi obligatorii pentru l Totuși, chiar și pentru un avocat, o falsă soluție a unei întrebări metafizice poate avea consecințe fatale: duce la faptul că conceptul de libertate este lipsit de orice temei, iar dreptul este redus la nivelul interesului, protejat de puterea publică în numele unui principiu schimbător și arbitrar al binelui public Pentru Filosof, însă, este absolut imposibil să ocolească chestiunea metafizică, pentru că numai ea oferă baza concluziilor sale Între timp, domnul Solovyov alungă această întrebare din filosofia sa morală Ca urmare, conceptul de libertate pierde tot terenul cu el Vrând sau fără să vrea, el este nevoit să folosească în mod constant acest cuvânt, dar rămâne cu el un sunet gol, lipsit de orice conținut definit Nici esența sa, nici diferitele sale manifestări și Forme nu au fost investigate sau elucidate Fie este un principiu pur anarhist, cu care existența oricărei organizații publice este incompatibilă; apoi este negat în sanctuarul său cel mai prețuit, în conștiință, care este sursa moralității subiective În asemenea condiții, reflecții asupra relației  drepturile la morală se transformă inevitabil într-o retorică inactivă, lipsită de orice fundament și care duce doar la pervertirea atât a drepturilor, cât și a moralității: dreptul își pierde sensul independent, iar morala devine coercitivă Contradicțiile, desigur, nu pot fi evitate aici: pe de o parte, legea este definită ca un minim de moralitate, ceva de care nu se poate dispensa și care este deci forțat de putere; pe de altă parte, se recunoaște că dreptul, în anumite limite, asigură libertatea unei persoane de a fi imoral (p ), ceea ce, desigur, este foarte departe de realizarea binelui minim (p ) ) și nu corespunde deloc cerințelor moralei, ca principiu necondiționat Această contradicție arată clar diferența dintre cele două Sfere și, în același timp, necesitatea de a recunoaște că fiecare dintre ele are propriile cerințe și propriile legi Legea determină relația dintre libertatea omului și libertatea altora și puterea socială care se ridică deasupra tuturor Ea constituie o condiție necesară pentru comunitatea umană, menită să satisfacă dorința firească de bunăstare a unei persoane În limitele stabilite de lege, o persoană își poate folosi dreptul după bunul plac, moral sau imoral, aceasta nu privește dreptul legal lege Puțin din; legea legală nu numai că permite, dar ea însăși îl ajută să comită acte imorale Creditorul prezintă o cambie unui debitor aflat într-o situație nefericită, în timp ce filantropia îi ordonă fără îndoială să ierte această datorie, sau măcar să o prelungească; sau proprietarul nemilos al casei dă afară un sărac care nu are ce să-și plătească apartamentul: în ambele cazuri, legea legală ajută actul imoral și obligă la executarea lui Și nu poate acționa altfel, căci fără această lege nu ar exista Cu toate acestea, este puțin probabil ca domnul Solovyov să îndrăznească să afirme  că a stoarce bani de la un nefericit debitor sau a scoate un sărac din apartamentul său este cel mai puțin care se poate cere unei persoane în numele legii morale Cu aceasta întrebarea este în cele din urmă hotărâtă și niciun sofisme nu o poate zgudui Legea morală nu poate cere statului să stoarcă acte imorale Dacă acest lucru se face, și mai mult cu necesitate, atunci aceasta se întâmplă în numele altor principii Fiind realizată în societate, legea morală nu intră în conflict cu ea însăși; el rămâne ceea ce este El interzice necondiționat unei persoane orice acțiune nemiloasă Dar adevărul este că nu are forță coercitivă: nu face apel la autoritatea publică, ci la conștiința personală, care în materie morală are o voce decisivă Numai prin conștiință își poate îndeplini cerințele Dacă în acest sanctuar al spiritului uman se

dovedește a fi neputincios, dacă, așa cum ne asigură domnul Solovyov, fără poliție și închisori, moralitatea nu rămâne decât vorbe nevinovate, atunci perfecțiunea morală a rasei umane are foarte puține șanse succes Cu o doză minimă de bunătate realizată de lege, idealurile morale ale domnului Solovyov ar trebui, aparent, să rămână în tărâmul viselor X G Solovyov, însă, nu are nicio îndoială cu privire la implementarea lor, chiar și cu învierea morților și cu transsubstanțiarea relațiilor sexuale într-o căsătorie perfectă, unde există o coincidență completă a unui bărbat cu o femeie și orice naștere, ca un rezultatul acestui lucru se oprește În fața noastră este desenată o imagine ideală a organizării morale a viitoarei omeniri, împărțită în organele și elementele ei - oameni, familii și indivizi Este organizat colectiv sub formele bisericii, ale statului și ale societății economice, pli zemstvo Biserica este o organizație Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ " evlavie, statul - milă organizată, zemstvo - asceză organizată Organizarea trebuie să vină nu de jos, prin îmbunătățirea treptată a umanității și unificarea elementelor disparate, ci de sus, prin stabilirea mai întâi a unei unități religioase, iar apoi restul G Soloviev explică că activitatea unei persoane, amortizată în felul său între o mulțime de interese relative și ne-binecuvântate, reprezintă discriminarea și dezintegrarea efectivă, iar actele de bine pot avea loc pe baza unui fapt rău și, prin urmare, însăși persoana în descompunere a copilului nu poate fi adusă decât la sib Prin urmare, organizarea morală a omenirii trebuie să înceapă cu unificarea ei în esență și sfințirea activității sale (p ) În general, calea evlaviei pentru tot ceea ce există constă în a merge nu de la sine și nu de la cele de jos, ci de la cele mai înalte, cele mai vechi, cele predate; aceasta este calea ierarhică, calea succesiunii sacre și a tradiției (p ) Astfel, biserica ar trebui să fie în fruntea tuturor; dar pentru aceasta ea însăși trebuie să fie una și sfântă Catolicitatea Bisericii este forma de bază a organizării morale a omenirii Numai ea este capabilă să ofere unei persoane nemurirea și, în același timp, adevărata libertate; "căci", spune domnul Solovyov, "cel mai simplu act de gândire logică este suficient pentru a admite că o persoană care vrea să trăiască și este condamnată la moarte nu poate fi considerată, serios vorbind, liberă, ci într-o astfel de poziție, dintr-un banal sau punct de vedere natural Fără îndoială, există fiecare persoană și toată omenirea În consecință, numai într-o ordine diferită, supramondană, reprezentată de biserica universală, o persoană poate avea, în general, libertate pozitivă Nu altfel decât acolo, o egalitate pozitivă este posibilă și pentru el" (p ) G Solovyov nu explică ce semnificație poate fi acordată, într-o astfel de viziune, libertății lumești, frivole, Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN care singur există până acum pe pământ și pe care el însuși a recunoscut-o drept bază atât a dreptului, cât și a moralității De asemenea, nu explică de ce unitatea catolică a Bisericii nu a fost încă stabilită, ci, dimpotrivă, ea s-a rupt în ramuri separate, în timp ce în urmă cu de ani a avut loc o nouă creație, care trebuia să înlocuiască perfecțiunea umană cu adevărată perfecțiune Sau nu a fost această creație în întregime reușită și ar trebui să ne așteptăm la o nouă creație, după care oamenii viitori vor trata creștinii moderni în același mod în care creștinii moderni îi tratează pe păgâni, iar păgânii tratează maimuțele? De la Biserica Catolică statul trebuie să-și primească consacrarea și numirea finală; ea trebuie să slujească indirect, în omologul său lumesc și prin mijloace proprii, acelui scop absolut pe care și-l propune biserica - pregătirea omenirii și a

întregului pământ pentru împărăția lui Dumnezeu Există o diviziune a muncii între ei Biserica rămâne o instituție competentă și independentă, căreia i se acordă cea mai înaltă grijă pentru bunăstarea spirituală a supușilor săi și pentru educarea popoarelor pentru Împărăția lui Dumnezeu "Aparține autorității principiale necondiționate, care determină direcția generală a voinței omenirii și scopul final al acțiunii istorice, iar statul deține deplinătatea puterii pentru acordul intereselor lumești legitime cu această voință superioară și pentru adaptare a relațiilor și faptelor lumești, ca mijloace sau instrumente acest scop ultim" (p - ) Supunendu-se conducerii bisericii, statul ramane suveran in materia care i se ofera, in organizarea milei Dar dacă statul nu-și împlinește scopul sau dacă decide să nu asculte de biserică și să-i invadeze granițele, atunci biserica îi va spune: "Mi s-a încredințat mântuirea spirituală a acestor oameni și ți se cere doar să regretă greutățile și slăbiciunile lor lumești Mila este obligatorie pentru toți, și pentru mine de asemenea; sudoare- Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ Ei bine, dacă nu vrei să fii organul colectiv al milei mele, dacă nu vrei să-mi dai ocazia morală de a mă dedica în întregime cauzei evlaviei printr-o împărțire corespunzătoare a muncii între noi, voi avea să mă apuc eu însumi de lucrarea milei, ca în vremuri străvechi, când tu, statul, încă nu te numeai creștin; Eu însumi voi avea grijă să nu fie foame și muncă exorbitantă, și bolnavi fără milă, și jigniți fără mulțumire, și greșiți fără îndreptare Dar nu vor spune atunci toți oamenii: de ce avem nevoie de o stare care să nu ne fie milă, când avem o biserică care are milă nu numai de sufletele noastre, ci și de trupurile noastre?* (p ) Ce poate obiecta statul unei asemenea logici? Dacă decide să nu se supună bisericii, atunci aceasta din urmă va lua în propriile mâini poliția, închisorile și armata și tribunalul și atunci ce va mai rămâne pentru ea? Când papii medievali au făcut astfel de afirmații și au făcut astfel de discursuri, omenirea nu era încă pregătită pentru percepția lor și, prin urmare, succesul, după cum se știe, era destul de îndoielnic Potrivit legendei, Bonifaciu al VIII-lea chiar a primit o palmă de la Shiarra-Column Dar atunci când omenirea este pe deplin pregătită pentru ascultare ca urmare a răspândirii generale și a asimilării teoriilor morale ale domnului Solovyov, mai ales când are loc mult atâta unire a bisericilor, pe care o predică cu atâta insistență, o astfel de logică va fi irezistibil În cele din urmă, zemstvo la nivel mondial este organizat pe principiul abstinenței Va trebui să aibă grijă ca oamenii să nu se complacă în dorințe sexuale, să nu se îmbată și să nu mănânce în exces, ci împreună dreptul de argilă și pământ negru la o bună prelucrare și, în general, de natura materială la spiritualizare, ar fi multumit G Solovyov admite că în prezent această zonă este cea mai îndepărtată de aceste obiective înalte; dar el subliniază că tocmai asta se potrivește teoriei sale, Biblioteca "Runivers" B N Chicherin de-a lungul căruia organizația trebuie să meargă de sus, și nu de jos: Zemstvo ocupă treapta cea mai de jos pe această scară și, prin urmare, trebuie organizată ultimul În acest sens, și știința trebuie să-și joace rolul Brusc, legea conservării energiei apare din nou în scenă În virtutea acestei legi imuabile revelate de minte, energia spirituală a unei persoane se poate dezvolta numai în detrimentul forțelor și aspirațiilor sale exterioare, direcționate spre exterior Prin urmare, Zemstvo ar trebui să aibă grijă de transformarea unui tip de energie (externă sau extinsă) într-un alt tip de energie (internă sau intensivă) Trebuie să aibă grijă ca oamenii să nu trăiască distrat, să nu-și irosească sufletul cu întreprinderi

exterioare, ci să se adune în ei înșiși, astfel încât forțele lor, concentrate în sine, să fie aplicate "ca o pârghie puternică pentru a ridica povara existenței materiale , care suprimă şi împrăştie sufletul omenesc, şi sufletul fragmentat al naturii " Numai prin aceasta este posibilă reunirea pe deplin a fiinţei umane cu esenţa naturală (p ) Săracul pământ! câte griji insuportabile sunt puse asupra lui! În același timp, domnul Solovyov nu s-a obosit să explice cum va realiza toate acestea și ce măsuri ar putea lua pentru a se asigura că oamenii nu vor trăi vieți împrăștiate, ci se vor aduna în ei înșiși Nici măcar nu a indicat cum ar trebui aranjat și care ar trebui să fie relația sa cu statul Însăși organizarea statului și relația dintre organizația mondială și organizația poporului nu sunt nici măcar atinse Ni se spune cine ar trebui să organizeze și cine ar trebui să organizeze, dar cum ar trebui să fie organizate toate acestea, care ar trebui să fie organizarea acestei organizații, rămâne necunoscut Abia la sfârșit, întâmplător și cu totul neașteptat, aflăm că în fruntea Bisericii Catolice ar trebui să fie un mare preot (ceea ce însă se putea ghici), iar în fruntea statului mondial, un rege, învestit cu putere absolută, dar ascultător de marele preot și împlinindu-l Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ testament autoritar (p ) Idealul medieval al papilor romani este pe deplin realizat aici G Solovyov presupune însă că existența comună a două astfel de autorități, una investită cu autoritate necondiționată, iar cealaltă investită cu autoritate necondiționată, nu poate decurge întotdeauna fără probleme Tentațiile de aici sunt prea puternice și, prin urmare, sunt inevitabile litigiile, sechestrele și neînțelegerile, a căror soluție nu poate fi lăsată pe seama niciunei dintre părțile interesate Cum să fii aici? "Toate relațiile externe obligatorii", spune autorul, "sunt incompatibile cu demnitatea supremă a autorității primațiale și a puterii regale Dar controlul pur moral de către forțele libere ale oamenilor și ale societății este nu numai posibil pentru ei, ci și extrem de dorit (p ) Care sunt aceste forțe libere? Faptul că, conform propriei sale teorii evidențiate mai sus, nicio decizie a puterii de stat nu poate fi luată decât cu acordul tuturor și al tuturor, domnul Solovyov l-a uitat de mult Ne-am ridicat la o astfel de regiune în care, deși se limitează reciproc, toți sunt dominați de aceleași principii necondiționate Prin urmare, lângă autoritatea necondiționată a primatului și autoritatea necondiționată a regelui, trebuie să existe purtători ai libertății necondiționate O astfel de libertate, evident, nu poate aparține mulțimii Așa cum autoritatea supremă și puterea supremă sunt date de harul lui Dumnezeu, tot așa libertatea necondiționată nu poate fi decât un dar de sus O persoană trebuie să-l câștige printr-o ispravă interioară "Adevăratul purtător al libertății depline, atât interioară, cât și exterioară, nu poate fi decât acela care nu este legat în interior de nicio exterioritate, care, în ultimul fundament, nu cunoaște altă măsură decât bunăvoința și conștiința curată " profetul ridicat de Duhul lui Dumnezeu După cum primatul este culmea evlaviei, iar suveranul creștin este vârful milei și adevărului, tot așa și adevăratul profet este vârful rușinii și al adevărului Biblioteca "Runivers" B N CHICHERIN știri În această creatură internă a serviciului profetic, baza este baza pentru introducerea semnelor sale: adevăratul Profet este un public vesel, necondiționat independent, nimic de care să se teamă de nimic și nimic subordonat "Aceștia au fost profeții lui Israel De la apariție al lui Hristos, în ciuda faptului că a fost supus omului Harul cel mai înalt a fost primit de noua creație, a fost necesar ca slujirea dintr-un motiv necunoscut să fie

desființată, iar dacă a apărut în cazuri excepționale, atunci mai ales forme pervertite, care sunt explicate prin toate anomaliile istoriei mediale și noi Dar orașul Solovyov este navigabil de cea mai nouă creație, când Biserica Catolică este înființată cu un rege ecumenic ascultător, aceasta "din anumite motive, serviciul întrerupt va fi restabilit În umanitatea viitoare, alături de reprezentantul suprem al bisericii și de reprezentantul suveran al statului, va apărea un profet, ca reprezentant liber necondiționat al unei societăți economice, sau zemstvo, numit pasiuni carnale îmblânzite și înțărca o persoană dintr-o viață împrăștiată Lui G Solovyov nu-i trece prin minte că, în timp ce profetul își va zdrobi supușii, autoritățile pământești vor fi foarte încântate, dar dacă el decide să-i denunțe ei înșiși, atunci, conform proprietăților naturii umane, rasei, se poate aștepta că primatul și țarul, care sunt în război unul cu celălalt, vor încheia în curând pacea și vor încheia o alianță între ei pentru a desființa acest critic neliniştit Istoria Israelului oferă multe exemple în acest sens Și atunci ce va fi cu libertatea umană? Oamenii nefericiți, renunțați ca sacrificiu la două puteri universale, punând în aplicare o lege morală necondiționată prin măsuri coercitive, nu vor trebui decât să aștepte libertatea într-o viață viitoare "Cu siguranță, toți vor fi necondiționat liberi - în Împărăția lui Dumnezeu", spune autorul Aceasta este viitoarea organizare morală a omenirii, Biblioteca "Runivers" DESPRE ÎNCEPUTURI DE ETICĂ pe care ni-l proroceşte domnul Solovyov Și aceste fantezii copilărești, aceste ecouri ciudate ale pretențiilor papale medievale sunt trecute drept cel mai înalt ideal moral, scopul către care se îndreaptă toată dezvoltarea umană! Toate criticile trebuie reduse la tăcere înainte de aceasta Mi-am luat stiloul pentru a încerca să aflu adevărul asupra unora dintre cele mai importante întrebări care pot ocupa mintea umană, iar apoi mâinile îmi cad în jos Autorul ne promite o metafizică în care se va explica originea răului; dar ce se poate aștepta de la metafizică după o asemenea filozofie morală? O impresie tristă, inexprimabil de tristă o lasă cartea domnului Solovyov Este posibil ca această minte sublimă, acest talent minunat să fi pierit complet pentru știința rusă? Obișnuința, pe de o parte, de a se îndepărta în abisurile întunecate ale teozofiei mistice și, pe de altă parte, de a scrie articole ușoare de jurnal și de a rezolva toate întrebările de la îndemână, a distorsionat acest talent strălucit în așa măsură încât a devenit complet incapabil de a lucra științific temeinic? N-aș vrea să cred Având în vedere lipsa forțelor mentale de care dispune știința rusă, această pierdere ar fi de neînlocuit Pentru un om care a lucrat mulți ani în acest domeniu pustiu, un astfel de fenomen pare de două ori sumbru Mi-ar plăcea să văd zorii unei noi vieți mentale la sfârșitul carierei mele; în schimb, întâlnești întuneric din ce în ce mai îngroșat Este greu să mergi la mormânt cu astfel de impresii B Chicherin Biblioteca "Runivers" Gândurile pe moarte ale venei noastre în Franța (Sfârşit) *) VIII Indiferent de modul în care raționaliștii ar apăra primatul rațiunii, oamenii încă trăiesc mai mult prin sentiment decât prin rațiune, iar o persoană care nu găsește sprijin în rațiune îl caută cu ușurință în sentimente și, mai mult, mai ales în religios - cel mai cuprinzător, cel mai profund dintre sentimente și împreună cel mai de încredere fortăreață din toate adversitățile Dar dacă francezii sunt în general puțin înclinați spre sentimentul profund, atunci este cu atât mai puțin posibil pentru ei să găsească sprijin în profunzimea sentimentului religios în prezent, cu cât întreaga lor istorie recentă și-a pus sarcina de a submina acest

sentiment Respingerea oricărei religii în general, cu excepția celor pur raționaliste, este unul dintre elementele principale ale mișcării revoluționare franceze Vechiul sistem, împotriva căruia era îndreptată această mișcare, s-a justificat prin faptul că există prin voința sau harul lui Dumnezeu Noul sistem se bazează exclusiv pe principiile rațiunii Pentru triumful complet al acestor principii, este necesar să se dovedească nerezonabilitatea și inconsecvența celor vechi Toți reprezentanții de seamă ai mișcării revoluționare au făcut eforturi pentru a îndeplini această sarcină, nu numai în domeniul teoriei, ci și în practică, în viața politică Cât de strâns legate *) Vezi de cărți "Întrebări de filozofie" Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA privind lupta antireligioasă din Franța cu idealurile politice, reiese din faptul că orice guvern care dorea să acționeze în conformitate cu principiile revoluționare s-a opus direct sau indirect cultului religios creștin Această luptă s-a stins oarecum doar în ultimii ani, dar toată lumea își amintește încă ce campanie a întreprins acum câțiva ani actuala "a treia" republică împotriva clerului catolic și a educației religioase Din trecutul mai puțin recent, este suficient să ne amintim simpatia caldă care a fost primită de societate și de guvern pentru activitățile lui Renan, care a contribuit la el zguduire mai religioasă decât oricine altcineva Cu toate acestea, el este considerat destul de greșit un dușman al religiei și al creștinismului; dimpotrivă, în literatura modernă este greu să găsești un autor cu un sentiment religios atât de viu și de simpatic și un admirator atât de înflăcărat al lui Hristos precum Renan Chiar și în perioada de glorie a activității sale, el, în propriile sale cuvinte, nu a încetat să "simtă că este guvernat de credința pe care o pierduse"*); în adâncul inimii sale, clopotele orașului natal au făcut-o nu înceta să "sune", "chemând la slujba sfântă a credincioșilor" care își pierduseră credința, iar el asculta de bunăvoie aceste "sunete tremurătoare", care, după cum i se păreau, "vin dintr-o adâncime infinită, ca voci din altă lume" **) Cu toate acestea, el "a rămas creștin" , însemnările sale, referitoare la începutul activității sale, sunt impregnate de același sentiment, pe care "a încercat mai târziu să-l reproducă în Viața lui Iisus, o înclinație vie spre evanghelic ideal și la caracterul întemeietorului creștinismului " a luat stăpânire pe ideea că, părăsind biserica, va rămâne credincios lui Isus" și "dacă", spune el, "aș putea crede în teofanie, atunci cu siguranță aș fi vezi pe Isus spunând: *) Souvenirs d'enfance et de jeunesse, p **) Tam;ke, Preface, p II Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" A n g silt p despre vb shago: "Lasă-mă să-mi fiu ucenicul *) Oricine a citit Viața lui Isus fără o idee preconcepută nu va vedea nimic exagerat în toate aceste afirmații, deoarece această lucrare respiră dragostea cea mai arzătoare pentru Hristos, ajungând uneori la desfătarea lirică unui om înalt și poetic precum Renan, care a trebuit să depune toate eforturile pentru a împiedica cuvintele sale să se transforme într-o formă poetică și nu a scris poezie, doar pentru că nu poseda tehnică poetică? **) Dar, fidel spiritului raționalismului și pozitivismului, el a obligat să privească la Hristos din punctul de vedere al gândirii critice;fără a înceta să-L adoreze pe Hristos, a încetat să-L mai vadă pe Dumnezeu în el De îndată ce a luat acest punct de vedere, idealul creștin a devenit pentru el unul dintre multele idealuri posibile;Dacă credea în divinitate lui Hristos, idealul creștin i-a umplut întreaga ființă ca divină și necondiționată, apoi, la pierderea acestei credințe, amintirea idealului necondiționat pierdut l-a făcut să-i recunoască pe toți ceilalți în comparație cu el

la fel de insuficienti, și între ele egali în drepturi De aici această caracteristică a săriturii neîncetate a lui Renan de la un ideal la altul, de aici toate acele contradicții de care este plină viziunea sa asupra lumii Vrând-nevrând, spune el, și în ciuda tuturor încercărilor mele conștiente de a dimpotriva, sunt destinat să fiu ceea ce sunt acum; Sunt un romantic care protestează împotriva romantismului, un utopic care propovăduiește o politică de bază, un idealist care își dă munca inutilă de a părea un burghez, o încurcătură de scolastici contradictori, capri, care conțin două naturi El gândește ca un bărbat, se simte ca o femeie, se comportă ca un copil *) Acolo, r '*) Acolo, r ib Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE BEKA NOSTRU ÎN FRANTA nok" au spus ei despre el, iar el a fost pe deplin de acord cu această caracterizare, numind-o "magnific "Nu regret", a răspuns el, "deoarece acest sistem moral al meu mi-a oferit cele mai vii plăceri mentale pe care este posibil să le experimentez" *) Dar dacă el însuși, datorită îndrumării inconștiente a credinței sale pierdute, a dus o viață impecabilă, destul de demnă de un Filosof, atunci nu știm ce reguli revoltătoare jocul său frivol cu idealurile, diletantismul lui idealist l-a obligat să prezinte generația tânără **) Este un fapt binecunoscut că, cu cât concepția filozofică este mai superficială, cu atât găsește mai mulți susținători datorită accesibilității sale generale, acoperind vidul cu simplitate Iar în Renan, filosofia lui corupătoare este îmbrăcată în tot luxul culorilor poetice, apare în tot farmecul irezistibil al unui stil clar, luminos și muzical Nu numai că nu era un dușman conștient al religiei, dar, datorită particularităților naturii sale, nu putea fi; nu a luptat niciodată împotriva lui, ci, dimpotrivă, a apărat sentimentul religios - cu toate acestea, prin învățătura sa despre egalitatea tuturor idealurilor și identificarea idealului cu ceea ce îi place, a lovit acest sentiment mai tare decât oricine altcineva În timp ce Renan a subminat sentimentul religios cu "diletantismul său idealist", celebrul său contemporan Leconte de Lisle a contribuit la aceeași predică poetică despre egala nesemnificație a tuturor idealurilor Acest poet de geniu este una dintre cele mai tipice creații ale spiritului francez modern, iar istoria vieții sale spirituale este, parcă, un rezumat al istoriei conștiinței franceze moderne S-a născut sub cerul tropical al insulei *) Acolo, pp - '*) Vezi mai sus, cap λ' '**) Vezi P Monceaux, Leconte de Lisie, Revue bleue, , pp - ' Biblioteca "Runivers" A N GILYAROV Bourbon cu o inimă fierbinte și duioasă, dor de reciprocitate și iubire Dar a întâlnit răceală și egoism peste tot și a fost nevoit să-și ascundă cele mai bune sentimente În cele din urmă, a ajuns să urască și să disprețuiască oamenii la fel de mult cum îi iubise înainte La fel ca majoritatea contemporanilor săi, el credea în perfecțiunea infinită a naturii umane și credea că realitatea trebuie să se supună teoriei că relele sociale pot fi eradicate teoretic Existența sclaviei pe insula natală îl supăra profund După ce s-a mutat la Paris, el i-a convins pe creoli să întocmească și să depună o petiție pentru abolirea sclaviei, dar a fost aspru pedepsit pentru aceasta; compatrioții săi s-au întors de la el și chiar și părinții lui au refuzat Apoi a încercat să promoveze realizarea idealului libertății prin forță și a ajuns în timpul Revoluției din februarie în rândurile insurgenților; dar a fost arestat și închis Dezamăgit de tot ce este uman, a încercat să caute fericirea în religie El a studiat succesiv toate religiile pentru a extrage din ele tot ce era adevărat și drept în ele Dar inima lui dezamăgită nu a găsit în ei decât egoism și iluzie Cel mai îndelungat timp s-a închinat în rugăciune înaintea chipului lui Hristos, înaintea suferințelor și a

poruncilor Sale Dar nu putea să nu vadă cât de strâns este legat idealul creștin de Biserică și nu putea decât să știe cum a folosit Biserica Catolică idealul creștin Până în Evul Mediu, cu fanatismul lor religios, a fost pătruns de o ură profundă; și întrucât prezentul este indisolubil legat de trecut, creștinismul i-a apărut în aceeași lumină sumbră ca și restul religiilor Și acum blestemă ceea ce obișnuia să înălțească la cer S-a întors de la oameni și zei către natură și a căutat alinare în cultul ei Ea nu l-a înșelat Dar pentru a o onora în toată puritatea ei, el a eliberat-o de tot ce era investit în ea Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA /Oi bărbat și și-a imaginat-o numai sub strălucirea nesfârșită a soarelui Răsăritului În mod inconștient, de mic, gustase din suprimarea fericită a unei creaturi sub un cer tropical; întins pe malul insulei sale, contemplând nesfârșitul cer albastru arzător, simțea contopirea sufletului său cu sufletul lumii Și cu cât a trăit mai mult, cu cât se deda mai mult în aceste contemplații, cu atât mai multe dezamăgiri și reflecție l-au împins pe calea unei înțelegeri panteiste a lumii De aici și înclinația sa către brahmaism și budism; de aici dragostea lui pentru știință, care mărturisește supunerea naturii unor legi fatale inevitabile; de unde, în sfârşit, religia lui a inexistenţei Viziunea lui filozofică nu este complicată Se rezumă la o singură propoziție generală: "Omul nu are nimic în care să spere " Natura râde de suferințele lui; "contemplând doar propria ei măreție, ea își risipește puterile supreme în toate și își lasă pacea și strălucirea"*) Cu atât mai puțin se poate pune speranța în religie Toate religiile sunt legitime la vremea lor; dar pentru omul civilizat modern timpul credinţelor religioase a trecut irevocabil Chipul lui Hristos a strălucit înaintea poporului cu strălucire și strălucire, dar după ce L-a îngropat, poporul și-a îngropat ultimul Dumnezeu**) Și, în cele din urmă, totul și toată lumea - atât natura, cât și zeii și oamenii - se așteaptă la un scop - distrugerea în ciclul etern al vieții "Vei tăcea, vocea de rău augur a celor vii! Blesteme furioase purtate de vânturi, strigăte de groază, strigăte de ură, strigăte de furie, strigăte teribile de naufragiu etern, chin, crimă, pocăință, suspine disperate, duhul și trupul oamenilor - va veni ziua și vei tăce ! Totul va fi tăcut, zei, regi, condamnați, mulțimi ticăloase, murmurul plictisitor al închisorilor și al orașelor, animalele pădurii, munții și marea, tot ce zboară, sare și coboară *) La fontaine aux lianes (Poèmes barbares) ") Dies irae (Poèmes antiques) Biblioteca "Runivers" AH G I L I P O V b în acest iad, tot ce tremură și aleargă, tot ce ucide și devorează, începând de la viermele pământesc zdrobit în noroi, și până la fulgerul rătăcitor în impenetrabilitatea nopților! Natura își va opri imediat zgomotul Și sub cerul măreț nu va fi fericirea câștigată a paradisului străvechi, nici conversația lui Adam și Eva printre flori, nici visul divin după atâta suferință; dar când globul nostru, cu tot ce trăiește în el, este smuls din orbita lui nemăsurată, ca un bloc sterp, fără sens, orb, plin de ultimele lamentări, din ce în ce mai greu și mai confuz, și când lovește vreun univers, imobil în forța sa și-și zdrobește pielea veche și jalnică pe ea, apoi, prin o mie de abisuri căscate, își va revărsa focul interior și oceanele și va fertiliza cu rămășițele sale josnice brazdele spațiului în care se nasc lumi în mijlocul fermentării "*) Este dificil să exprim mai clar viziunea nihilistă asupra lumii și este dificil să găsești o viziune mai sumbră Dar această perspectivă este în același timp complet nesemnificativă Vechiul adevăr este că este ușor de distrus, dar greu de creat Fără negarea celor învechiți și învechiți, progresul este imposibil, dar

negarea necondiționată nu poate avea nicio semnificație pozitivă, decât poate ca dovadă a ingeniozității minții Indiferent cât de mult am extinde negarea, viața rămâne un Fapte pozitiv și de netăgăduit, și cere de la noi nu un joc negativ de gândire, ci date pozitive, cunoștințe pozitive, reguli pozitive De aceea, perspectiva negativă este întotdeauna! inutil și înțelept nu este cel care neagă fără idealuri pozitive, ci care contribuie la o înțelegere pozitivă a lumii Recunoașterea tuturor idealurilor ca fiind egale și recunoașterea inutilității tuturor idealurilor nu este singura direcție *) Solvet saecla (Poèmes barbares) Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA un sentiment religios în creștere în Franța Mai există încă o a treia batjocura, cel mai puțin demnă de rațiune Blasfemia lui Richepin este un exemplu tipic al acestei tendințe Numai titlul cărții este suficient pentru a judeca conținutul ei Autorul și-a stabilit scopul de a "provoca un scandal între toți evlavioșii, toți cei care sunt credincioși cutare sau cutare religie, orice ar fi " El ridiculizează în egală măsură "deiștii și închinătorii Ființei Supreme și închinătorii conștiinței lumii și închinătorii universului - toți fără excepție, de la liber gânditori la panteiști" Dar el nu se limitează la batjocura de religie; în același timp, provoacă atât "scepticii, cât și materialiștii, și pozitiviștii, și simplii oameni buni, străini de pretențiile filozofice, dar care se laudă regal cu demnitatea lor umană și se bat chiar în nas cu cădelnița sub pretextul cinstirii rațiunea"; poetul "scuipă pe această cădelniță nebună, "precum și toate celelalte "flori ale viselor omenești" și prejudecăți - pe drept, proprietate, familie, societate, morală etc , dorind să arate nesemnificația tuturor lucruri *) Ar fi de prisos să dăm exemple de astfel de "scuipat" Lemaître, vorbind despre Richepin, îl încadrează în categoria poeților - Figlyarov sau clovni, așa cum există poeți-pictori, parfumieri, cocottes, muzicieni **), etc Este greu să nu fii de acord cu această caracterizare ***) Este imposibil să nu recunoaștem talentul enorm al acestui fi- *) Blasfeme, prefață **) Contemporan P, III, p ***) Reprezentantul a ceea ce servește "libertatea spiritului" Rishpin poate fi judecat după faptul că și în Franța liberă a fost obligat să petreacă o lună de închisoare pentru nerușinația sa El însuși povestește despre asta în Chanson des Gueux , unde în poemul Gueux des champs înlocuiește acele versuri pentru care a trebuit să plătească cu următoarele două: Ici deux gueux s'aimaient jusqu'à la pâmoison, Et cela m'a valu trente jours des prisons Biblioteca "Runivers" AH G I L I P O V glyara, dar nu se poate să nu regrete că un talent atât de mare este risipit atât de nesimțit și inutil Batjocura este întotdeauna meschină și, în comparație cu aspirații atât de înalte precum cele religioase și morale, pare nu numai meschină, ci și stupidă Spre meritul cititorului francez modern, trebuie remarcat că cartea lui Richepin se bucură doar de o distribuție nesemnificativă în comparație cu ceea ce talentul autorului, aplicat altfel, ar putea conta IX Cu toate acestea, indiferent de eforturile depuse pentru a submina sentimentele religioase, trăiește atât de adânc într-o societate civilizată încât nu poate fi dezrădăcinată La nivelurile inferioare ale culturii există triburi cu sclipici abia vizibile ale conștiinței religioase, dar popoarele civilizate care au trăit în credințe religioase de milenii sunt la fel de puțin capabile să abandoneze complet aceste credințe pe cât poate o persoană care și-a trăit idealurile toată viața a se considera pe panta l este destul de convenabil infuzat cu realitate Prin forța mișcărilor negative, sentimentul religios poate fi suprimat; poate muri, dar nu poate muri

Sau, după cum spune Zola, "religiile pot muri; sentimentul religios creează altele noi, chiar și cu știința "*) Și cu cât viața este mai plină de necazuri și vicisitudinte, cu atât o persoană (dacă nu a ajuns la o disperare completă) este mai puternică înclinată să caute sprijin în sentimentele religioase Nu este surprinzător de aceea, că epoca noastră, în ciuda tuturor furtunilor și îndoielilor, și chiar ca urmare a acestora, este gata să caute sprijin în religie, cu atât mai mult încât nu poate găsi îndrumare nici în morală, nici în cea morală constiinta stiintifica "A trecut aproape un secol (spune un autor francez**) în care Franța și Europa au căutat ceva nou Vezi mai sus, cap eu **,) Darniesteter, Propliets d'Israël, pp III-IV Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE V'BK-UL NOSTRU ÎN FRANTA Doamne și încearcă din fiecare răsuflare să captezi ecoul veștilor bune care vin Au nevoie de această veste bună, nu numai pentru că oamenii au nevoie de credință, ci mai ales pentru că au nevoie de o regulă călăuzitoare De fiecare dată când religia cade, chiar și în favoarea unei credințe mai bune, ea târăște atât morala, cât și conștiința modernă în abis, smulgând creștinismul, smulgându-se pe sine "De aici plângerea care umple epoca noastră, plângerea unui orfan care L-a pierdut pe Tatăl Ceresc, care l-a călăuzit și i-a vorbit Această plângere trece de la un capăt la altul al secolului, în mijlocul tunetului de războaie și revoluții, în mijlocul clicurilor entuziaste ale științei, în mijlocul sarcasmului egoismului și al scepticismului, în mijlocul zgomotului etern al vieții care își merge pe propriul drum "Acum douăzeci de secole, în mijlocul unei crize similare care a agitat mințile unui mic trib semi-sălbatic al lui Iuda, o voce a strigat: "Iată, vin zile, zice Domnul Dumnezeu, când voi trimite foamete pe pământ, nu foamete de pâine, nu mi-e sete de apă, ci mi-e sete să aud cuvintele Domnului "Și vor merge din mare în mare și vor rătăci de la miazănoapte la răsărit, căutând cuvântul Domnului, și nu-l vor găsi "În ziua aceea, fecioare frumoase și tineri se vor topi de sete" *) "La fel, acum iubitele fecioare și tinerii tineri privesc în zadar de la o mare la alta: din nicio stâncă nu se strecoară un izvor în care să-și potolească setea spirituală și nici din nord, nici din sud vine lumina" Elocventul autor se consolează, ca mulți alții, cu faptul că "sufletul modern este mai bun decât doctrina lui și că sub noroiul de la suprafață este izvorul ideii" *) Am VII, - Biblioteca "Runivers" AH GILYAROV Ala curge la fel de adânc ca înainte ?j și, ca multe altele, indică o cale de ieșire - la fel de himeric ca toate celelalte căi de ieșire din tulburările mentale și morale moderne oferite de minte Și nicăieri neputința conștiinței moderne nu este mai evidentă decât în căutarea unui nou ideal religios Acest lucru este destul de de înțeles O minte care și-a pierdut credința în sine, după ce a pierdut creștinismul - dintre toate idealurile religioase este, fără îndoială, cel mai înalt și mai uman - ce nou ideal religios poate dobândi? Nu are unde să meargă înainte și trebuie, contrar legii dezvoltării istorice și, prin urmare, în ciuda lui, să se întoarcă Autorul nostru propune (cine ar fi crezut?) să ne întoarcem la religia profeților Vechiului Testament Sfatul este ridicol, dar merită atenție ca o dovadă clară a neputinței moderne și un indiciu a ceea ce tânjește conștiința modernă Spiritul profeților Vechiului Testament (explica el) în sufletul modern Nu înseamnă prea mult că ei au vorbit în numele Dumnezeului lor, Iehova, dar epoca noastră vorbește în numele gândirii umane, întrucât Iehova lor a fost doar apoteoza sufletului uman, nu propria lor conștiință morală, proiectată în cer Ei au iubit tot ceea ce iubim noi și nimic din idealul lor nu a fost în detrimentul rațiunii sau al conștiinței morale

Ei au așezat în cer un Dumnezeu care nu vrea altare, arderi de tot sau imnuri, ci "astfel încât adevărul să curgă ca apa și dreptatea să curgă ca un râu inepuizabil" Ei au făcut o forță dintr-un drept, un Fap dintr-o idee și, mai mult, una înaintea căreia orice alt Fap se estompează; prin puterea credinței lor în dreptate, l-au introdus ca Factor în istorie Au avut un strigăt de milă pentru toți nefericiții, un strigăt de răzbunare pentru toți asupritorii, un strigăt de pace și unire pentru toate popoarele Ei nu i-au spus omului: *) Darmesteter, p , p XI Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA "Lumea aceasta nu are valoare " Ei i-au spus: "Lumea este bună, iar tu fii bun, fii corect, fii curat" Ei au spus bogaților: "Nu trebuie să reține salariile muncitorilor", judecătorul: "Trebuie să pedepsești fără a umili"; înțeleptului: "Sunteți responsabil pentru sufletul poporului" și i-au instruit pe mulți să trăiască și să moară pentru adevăr fără speranță pe Champs Elysees I-au învățat pe oameni că, fără un ideal, "viitorul atârnă înaintea lor ca zdrențuri", că numai un ideal dă viață și că un ideal nu în gloria unui cuceritor, nu în bogăție și putere, ci în ridicarea, ca o lumină între neamuri, a unui exemplu de legi mai bune și de suflet mai înălțat În cele din urmă au aruncat în viitor, peste furtunile prezentului, un curcubeu de speranță nemăsurată: o viziune strălucitoare a unei omeniri mai bune, mai ferită de rău și de moarte, care nu va cunoaște nici războaie, nici judecători răi, unde cunoașterea divină va umple pământul, precum apele acoperă fundul oceanului și unde mamele nu vor naște moarte subită "Visele clarvăzătorilor, acum visele oamenilor de știință" *) Setea de ceva nou afectează atât de puternic această explicație, încât orbește ochii la adevăruri evidente și binecunoscute Ca să nu mai vorbim de viziunea pur formală a cultului lui Iehova ca apoteoză a sufletului, ca o conștiință morală proiectată în cer (o remarcă care se aplică oricărei religii și, prin urmare, nu explică nimic), ca să nu mai vorbim de comparația sofistică a lui Iehova cu gândirea și interpretarea arbitrară a idealului național al vechilor profeți etnyh într-un sens universal, care nu știe că conștiința morală creștină completează istoric mișcarea profetică și că, prin urmare, ca treaptă cea mai înaltă de dezvoltare, ea conține nu numai totul de valoare care a fost lăsată moștenire de profeții Vechiului Testament, dar și elemente independente mai valoroase? Cine nu știe asta, oricât ar fi de sublim profetic *) Ibid , XV-XVI Biblioteca Runiverse A N Gilyarov învățătură, Predica de pe Munte este și mai înălțată; oricât de mult ar spune inimii noastre, imaginea Răstignitului spune și mai mult? Și chiar dacă s-ar putea opune idealului mișcării profetice ca fiind unul independent, creștin, atunci numai promisiunile roz, îndemnate de acest ideal și negăsind nici un sprijin Factual în realitatea ruptă de creștinism, ar fi suficiente pentru a clasifica propovăduirea modernă a unui asemenea ideal precum acele încercări de a se linişti irealizabile, cu care sfârşitul secolului nostru este atât de bogat Evident, dacă "conștiința morală creștină proiectată în cer" nu ne dă speranță pentru un viitor fericit, atunci nici "conștiința morală proiectată în cer" a profeților Vechiului Testament nu ne poate da speranță Desigur, scepticismul modern este puțin înclinat a "proiecta" conștiința în cer; dar această înclinație nu poate fi inspirată din cărțile profetice din Vechiul Testament, care pentru cei care nu mărturisesc religia iudaică, sau care au pierdut creștinismul, nu pot avea nicio autoritate Dar dacă astfel de inconsecvențe sunt predicate de oameni cu o învățătură profundă și largă, la ce să ne așteptăm de la inovatorii religioși semieducați de care abundă Franța modernă? Prin

urmare, nu trebuie să intrăm în detalii despre așa-numitele "religii mici din Paris" - despre păgâni, suedezi, teosooach, închinători ai luminii, Vintrai-Stachs, esenii, gnostici, închinători ai lui Isis, Satana, Antihrist etc Judecând după ele, n yam, pe care le-a pătruns despre aceste "religii" în tipărit, ele fie sunt o simplă bufonerie, fie prezintă interes nu atât pentru istoria culturii, cât pentru psihopatologie *) Cel mai interesant și semnificativ este cultul lui Satana , dar suntem nevoiți să evităm să-i expunem misterele **) *) Bois, Les petites religions de Paris ( ) **) Aceste revelații formează conținutul romanului lui Huysmans Là bas Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA Dintre toate aceste erori voluntare și involuntare, singurul sunet nu poate decât să fie recunoscut ca o opinie care indică o întoarcere la idealul creștin, ca singura cale posibilă de ieșire din instabilitatea morală modernă În acest sens, cunoscutul critic francez Academician Brunetière s-a exprimat în articolul "După o vizită la Vatican" care a atras atenția generală *); aceeași idee este realizată de Huysmans în romanul Pe drum, desenând starea lui personală; ea, ca reflectare a conștiinței unei părți a societății franceze, stă la baza ultimelor două romane ale lui Zola "Lourdes" și "Roma" Dar în ceea ce privește Forma în care este posibilă o astfel de întoarcere, opiniile diferă înaintea protestantismului "nu ezită să afirme că dintre toate formele de creștinism, catolicismul poate contribui cel mai mult la renașterea moralității"; Huysmans înseamnă și catolicism, vorbind despre întoarcerea sa, totuși pur exterioară, la "sânul Bisericii"; dar Zola pune în vedere laturile negative ale catolicismului și arată clar că, dacă este posibilă o renaștere în spiritul moralității creștine , apoi numai prin îndrumare idealul creștin original, adaptat nevoilor timpului nostru Principala întrebare - cum poate fi realizată o astfel de întorsătură, rămâne deschisă Pe lângă creștinism, doar două religii au un caracter universal, adică își oferă idealul ca ghid pentru toți oamenii - brahman și budist Ambele religii corespund cât se poate de bine dispoziției moderne, cea brahmană, prin doctrina sa despre natura iluzorie a tot ceea ce există, cu excepția unei singure esențe atotcuprinzătoare (pe care materialismul modern nu ezită să o facă) ") Revue des deux Mondes, or , , p Biblioteca "Runivers" AH GILYAROV complet fals pentru a se identifica cu materia sau forța), budismul - cu nihilismul și pesimismul său Crescută pe principii universale, conștiința modernă pesimistă și nihilistă este purtată de bunăvoie de aceste religii, iar la Paris se pot întâlni în mai multe case imaginile simbolice ale lui Brahma și busturile lui Buddha Dar pasiunea pentru religie nu este o conștiință religioasă; Creștinul modern, care și-a pierdut credința în Hristos, deoarece nu recunoaște nimic divin, evident că nici nu poate crede în divinitatea lui Brahma și a lui Buddha; iar toate simbolurile lui Brahma și busturile lui Buddha au pentru brahmani și francezii budiști doar semnificația decorațiunilor de cameră, deosebindu-se de picturile și figurinele obișnuite doar prin "exotismul" lor, ceea ce pentru francezi, care sunt în general predispuși la originalitatea panache, în acest caz servește, fără îndoială, principalele motive pentru a te înconjura cu astfel de decorațiuni Dar în natura pasiunii afectează starea de spirit, iar din acest punct de vedere, pasiunea pentru religiile brahmane și budiste merită atenție Cel mai elocvent vestitor al acestor religii a fost Leconte de Lisle, care a creat în spiritul lor o serie de lucrări de geniu Dar Leconte de Lisle, prin concentrarea gândirii sale și prin rigoarea Formei, nu a fost un poet public Pentru "publicul larg" * al

admiratorilor lui Brahma și Buddha, el numără o colecție de poezii publicată sub pseudonimul lui Jean Lagor și intitulată "Iluzie" Această colecție a fost întâmpinată cu entuziasm unanim Lemaître o consideră printre cele mai bune lucrări create de literatură în toate timpurile și între toate popoarele, iar efectul ei calmant este comparat cu efectul "Imitația lui Hristos" de Thomas Kempissky *) Dacă această comparație are sensul unei viziuni pur subiective, atunci înaltele merite poetice ale colecției sunt incontestabile Aveam deja *) Contemporains, II', p jogging Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA un prilej de a cita o mostră din această colecție ca o caracteristică a înțelegerii morale moderne a lumii *) Acum vom oferi un altul pentru a arăta ce fel de poezii brahman-budiste se întâlnesc cu cea mai mare simpatie: Meditează la floarea divină de lotus, acea imagine a lumii, floarea cu inima albă care se ridică ca Venus deasupra valului "Își expune frunzele și cupa curată pe apele unui râu mare și se deschide toată ziua săruturilor azurului, îmbătându-l cu lumină "Stelele cerului și luna, strălucind cu raze palide printre palmieri, împrăștie pe inima lui, când se lasă noaptea, aerul țărilor liniștite "Și liniștit doarme deasupra abisului căscat, fără să știe despre motivele care l-au scos din neant, unde toate lucrurile se întorc pentru a cufunda din nou Erot ** în el " ") Cap II **) Traducerea nu dă o idee despre farmecul deosebit al unor astfel de poezii, care acționează nu atât în conținut, cât și în formă Ni se pare, așadar, deloc deplasat să citam aici poezia Fleur de Lotus în original, cu atât mai mult cu cât "Iluzie" nu este întotdeauna ușor de obținut pentru majoritatea cititorilor ruși: Medite sur la fleur divine du lotus, această imagine a lumii, Sur la fleur au coeur blanc, percant comme Venus La surface de Ponde Elle etale sa feuille et son calice pur Sur les eaux d'un grand fleuve, Et s'ouvre tout le jour aux baisers de Pazur, Qui de clartés P abre uve; Les etoiles du ciel, et la lune qui luit, Pâle a travers les palmes, Repandent sur son coeur, când descend la noapte, L'air des regions calmes; Et tranquille elle dort sur Pabîme béant, Ignorant des cauze Qui, pour Py replonger, Pavaient prize au néant Où rentrent toutes choses Este posibil să nu sesizeze melodia tristă și amânătoare a acestei poezii? Biblioteca "Runivers" AH G I L I P O V b Cum să înțelegem aceasta și poezii similare, vom vedea acum Poetul își numește viziunea asupra lumii "pesimism eroic" și o explică în "prefața" sa *) - unul dintre cele mai curioase documente ale gândirii moderne "Iluzia" (după autorul) este "povestea sufletului, care, din înălțimi, din culmile strălucitoare ale credinței panteiste, s-a cufundat în noapte, în deznădejde, în moartea filozofiei îndoielii și a nihilismului" Deși această poveste este caracteristică multor oameni, nu mai puțin a fost o astfel de noapte, o astfel de moarte care l-a speriat pe "poetul; a încercat să iasă din ei" și a ieșit", și este important pentru el ca "alții coborât în același întuneric" ar putea scoate din el cartea sa, prin urmare, "în ciuda aspectului opus, poate conține o oarecare moralitate, care singura este capabilă să-i dea un preț, deoarece autorul este de părere că, dacă o operă de artă , în principiu sau în unele privințe, chiar dacă frumusețea ei singură, nu contribuie la progresul și înălțimea omului, este un lucru neînsemnat și gol Analiza și experiența i-au arătat poetului că "viața noastră umană seamănă foarte mult cu nimic, această viață de moment, de obicei atât de goală sau umilită de ceea ce ocupă, această viață pentru care, poate, nu există mâine", din moment ce "fiziologie și patologie" dezvăluie" neînsemnătatea sufletului, care este umilit sau stins de boală și bătrânețe "și care nu este altceva decât un simplu fenomen

întâmplător, ca lumina simplă a unei lămpi care ne luminează la un moment dat El a văzut acea "iluzie" , Maya veșnică, ne înșală constant; că o persoană nu mai mult decât un animal printre animale; ceea ce este veșnic brutal și rău, el este fiul vitelor și nu fiul lui Dumnezeu, așa cum l-a numit deșertăciunea vremurilor trecute Neantul pe care poetul "l-a găsit în sine, l-a găsit în toată viața, și din nimic *) Această "prefață" nu este plasată într-o colecție de poezii, ci în Kevue bleue, , Ps - Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA El a încheiat faptele tuturor părților față de neînsemnătatea universului și față de neînsemnătatea lui Dumnezeu, acel infinit, căruia, conform Scripturilor, îl slujim ca asemănare Împreună cu Darwin, "poetul, în dreptul celor puternici, a recunoscut legea care guvernează relaţiile dintre fiinţe" ; dar în același timp nu putea să nu observe că "această lege se opune ideii de dreptate" De aici rezultă că "pesimismul nu este opinia subiectivă a câtorva minți bolnave" , ci "trista recunoaștere a unei legi eterne și universale a naturii" (în măsura în care o lege a naturii este posibilă) Omenirea, luată în ansamblu, nu a ajuns încă la o asemenea înțelegere a universului, dar "poate ajunge și, prin urmare, oamenii înțelepți" trebuie să se grăbească , dacă doar "vreau să o protejeze de o asemenea asuprire, vor să salveze credința morală" și viața în ea" Singura modalitate de a restabili în oameni "credința în ei înșiși, dacă nu în Dumnezeu " este pesimismul, dar "cum poate un pesimist, fără inconsecvență, să păstreze bucuria, să-și păstreze și să-și sporească energiile, să creadă în bine și să-l dorească , asta nu este greu de inteles Trebuie doar să privim natura din jurul nostru și să ne adâncim în viața noastră interioară "Lăsați viața să ni se pară sumbră și rea, există încă o strălucire pe suprafața ei care ne atrage, ne îmbătă și va îmbăta mereu " Putem adora fără a crede în obiectul admirației; putem adora, nu doar să ne îndoim, ci și să disprețuim "Ca o femeie al cărei suflet ne încurcă și ne tulbură, dar a cărei frumusețe sublimă susține adorația, iar iubirea prefăcută duce la iubire nebună, viață, creație cu zâmbetul ei, podoabele ei, bogăția Formelor sale, cu vălul ei de aur, cu hainele ei de la soare şi de lunile aruncate peste urâţenia ei poate, şi mai mult, "până la sfârşitul timpurilor farmec, orb, încurcă, umple de patimă multe suflete Întrebări de filosofie, carte eu Biblioteca "Runivers" A N GILYAROV "Mai mult decât atât, gândul că trebuie să murim și, în același timp, fără îndoială, cu totul, nu ar trebui să ne intensifice senzațiile, sentimentele, așa cum se întâmplă cu bieții muribunzi care, pentru ultima oară, contemplă lumina, frumusețea pământului, a mării și a cerului, farmecul uimitor al serilor, toate aceste spectacole, la anumite ore cu adevărat încântătoare și pentru muribunzi gata să dispară pentru totdeauna?'; Astfel, pesimismul nu numai că nu aduce disperare în viață, ci, dimpotrivă, "încurajează pe cei care iubesc să iubească și mai mult, pe cei care se luptă să lupte și mai mult, pe cei care se bucură, datorită creierului sau sufletului lor, să înmulțiți și înălțați toate energiile spirituale, pentru că în această viață de scurtă durată care ne este dăruită, este necesar să conținem, pe cât posibil, infinitul iubirii, al viselor, al gândurilor, așa cum lumina este concentrată într-un diamant, în o picătură de apă, toată strălucirea raiului Pesimistul nu neagă frumusețea lucrurilor din acest univers, "unde totul este posibil, chiar și fericirea, chiar și frumusețea; dar el crede că, în cea mai mare parte, doar iluzia și visul uman sunt cele care creează fericirea ființelor vii și frumusețea lucrurilor și știind că în lumea reală acest spectacol de frumusețe este foarte rar și chiar cu totul excepțional , poate, este chiar mai

surprins de ei, mai atins, mai intoxicat decât oricine altcineva Toate acestea până acum privesc doar câteva persoane "Dar viața noastră individuală, atât de muritoare, atât de îngustă și de mizerabilă, trebuie să fie din ce în ce mai amestecată în noi de marea viață a speciei; astfel dobândim speranța sau iluzia nemuririi (întrucât această nemurire este doar viața mai lungă a speciei, care la fel trebuie să piară); în acest fel ne putem extinde existența instantanee fără limită, înmulțindu-ne viața, sufletul, forțele noastre vitale și spirituale, cu toate forțele speciei în care trăim și care trăiește Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA ramură în noi, deoarece suntem noi înșine, eul nostru fără granițe Aceasta creează "noi bucurii, nouă deşertăciune, noi sărbători"; sufletul "este îmbogățit de aceste mii și milioane de suflete, a căror viață și tremurând darul simpatiei îi permite unei persoane să simtă în sufletul său- Dar aceste bucurii nu sunt străine de suferință: în sufletul unui pesimist, în același timp, se reflectă toate suferințele ființelor vii, iar "în felul acesta, nimic din om, nimic din viu devine indiferent în ochii lui " Spectacolul groazei și al răului îl inspiră dragoste pentru bine și "poate că numai el are o asemenea pasiune pentru bine, pe care nimic nu o reține și nu o slăbește " Optimismul presupune mulțumire și, de îndată ce omul este mulțumit, nu își poate dori schimba orice în sine, nici în restul lumii, care pentru optimist pare a fi cea mai bună dintre toate lumile posibile Dimpotrivă, "pesimistul, îngrozit de răul universal, vrea să-l combată; deprimat de suferința universală, vrea să o reducă, să o consoleze, să o vindece El vede toată adâncimea urâciunii și a atrocității care sălășluiește în noi; el știe cât de departe poate merge bestialitatea, prostia, josnicia, vulgaritatea într-o persoană și de aceea își dorește altceva, de aceea cheamă la o nouă umanitate și o cere Așa sunt create aspirațiile noastre ideale, idealurile noastre Datorită "forțelor proprii ale omului", grație "minunilor selecției", grație "artei, voinței, geniului, tiraniei" etc , încetul cu încetul de-a lungul secolelor, în mijlocul vieții umane mizerabile și neînsemnate, o aristocrație a minții s-a format, iar "sarcina fiecăruia dintre noi este să-i aparțină sau să mergem mai departe decât ea La, idealul ne este încredințat în prezent și ne obligă, după caz, neapărat *), după diferența dintre vite iar omul s-a întâmplat, să fie *) Cursive în original unsprezece* Biblioteca "Runivers" A N GILYAROV prins, nu vite Acest ideal include dreptatea, justiția totală, adică sacrificiul continuu al unora dintre interesele noastre, nevoile noastre, către interesul sau nevoia comună; și în acest fel restabilim acel concept care formează însăși esența fiecărei religii exaltate - conceptul de sacrificiu Pesimistul care posedă un astfel de ideal este atât un aristocrat mental, cât și un geniu, deoarece a apărut ca urmare a selecției și și-a suprimat în sine înclinațiile inferioare sub îndrumarea celor mai înalte Un astfel de "pesimism eroic" se adresează tuturor "care lucrează și luptă pentru cucerirea unei vieți superioare": la oamenii de știință care "căutând adevărul și aplicând cunoștințele lor cauzei, triumfă asupra necesității naturale, cuceresc natura, creează asemenea ei" , va cuceri în curând moartea"; cheamă "artiştilor şi poeţilor care, în mijlocul urâţeniei şi vulgarităţii lucrurilor, creează un univers ideal de viziuni pure şi forme, servesc ca un ecou, un cuvânt conştient al oceanului de suflete inconştiente sau mute, şi prin acest ecou sau lor lucrări sublime, transmit nobil slăbirea acestor suflete, pun față în față cu misterul lumii"; în cele din urmă, "mai ales el apelează la eroi și sfinți care au atins un grad

atât de înalt de umanitate încât își dau viața pentru toată lumea, o pierde în viața comună, simte că o persoană individuală poate fi mare, puternică și durabilă numai în cazul în care își unește pentru totdeauna viața și sufletul cu viața și sufletul patriei sau al umanității și astfel participă la existența unei viața mai largă și mai lungă a patriei sau a umanității Implementarea tuturor acestor idealuri pentru o persoană este foarte posibilă, deoarece, deși "corpul nostru este consubstanțial cu Esența infinită, iar gândul nostru, sufletul nostru cu neo-   prin Gândul finit, Sufletul nedefinit al lucrurilor"; deși, Sinele nostru finit este identic cu Sinele infinit"; deși o parte a întregului este "identică cu întregul", astfel încât omul "este o asemănare perfectă" a universului, totuși sufletul nostru" poate face ceea ce universul, fără îndoială, nu poate, poate timp de o oră, ceea ce, prin urmare, devine sublim, pentru a crea necondiționatul în frumusețe, în dreptate și bunătate; și ceea ce poate în acest sens, trebuie să facă, și astfel visul uman devine mai pur și mai mare decât visul sau delirul lucrurilor "Așadar, dacă știința viitoare nu-L găsește pe Dumnezeu, care este dreptatea imanentă a lumii, atunci, făcându-ne fără Dumnezeu, vom crea divinul și din noaptea haotică vom face stropi de lumină și vom fi ca Dumnezeu " Așa este perspectiva acestei cărți, pe care cei mai buni, mai talentați, mai moderati și imparțiali dintre criticii francezi moderni o echivalează, în efectul său asupra sufletului, cu nemuritoarea "Imitație a lui Hristos" Este necesar să intrăm în explicații detaliate pentru a arăta deplina inconsecvență a unei astfel de viziuni asupra lumii? Dacă totul este la fel de nesemnificativ, cum poate "pesimismul eroic" să nu fie și el nesemnificativ? Și este cu adevărat nesemnificativ, deoarece răspunde la toate cele mai dificile întrebări ale vieții, religiei și moralității într-un mod eroic - la scară mare, neîntemeiată, fără gândire și fără îndoială și, prin urmare, răspunsul este neglijabil La om, viața individuală trebuie înlocuită treptat cu cea universală;bucuria și tristețea lumească pesimistă se explică prin faptul că omul este înzestrat cu simpatie;ca urmare a miracole ale selecției, apare o aristocrație intelectuală și se creează idealuri care trebuie realizate, de vreme ce un om nu vite etc Și ce încurcătură de contradicții! Omul este o parte identică a universului și în același timp poate face ceea ce nu poate , în ciuda faptului că întreaga lume este o fantomă schimbătoare, există o "dreptate imanentă" în ea și "ide   aly", care trebuie să fie "fezabil", adică nu trebuie să fie fantome; deși totul trece, știința va triumfa în curând asupra morții; Dumnezeu sau universul nu este nimic, omul este doar o parte nesemnificativă a acestui neant, și totuși el este mai înalt decât universul și Dumnezeu și, deși provine din vite, el se străduiește, în ciuda aceluiași nimic din tot ceea ce există și, prin urmare, de toate idealurile, după îndrumarea idealurilor superioare, deci dar neînsemnatul, ca orice altceva, devin asemenea lui Dumnezeu, adică neantul; viața noastră, "poate " nu se așteaptă "mâine*, dar în același timp, noi, "fără îndoială*, murim complet, deși știința ne va face în curând nemuritori etc La o examinare mai atentă, toate acestea" pesimism eroic " se dovedește a fi o simplă retorică, un set de fraze puțin gândite și insuficient conectate Dar dacă viziunea asupra lumii este slab fundamentată, atunci poeziile sunt încântătoare; ceea ce este neconvingător pentru minte ne poate mângâia sentimentele Sufletul modern s-a săturat să considere realitatea în lumina strălucitoare, dar nu încălzitoare a minții, s-a săturat de construcțiile speculative

desprinse de viață, își dorește să trăiască din nou o viață plină, dar deocamdată - să se odihnească în amurgul conștiinței , a asculta sunetele blânde și triste ale sufletului, plângând sensul pierdut viață Iar imaginația hrănită de pesimism este transferată de bunăvoie în îndepărtata patrie a pesimismului Pădurile primordiale dorm acolo, cerul azur zâmbește strălucitor în lacurile oglindă, animalele nu se tem de om, florile uriașe își deschid cupele noaptea pentru sărutările lunii Cântă împreună că totul este un vis Vedem, deci, că în religie scepticismul și pesimismul francez au la fel de puține dezvăluiri ca și în alte domenii Dar pentru noi, căutarea unui ideal religios de către conștiința franceză este interesantă nu atât din punct de vedere pozitiv, cât și din punct de vedere negativ Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA coroane - ca dovadă a unei îndepărtări de la raționalism în direcția opusă acestuia Mintea autosuficientă caută în sine cheia pentru a rezolva toate întrebările care o tulbură - speculative, morale și religioase deopotrivă; conform convingerilor propriilor argumente, el admite existenta lui Dumnezeu, dar respinge sentimentul religios, si deci tot ceea ce se manifesta acest sentiment, i e Forma externă a religiei (sau așa-numitele religii pozitive), ca sursă a adevărului și suport al vieții morale Prin urmare, orice căutare în conștiința religioasă a răspunsurilor la întrebările despre ființă, cunoaștere și morală este întotdeauna, din punctul de vedere al rațiunii, o încălcare a drepturilor sale, întrucât această căutare neagă semnificația supremă a rațiunii Istoria acestei invadări în secolul actual se încadrează în două perioade principale: la începutul și mijlocul secolului, oamenii sănătoși, deși necredincioși, au văzut avantajul secolului nostru față de trecut prin faptul că secolul nostru a recunoscut importanța abstractă a religiei în istoria dezvoltării culturale * ); sfârşitul epocii încearcă, deşi fără succes, să dea acestei convingeri o formă concretă într-un ideal religios pozitiv În chestiunea religiei, conștiința franceză din ultimele două secole a făcut cerc complet: după ce a început cu respingerea idealurilor religioase ca de prisos pentru viață, acum le caută pentru a găsi în ele sprijin pentru viață XI Nu numai în căutarea unui ideal religios pozitiv se reflectă întoarcerea conștiinței moderne în direcția opusă raționalismului Apare și mai clar în alte fenomene - în ocultism, în misticism, în decadență luată în ansamblu Academicianul Lemaître în romanul său Les Rois, *) Brunethière în Revue des deux Mondes, or , , p Biblioteca "Runivers" A N GILYAROV efectul căruia îl clasifică drept idol, o face pe una dintre persoane să răspundă la întrebarea ce se întâmplă la Paris, în felul următor: "Lucrurile sunt destul de curioase Există acum o modă pentru socialism și științe oculte, la fel cum la sfârșitul secolului trecut era o modă pentru revoluție și lahanul lui Mesmer *) În prezent, ocultismul are mii de adepți și se încadrează în două direcții principale, în concordanță cu viziunea supranaturalului Reprezentanții unei direcții în afara lumii noastre, accesibili simțurilor și deschisi minții, îl recunosc pe Celălalt, neaccesibil simțurilor și de neînțeles minții, dar capabil să acționeze asupra lumii noastre fie spontan, fie, în anumite condiții, la vointa noastra Vrăjitoria, psihurgia, spiritismul sunt formele principale ale unui astfel de ocultism În literatură, a găsit reprezentanți majori în Barbey d'Aureville și Péladan, a căror sarcină principală era să contribuie la transformarea morală a societății Primul dintre ei vede diavolitatea peste tot și, deși apare sub înfățișarea unui catolic de dreapta, este evident un mare iubitor al "spiritului răului" și al eroilor "posedați" de acesta Acest autor nu

conturează niciun ideal pozitiv Cel de-al doilea consideră că gândul inactiv și voluptatea sunt rădăcina răului și consideră că scopul moral al unei persoane este autotransformarea într-un hermafrodit necorupt nici în spirit, nici în trup De neatins pentru oamenii obișnuiți, acest scop este ușor de atins pentru omul superior, care, după bunul plac, este capabil să-și părăsească corpul și să-l îmbrace din nou, să se grăbească în spațiu ca o "ființă astrală" și să facă întreaga mulțime de spirite supranaturale, atât rău și bine, supus lui însuși Caracteristic pentru ambii autori este întunericul stilului lor, potrivit pentru ocultiști Barbey d'Aureville are această întuneric ) R Biblioteca "Runivers" GÂNDUL DE MOARTE A SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA nu lovește ochiul și chiar scapă de cititorul neatent, deoarece dacă Forma nu este clară, atunci conținutul este disponibil public, dar Peladan a adus întunericul conținutului și Formei până în punctul în care începe prostiile Ca exemplu al structurii morale a acestui cel mai la modă dintre ocultiști și în locul a ceea ce găsește simpatie la cititorul francez modern, vom cita din cel mai des întâlnit roman al lui Péladan, Păcatul extrem, care a reușit să treacă prin treisprezece ediții, loc unde se vorbește despre cauzele decăderii morale moderne, lăsând pe responsabilitatea autorului toată obscuritatea și toate particularitățile și inconsecvențele sale "Pe lângă muzicienii pe care îi cântă, autorii care se publică ei înșiși, artiștii care sunt expuși, există o lume a ineditului, din care a scăpat faima sau care au scăpat cu forța de ea: scriitori de romane care au patruzeci de ani, dar nu editori, artiști cunoscuți doar de evrei, muzicieni care au nevoie de zece mii de interpreți, filozofi nebuni cu competență, oameni de știință a căror erudiție este o ținută arlechin și apoi, în principal, ființe fără o posibilă rubrică, cărora nu li se potrivește nicio etichetă, gânduri dandy, târâș, precum recuzita, planurile lor, minunile din bazar ale creierului "Aproape toată lumea a luat o decizie, a găsit un skate sau un mijloc de minim, alții păstrează o răutate hughenotă față de oameni, lucruri și ei înșiși Adânc cufundați în Styxul răului, întoarcerea viciului sau, poate, a crimei, ei au păstrat sensibil doar vanitatea, acel etern călcâi al lui Ahile, unde calusurile cresc doar cu efort mistic Au iubit până la moarte păcatul, o idee, o femeie, arta, un vis, și nu au murit: Visători încăpățânați ai imposibilului, bătuți în cuie în "creșnițele" vieții, postind în toate, născuți a fi, a nu fi unul, pâine la altul, sau virtute, sau viciu, toți nu au primit pârghia aceea, care va Biblioteca "Runivers" A N GILYAROV maet la acțiune și plan la execuție Pasiuni rușinoase adesea, extremele au fost întotdeauna un ulcer al virtualității lor "Avortul spontan al esenței, prăbușirea sorții, acești mormăitori ai decadenței latine au roiat peste ghearele sfinxilor, ale căror ghicitori nu le cunoșteau, atacându-i Mutilați, dețin farmecul malefic al întregului Waterloo, unde Forța le-a înțepenit iluziile și le-a spulberat visele Din aceste pasiuni reprimate, din aceste impulsuri oprite, din aceste aripi tăiate, din aceste minți transformate în amărăciune, din aceste gânduri transformate în rău, vine poezia ciudată a lui Manfred, fără ghețar Ignorând legile metafizice și lipsiți de voința care intuitiv le ia în stăpânire, ei înșiși au trecut împrejurările mai mult decât împrejurările le-au trecut; acești oameni vorbesc inactiv ca un geniu, viața însăși și accidentele ei impun gândurilor lor pecetea acestui farmec al exploratorilor ținuturilor ciudate; ei, într-adevăr, spun necunoscutului sufletului lor rău, întorcându-se din iad mai mulți demoni decât osândiți "Lasă-i să se lepede de Satana! Vrăjitoria are întotdeauna vrăjitori, nu ciobani care

răsfață țăranii tineri, vrăjitori, care aruncă cu poțiuni animalelor, ci minți superioare pentru care nu este nevoie de cărți negre, întrucât gândul lor este o pagină scrisă de iad pentru iad În loc de capră, ei au ucis un suflet bun în ei înșiși și merg la Sabatul Cuvântului Se adună să vulgarizeze și să profaneze ideea Viciul existent este nemulțumit pentru ei - inventează, concurează în căutarea unui nou Rău și, dacă îl găsesc, se aplaudă Unde este cel mai rău, fie în stricăciunea trupului sau a sufletului, într-o faptă criminală sau într-un gând pervertit? "A argumenta, a justifica, a glorifica răul, a-i stabili cultul, a dovedi superioritatea, nu este asta mai rău decât a-l permite? A adora un demon sau a iubi răul, termen abstract sau concret al acestuia Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA Fapt Există orbire în satisfacerea instinctului, există nebunie în continuarea faptelor rele, dar contemplarea și teoretizarea necesită o operare calmă a spiritului, care este Ultima "A săvârși o eroare filozofică nu înseamnă a face actul de credință din blasfemie? Asta nu înseamnă a servi o masă neagră?" *) În ciuda întregului întuneric al stilului, ideea "Heraclit din zilele noastre" este destul de clară La fel ca mulți alții, el vede cauza decăderii morale moderne în abuzul de rațiune dar în timp ce alți scriitori aduc acuzații împotriva minții într-o formă demnă, clar și separat, ocultiștii protestează împotriva dominației minții nu numai prin conținut, ci și prin formă, ei scriu deliberat, inseparabil și indistinct Cât de larg și de puternic se răspândește tendința ocultă este evident din faptul că îmbrățișează și astfel de autori care, la rândul lor, ar părea incapabili de ocultism Maupassant, dintre cei mai noi scriitori francezi, cel mai mare reprezentant al spiritului de claritate și separare, în poveștile sale "Hors-Ia" și "Oui saita", devine atât de ocultist încât ar putea fi considerați delirul unui nebun dacă alți autori nu aveau pentru minte similare sau chiar mai puțin concepebile ** Și mai curioase sunt ecourile ocultismului lui W Bourget, a cărui gândire în general, în ciuda credinței sale mistice în omniprezența justiției pedepsite, *) Vice suprem, pp - **) Lista de la Sachs, Ueber die neueren franzõsischen Literaturbestrebungen, besonders die Decadents, Zeitsch f f'ranz Spr und Ditterai , B XV, p f ( ) şi în Papus (pseudo), LOcculisme ( ) Biblioteca "Runivers" A N GILYAROV sti sau Nemesis și puterea irezistibilă a rock-ului, care se distinge în general prin sobrietate și claritate În cel mai recent roman al său, O idilă tragică, el abordează problema vieții și a morții într-un spirit spiritist "Unde se duc morții, morții noștri?" întreabă el Cei care ne-au iubit și pe care i-am iubit, cei față de care am fost tandri, s-au dus să ajute, au fost buni, iar cei în fața cărora suntem vinovați de neșters, cei care ne-au părăsit și nu știm dacă iertăm suntem ei? Sunt ei despărțiți pentru totdeauna de noi? Sau duc din nou o viață în jurul nostru, o viață care scăpa de simțurile noastre slabe, acea viață vagă, misterioasă și teribilă pe care evlavia o atribuia omului? Există morți care ne sunt îngăduitori și care ne protejează de dragul slăbiciunii noastre? mor furios și răzbunați, împiedicându-ne să fim vreodată fericiți?" Romancierul rămâne nehotărât în fața acestor întrebări ■ ei înșiși, "pentru că între aceasta și cealaltă lume nu putem nici înțelege legătura, nici nu permite o ruptură finală" și, prin urmare, nu putem ști "dacă prezența invizibilă a morților în jurul vieții noastre este un vis, sau o realitate" noua colecție publicată de povestiri, Bourget își declară direct dragostea pentru a găsi "dovezi că între lucruri vizibile și altele, între vii și morți, este posibil un schimb de gânduri și influențe, o altă legătură în afară de regretul

neputincios și amintirea inutilă"* *) Lăsați-i "să ridice din umeri la asta", "morții au atâtea moduri de a acționa asupra noastră și cine îndrăznește să spună că nu a mai rămas puțin din sufletul lor, acționând și în viață, acolo unde au iubit?" ***) Aceasta este starea de spirit a principalului scriitor francez *) pp - **) Voyageuses ( ) Neptunevale, b ***) Acolo, r în Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA la membru al Academiei Franceze, nu este semnificativ? Și dacă această "nuanță deschisă a misterului" este doar o chestiune de modă, atunci nu este această modă în sine semnificativă? Ocultistii de alt fel nu recunosc nimic supranatural si considera ca sarcina "stiintei oculte" se afla in sinteza a tot ceea ce este dat de alte stiinte În ce constă această sinteză nu este pe deplin inteligibil și, prin urmare, suntem obligați să vorbim, pe cât posibil, în cuvintele autentice ale adepților acestei "științe sintetice" Ocultiștii francezi - spune manifestul lor *) - au în cea mai mare parte diplome științifice de la Facultățile de Drept și Medicină, ceea ce înseamnă că sunt suficient de familiarizați cu științele exacte pentru a înțelege întrebuințarea care poate fi derivată din ele și își doresc ceva complet diferit, și nu negarea tuturor acestor date exacte Acest "complet diferit" este "legătura care unește contrariile care se luptă acum: forța și legea, știința și credința, rațiunea și imaginația" etc Această legătură este dezvăluită prin intermediul unei "metode de raționament, aproape necunoscută în zilele noastre - analogia Analogia permite, de îndată ce este dat un fenomen, să se deducă din acesta cu certitudine o lege generală aplicabilă tuturor fenomenelor, chiar de cu totul altă ordine* Un exemplu de analogie este asemănarea tuturor fenomenelor vieții cu descompunerea luminii de către o prismă "General și monoton puterea (lumina albă) iese dintr-o prismă colorată diferit, adică transformat în diverse puteri, după cantitatea de materie pe care a pătruns* "Acest fenomen, considerat analog, explică multe altele Astfel, lumina albă poate fi înlocuită cu forța primară, creatorul tuturor forțelor - mișcarea Această forță generală se va transforma în sunet, căldură, lumină, electricitate, magnetism, forță de viață, conform *) L'Occultisme etc Biblioteca "Runivers" • A I GILYAROV cu cantitatea de materie cu care va fi in contact · Trecând la teren fiziologic, se poate demonstra că fenomenul de descompunere a luminii de către o prismă ne oferă și "legea descompunerii sângelui în corpul uman în diverse secreții (suc gastric, lapte, bilă, saliva etc ) în conformitate cu diversele organe cu care atinge acest lichid "Sângele de aici este analog cu lumina albă, diferite organe - diferite grosimi de prisme și diferite secreții - diferite culori "Știința ocultă studiază legea tocmai enunțată sub numele de Legea Treimii, iar Fizica arată că această lege se dezvoltă în trei termeni următori: "Eu Termenul este activ - Forța care domină asupra materiei (mișcare) " Termen intermediar - Forța de echilibrare a materiei (viață) " - Termenul este negativ - Materia, forță dominantă (inerție) "Atunci rândul începe din nou: "Eu Materializare progresivă sau Involuție " Echilibrul dintre materializare și spiritualizare (Viața reală) " Spiritualizare progresivă sau evoluție^ Ocultismul "nu numai că nu distruge nici una dintre științele existente, dar, dimpotrivă, ca știință generală, are nevoie de toate învățăturile lor și oferă date foarte curioase despre Viața umană, Nașterea, Moartea, toate abilitățile încă puțin cunoscute ale unui om ființă umană " El arată că "magnetismul modern și spiritismul nu sunt decât două ramuri ale unei științe practice, o știință foarte extinsă, cunoscută în antichitate sub numele de Psihiurgie și Teurgie, iar acum sub numele de Magie

"Secretul magiei nu constă exclusiv în voința umană și în acțiunea acesteia asupra fluidului vital revărsat în univers și specificat în funcție de diverse condiții; constă şi în cunoaşterea relaţiilor ascunse care unesc toate forţele naturale şi în descoperirea sumei vitalităţii latente în fiecare dintre forţele sale "Dacă ocultismul ar putea formula vreo dogmă (care ar fi contrară caracterului ei), atunci ar scrie în fruntea învățăturilor sale: "Supranaturalul nu există", deși "recunoaște realitatea tuturor fenomenelor care apar în sesiunile spiritualiste" " Autorul manifestului interpretează pe larg toate aceste propoziții în volumul enorm "Traité méthodique de Science occulte" ( ), cuprinzând mai mult de de pagini manifest și nu explică detaliile sintezei universale dorite de ocultism ideea care a determinat această sinteză este de înțeles: ea constă în dorința de a privi viața ca pe un Fapt primordial universal, în dorința de a recunoaște, pe baza acestui Fapt, unitatea ființei, ca expresie a unei vieți, și într-un încercarea de a elibera știința de toate formalitățile și convențiile pentru o activitate neîngrădită de orice prejudecată Așa cum totalitatea celulelor corpului uman, în ciuda individualității lor, compune organismul, în același mod (autorul își explică punctul de vedere principal) ♦), totalitatea tuturor ființelor individuale ale pământului constituie organismul a pământului, iar totalitatea luminilor și planetelor organismul universului Omul și toate celelalte ființe vii prin actul respirației sunt conectate cu atmosfera pământului și, prin urmare, între ele; viața pământească *) Traite, pp - Biblioteca "Runivers" a n Ghiliarov datorita luminii primite de la soare, in care, impreuna cu pamantul, sunt scufundate si alte planete care deci, asemenea lui, constituie celulele universului Pământul, ca și alte planete, este o ființă vie, iar structura sa corespunde cu cea a omului În ea, la fel ca la om, celulele sunt "grupate după ierarhii" La cel mai de jos nivel se află regnul mineral în diferitele sale modificări; corespunde scheletului osos al omului În mijloc se află regnul vegetal, " distribuția generală a forțelor pământului, analogă cu sistemul circulator al omului oilor" În vârf se află regnul animal încoronat de rasa umană, la fel ca sistemul nervos încoronat de creier Forța solară este spulberată în diferite regate, la fel cum forța sângelui este spulberată în diferite organe Rupându-se de partea materială a pământului, forța solară dă naștere unor forțe fizice - căldură, lumină, electricitate, magnetism Acțiunea soarelui asupra regnului vegetal generează forțe chimice și, printre altele, forța dătătoare de viață a atmosferei noastre În sfârșit, acțiunea acestor forțe speciale asupra regnului animal determină abilitățile psihice-instinct, minte, idei Pământul îi dă omului forță de viață, omul o întoarce pământului sub formă de gândire; soarele dă lumină pământului, pământul o întoarce soarelui sub formă de suflet Acest lucru se explică prin faptul că de fiecare dată când o persoană are o idee, o anumită celulă a creierului moare; și întrucât omul este celula nervoasă a pământului, odată cu moartea sa pământul dezvăluie ideea, sau sufletul acestui om, o idee bună dacă sufletul era bun și o idee rea dacă sufletul era rău Așa cum celula nervoasă a omului este mijlocul de a transforma aerul în idee, tot așa omul este mijlocul de a transforma lumina soarelui în suflet Coborârea forței în materie este involuție, ieșirea ei din materie este evoluția *) *) pp - Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE B́EKA NOSTRU ÎN FRANTA Trei naturi trebuie distinse în ființa umană: corpul fizic, corpul astral și sufletul Corpul astral este "produsul cel mai înalt al corpului": este

forța nervoasă care trece prin corp, capabilă să se condenseze și să se extindă, de altfel, în așa fel încât "să poată ieși din ființa umană ^ *) Iată o explicație a fenomenelor spiritismului Dar, deși există trei naturi în om, el este în esență una, deoarece toate aceste naturi sunt modificări ale uneia, la fel cum gheața devine apă și apoi abur; gheața corespunde corpului fizic al unei persoane, apa corpului astral, aburul sufletului **) Sau cu alte cuvinte: Corpul fizic este ca o căruță, corpul astral este ca un cal care îl poartă, sufletul este ca un cocher Vagonul în sine este inert și nu se poate deplasa "fără alt element" La fel, tânăra rămâne nemișcată dacă cocherul stă pe capre, dar calul nu este înhamat de ax Acest element în mișcare al ființei noastre sunt pasiunile noastre Fără îndrumarea cocherului, calul poartă căruța oriunde; la fel de dezordonată este viața unui om, nu ghidată de minte Dacă coșerul doarme adânc, el poate fi legat, iar un străin poate intra în căruță și îl poate dirija după propria voință Așa este și cu o persoană în timpul hipnozei Când o persoană moare, căruța (Corpul fizic) se rupe și rămâne pe drum, iar coșerul (sufletul) se urcă pe un cal (corp astral) și pleacă ***) De același fel sunt toate celelalte "teorii" ale autorului Ca semn al vremurilor, trebuie menționat că cartea a fost însoțită de o prefață a unui membru al Academiei Franceze, Ad Frank, care, deși neagă "existența unei științe oculte distincte în esență de știința obișnuită* ****), își exprimă totuși simpatie pentru "speculațiile îndrăznețe" ale cărții, deoarece, în opinia sa, există "multe *) P II **) R ***) rr - ***♦) p III Întrebări de filosofie, carte Biblioteca Runiverse AH GILIAROV mai respectuos decât mioparea pozitivismului, nulitatea științei ateiste și disperarea mai mult sau mai puțin ipocrită a pesimismului', servesc ca "o chemare energică la seriozitate în viață, la trezirea sentimentului divin", reprezintă "o salvare" distragere a atenției pentru sufletul omenesc plictisit, amenințând să iasă " Venerabilul academician este atât de convins de toate acestea încât îl încurajează pe autor să "continue să urmeze calea pe care merge cu atâta râvnă " *) pe vremuri, membrii săi nu și-ar fi permis să-și exprime simpatia față de autori de opere oculte cu orice rezerve Astfel, ocultismul de la sfârșitul epocii noastre se declară la fel de tare ca la sfârșitul veacului trecut Dar în timp ce la sfârşitul secolului al XVIII-lea a fost cel mai elocvent urmaș al unei viziuni învechite asupra lumii, ca și cum un protest inconștient împotriva tiraniei în avans a raționalismului, la sfârșitul prezentului, el nu este doar un ecou al trecutului îndepărtat, ci și una dintre formele conștiente de negație în spatele raționalismului este excepțional dreptul său la dominație XII Misticismul modern are același sens Asemenea ocultismului, ea recunoaște, alături de această lume, o altă lume, dar se deosebește de ocultism prin faptul că nu trasează o linie între una și cealaltă Pentru misticism, lumea noastră este peste tot pătrunsă de alta și complet cufundată în ea El vede mijloacele de comunicare cu lumea cealaltă nu în folosirea abilităților cognitive naturale, a senzațiilor și a rațiunii și nu în metodele artificiale ale psihurgiei și teurgiei, ci în viziunea directă a sufletului, în clarviziune, ci la cel mai înalt nivel niveluri - în extaz ') Rr IX-X Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA Cea mai elocventă expresie a credinței în clarviziune este Metterlinck, care o mărturisește cu naivitatea și simplitatea sa caracteristică: "Poate că va veni vremea", spune el, *), "și există deja multe indicii ale abordării sale; poate că va veni vremea când sufletele noastre se vor vedea fără mijlocirea simțurilor Cert este că aria de dominare a sufletului se extinde în fiecare zi Este mult mai

aproape de ființa noastră vizibilă și participă la toate acțiunile noastre mult mai mult decât a făcut acum două sau trei secole Se poate spune că ne apropiem de o perioadă spirituală Există mai multe perioade similare în istorie când sufletul, supunându-se unor legi necunoscute, se ridică, parcă, la vârful umanității și își dezvăluie în mod direct existența și puterea Această existență și această putere se dezvăluie în mii de feluri, neașteptate și diferite Se pare că în aceste momente omenirea este aproape de a ridica jugul ușor greu al materiei Atunci domnește un fel de ușurare spirituală; iar cele mai ferme și neclintite legi ale naturii cedează ici și colo Oamenii sunt mai aproape unii de alții și de frații lor; se privesc unul la altul si se iubesc mai profund si mai sincer Ei înțeleg mai tandru și mai profund atât copilul, cât și femeia, și animalele, și plantele, și lucrurile și peste tot, alături de trăsăturile vieții de zi cu zi, se întâlnesc trăsăturile tulburătoare ale unei alte vieți care nu pot fi explicat " Toate lucrările dramatice ale lui Metterlinck sunt dedicate dezvoltării acestei idei, că alături de "trăsăturile vieții de zi cu zi" există "pretutindeni trăsături ale altuia, inexplicabile", dar deschise clarviziunii Nu există nimic supranatural, neobișnuit, ciudat, rafinat în ele, ci, dimpotrivă, totul este simplu și firesc și acţionează atât de irezistibil, încât în această simplitate misteriosul apare deosebit de expresiv *) L'âme se réveille (Essais) Nouvelle Revue, , p * Biblioteca "Runivers" AH GILYAROV Această simplitate părăsește poeții mistici de îndată ce trec de la faptele cotidiene la întrebările complexe ale vieții În conștientizarea insuficienței mijloacelor sale cognitive, mintea caută să iasă din ea însăși, sufletul intră în extaz, se consideră o oglindă directă a adevărului și exprimă această contemplare nu în Forme logice care nu conțin adevăr imediat, ci în procesul creativ, cu imagini și simboluri care nu deschid adevărul, ci doar lasat aluzii Un exemplu de astfel de lucrări este excelentul mister al lui Verlaine "Crimen Amoris", pe care îl scriem aici în traducere, stipulând că el transmite doar litera, și nu spiritul, care este evaziv în transmiterea în proză "În palatul de mătase și aur, în Ecbatana, frumoși demoni, tineri satani, pe sunetul muzicii mahomedane, aranjează o sărbătoare pentru cele șapte păcate ale celor cinci simțuri "Aceasta este sărbătoarea celor șapte păcate! O, ce frumos este! Toate dorințele străluceau cu lumini strălucitoare; pasiunile, ca tinerele pagini emoționate, purtau vinuri roze pe tăvi Dansurile, în sunetul cântecelor de nuntă, s-au stins liniștit în suspine lungi și coruri frumoase de voci masculine și feminine se revărsau, tremurând ca valurile "Și toate acestea erau atât de bune, și acest bun era atât de puternic și fermecător încât trandafirii înfloreau de jur împrejur și noaptea părea să fie în diamante "Cel mai tânăr dintre acești îngeri răi avea șaisprezece ani Purtând o coroană de flori, cu brațele încrucișate pe podoabe și franjuri de aur, visează, iar privirea îi este plină de foc și lacrimi "Degeaba în preajma lui, sărbătoarea devine din ce în ce mai distractivă, degeaba Satana, frații și surorile lui, încearcă să-i risipească necazul, să-l încurajeze, să cheme și să-l mângâie "A rezistat oricăror mângâieri, iar tristețea i-a așezat un fluture negru pe frunte, împodobit cu bijuterii O, nemuritoare și cumplită disperare! Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA "Le-a spus: O, voi, lăsați-mă în pace! Apoi, sărutându-i pe toți foarte tandru, a dispărut din ei cu o repeziciune iute, lăsând bucăți din hainele lui în mâinile lor "Și uite: el este pe turnul cel mai înalt al celui mai înalt palat cu o lampă în mâini Îi scutură ca un erou cu o mănușă de fier De jos, se pare că este zorile

dimineții care sunt animate "Ce spune el cu vocea lui adâncă și duioasă, care se amestecă cu trosnetul puternic al focului și pe care luna îl ascultă în extaz: "O, eu voi fi cel ce voi fi Dumnezeu! "Cu toții am suferit prea mult timp, îngeri și oameni, din cauza acestei ciocniri între cei mai răi și cei mai buni Să ne smerim, creaturi mizerabile, toate impulsurile noastre în cea mai simplă dintre dorințe "Destul, chiar prea mult, de această luptă prea egală Este necesar ca în cele din urmă să se adauge cele șapte păcate celor trei virtuți teologice Destul, și chiar prea mult, de aceste ciocniri crude și urâte "Și ca răspuns lui Isus, care credea că face bine în menținerea echilibrului acestei lupte, prin mine iadul, care și-a găsit adăpost aici, se sacrifică iubirii universale! " "Făclia îi cade din mâna întinsă și cu un urlet teribil s-a aprins un foc, o luptă uriașă de vulturi roșii, înecați într-un vârtej negru de fum și vânt "Aurul se topește și curge în pâraie, marmura crapă, focul arde totul cu strălucire și ardoare, mătasea în bucle scurte, ca vata, zboară în fulgi toate în flăcări și strălucire "Și satanii muribundi au cântat în flăcări, dându-și seama că au făcut o renunțare, și coruri frumoase de voci masculine și feminine s-au ridicat în mijlocul uraganului și al trosnetului flăcărilor Biblioteca "Runivers" A N GILYAROV "Și el, încrucișându-și mândru brațele și privind spre cer, unde flacăra se ridică cu limbi, spune în liniște ceva ca o rugăciune care moare în mijlocul cântărilor vesele "Spune ca o rugăciune, privind în sus spre cer, unde focul se ridică cu limbi, când deodată se aude un tunet îngrozitor și sfârșitul distracției și cântecelor "Sacrificiul nu este acceptat, cineva evident puternic și tocmai a reușit să recunoască înșelăciunea și viclenia în deșertăciunea care se înșală pe sine "Și nu a mai rămas nicio urmă din palatul cu o sută de turnuri, nimic nu a mai rămas în această devastare nemaiauzită, astfel încât acest cel mai îngrozitor dintre miracole a fost doar un vis dispărut "A venit noaptea, o noapte albastră cu o mie de stele Valea Evangheliei se întinde, aspră și blândă; nu este clar, ca pânzele, ramurile copacilor se leagănă și par să plutească "Șuvoaie reci curg de-a lungul unui pat pietros, bufnițe liniștite plutesc imperceptibil prin văzduh, mânjite cu mister și rugăciune; uneori un val se va ridica și fulgeră "O figură vagă în depărtare urcă pe dealuri, ca o iubire încă prost definită, iar ceața care se ridică din rădăcini pare să se străduiască pentru un scop imens "Și toate acestea, ca o inimă și ca un suflet, ca o rugăciune, adoră în dragoste fecioara, se deschide în extaz și cere un Dumnezeu milostiv care să mântuiască noi de rău" Lucrările decadente sunt adesea privite cu prejudecata că trebuie să existe în ele un nonsens Dar va spune cineva că acest mister nu are sens? Care este sensul, nu putem determina, din moment ce vorbește nu atât de rațiune, cât de sentiment și, prin urmare, sensul său nu se încadrează în concepte, ci unei persoane sensibile la poezie, se cufundă în suflet ca Ferment, eu a ridica Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA o serie întreagă de gânduri și sentimente și forțând să experimenteze acel "ceea ce nu are putere să spună, dar nu se poate ascunde" *) Astfel de lucrări mistice acționează împreună atât ca poezie, cât și ca muzică alcătuiește o melodie Se spune despre muzică și poezie că dezvăluie infinitul din sufletul nostru: dacă acest lucru este adevărat pentru muzică și poezie, luate separat, atunci este și mai adevărat pentru ambele, legate strâns și inseparabil Verlaine a caracterizat în mod strălucit o astfel de poezie ca vise crepusculare, viziuni ale sfârșitului nopții, pe care adevărul le luminează doar cu o reflexie slabă și palidă a zorilor în întunericul din jur, așa că nu

este clar dacă sunt creația lunii "sub groaza ramurilor clătinate sau dacă aceste fantome sumbre se vor întrupa imediat și se vor amesteca cu corul lucrurilor în ținuta armonioasă a soarelui și a naturii, ca ființe plăcute omului și care îl proclamă pe Dumnezeu pentru extazul unui imn pur care urcă până la adâncurile raiului **) Pentru toți cei care s-au săturat să trăiască în lumina neîncălzită a minții, dar le este frică de întuneric, pentru inimile care și-au pierdut credința în Dumnezeu, dar vor să creadă, pentru dragostea păcătoasă, căutând pocăință și incapabile de aceasta, cât de mult pot să fie comparat cu acest semiîntuneric în care întreg iadul sufletului nostru se sacrifică iubirii universale, în mijlocul fumului negru și al focului, și acolo, undeva departe, pe o vale care respiră liniște, poezie și rugăciune, se înalță imaginea obscură a lui Dumnezeu sus pe dealuri, "ca iubire încă prost definită", iar din Ceața se ridică din rădăcinile copacilor, ținându-se parcă pentru un singur scop, și toți se roagă în genunchi pentru Dumnezeu, cine ne-ar mântui de rău? *) A spune ceea ce J nu poate exprima niciodată, dar nu poate ascunde toți (Byron) **) "Ce sont choses crépusculaires" Biblioteca "Runivers" AH GILYAROV Încântătoare este poezia primăverii tinere cu parfumul ei, verdeața proaspătă, cântecul privighetoarelor; fermecătoare este poezia verii cu coacerea ei, cu lanuri de porumb îngălbenite, fructe în vrac, liniște concentrată a pădurilor; dar există un farmec aparte și toamna, cu zilele sale cenușii, cu copacii pe jumătate goi, pe jumătate îmbrăcați în ținute multicolore, cu vârtejele ei răsucindu-se și batând frunzele galbene, cu raza ei palidă de soare alunecând printr-o pădure pe moarte, ca "zâmbetul unei frumuseți pe moarte " " Poezia sfârșitului de secol este poezia toamnei; urâtă în mâinile mediocrității, în mâinile unui geniu este irezistibil de atractivă XIII Ocultismul și misticismul intră ca elemente necesare în decadența franceză modernă și, luate în ansamblu, este cel mai elocvent protest împotriva dominației unilaterale a raționalismului În ciuda interesului profund pe care l-ar prezenta o analiză detaliată a decadenței, suntem nevoiți aici, din cauza amplorii unei asemenea analize, să o abandonăm și să ne limităm la fundamentarea concepției noastre despre decadență ca negație a raționalismului, fără a părăsi, în conformitate cu cu sarcina pe care ne-am pus-o, din domeniul literaturii Opusul decadenței față de raționalism se rezumă la următoarele propoziții: Raționalismul impune produselor spiritului o cerință ca acestea să satisfacă în primul rând mintea și fie respinge complet pretențiile sentimentului, fie atribuie > sentimentului un loc secundar Decadentismul, pe de altă parte, plasează sentimentul mai presus de orice altceva și fie respinge cu totul pretențiile rațiunii, fie relegă rațiunea pe locul al doilea Aimez donc la raison: că toujours vos écrits Empruntent d'elle seule et leur luster et leur prix *)- *) Boileau, L'Art poetique, cap eu, p (ed Charpentier) Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE VK-UL NOSTRU ÎN FRANTA "Iubește rațiunea: lasă-ți operele să împrumute întotdeauna numai din ea atât strălucirea, cât și prețul lor" - acesta este principiul "Artei poetice" a raționalismului De la musique avant toute chose *) - "Muzica în primul rând", spune decadenta "Arta poetică", prin care este clar că ceea ce este cel mai important în poezie este ceea ce face plăcere urechii "Muzică încă și mereu! Lasă-ți versul să fie volatil, astfel încât să simtă că fuge din suflet, luptă pentru alte ceruri și altă iubire "Să fie versul tău o aventură fericită, împrăștiată în vântul proaspăt al dimineții, care inspiră și poartă miros de mentă și chimen, iar orice altceva este literatură", adică poezie nu sinceră, ci clocită Ca exemple mai remarcabile ale

muzicalității poeziei decadente, se pot indica "La lune blanche" și "Le ciel est, pardessus le toit" de Verlaine Raţiunea consideră îndreptăţit în faţa ei înşişi numai ceea ce are sens Decadenții, dimpotrivă, admit de bunăvoie prostii Prostia operelor decadente este atât de obișnuită în a le judeca, încât nu numai că nu este necesar să se dovedească această propoziție, ci, dimpotrivă, este necesar să o limiteze, deoarece departe de toate sunt prostii, dar adesea împreună cu prostii acolo sunt profund gândite și semnificația profundă completă a lucrării Pentru persoanele care sunt puțin familiarizate cu literatura decadentă, ca exemplu de prostie, se poate indica faimosul poem "En ta dentelle, où n'est notoire", pe care nici măcar cunoscătorii de limbă și gândire franceză precum Lemaître sunt incapabili să-l înțeleagă înțelege **) Rațiunea cere ca gândul să fie exprimat clar, *) Verlaine, L'Art poetique Λ*) Contemporains IV, p * Ar fi de prisos să citez aici această prostie Biblioteca "Runivers" AH GILYAROV clare și distincte Poezia decadentă insistă pe exact opusul: fără precizie, fără claritate, fără separare, fără culoare definită, fără Formă definită Poetul ar trebui să prefere ceea ce este "nedefinit și difuzează în aer, în care nu există greutate și poziție** El trebuie să-și "alege cuvintele cu un anumit dispreț", căci nu există nimic mai bun decât "o umbră cenușie în care incertitudinea este amestecată cu certitudinea" Aceștia sunt niște ochi voalați frumoși "Vrem doar nuanțe, nu culori, doar nuanțe Nuantele singure se logodesc vis cu vis si Flautul cu sunetul unui corn** *) "Soleils couchants**" de Verlaine, Crepuscule du soir mystique**, "Promenade s entimentale" pot servi ca un exemplu tipic al acestui vag și obscuritate Suntem deja familiarizați cu exemplul întunericului stilului de proză decadent - Rațiunea cere regularitate, ascultare de o anumită lege, o anumită regulă Poezia modernă decadentă nu recunoaște regularitatea, respinge anumite reguli "În poezia lui Verlaine", spune Lemaître, "există ceva profund involuntar și nerezonabil Aproape niciodată nu exprimă momente de conștiință deplină, minte întreagă De aceea, cântecele lui sunt de obicei clare (dacă sunt clare deloc) doar pentru el** În același mod, dimensiunea lui este uneori perceptibilă doar pentru el însuși El nu numai că folosește într-un mod deosebit ceea ce permite "arta clasică", dar "folosește de bunăvoie versete compuse din două grupuri de silabe care sunt în relații numerice oarecum complexe între ele ( : , sau : , sau : ) , sau : sau : ) și posedă un tact deosebit care poate mulțumi urechii, deși *) Verlaine, ibid Biblioteca Runiverse GÂNDURI DE MOARTE ALE VK-UL NOSTRU ÎN FRANTA şi să-l deranjeze Ne plac aceste versuri șchioape tocmai pentru că le simțim șchioape Dar pentru ca această plăcere să continue, sau chiar să fie remarcată, versurile trebuie să șchioaze mereu la fel Dimpotrivă, Verlaine, de îndată ce ne obișnuim cu un anume fel de șchiopătură, deodată acest gen de șchiopătură se schimbă fără să ne avertizeze Acest capriciu în însăși neregularitatea lui echivalează cu absența ritmului pentru noi "*) Verlaine este ca un muzician iscusit care cântă intenționat incorect, dând frâu liber unei dispoziții de moment și cu această neregulă încântă Unul dintre cele mai bune exemple de astfel de artă este poemul Votre âme est un paysage choisi Ca un protest al decadenței împotriva aservirii poeziei în anumite Forme, ar trebui să se sublinieze și persecuția rimei, "acest bănuț care sună gol și fals sub rumeguș **) care macină poezia Mulți decadenți, după cum se știe, scriu, contrar tuturor tradițiilor poeticii franceze, în versuri goale Rațiunea, cerând regularitate, cere și frumusețea, ca cea mai înaltă manifestare a regularității nu numai prin Formă, ci și prin corespondența Formei cu conținutul Pentru el,

adevărul, bunătatea, frumusețea sunt unul și același ideal, privit din puncte de vedere diferite, iar urâțenia este una dintre manifestările principiului care i se opune și se oprește fără tragere la urâțenie Dimpotrivă, din punctul de vedere al decadenței, universul este în esență urât, iar poezia decadentă se oprește de bunăvoie pe urâțenie Poeziile lui Baudelaire "Une Charogne" și "Un voyage à Cythère" pot servi drept exemple ale "poeziei urâtului" *) Contemporains, IV, p **) Verlaine, ibid Pentru poetica decadenților celei mai noi generații, vezi Douniic, Les jeunes, pp - ( ) Biblioteca "Runivers" A N GILYAROV Raționalismul privește universul ca întruchipare a rațiunii, iar natura ca haina divinității, acoperind esența eternă și neschimbătoare și, dacă nu stă dintr-un punct de vedere pur panteist, vede în natură un simbol care sugerează la un principiu raţional transcendent Pentru decadenți, natura este o reflectare simbolică nu a minții supreme, ci a sentimentelor noastre Între fenomenele naturii și simțurile noastre există o astfel de corespondență încât fiecare fenomen face aluzie la un anumit sentiment, iar fiecare sentiment la un anumit fenomen Acest gând a fost exprimat cu brio de Baudelaire în binecunoscutul poem "Corespondența", pe care îl cităm aici într-o traducere excelentă a lui Balmont: Natura este un templu minunat, unde un șir de coloane vii El ne șoptește ceva în cuvinte neclare, Pădurea întunecată a simbolurilor cu ochi familiari îl privește pe trecător din toate părțile Ca o sută de zgomote de orașe aglomerate Se contopesc într-un tunet obscur în depărtare, Așa în unitate sunt toate tonurile vii de pe pământ, florile și aromele Sunt multe mirosuri sănătoase, tinere, Ca trupul unui copil, ca flautele blânde, Verzi ca pajiștile Și sunt multe altele, Insolent strălucitoare, depravate și răzvrătite Acolo mosc, tămâie, paciuli și benzoic Cântați extaze de sentimente și forțe bune ale surfului În contrast, se poate aduce înțelegerea lumii lui V Hugo, care a privit natura fie ca o reflecţie, fie ca întruchipare a unei zeități ("A Louis B"; "Rap", "Satyre , "L'aurore s 'allume' etc ) și Lamartine ("Jocelyn"), care vedea în ea expresia minții divine · Raționalismul, stabilind măsura clarității și separării adevărului, respinge, ca și cum nu ar fi adevărat, tot ceea ce este obscur și inseparabil El este deci, cu toată fiinţa sa, opus ocultismului şi misticismului, care Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA adevăr în secret şi de neînţeles Decadentismul, așa cum am văzut, dimpotrivă, îmbrățișează ocultismul și misticismul Raționalismul este invariabil o perspectivă ontologică, deoarece rațiunea presupune conștiință și cunoaștere și nici una nu este posibilă fără obiectele corespunzătoare Aşa cum este cert că raţiunea există, tot aşa este cert că obiectele ei există: categoriile necesare ale raţiunii presupun o fiinţă necesară corespunzătoare Decadența, după cum știm, este o viziune asupra lumii nihilistă, nu o viziune asupra lumii a ființei, ci o viziune asupra lumii asupra neființei*) Rațiunea în esența sa este o activitate cognitivă și, prin urmare, scepticismul este respins de raționalism, nu numai pentru că, negând cunoașterea, contrazice însăși esența rațiunii, ci și pentru că contrazice legea fundamentală a cunoașterii - legea contradicției Dacă nimic nu este adevărat, atunci nu este adevărat că nimic nu este adevărat; dacă, pe de altă parte, nu există nicio diferență între adevăr și neadevăr, atunci totul poate fi la fel de adevărat și, într-un astfel de caz, poate fi adevărat că nu totul este la fel de adevărat Decadentismul, dimpotrivă, nu este constrâns de nicio contradicție și conține scepticismul ca element necesar Rațiunea în definiția ei logică este facultatea principiilor și a concluziilor din ele și, prin urmare, înțelegerea raționalistă a

lumii presupune, ca bază, principii ferme Decadentismul, dimpotrivă, este negarea principiilor, iar Bourget are dreptate când consideră diletantismul lui Renan drept cea mai înaltă manifestare a decadenței **) În prezent, cel mai la modă reprezentant al înțelegerii lumii fără principii este Loti, care *) Vezi cap X **) Cosmopolis, p (ed ) Biblioteca "Runivers" AH GILYAROV care o exprimă cu o claritate nedorită: "Aveți încredere în mine", scrie el *), "timpul și desfătarea sunt două medicamente grozave Nu există Dumnezeu, nici moralitate, nu există nimic pe care am fost învățați să respectăm; există doar o viață actuală, de la care este logic să ceri cât mai multă plăcere în așteptarea ororii finale, care este moartea Îți voi deschide inima, mărturisește-mi credința: fac din ea o regulă de comportamentul meu de a face mereu ceea ce îmi place, împotriva oricărei morale, oricărei convenții sociale Nu cred în nimic sau în nimeni; Nu iubesc pe nimeni sau nimic; Nu am credință, nici speranță " Raționalismul, văzând în minte singura lege și normă a tot ceea ce există, adică a ceea ce este, a fost și va fi, presupune fezabilitatea tuturor idealurilor rațiunii Decadentismul, dimpotrivă, insistă pe impracticabilitatea idealurilor, pe nevoia de a căuta alinare în vise irealizabile Raționalismul, recunoscând în rațiune principiul suprem al universului, adică infinitul, presupune activitatea rațiunii ca infinită; este deci filozofia vieţii Dimpotrivă, decadentismul expune limitările experienței și insistă asupra universalității morții ca singurul adevăr cert Raționalismul este invariabil optimism, deoarece privește universul ca o manifestare a rațiunii, iar rațiunea acționează întotdeauna conform conceptului de cel mai bun, care pentru el coincide cu cel mai rezonabil și nu numai că nu poate recunoaște răul ca motiv al său, dar vede în ea un principiu nerezonabil care i se opune activităților Decadentismul, pe de altă parte, este o perspectivă esențial pesimistă Cuvintele lui Baudelaire: *) Litera a W Brown Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA Ah, Seigneur, dă-mi forța și curajul De contempler mon coeur et mon corps sans dégoût *) - poate servi drept motto al poeziei moderne decadente în fața celor mai tipici reprezentanți ai săi Considerată din punctul de vedere pe care îl urmărim, adică drept un protest împotriva dominației unilaterale a raționalismului, decadența nu merită atitudinea devenită obișnuită față de ea - nu o evaluare feuilleton, nici o batjocură, nici o ridicare disprețuitoare din umeri umerii, ci atenția profundă, ca o manifestare a acelor conștiințe laterale, care până acum au fost suprimate de rațiune și, deși sunt la fel de capabile ca și rațiunea, nu se bazează pe principiile ei și, prin urmare, sunt fără răspuns în fața ei Legal și sănătos, acest protest este încă în fermentație și de aceea se manifestă în Forme stângace și urâte XIV Am trasat, cât se poate de succint, o imagine generală a stării de spirit actuale a Franței din principalele sale opere literare Tabloul este atât de neatractiv încât situația ar putea părea fără speranță dacă nu ar fi clar că viața nu se termină cu sfârșitul secolului și că pentru viață, ca proces continuu, nu există nimic fără speranță Rămâne să subliniem acele căi de ieșire din criza actuală care sunt conturate de cauzele care au cauzat-o Această criză nu are însă doar o semnificație locală, ci și paneuropeană, întrucât căile culturale din întreaga Europă sunt în general omogene, iar în Franța, ca principal centru de cultură, doar mai expresiv este aceea care într-un fel sau altul este caracteristic tuturor popoarelor europene Prin urmare, avem dreptul să vorbim despre cauzele nu numai ale crizei franceze, ci și ale crizei paneuropene ') Un Voyage à Cythère Biblioteca "Runivers" AH GILYAROV

Primul și principal motiv constă, așa cum știm deja, în predominanța gândirii teoretice asupra celorlalte aspecte ale spiritului Din faptul că omul este mai inteligent decât alte ființe vii s-a dezvoltat convingerea că el este în primul rând o ființă rațională, deci, mai departe, că rațiunea este întreaga sa ființă și că el, prin urmare, trebuie să trăiască exclusiv conform rațiunii De fapt, lumea noastră spirituală este un organism complex în care mintea reprezintă doar una dintre părți, dar nu singura Dacă renunțăm la prejudecata raționalismului, acea rațiune este regele vieții și o privim cu o privire neavertizată, atunci devine evident că ea este ghidată nu atât de rațiune, cât de acel ansamblu foarte complex și mobil, care se numește sentiment Nu putem determina ce este, deoarece în complexitatea și mobilitatea ei nu se încadrează în nicio categorie abstractă, dar suntem cu toții perfect conștienți de el în faptele cunoscute de noi toți despre tristețe și bucurie, dragoste și ură, dezamăgire și speranță , etc e Satisfacția acestei laturi a spiritului este la fel de necesară ca și cea cognitivă Așa cum viața organismului fizic este corectă numai atunci când niciuna dintre funcțiile sale nu este împiedicată, tot așa și viața spirituală poate fi normală numai atunci când toate aspectele spiritului sunt satisfăcute Acest lucru este valabil atât pentru viața practică, cât și pentru viața teoretică Adevărul este corespondența dintre subiect și obiect, plinătatea adevărului presupune plinătatea ființei, iar plinătatea ființei nu poate fi cuprinsă decât de plinătatea spiritului Și dacă este incontestabil că sentimentul, neluminat de principiile universale și necesare ale rațiunii, nu poate fi un ghid de încredere al vieții practice, atunci nu este mai puțin incontestabil că nu poate fi un astfel de ghid *) Această viziune a găsit, după cum se știe, expresia cea mai completă la Descartes și la școala sa (mai ales vie la Spinoza)

și rațiunea, dacă nu găsește sprijin într-un sentiment universal și necesar Deoarece problemele sociale complexe care frământă Europa modernă sunt în general rezolvabile, cheia soluționării lor poate sta doar în strânsa unitate a sentimentului și a rațiunii Teoretic, rațiunea poate proclama principiile libertății, egalității, fraternității, dar nu este în măsură să pună în aplicare niciunul dintre ele Libertatea nu se poate concepe decât sub egalitate necondiționată, întrucât diferența dintre indivizi presupune o ciocnire și luptă între ei, predominarea celor puternici asupra celor slabi, aservirea Dar o persoană în esența sa este o individualitate completă și nu numai că nu există temeiuri teoretice pe care cei puternici să nu-l asuprească pe cei slabi, ci, dimpotrivă, experiența mărturisește predominanța celui puternic asupra celui slab, ca o legea universală universală Conceptul de datorie ne aduce în domeniul eticii, iar atunci când etica discută despre principiile datoriei, ea întotdeauna, direct sau indirect, transferă întrebarea pe terenul sentimentului Chiar și cel mai abstract dintre sistemele morale și cel mai respingător de sentiment, Kantova, cu cel mai înalt principiu al ei: "Acționează în așa fel încât domnia voinței tale împreună să poată servi întotdeauna ca principiu al legislației generale" *) conturează clar elementul de sentiment, întrucât acest principiu este doar o altă expresie a creștinului obișnuit: "Fă altora așa cum ai vrea să fii tratat" **), iar dorința presupune un motiv, care este întotdeauna un sentiment Egalitatea și, prin urmare, libertatea ar fi să fie posibilă între oameni numai cu dragoste nemărginită, ceea ce, după propria ființă, o renunțare la propria individualitate în folosul altuia Sau, cu alte

cuvinte, oamenii ar putea fi egali și liberi numai atunci când erau uniți într-un mod cu adevărat sentiment frăţesc, astfel încât în *) K d relatii cu publicul V r f (Hart ) etc Grundlegung z Metaf d Sitt p , (Kirch) k*) Mat VII, ; Ceapă VI, Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" AH G P L I P O V b În programul reformei sociale, cuvântul fraternitate nu ar fi trebuit să ocupe locul doi, ca printre conducătorii marii revoluții, ci primul *) În Franța, trecerea de la dominația raționalismului la recunoașterea drepturilor sentimentului este indicată, așa cum știm deja, de decadență, care, în ciuda formei sale urâte, primește, grație acestui sens, un sens profund de viață Această întorsătură, însă, nu este singură în istorie, ci a fost observată de mai multe ori în timpul unor crize asemănătoare cu cele din prezent În Grecia, platonismul, cu elementul său dominant de sentiment, a fost o contrabalansare la mișcarea îngust raționalistă a epocii sofiste și a determinat idealul moral al erei ulterioare, dându-i un caracter religios Dar filosofia s-a dovedit incapabilă să ofere un sprijin vieții, iar când pentru moștenitorii culturii grecești, romani, viața și-a pierdut sensul (argumenta vitae perierunt**), s-au îndreptat către cultele religioase Idealul cultural medieval era plin de sentimente și ori de câte ori raționalismul își ridica vocea, misticismul era răspunsul În mișcarea iluminismului francez, raționalismul a luat un avantaj decisiv față de sentiment; acum, după aproape un secol de sclavie, și-a adunat din nou puterea și înlocuiește raționalismul Al doilea motiv, legat de primul, este opresiunea excesivă impusă de cultura europeană omului modern Văzând în om o ființă predominant rațională, această cultură stabilește ca ideal posibila eliberare a omului pentru o activitate pur spirituală și, întrucât subyeng este opus obiectului, spirit-natura, ridicarea omului deasupra naturii, subordonarea oricărei vieți față de Formele create de mintea noastră Dar suntem o parte inseparabilă a naturii și, prin urmare, spiritul nostru *) Nu liberté, fraternité, égalité, la fraternité, égalité, liberté *') Plin HN XXIX, Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE VFK-UL NOSTRU ÎN FRANTA activitatea spirituală nu poate fi sănătoasă decât în comunicare directă și vie cu ea Renunțarea la ea și concentrarea spiritului în sine, pe lumea sa pur subiectivă, duce în mod necesar la gândirea inactivă, la construirea de utopii irealizabile, la cântărirea și meditarea stărilor cuiva și la inventarea, pe baza acestei autoanalize, astfel de nevoi care nu sunt determinate de natură și, prin urmare, nu pot fi satisfăcute cu nicio realitate Acest lucru creează nemulțumire, care este sporită și mai mult de Formalismul în care înlănțuim viața Rațiunea, în definiția sa formală, este un principiu determinant și cu cât încercăm să ne subordonăm viața cerințelor sale teoretice, cu atât ea devine mai convențională și mai formală Contrar adevărului evident că numai viața naturală poate fi normală, prejudecata culturală consideră că persoana ideală nu este cea care privește viața și trăiește natural și, prin urmare, simplu, ci o ființă făcută, complicată și complexă, astfel încât- faptul este absurd, dar documentat de limbaje culturale - simplitatea pare să echivaleze cu prostia*) Oricat de mult am incerca sa ne smulgem de natura, ea ramane mama noastra comuna si ne cheama la ea cu atat mai urgent, cu cat ne abatem de la ea Apelul modern la "iertare", ca mijloc de a merge pe calea cea bună, este chemarea naturii însăși, formulând clar și precis ceea ce istoria a sugerat de mult timp Cinismul antic cu disprețul său grosolan pentru toate conforturile și inconvenientele, cultura, *) Exemplul cel mai caracteristic al unei astfel de perversiuni a conceptelor poate fi

grecescul Ξυήδης, ΞυηΟ-ια, care inițial a desemnat: bun, bun (sens literal), iar mai târziu de obicei: prost, prostie Germană einíãltig (prop unică), Einfalt denotă: • simplu, simplitate și prostie, prostie Aceeași franceză și engleză simplu etc * Biblioteca "Runivers" AH GILYAROV stoicismul condiționat de ea, cu idealul său de "viață în armonie cu natura" și nesocotirea față de tot ceea ce este convențional și inutil pentru vitejie, visează reîntoarcerea la natură în Renaștere și la sfârșitul secolului trecut - toate aceste idealuri morale, nu indiferent cât de diferite sunt acestea în particularități, impregnate de un gând că viața este mai bună cu cât este mai aproape de natură și mai simplă Viziunea asupra vieții pământești merge mână în mână cu cea filozofică Ne prescrie să întrebăm doar de pâinea zilnică și pentru o zi, ne pune ca model păsările cerului, pe care Domnul le hrănește, și crinii câmpului, pe care Domnul îl îmbracă; profund adevărat și deci simplu, respinge orice pretenție, oamenii simpli; ne poruncește să fim ca niște copii; nu cheamă pe cei mândri, ci pe cei săraci cu duhul*), nu pe cei prefăcuți și ipocriți, ci pe cei sinceri și sincer, nu leneș și bucuros, ci trudit și împovărat Și cine nu știe că simplitatea vieții primilor creștini a fost unul dintre motivele principale pentru care o persoană care suferea sub jugul culturii păgâne să asculte mai aproape de învățătura lui Hristos și apoi să o accepte? Cu cât viața merge mai departe, cu atât devine mai complexă și cu atât este mai dificil să se încadreze în formele condiționale imobile, cu atât mai grea este asuprirea acestor cătușe și mai puternică dorința de a le arunca, astfel încât, la final, întrebarea fundamentală a viața nu ar trebui să fie modul de a conduce în ea o cultură care este deja în desfășurare mișcare de neoprit, ci cum să împaci cu această mișcare o sete complet coaptă de întoarcere la natură Și în ceața nedefinită a îndepărtatului *) Aici luăm textul evanghelic așa cum este dat, lăsând deoparte conjecturile de critică cu privire la πνεύματι Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA al viitorului, ca ideal de viață, nu sunt desenate imaginile care sunt sugerate de cultura modernă - un om de știință care nu este aplecat asupra cărților, lucrând cu răbdare toată viața la ceva ce nu este necesar pentru altceva decât "știința pură" , nu un orator strălucit, care captivează ascultătorii în fraze rotunjite, nu un inginer, care adună mașini mereu noi în mijlocul "pan-mecanismului" universal, ci exact ca în epoca de aur a Romei, imaginea unui plugar pașnic, modest trăind în cercul celor dragi și printre turmele lui: Binecuvântat este cel care, departe de afaceri, Ca un neam străvechi de muritori, Își cultivă ogoarele părintești cu boii, Scăpat de orice datorie! **) În literatura franceză modernă, efortul pentru simplitate și natură se manifestă în diferite moduri O evidențiază disprețul tuturor decadenților pentru tot ceea ce este convențional și formal și naivitatea copilărească a celor mai buni dintre ei (Maeterlinck); se regăsesc în romanele lui Loti, care fac să tânjești după acele ținuturi îndepărtate unde oamenii sunt aproape de natură și departe de cultura europeană; inspiră ultimele romane ale lui Rod (Là Haut); sugerează cinismul crud al lui Rishpan, gloriind viața cerșetorilor și a vagabonzilor; dar cea mai elocventă expresie a acesteia este în romanele lui Terrier, care, fără însă să se întrebe în culise, cu un tact artistic uimitor, este capabil să arate că adevărata fericire este posibilă numai în unitatea cu natura, dar că această unitate nu este posibilă nu duce la o viață bestială, întrucât nu presupune renunțarea la toată cultura în general, ci doar la formalismul ei, care ne ascunde adevărul profund și poezia vieții Al treilea motiv, mințind exact ca și

precedentul, în primul, este comun tuturor oamenilor civilizați *) *) Horat epod II Biblioteca "Runivers" AH GILYAROV aroganță și încredere în sine Considerându-ne purtătorii exclusivi ai rațiunii, opunându-ne restului naturii ca fiind nerezonabile, ne imaginăm regii ei, credem că totul în ea ar trebui să ne servească bunăstarea și să fim deschisi rațiunii noastre Dintre toate prejudecățile minții, aceasta este cea mai jalnică și cea mai puțin demnă de rațiune Nu este nevoie să cităm aici binecunoscutele absurdități sugerate de teleologia antropocentrică O parte nesemnificativă a pământului, care în sine este o parte nesemnificativă a universului, omul nu poate fi regele lumii, iar predominanța neîncetată, de neînlăturat a tristeții asupra bucuriei, ne convinge fierbinte și elocvent de impostura noastră Și oricât de greu este pentru regele lumii să abdice dreptul la această înaltă demnitate, succesul științei arată clar că, cu cât este mai larg cercul cunoștințelor noastre experimentale, cu atât conștiința este mai clară, cât de nesemnificativ este volumul a ceea ce este clar și separat pentru mintea noastră, în comparație cu ceea ce este de neînțeles pentru el Nici principiile vieții noastre morale și nici principiile vieții noastre teoretice nu ne sunt cunoscute Cu instrumentul spiritului nostru, matematica, încercăm să supunem natura, dar nu cunoaștem esența proceselor creative care creează construcții matematice și nici esența spațiului și timpului pe care se bazează aceste construcții Și deși experiența umană numără mii de ani în urma ei, problema socială, în ciuda tuturor cuceririlor culturii și a tuturor discursurilor și tratatelor consacrate acesteia, rămâne o ghicitoare la fel de nerezolvată și "afurisită" ca în primele zile ale lumii *) *) Lasă parabolele fierbinți, Lasă ipotezele evlavioase- Caută întrebările blestemate ca să ne rezolve fără ezitare De ce se târăște sângerând^ e]end, Sub greutatea crucii cel drept, în timp ce fericit ca un învingător trapează pe un cal înalt, cel rău? Biblioteca "Runivers" ПРЕДСМЕРТНЫЯ МЫСЛИ НАШЕГО ВѢКА ВО ФРАНЦІИ Prin urmare, nu mândria rațiunii, nici aroganța și nici aroganța ne lasă moștenirea istoria trecută, ci ceea ce cer toate marile religii este smerenie în fața smereniei incontestabile, fără plângeri, cu o neîncetată străduință pentru progres moral, în fața inevitabilului nim, uite la viață nu este ca un ospăț vesel, ci ca o povară pusă asupra noastră, o datorie grea și responsabilă Pesimismul și scepticismul modern servesc ca o expresie unilaterală a unei astfel de înțelegeri a lumii, deoarece sunt provocate de dezamăgire, un sentiment negativ și nu un sentiment pozitiv al vieții, care singur este capabil să dezvăluie minții adevăratul sens a unei persoane ca ființă în capacitatea sa de a abstractiza gândirea și de a înțelege lumea ideală a celor mai înalte ființe, dar cu ele în deplină solidaritate în a suporta pentru toată lumea povara la fel de grea a vieții de dragul unor scopuri nerezolvate și, prin urmare, îndatorat dragostei profunde pentru toate vieţuitoarele Fără speranța unei vieți mai bune ar fi de nesuportat, dar acest lucru mai bun nu poate fi dat de realitatea prezentă, pretutindeni în ansamblu tristă, și presupune credința într-un ideal care nu se distruge, ci se întărește în suferința pământească, așa cum marele decadent a poet ale cărui cuvinte sunt unul dintre cele mai elocvente indicații ale drumului spre ieșirea dorită de starea de spirit modernă: Binecuvântat este cel care ne dă suferință, În pustiul relelor, izvorul apelor vii! Woran liegt die Schuld? Ist etwa Unser Herr nicht ganz allmâchtig? Oder treibt er selbst den Unfug? Ach, Das wâre niedertrachtig AIso fragen wir beständig, Bis man uns mit einer Handvoll Erde endlich stopft die Manier- Aber ist Das eine Răspuns? ✓

(heine) Biblioteca "Runivers" AH GIL YAROV Ca oțelul în cuptor, în cuptorul încercărilor, Duhul nostru se întărește pentru bucuriile sfinților Știu că acolo unde Domnești Tu, strălucind, Este loc pentru durerile mele, Și Mă vei chema în desișul paradisului Pentru sărbătoarea Puterilor, Tronurilor și Puterilor Are dreptate, Judecata Ta: dă o cunună nepieritoare Numai calea crucii, chin și neliniște, Și este nevoie de tribut din toate lumile universului, Să-mi țes cununa tainica! Splendoarea uitată a celebrei Palmyra, Bogăția munților și adâncurile apei, Toate perlele, diamantele și safirele lor Înainte de acea cunună sunt neînsemnate și palide! *) Pe scurt, motivul principal al situației prezente este denaturarea naturii originare a sufletului, iar calea de ieșire din ea este restabilirea acestei naturi Marele înțelept al antichității a asemănat sufletul uman cu zeul mării Glaucus, care a fost cândva un ceresc, dar a fost aruncat în adâncurile mării, unde valurile i-au zdrobit și mutilat trupul și unde s-au blocat o mulțime de tot felul de excrescențe la ea - scoici, nisip, pietre, noroi, așa că uită-te la el și nu vei ști dacă este un zeu, un om sau o fiară, și a văzut sarcina vieții în a scăpa de toate aceste lucruri superflue, care se iau de la mare în lumina soarelui și unirea cu plinătatea duhului cu cel divin și etern **) Această comparație ingenioasă devine cu atât mai justă cu cât cultura merge mai departe, cu cât creează mai multe prejudecăți, convenții și formalități care ne ascund sensul și sensul vieții, dar cu atât mai legitime și cerința făcută de filosoful antic Scutură-te de toată povara asta inutilă, bătrâne Găsește în tine puterea de a ieși din marea minciunilor și *) Baudelaire, trad Balmont **) Platon, De Rep , bxi, D sl , p Biblioteca "Runivers" GÂNDURI DE MOARTE ALE SECOLULUI NOSTRU ÎN FRANTA dexteritate pentru viață liberă și naturală; nu numai cu rațiunea, ci și cu iubirea, înțelegeți legătura vie și unitatea a tot ceea ce există; ca un mare sfânt creștin, în soare și pe pământ, și în lună, și în stele, și în vânt, și în apă și în foc, recunoaște-i sângele, în fiecare animal - un frate, în fiecare pasăre - o soră, în viață fiecare fir de iarbă este viața ta omogenă *); iar soarele va străluci cu căldură peste tine, păsările vor ciripit ospitaliere, florile vor mirosi a dragoste Greu și spinos ca înainte printre oameni va fi calea vieții pentru tine Dar lasă-l să foșnească fierbinte în jurul tău: cerul înstelat nu încetează să strălucească calm peste tine O varietate infinită de sentimente este trezită de contemplarea infinitului, dar cea mai puternică este conștiința infinitului însuși Ea inspiră spiritul de la sine, dând naștere în el dorinței de a se contopi într-una cu Unul și Eternul, prin ea însăși deschide în fața ochilor idealul pur al frumuseții, creat nu din culorile pământești, ci din culorile curcubeului iar razele stelelor, de la sine sugerează cântecul iubirii înalte Desigur, acest lucru nu este complet clar; vorbește mai mult sentimentului decât minții Dar nu pentru că suferim mai ales pentru că ne străduim pentru o claritate deplină în toate, încercăm să trăim mai mult cu mintea decât cu inima? De asemenea, este fără îndoială că a indica calea spre ieșire nu înseamnă a indica mijloacele de urmat în acest fel, dar verdictul oricărei experiențe istorice este și irevocabil, că o schimbare a dispoziției se realizează printr-un apel nu la minte, ci la predicare sentimentală, nu științifică, ci religioasă și poetică A Ghiliarov ·) Cântecul Soarelui și "Fioretti" de Sfântul Francisc de Assisi Biblioteca "Runivers" Influența occidentală în Rusia în secolul al XVÍI *) ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC v În eseurile schițate, era vorba despre cum, cu ce ezitări și îndoieli, societatea rusă a secolului al XVII-lea s-a apropiat de Europa de Vest și s-a

obișnuit cu cultura ei, împrumutând de la ea confortul vieții, chiar și unele cunoștințe științifice, alături de mijloace tehnice militare și industriale, pe măsură ce teama de influența occidentală a început să pună stăpânire pe această societate pe măsură ce suspiciunea creștea că această influenţă eretică este izvorul ascuns al inovaţiilor ecleziastice care au început în acelaşi timp Acum rămâne de urmărit ultimul moment al procesului studiat - să vedem cum societatea bisericească rusă, ridicându-se pentru a lupta împotriva invaziei imaginare a Antihristului latin, s-a luptat cu ea însăși, cu propria sa stagnare religioasă, și acea parte a ei care nu a putut și-a depășit inerția chiar și după ce dovat în spatele mișcării generale a Bisericii Ruse, s-a desprins de ea, a înghețat pe vechea viziune asupra lumii și a format o schismă a Vechilor Credincioși h Să ne definim problema mai precis La originea schismei, este necesar să distingem două puncte: moral-psihologic- *) Vezi cartea (Întrebări de filosofie') Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC o lovitură de stat în fiecare Vechi Credincios care s-a separat de Biserică și biserică-canonică - formarea unei societăți sectare speciale de cei care s-au separat Avem în vedere doar primul dintre aceste puncte Primii Vechi Credincioși s-au răzvrătit împotriva inovațiilor bisericești din timpul lor în numele antichității lor ortodoxe natale, care ar fi fost distrusă de aceste inovații, în opinia lor inspirate sau inspirate de influența eretică latină Prin urmare, ei au numit aceste inovații doctrina și tradiția latină, totalitatea lor noua credință latină, fără a intra într-o examinare adecvată, rezonabilă și amănunțită, dacă aceasta este cu adevărat sursa mișcării reformatoare din Biserica Rusă, împotriva căreia s-au răzvrătit Într-o stare patologică, le pasă puțin de logică, iar frica latină era un simptom patologic al dispoziției religioase rusești la acea vreme Mai puțin de înțeles este un alt motiv al opoziției anti-bisericești a vechiului credincios: ei au văzut o nouă credință în ceea ce nu exista credință Inovațiile bisericești care au alarmat conștiința Vechilor Credincioși priveau ritul bisericesc și textul cărților liturgice și numai prin rafinament rafinament puteau fi transformate în chestiuni de doctrină Era vorba despre cântarea și lectura unanimă în biserică, despre introducerea cântului partes de la Kiev, despre stilul picturii icoanelor, despre numărul de prosternări la anumite minute ale slujbei, despre numărul de prosfore în timpul săvârșirii liturghiei , despre mersul sărării în clerul celebru, despre dublarea sau triplarea exclamării aleluiei în rugăciunile cunoscute, despre metoda de adăugare a degetelor pentru semnul crucii, despre modul de a scrie Sf numele lui Iisus, despre cum se citește în troparul pascal: alb sau ai fost etc Și totuși dogmatica s-a implicat în chestiuni de simbolism, gramatică și chiar ortografie simplă și în aleluia trinității au văzut o erezie împotriva sacramentului Sfântului Treime Cum a devenit posibilă o asemenea confuzie de concepte, o astfel de întunecare a gândirii religioase în societate? Biblioteca "Runivers" G V O KLYUCHEVSKY trăind secolul al șaptelea al vieții sale creștine? Desigur, acest lucru s-ar putea întâmpla doar ca urmare a semnificației nerezonabil de exagerate a ritului bisericesc în societatea rusă antică Direcția rituală a vieții religioase din Rusia veche ne vine în minte în primul rând atunci când încercăm să explicăm originea și caracterul vechilor credincioși ruși Cu toate acestea, ritualismul nu este același cu Vechii Credincioși: acestea sunt stări de spirit, asemănătoare ca origine și asemănătoare între ele în Formele descoperirii, dar complet diferite și nici măcar conciliabile ca caracter Ritualismul, ca o stare de spirit, este o astfel de construcție mentală în care fiecare mișcare

interioară întreabă și izbucnește, cere și caută exprimare, oricare ar fi ea, nu contează, atâta timp cât se armonizează cu mișcarea spirituală Vechii Credincioși au obiceiul de a exprima anumite stări spirituale doar în anumite Forme, lăsate moștenire de tradiție și bine învățate de memorie ■ O persoană cu dispoziție rituală într-un moment de animație rugătoare simte nevoia să se crucifice și, fără ezitare, se crucișează cu un deget, dacă nu deține restul; Bătrânul Credincios într-un astfel de caz s-ar gândi și mai degrabă ar rata minutul zburat, neputând să-l întârzie cu un gest neobișnuit Machiajul mental de primul fel este ca o fizionomie vie, mobilă, care, după cum se spune, joacă, exprimând aceeași dispoziție în moduri diferite și deosebindu-se astfel de o înfățișare antrenată, de asemenea expresivă, dar nemișcată, cu gesturi monotone, cu o expresie neschimbată, înghețată, care amintește de l'homme qui rit În aplicarea vieții religioase, ritualul este temperamentul sentimentului religios, Vechii Credincioși sunt maniera lui Dar un gest provocat de simțire, din repetare frecventă, se transformă într-un obicei și devine o manieră care poate fi reprodusă independent de simțire Deci ritualurile bisericești pot degenera în Vechii Credincioși  Când și cum are loc o astfel de degenerare? Din punct de vedere teologic, răspunsul la aceasta este foarte simplu: se întâmplă atunci când Forma rituală este lăsată fără conținut, când - ca să folosim expresia lui Shchapov - nu încearcă să "pătrundă în adevărurile foarte mântuitoare ale cărților liturgice bisericești și în semnificația spirituală a riturilor liturgice bisericești* - într-un cuvânt, când ei spun Doamne, Doamne, dar se apropie de Domnul cu o singură gură, dar inima este departe de El Această pierdere a sensului interior și a efectului dătător de viață al ritului bisericesc, ca rădăcină a Vechilor Credincioși, a fost subliniată în vremea lui de Epifanie Slavinețki, când a scris despre poporul rus cu sofisticare retorică, că încă înainte de Patriarhul Nikon "piatra mintală a ignoranței pe mintea multora a pus și a închis din ei un depozit mental al clerului tainic și a împiedicat oile verbale ale lui Hristos de la semnele clericale curate bine-cunoscute de a vedea apa umplută cu apă** Odată cu pierderea acestei viziuni pure a clerului misterios, ritul bisericesc își pierde semnificația ca simbol al doctrinei și devine ceva ca un talisman păgân sau o vrajă magică: executat automat, fără participarea conștiinței, este recunoscut ca acționând mecanic , in ciuda vointei si perceptiei vivacitatii celui asupra caruia actioneaza Dar pe lângă cele teologice, adică Datorită semnificației sale simbolice, ritul bisericesc are încă propria sa istorie și propria sa psihologie Din acest punct de vedere istorico-psihologic, problema este mult mai complicată Din această parte, nu este suficient să indicăm ultimul moment al degenerării ritualismului, transformarea lui în vrăjitorie inconștientă și lipsită de sens: este necesar să urmărim întregul proces de corupție cu motivele și simptomele sale Acest proces s-a format nu numai din întunecarea conștiinței religioase, ci și din estomparea treptată a sentimentelor religioase Aici nu va fi deplasat să exprim câteva gânduri despre relația dintre ritul bisericesc și religia  sentimentul sensibil, care stau la baza raționamentelor ulterioare Este necesar să distingem, și aproape nimeni nu va confunda, înțelegerea teologică a dogmei și simțul moral-religios al datoriei, porunca care decurge din dogmă Această diferență se reduce la moduri inegale de asimilare a adevărului prin conștiință, rațiune și voință, prin practica de zi cu zi Pentru conștiință, un anumit efort de gândire și memorie este suficient pentru

a înțelege și a aminti adevărul Dar acest lucru nu este suficient pentru a face din adevăr călăuza voinței, călăuza vieții unor societăți întregi Pentru a face acest lucru, este necesar să se îmbrace adevărul în anumite Forme, ritualuri, să-l dezvolte în disciplină, într-un sistem de reguli disponibile public și general obligatorii, cu o procedură statutară pentru învățarea și executarea lor, pentru a crea un întreg dispozitiv care, cu un flux continuu de impresii și sugestii adecvate, ne-ar aduce gândurile într-o anumită ordine, sentimentele noastre într-o anumită dispoziție, ne-ar zgâria și ne-ar înmuia natura aspră și astfel, prin exercițiu și obișnuință continuu, ar transforma cerințele adevărului în o nevoie morală urgentă, într-o atracție involuntară a voinței Câte adevăruri frumoase care au luminat mintea umană și au fost capabile să lumineze și să încălzit societatea umană, au pierit fără urmă pentru el doar pentru că nu au reușit să pună la timp un asemenea dispozitiv și prin el nu au fost suficient de învățate de oameni! Deci nu într-o singură religie, ci așa în toate, în toate relațiile cotidiene de ordine morală, estetică, socială, chiar materială Orice motiv muzical magnific nu ne va face o impresie artistică adecvată în forma simplă schematică în care se naște în imaginația artistică a compozitorului: trebuie dezvoltat, pus pe un instrument sau pe o orchestră întreagă, repetat într-o duzină moduri și variații și jucat înaintea balului lym assembly , unde o mică încântare a fiecărui ascultător al epicului Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC își va infecta demonic vecinii din dreapta și din stânga și din aceste mici delicii personale se va face o imensă impresie generală, pe care toată lumea o va lua acasă și pentru multe zile se va apăra de greutățile și vulgaritățile cotidiene Oamenii care au auzit Predica de pe Muntele lui Hristos au murit cu mult timp în urmă și au dus cu ei impresia pe care au experimentat-o; dar experimentăm și o parte din această impresie, datorită faptului că textul acestei predici este inclus în rânduiala închinării noastre Un rit sau un text este un fel de dispozitiv în care este imprimat și înghețat un moment moral, care a evocat cândva fapte și sentimente bune în oameni Acești oameni au dispărut de mult și momentul nu s-a repetat; dar cu ajutorul unui rit sau al unui text în care s-a ascuns de uitarea omenească, îl reproducem după cum ne dorim și, după gradul de dezvoltare morală, experimentăm acțiunea ei Din astfel de ritualuri, obiceiuri, relații condiționale și decență, legende și zicători, în care în diferite momente, de-a lungul secolelor, gândurile și sentimentele s-au turnat picătură cu picătură, îmbunătățind viața oamenilor sau chemând la îmbunătățirea ei, treptat, prin ezitare, luptă și sânge, conținutul cotidian al vieții umane s-a format hostel, cele mai simple legături zilnice ale lui s-au împletit Este greu de prevăzut cum va fi omul peste o mie de ani; dar ia de la un om modern aceste bunuri încet și cu greu câștigate de rituri, obiceiuri, tot felul de convenții și el va fi pierdut, își va pierde toată priceperea lumească, nu va ști cum să se descurce cu aproapele său și va fi forțat să înceapă totul din nou, ca Sisif, târând în mod repetat pe munte povara existenței sale Deci, ritul bisericesc este important în două privințe: ca exponent al unui motiv sau moment religios și ca paznic al ambelor, prin care pot fi reproduse În ambele privințe, a servit ca mijloc auxiliar al doctrinei Oamenii care au îndeplinit acest rit, prin însuși procesul acestei creativități, nu au făcut-o Biblioteca "Runivers" V O KLYUCHEVSKY aprofundat liber în sensul a ceea ce au vrut să imprime cu acest rit, la fel cum un scriitor, luând un stilou în mână pentru a expune un gând, simte nevoia să se gândească din nou și mai profund pentru a găsi

cel mai potrivit expresie pentru ea Oamenii care au primit un rit gata făcut, împreună cu acesta, au moștenit moștenirea religioasă și morală imprimată în el, elaborată de creatorii săi Vom înțelege importanța acestui sens protector sau transferator al ritului, amintindu-ne că pentru masele creștine a servit de mult timp drept cel mai accesibil instrument religios și educațional Această împrejurare este de mare importanță în istoria ritului bisericesc rusesc Noile societăți bisericești din Orientul Ortodox, inclusiv cea rusă, nu au participat la crearea ordinului lor liturgic sau au participat la el doar introducând detalii și modificări minore Aceștia au acceptat acest rang de la societățile mai vechi, urmașii direcți ai comunităților creștine antice Vechii creștini, care au creat cultul creștin, erau oameni cu un sentiment religios tensionat și o direcție contemplativă a gândirii religioase Ieșind din temnițele lor sacre la sfârșitul rugăciunii publice de seară și privind la apusul soarelui, ei au văzut în razele sale orizontale lumina non-seară a Zeității tripartite și au cântat Luminii Tăcute Memoria evanghelică, o nouă idee dogmatică proclamată în învățătura sau mesajul unui profesor sau al unui consiliu, un nou mormânt de martir care a apărut în nișele unei temnițe sacre, o dispoziție deosebită care a pus stăpânire pe societate cu orice ocazie - toate acestea și-au lăsat semn în ritul bisericesc, sărbătoare liturgică, snopi, imagine iconografică Astfel, în închinarea acelor creștini, propria lor viață religioasă, toată viziunea lor asupra lumii a fost aruncată; făcând-o, ei au reprodus în sunete și imagini vizuale propriile convingeri și Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC aspirațiile, amintirile și stările lor de spirit, faptele confesionale și învățăturile fraților și părinților lor mai mari - pe mormintele proaspete sau încă neuitate ale acelora și ale altora Iar Forma liturgică a fost pentru ei nu atât un rit, un simbol, cât o simplă situaţie reală a vieţii lor religioase, o cerinţă sau necesitate a poziţiei lor: când ocolesc mormintele martirilor şi învăţătorilor cu un salut funerar respectuos în pasajele întunecate ale catacombei, presbiterul era precedat neapărat de di akon cu o lampă în mână Printre noile popoare ale Europei de Est, toți acești bulgari, sârbi, varangi ruși, polieni, nordici, creștinismul a intrat într-o lume nouă, complet străină de locul unde s-a născut și s-a răspândit inițial Aceste popoare nu au mai găsit creștinismul Apostolilor și al Sfinților Părinți, iar chiar țările în care s-au înființat în cele din urmă în momentul adoptării creștinismului nu erau câmp pentru activitatea Apostolilor și a Sf tatii Rus' antic și-a amintit această îndepărtare geografică și istorică de patria originală a creștinismului, iar scriitorii săi, discutând despre soarta patriei lor, au insistat de mai multe ori pe ideea că, mai târziu decât alte țări, l-a primit pe Sf botezul și că aici apostolii nu au învățat și Hristos nu a umblat cu picioarele sale pământești Iar Bizanțul, care trebuia să devină organizatorul societății bisericești din Rusia, acest Bizanț din secolele al X-lea și al XI-lea nu a fost un conducător și un interpret pe deplin satisfăcător al spiritului creștinismului primitiv: în sine spiritul era epuizat sub povara Formei , ceremonie, nenorociri politice și apatie morală Odată, în timp ce vorbește cu un membru al Dumei Boierești de la Moscova, I N aduce beneficii, nu învață cum ei, rușii, își trăiesc și își construiesc statul, jigniți Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" V O KLYUCHEVSKY a răspuns: ai cărți și reguli, te poți aranja Maxim însuși nu a procedat așa cum a spus, a predat mult și bine, chiar și a predat altruist, a mulțumit sincer pentru ospitalitatea rusă Însă strămoșii săi în secolul al XI-lea, când

au plantat creștinismul în Rusia, au acționat ca și cum în conformitate cu răspunsul lui Maximov: au aranjat o ierarhie bisericească, închinare și disciplina bisericească, au dat cărți și reguli și i-au lăsat pe noii convertiți să-și construiască propria viață religioasă, să pătrundă în spiritul noii credințe, trăgând din nou construite "fântâni mintale de apă de semne sacre pure de viziune", după cuvintele lui E Slavinetsky Pe pământul nou, necunoscut, care reprezenta un pământ virgin mental și moral atât de neatins, ritul bisericesc a căpătat, desigur, o semnificație deosebită pe care nu o avea în patrie Acolo au imprimat o credință terminată, revărsată în suflete printr-un cuvânt viu și tradiție continuă direct din izvorul originar, au îndurat și au suferit, luând în stăpânire întreaga ființă a credinciosului Acolo s-au trecut de la credință la ritual, spiritul era întruchipat într-o imagine liturgică, într-un simbol Aici, dimpotrivă, a fost necesar, prin rit, să pătrundem cu un gând nepriceput în sensul cuvântului lui Dumnezeu, sub forma unei inimi aspre, să caute un duh În prima şi îndelungata perioadă a vieţii creştine a Rus'ului, ritul bisericesc a rămas pentru turma nou-luminată cea mai accesibilă sursă de impresii religioase Astfel, ritul bisericesc a căpătat semnificația unui mijloc propedeutic de cunoaștere a lui Dumnezeu, și în acest sens a devenit, parcă, alături de principalele izvoare ale doctrinei Fără îndoială, drept teologic, care, cu un strop de tristețe sau regret, vorbește despre predominanța ritualismului, a formalismului în viața bisericească și a conștiinței religioase a Rus'ului antic Dar școlarul trebuie să învețe litere și falduri pentru a citi și înțelege cartea tipărită, pe care Gutenberg a tastat-o la tipar cu aceleași litere și falduri, putând deja să citească totul Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC care carte Noile societăți ecleziastice nu au avut un alt mod mai puțin mecanic de a învăța ABC-ul creștinismului Monumentele antice rusești au păstrat indicații caracteristice ale cursului studiului acestui alfabet ritual în Rusia antică În primul rând, biserica creștină a avut efect asupra simțurilor exterioare, izbită de splendoarea situației, iluminatul, icoanele, aurirea, solemnitatea slujbei Potrivit cronicii noastre antice, ambasadorii Prince Vladimir, care au fost adusi în templul din Țaregrad în timpul slujbei, nu știa cum au fost recunoscuți mai târziu, unde se aflau, pe pământ sau în cer Cu simplitatea clădirilor și a mobilierului casnic din acea vreme, o persoană nu vedea nimic în jurul său, în măreție și frumusețe, asemănător cu ceea ce a întâlnit în biserică Mai târziu, chiar și gândul a început să se implice în riturile bisericești și, când a discutat cazuri perplexe de practică rituală, a descoperit destul de multe cazuistici meschine, dar intense, copilăresc curios Mințile erau agitate cu neliniște cu întrebări despre când să postească și ce să mănânce în această sau acea zi de post, dacă este posibil să mănânci sugrumat, dacă este posibil să slujești liturghia pe o prosforă sau să slujești în haine în care se îmbracă o îmbrăcăminte de femeie este cusut etc Mult mai conștient și mai clar exprimată tendința acestei cazuistici rituale de a excita gândul de a păstra sau restabili puritatea primitivă a ritului bisericesc, de a preveni amestecurile și schimbările arbitrare ale acestuia În acest sens, este deosebit de curios cel care a tulburat societatea bisericească din Pskov în secolul al XV-lea întrebarea dacă exclamația aleluia trebuie repetată de două sau de trei ori într-o cântare cunoscută Neimportantă în esență, această întrebare este caracteristică în modul în care au încercat să o rezolve: după ce s-au certat acasă, i-au întrebat pe greci cum să înțeleagă "misterul divin al tuturor il ii", călătorind intenționat în

Orient Refrenului i s-a dat un sens dogmatic, precum Formula sacramentului Sfintei Treimi Recunoașterea ritului bisericesc ca gardian al religiosului * Biblioteca "Runivers" V O KLYUCHEVSKY adevăruri, s-au îngrijit în mod firesc de a-i proteja puritatea primitivă, pentru a nu întuneca cunoașterea adevărului conținut în ea, iar pentru verificare s-au îndreptat spre locul în care s-a format ritul însuși În această dispută se poate vedea germenul sau o singură privire a binecunoscutei concepții conform căreia nici măcar o iotă dintr-un text sacru, nici un singur pas dintr-un rit bisericesc nu poate fi schimbat fără a afecta credința și fără pericol pentru mântuirea lui sufletul Dar, în general, deci, ei nu au insistat încă asupra uniformității invariabile a ritului și a textului, dacă numai unul și celălalt erau folosite cu sens, au permis corectarea textului tradus și chiar o aleluia extremă, ca simbol dintre cele două naturi în Hristos Modificarea a fost încă deosebită de modificare și, prin urmare, nu a venit nicio problemă din această opinie; era încă departe de cultul vechiului credincios al literei moarte: iar filologii prețuiesc fiecare literă a textului antic pentru a înțelege semnificația ei exactă Din ce moment venerația antichității, un text sau un rit vechi devine Vechi credincioși? Vechii Credincioși au adoptat acest nume într-un mod condiționat, i e sens inexact Dacă ar fi reprezentat ritul creștin antic, ca mijloc auxiliar de cunoaștere a adevăratului spirit creștin, și ar fi căutat acest spirit, încercând să fie impregnat cu el în gând și inimă, ar fi fost cu adevărat creștini ortodocși și nu ar fi au devenit sectari Dar ei au decis că adevărata antichitate ortodoxă este ceea ce este antic, adică pre-Nikon, Rusul Ortodox a recunoscut ca atare că, prin urmare, ritul cu adevărat vechi este ritualul bisericesc rusesc, care se dezvoltase înainte de Nikon și a fost întărit de edițiile liturgice publicate sub Patr Iosif, predecesorul lui Nikon, că numai această antichitate este cu adevărat ortodoxă și este criteriul adevărului ortodox, doar aceste rituri sunt antice evlavie și mântuitoare de suflet și, prin urmare, canonic neschimbabile și inviolabile, toate celelalte sunt eretice și vătămătoare sufletești Hotărând așa, s-au oprit la gândul că Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC nu mai este nimic de căutat în rit, că vechiul rit, dacă ar fi cu adevărat așa, și-ar face deja treaba lui, când va fi necesar, ar produce efectul potrivit Aceasta înseamnă că două trăsături alcătuiesc caracterul distinctiv al Vechilor Credincioși, ca sectă sau direcție religioasă specială: recunoașterea antichității bisericii locale ca o înțelegere corectivă a adevărului creștin, contrar autorității Bisericii universale, ca atare corective, și recunoașterea imuabilității, un fel de canonizare a acestui ritual bisericesc local, ca având putere interioară mântuitoare, contrar sensului real al ritului bisericesc, care în sine, indiferent de dispozițiile morale și religioase ale celui care săvârșește ea sau își percepe acțiunea, nu poate fi nici salvatoare, nici dăunătoare sufletului Să ne amintim câteva circumstanțe istorice binecunoscute care ajută la clarificarea întrebării despre modul în care gândirea religioasă rusă a pornit pe o cale periculoasă care a condus pe mulți la erori atât de importante Până în secolul al XV-lea Biserica Rusă a rămas o fiică ascultătoare a Bizanțului, mitropolia ei, care a numit mitropoliți pentru ea, a dat legi bisericești și a stabilit întreaga ordine a vieții sale bisericești Autoritatea ortodoxiei grecești a stat cu noi de neclintit timp de multe secole Dar încă din secolul al XV-lea a început să vacileze de ambele părți, atât grecești cât și rusești, și ceea ce l-a zguduit mai ales a fost acceptarea de către greci a Unirii

de la Florența Ne-am ținut de ierarhia bizantină cu atâta încredere în lupta cu Occidentul latin, iar ea, această ierarhie, ea însăși predată papei latin, i-a dat Ortodoxia Răsăriteană cu capul ei, plantată de apostoli, aprobată de Sf părinți și șapte consilii ecumenice, au trimis la Moscova un dușman răutăcios, fiul satanic al mitropolitului Isidor cu coroană latină, iar dacă nu ar fi fost marele prinț al Moscovei și al întregii Rusii, Vasily Vasilyevici, care l-a denunțat pe înșelatorul diavolesc, el ar fi latinizat Biserica Rusă Biblioteca "Runivers" V o CLIUCEVSKI cove, ar denatura vechea noastră evlavie, plantată de Sf principele Vladimir Curând, Tsargradul a căzut în mâinile unor murdari mâncători de crudități, nepoții agarieni În Rus', deja obișnuiți să privească greci de sus și suspicios, ei vedeau în această nenorocire a Constantinopolului pedeapsa lui Dumnezeu pentru părăsirea Ortodoxiei și unirea cu latinii: așa au înțeles ei în Rus sensul acestui eveniment Atunci lumina Răsăritului Ortodox s-a stins în ochii Rusului Vechile luminari ale evlaviei erau învăluite în întuneric Rusul Ortodox s-a simțit singur în toată lumea cerească Mitropoliții săi au încetat să fie instalați în Tsargrad, au încetat să călătorească acolo și să participe la ședințele consiliului patriarhal de acolo De fapt, metropola rusă a devenit independentă de patriarhul Constantinopolului Relațiile cu toți patriarhii răsăriteni au fost îngreunate de jugul turcesc Comuniunea canonică a Bisericii Ruse cu cele răsăritene slăbea din ce în ce mai mult Ideea unei Biserici universale a început să se răstoarne în mintea rușilor, iar schimbul ocazional de scrisori de laudă a făcut puțin pentru a o susține Totuși, în acest sentiment de singurătate ecleziastică a existat și ceva încurajator Catastrofele mondiale au forțat involuntar Rusia să se opună altor țări ortodoxe Într-unul și același secol, toate regatele ortodoxe au căzut în mâinile necredincioșilor pentru că au trădat Ortodoxia, iar Moscova a devenit liberă: înseamnă că ea singură i-a rămas credincioasă Această comparație i-a umplut pe gânditorii ruși din acea vreme cu gânduri maiestuoase despre soarta Rusiei Patria a primit în ochii lor o nouă valoare mare Erau mândri de pământul lor rusesc, despre care chiar și cărturari învățați din Orientul ortodox scriau atunci că ea a ieșit recent din întunericul idolatriei și a depășit deja în evlavie multe țări care au primit de mult iluminarea Ea este ultimul și singurul refugiu în lumea dreptei credințe, a adevăratei evlavie Lumea se va cufunda în întuneric fără speranță când lumina evlaviei rusești se va stinge Așa s-a proclamat Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC A existat o teorie istorică binecunoscută a trei Rome: "Au căzut două Rome, a treia, Moscova, stă în picioare, iar a patra nu se va întâmpla", a scris vel carte Vasili, părintele Groaznicului, călugărul rus Filoteu, unul dintre primii vestitori ai acestei teorii, - Biserica noastră catolică din împărăția voastră suverană strălucește acum cu evlavie mai mult decât soarele în toate sub cer; pe tot pământul tu singur ești regele creștin; se cuvine să păstrăm toate acestea cu frica de Dumnezeu* Totuși, generațiile care au urmat au păstrat toate acestea fără smerenia deosebită inspirată de frica de Dumnezeu Această teorie, împreună cu eclipsa ideii de Biserică universală, a condus societatea ecleziastică rusă la două consecințe, care au contribuit puțin la progresul ei moral și religios În primul rând, ideea unei conștiințe religioase universale ca mijloc de verificare a înțelegerii locale a adevărului creștin a început să se estompeze; Da, în situația politică de atunci a lumii ortodoxe, era greu de găsit un corp canonic care să poată fi un purtător de cuvânt cu autoritate al acestei conștiințe În al doilea rând, societatea

ecleziastică rusă a început să fie impregnată de îngâmfare națională și de mulțumire de sine, ceea ce a ajutat-o să găsească un surogat fără succes pentru criteriul universal al adevărului Vechii Credincioși se numeau "restul vechii evlavie rusești*, de la strămoșii ortodocși care au moștenit credința, moravurile și opiniile Cu adevărat vechea evlavie, în opinia lor, a înflorit în Rusia de la Prințul Vladimir, egal cu apostolii, până la Patriarhul Iosif al Moscovei inclusiv În ele găsim expresia cea mai completă și vie a concepției asupra statului ecleziastic al Rusiei, pe care au adoptat-o de la poporul rus din secolul al XVI-lea și din prima jumătate a secolului al XVII-lea Semyon Denisov aparținea deja celei de-a doua generații a Vechilor Credincioși: s-a născut în perioada în care au fost arși protopopul Avvakum, diaconul Fiodor și alți inițiatori ai schismei (c ) A studiat mult Biblioteca "Runivers" = V O KLYUCHEVSKY cunoștea atât cronicile rusești, cât și cronicile poloneze, cunoștea bine stiloul, chiar și în tinerețe studia viclenia gramaticală și retorică, cunoștea dreptul de a scrie și de a vorbi bine și, cu oricare dintre literele rusești vechi și noi, putea concura în arta de a împleti cuvinte La începutul secolului al XVIII-lea a scris o mare lucrare istorică: Strugurii rusești sau Povestea suferinzilor care au suferit pentru evlavia veche Martirologia Old Believer se deschide cu o imagine emoționantă a prosperității morale și religioase a Rusiei pre-Nikon Desigur, nu Rusia lui Petru a dat culoare acestui tablou: ea concentrează gândurile și sentimentele bisericești-patriotice dintr-un timp mult mai vechi, în plus, îndurat de mai bine de un secol Să citim acest început într-un aranjament ușor, prescurtând pe cât posibil autorul pronunțat "Grădina (grădina) minunată și dulce de struguri a pământului rus - dacă Dumnezeu atot-bunul l-ar fi favorizat, de parcă ar fi sădit un alt paradis! cât de graţios cu atotfrumosul bastion al legilor mântuitoare! cât de larg și ferm au adâncit rădăcinile evlaviei! Toate capetele, toate limitele Rusiei sunt perfect îndeplinite de el Te uiți la minunatul lui baldachin: acoperea munții, urca deasupra dealurilor Poți să te uiți la ramurile sale minunate: ca și cum cedrii binecuvântați s-ar înălța ca niște chiparoși bine mirositori parfumat Poți să te uiți la pâlcurile atotfrumoase ale evlaviei atotfrumoase: s-au răspândit atât de bogat încât în sud au ajuns la Marea Caspică și la Cernago, la est până la granițele Khin sau chineze, la vest până la Marea Varangiei în Lifland și Estonia, la nord până la Marea Albă, până la - lumina lunii (nord-est) până la marea marelui Arctic și până la râul marelui Ob Pământul rusesc era atât foarte abundent în termeni și evlavie, cât și foarte bogat în spațiu și ortodoxie, extins de la mare la mare, de la râuri până la marginile universului De atunci Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC marele și viteazul principe Vladimir a atras glorios din Grecia toată bunătatea Ortodoxiei, toate frumusețile Bisericii, toate binecuvântările creștine, atotfrumoasele dogme, atot-frumoasele legi, atot-strălucitele tradiții, bunele statute, venerabile și roșii creștine obiceiuri, arhiepiscopi, episcopi și toate regaliile ecleziastice, glorioasa Rusia a extins atât de strălucitor lumina Ortodoxiei cu multe raze în toate părțile sale, încât toate limitele obsesiei sale, strălucit iluminatoare, s-au întors spre soarele care nu seara al lui Hristos , și a strălucit atât de bogat cu dogmele cele mai luminoase, încât nu era oraș unde Sfânta evlavie, nu era sat în care să nu se lumineze raza Ortodoxiei, să nu fie sat în care să nu strălucească strălucirea bunei credințe, și așa cum acest cer mare și întins este împodobit cu stele strălucitoare, ca o piatră de mare valoare, tot așa și Rusia, răspândită larg cu toate mănăstirile

frumoase, templele atot binecuvântate, a fost atât de frumos împodobită, atât de bogată, oh așezat, care era și merită să fie numit al doilea cer Și, în același timp, toată ea era plină de o singură evlavie, în ea domnea cea mai minunată armonie a celei mai luminoase Ortodoxii și nu numai între ai ei, ci și cu străvechiul Sf Răsăritean Biserica, din care a fost perfect luminată de lumina Ortodoxiei, a fost perfect unită prin legăturile ei de concordie țesute de aur, ici-colo aceleași dogme, aceeași credință, aceleași legi și statute sfinte - și în Răsărit și în Rusia, și în Sion și în Rusia, și în greaca veche și în Biserica Rusă, după cuvântul apostolic: un Domn, o credință, un botez Rusiei nu s-a preocupat prea mult de științele verbale ale academicienilor, nu a excelat în înțelepciunea sofistică înaltă, dar a conținut cu zel și nemeritate credință sănătoasă, evlavie simplă și atât de ferm și de neclintit încât pentru atât de mult timp nu a permis oricine să stârnească buna-credința rusă cu inovații obscene, dar păstrat curat de orice tartru care învață domeniul celei mai strălucitoare Ortodoxii, întotdeauna Biblioteca "Runivers" V O KLYUCHEVSKY aruncând în grânele cerești spice atot-abundente de grâu rafinat Nu există oraș în el în care să nu fie un sfânt, odihnit în moaște nestricăcioase, dar sunt orașe în care se odihnesc mult-vindecător în doi, trei, zece sau mai multe; ei unesc cele pământești cu cele cerești, poporul rus cu Hristos însuși - o singură turmă de îngeri și oameni, o lume minunată și minunată, o unitate atotfrumoasă, o comuniune cu adevărat înălțată, plină de slavă transcendentală, pe care nu numai oamenii pământești , dar și îngerii cerești s-au bucurat cu cea mai mare dragoste, atot-dulce acest cântec cântând: Slavă în cele mai înalte lupte și pe pământul păcii Nu se poate spune că această apoteoză detaliată a Rusiei pre-Nikoniene este marcată de modestia politică sau religioasă; dar conform ideii principale, ea este de acord cu punctul de vedere asupra evlaviei antice rusești, exprimat în câteva cuvinte de însuși țarul Alexei Mihailovici la consiliul bisericesc din S Denisov a exprimat numai gânduri și sentimente bisericești-patriotice, care au hrănit conștiința a societății bisericești rusești din jumătatea secolului al XV-lea până la jumătatea secolului al XVII-lea Este ușor de înțeles în ce ton de încredere a fost acordat Motivul principal al acestei dispoziții a fost ideea că Biserica locală rusă deține toată plenitudinea conștiinței creștine universale și singură o posedă, că Rusia Ortodoxă, rămânând singura din lume și proprietara deplină a adevărului creștin, ortodoxia pură , este deci o Biserică pe deplin suficientă, pentru că societatea bisericească rusă a preluat deja tot ceea ce este necesar pentru mântuirea credinciosului și nu mai are nimic de învățat, nimic și nimeni altcineva de împrumutat în chestiuni de credință, dar ea rămâne doar să păstrăm cu grijă comoara universală percepută Din această gândire, printr-o anumită rearanjare a conceptelor, îngâmfarea națională a tras concluzia că creștinismul, pe care îl posedă Rus', cu toate caracteristicile sale locale și chiar cu gradul său natal, Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC nemaniya, este singurul creștinism adevărat din lume, că nu există altă ortodoxie pură, în afară de rusă, și nu poate fi De îndată ce adevărul creștin a fost recunoscut ca monopol național, înțelegerea religioasă locală a trebuit să devină măsura adevărului creștin însuși; viziunea îngustă a oamenilor dintr-un loc și un timp cunoscut Astfel pierdut a fost adevăratul criteriu al înțelegerii religioase, care servește pentru bisericile locale conștiința religioasă a Bisericii universale, prin a cărei autoritate sunt corectate erorile bisericii locale Cât de repede a fost conștiința religioasă locală recunoscută ca măsură a

adevărului creștin, antichitatea bisericii locale a devenit un ghid pentru însăși conștiința locală Societatea bisericească rusă a recunoscut regula potrivit căreia se cuvine să se roage și să creadă, așa cum s-au rugat și au crezut părinții și bunicii, "strămoșii ortodocși", și nu mai rămâne nimic pentru nepoți, cum să păstreze fără reflecție și să schimbe părintele și bunicul tradiție; această regulă, în consecință cu obișnuitul său protopop Avvakum, a exprimat-o cu o ascuțițe grosolană: "se presupune că trebuie să fie în fața noastră - să stea așa pentru totdeauna " Dar această tradiție nu este altceva decât o înțelegere locală oprită și înghețată ; a-l recunoaște ca etalon al adevărului menit să respingă orice mișcare de gândire religioasă, remedieri de erori și deficiențe ale înțelegerii religioase Din această regulă, alte consecințe s-au dezvoltat într-un fir logic și consistent, luând de la societatea bisericească rusă mijloacele de autocorecție și chiar motivația pentru aceasta Întreaga ordine bisericească locală, care se dezvoltase până la un anumit timp, a fost, parcă, canonizat, recunoscut ca un altar inviolabil cu toate ritualurile sale, chiar și cu o atitudine stabilită față de ritual Și această relație, chiar și indiferent de arheologic Biblioteca "Runivers" V O KLYUCHEVSKY puritatea și corectitudinea ritului în sine, a fost foarte nesatisfăcător Ritualul bisericesc este doar unul dintre mijloacele auxiliare pentru trezirea și menținerea sentimentelor religioase Acțiunea sa religioasă și educativă este susținută în masă prin alte mijloace auxiliare: școală, propovăduire vie, literatura populară bisericească Dar aceste fonduri în secolele XV și XVI aproape inactiv Economiile oamenilor, care puteau fi de folos pentru ridicarea nivelului de educație publică, toate s-au dus la grea luptă externă pe care statul a dus-o în acele secole, au fost aruncate la granițele tătare și lituaniene, iar bogații moșieri spirituali, ierarhi și mănăstiri, au fost zgârciți, iar școlile de învățământ bisericesc, propuse de părinții Catedralei Stoglava, nu au fost amenajate În măsura în care importanța națională a ridicat ritul la înălțimea nepotrivită a unui altar inviolabil, înțelegerea lui a căzut și, odată cu aceasta, efectul educațional ecleziastic al ritului: ei nu l-ar înălța în mod nejustificat dacă ar înțelege corect sensul și faptele lui ca mijloc public de pătrundere în spiritul creştinismului Masa a rămas cu unul dintre vechile sale rituri, sacru, inviolabil și de neînțeles Această canonizare a ritului a creat criza psihologică ecleziastică, care, agravată de frica latină, a fost rezolvată printr-o schismă VI Este greu de crezut că primii profesori de schismă, oameni citiți și obișnuiți cu scrisul și cărțile, și în consecință obișnuiți și cu reflecția, că acești oameni ar putea decide asupra unui lucru atât de mare, asupra unei schisme bisericești, din cauza unei controversate text sau un rit indiferent din punct de vedere religios În vremurile străvechi ale creștinismului, astfel de mișcări erau cauzate de dispute despre adevărurile de bază ale doctrinei, despre dogme Adevărat, în scrierile vechilor profesori ai Vechilor Credincioși, chiar și un astfel de savant Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC lovka, ca și Semyon Denisov, vechile rituri sunt numite din când în când "vechile dogme evlavioase ale bisericii", "vechile evlavie mântuitoare ale bisericii" Dar este dificil să ne așteptăm și să cerem terminologie teologică exactă de la teologii ruși din acea vreme și nu avem dreptul să-i jignim sugerând că ei acordau exact aceeași semnificație dogmatică sacramentului Sfintei Treimi și altor două prosphora, al șaselea și al șaptelea, pe care Nikon le-a anulat pe proskomedia Cu toate acestea, interesul istoric și psihologic al unui

astfel de fenomen precum viziunea Vechiului Credincios asupra ritului bisericesc ne determină să analizăm cu atenție cât de mult este de vină abuzul de limbaj teologic în expresiile de mai sus ale scriitorilor Vechilor Credincioși și cât de mult lipsa înţelegerea teologică este de vină Un caracter aparte i-a dat mișcării inițiale Old Believer prin faptul că această mișcare provenea din orașe și mănăstiri, centrele de atunci ale educației de carte Populația rurală a rămas liniștită și chiar indiferentă față de inovațiile lui Nikon, până când printre ei a apărut un predicator dintr-un oraș sau mănăstire vecină, care, ridicând mâna cu semnul crucii cu două degete, a început să-i convingă pe simplii rurali că stau neclintit pentru vechea evlavie bisericească împotriva noutăților Patriarhul Nikon, înaintașul lui Antihrist De obicei erau călugări, duhovnici, adesea negustori, mai rar funcționari - toți funcționarii care, având bine confirmate texte și argumente potrivite, le repetau în fața mulțimii adunate, captivând-o în ascultarea credinței lor nu atât prin învățarea cărților și argumentare, dar cu un ton insistent de vѣ rovaniya inflexibil, semne ale unei renunțări ascetice la binecuvântările pământești pe un tei rătăcit și în ținută subțire, precum și zvonuri despre formele minunate ale casei lor sau "viața crudă cu inima lui Dumnezeu" privată, care, de exemplu, Biblioteca "Runivers" c O Kliucevski mѣr, a lovit mințile celebrului profesor schismatic din vremea lui Vyaznikovsky Kapiton Primii și cei mai buni istoriografi ai Vechilor Credincioși S Denisov și I Filippov scot la iveală oști de astfel de predicatori locali cu toate metodele predicii lor Inovațiile lui Nikon, divergente în regiuni, au devenit în primul rând cunoscute locuitorilor orașului, iar apoi "întregul oraș, ca o mare copleșită, a fost nespus de agitat" Dacă în ea s-au găsit fani ai evlaviei străvechi ai bisericii, "înainte de tărâmători fermi", ei i-au îndemnat pe concetăţeni să susţină cu fermitate sfintele dogme ale părinţilor până la moarte Acelaşi lucru s-a repetat în mănăstiri, călugări şi laici, împrăștiați prin satele din jur și uneori, rătăcind în mulțime, nemăgulitor despre străvechea evlavie a atotgrațioșilor a întins cuvântul, învățat cu tandrețe și lacrimi, cu suspine rugați oamenii obișnuiți să stea ferm pentru evlavia străveche, este periculos să ne ferești a inovațiilor lui Nikon, să se îndepărteze de Biserică, de la preoți să nu se împărtășească și să nu-i lase să intre în casele lor, ci oamenii, văzând viața zbuciumată a predicatorului și evlavia lui puternică, au acceptat cu dulceață învățăturile sale și s-au îndepărtat de cea a lui Nikon noutăți , se alerga cu calm în moara lui, pe câmpuri defrișate sau cumpărate și miriști, într-o curte bine întreținută, fără să se îngrijoreze de corectarea cărților și ritualurilor liturgice convocate de Nikon Dar negustorul de vite posad Pulloev a venit în deșert din orașul Oloneț pentru a cumpăra vite pentru comerț de la Chiril și, luând cartea lui Efrem Sirul, l-a luminat pe proprietar despre începutul retragerii Rusiei din Ortodoxie Așa povestește viața inedită a lui Cyril După ce l-a promovat pe pustnic cu inimă simplă, după ce a rezolvat confuzia și deznădejdea în deșertul său pașnic, acest Pulloev, Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC "om bun și călăuză al Scripturii", s-a plimbat prin satele Oloneți propovăduind evlavia străveche, a format o adunare de adepți și undeva în munți a înființat o "cenzură" uriașă, "a murit prin foc pentru evlavia străveche a bisericii cu o mie de creștini ', vorbește doar despre I Filippov în Istoria Schitului Vyuv În aceeași viață a lui Chiril găsim o referire caracteristică la cărturarii urbani, ca principali semănători ai frământării Vechiului Credincios, și la inițial nepăsarea oamenilor din

mediul rural față de începutul fermentului bisericesc yu pericole, Chiril s-a gândit la asta și și-a spus: "Și ce să facem noi săracii? Chiar și în mănăstirea mea oamenii au devenit și oamenii nu sunt unanimi, nefiind atenți la învățăturile evlaviei străvechi, acel oraș și oamenii alfabetizați nu s-au găsit, ci toți simpli și așezați și fără să țină seama de această învățătură și să nu pună la îndoială aceasta, necrezând-o în nimic, văzând mănăstirea ei îmbogățită cu tot felul de belșug, iar mintea tinde spre lucruri lumești, și nu la suferință pentru evlavia bisericească antică Printre acești cărturari urbani și monahali s-a dezvoltat o atitudine deosebită față de ritul bisericesc Ei cunoșteau cu fermitate întreaga rânduială bisericească, sfinții și hrisovul; rugăciunea lui Isus nu le-a părăsit limba; pe lângă închinarea publică în conformitate cu Domostroy, ei celebrau zilnic o regulă de acasă sau de celulă se citesc orele, Vecernia și Însoțitorii, canoanele, condacii și icosele; dar această îndeletnicire evlavioasă, nealimentată de un ansamblu de aspirații morale, nu a ridicat nivelul unei dispoziții religioase, dintr-o nevoie s-a transformat într-un simplu obicei fără niciun impact spiritual deosebit, ca un detaliu obișnuit al vieții cotidiene Dar încetând să mai fie un mijloc de trezire și menținere a sentimentelor religioase, textul sau ritul bisericesc a devenit subiect de sofisticare teologică, cu atât mai puțin Biblioteca "Runivers " V O KLYUCHEVSKY scannago, cu atât s-a bazat mai puțin pe studiu exegetic și eclesiastico-arheologic Erau mai înțelepți nu pe baza studiului, ci ghidați de ceea ce ei numeau "rațiunea naturală", adică discreție personală, pur arbitrar Autorul acestei expresii, Savvaty-ul negru, în lumea suveranului, diaconul Senka Vasiliev, așa cum se numește el în petiția către țar din , este un exemplu tipic al acestei sofisticari de sine stătătoare El luptă în petiția sa cu spionii lui Nikon pentru denaturarea textelor liturgice Aceste spravochnikov au tipărit într-o singură biserică imnul Cuvântul Tatălui, fără a separa aceste nume ale persoanelor Sfintei Treimi nici prin unire și nici prin virgulă - erezie; "Ei îl ung pe Fiul lui Dumnezeu cu Tatăl într-o singură persoană", le reproșează Savvaty lăncierilor Într-un alt imn au tipărit despre Hristos: "Tu erai pe tron" în loc de o blasfemie împotriva lui Hristos, de parcă ar fi uneori pe tron, iar alteori nu, după interpretarea aceleiași hărți Sau compilatorii petiției Solovetsky din au găsit în edițiile tipărite cuvintele "Suflet al adevărului" în loc de "adevărat" - blasfemie împotriva Duhului Sfânt, două dintre scrisorile noastre și altele asemenea, au fost luate de la El, ei nu vreau să-L numesc adevărat, ei L-au creat, parcă, doar un părtaș la adevăr În fiecare text, în fiecare rit, ei căutau un semn dogmatic misterios, o putere ascunsă a harului Ei au distins ritualul și dogma în prezentare, dar nu le-au despărțit în acțiune și nu le-au conectat unul cu celălalt nu printr-o legătură moral-religioasă, ci printr-o conexiune atât de mecanică, încât chiar și cea mai mică omisiune inconștientă, o inadvertență involuntară, măruntă în citirea unui text , în îndeplinirea unui ritual, i-a lipsit pe amândoi de puterea plină de har ascunsă în ei și a creat erezie Aleluia profundă cu al treilea refren Slavă Ție, Doamne, a servit Vechilor Credincioși ca Formula dogmei Sfintei Treimi; cine spune aleluia de trei ori cu un al patrulea refren este eretic, pentru că de patru ori Treime Preotul cu semnul crucii greșit va sfinți apa din izvor la botez - botezul nu este botez, ca și cum Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC și nu era niciunul O astfel de argumentare a fost dezvoltată în timpul unui interogatoriu în fața mitropolitului Pavel de Krutitsy de către un profesor schismatic de la Nijni Novgorod,

Abraham, declarând direct că ei, ierarhii ruși, ar trebui să caute un alt botez, cu alte cuvinte, că sunt păgâni nebotezați, pentru că au fost botezați în apă sfințită prin semnul crucii, osândită de ei Și, pe de altă parte, preoția, săvârșită incorect sau de oameni necugetați, i-a încredințat pe cei care au acceptat-o la păcatul necugenței, chiar dacă acceptarea ei a fost forțată cu forța Această aparentă inconsecvență a apărut din aceeași viziune asupra preoției ca act magic care acționează mecanic: executat incorect, însă, nu rămâne inactiv, nu purifică, ci spurcă, iritând forța formidabilă, tulburându-le în zadar Chiar și unele metode de convertire a Vechilor Credincioși la statul de drept au fost calculate pentru o astfel de atitudine față de acțiunea și ritualul bisericii, cu toate acestea, nu meritau simpatie La afirmația hotărâtă a preotului Lazăr și a diaconului Fiodor că nu vor înceta să celebreze cu două degete Sfânta Treime cu semnul crucii și să-i denunțe pe inovatori, ierarhii care i-au interogat - cel puțin spune S Denisov - au făcut o cruzime obiecție: care sunt mâinile tale drepte Cum vei fi botezat cu două degete? dacă ne tăiem limba, cum ne vei mustra?" Și ei au tăiat-o și au tăiat-o Încăpăţânaţii Bătrâni Credincioşi s-au ascuns de anchetatori în toate felurile posibile, tremurând la gândul că li se va deschide gura cu forţa şi că se va turna sacramentul sfinţit după noul rit, vor fi siliţi să mănânce prosforă, imprimată cu un cruce ortodoxă veche în două părți și nu în trei părți Dintr-o astfel de viziune asupra ritualului bisericesc și a preoției, a existat un singur pas mic de confundat pe ambele cu o calomnie sau o incantație păgână Așadar, preocuparea pentru puritatea textului și a ritului a renascut într-o închinare neputincioasă a literei și a Formei, urme ale cărora apar cu mult înaintea "nouei cărți" anti-Nikoniene Întrebări de filosofie, i;n Biblioteca "Runivers" V O KLYUCHEVSKY răzvrătire" Chiar la începutul acelui secol, argumentând împotriva arhimandritului Dionysius pentru corectarea Trebnikului, adversarii săi spuneau că "un singur punct în toată teologia încurcă, erezia este introdusă cu un singur cuvânt alfabetic", iar teologii moscoviţi, argumentând cu L Zizaniy în , a repetat această poziție chiar și într-o formă întărită: "cu o singură literă se introduce erezia alfabetică " Teama de a cădea sub jurământul patristic și conciliar pentru eroare voluntară sau involuntară a transformat reverența față de altar, cu o înțelegere insuficientă Când Maximus Grecul, corectând textul liturgic, i-a spus cărturarului rus să taie câteva rânduri, că "l-a prins un mare tremur și groaza" l-a atacat, pentru că va repara marea dogmă a înțelepților Protopopul Avvakum și-a exprimat și mai viu această teamă în autobiografia sa De îndată ce prima inovație a lui Patr Nikon despre reducerea prosternarilor în Postul Mare și despre tripleți, "noi, spune Avvakum despre sine și despre prietenii săi, ne-am adunat, ne-am gândit: vedem, iarna vrea să vină, inima este înghețată și picioarele tremură" Această frică a îngăduit sentimentul religios, a împiedicat dezvoltarea și manifestarea evlaviei sincere, căldura inimii credinței Una dintre cele mai benefice, abilități creative ale unei persoane, capacitatea de a se ridica în spirit sub influența formei, ritualului, imaginii, sunetului, făcând din lumea materială un mijloc auxiliar de dezvoltare spirituală, o astfel de închinare înfricoșată a literei și a formei transformate într-un fel de magie, într-o putere magică închisă în ritualul însuși ь , literă, imagine, sunet și acționând mecanic asupra spiritului în afară de voință și conștiință Oamenii cu o asemenea venerație fetișistă pentru ritualuri au înțeles chiar și ideile pur spirituale doar într-o formă senzuală, au adus în lumea credințelor lor asprimea obișnuită a

înțelegerilor și senzațiilor lor lumești În legătură cu această materializare a spiritului, cu această asuprire a mecanicii sale, se poate explica notabilul Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC Õ a primilor Vechi Credincioși, insensibilitatea sentimentelor religioase și, cum să spun, materialitatea nemoderată a ideilor lor religioase Epifzny Solovetsky, un asociat cu Chiril în deșertul său Vidan, ars mai târziu la Pustozersk împreună cu Avvakum și alți lideri ai Vechilor Credincioși, nu era un om fără carte, deși s-a născut în sat și a mărturisit în autobiografia sa, începută la cererea spiritelor sale fiului nostru Habacuc, că el este "gramatică și Filosofia nu a studiat și nu vrea și nu o caută Lupta cu demonii într-o celulă retrasă a fost o faptă dificilă a vieții lui, pe care o descrie cu o grijă deosebită Diavolul era dușmanul său personal, la fel de vizibil și tangibil în vis ca și în realitate Demonii l-au urmărit zi și noapte, l-au zdrobit, nu l-au lăsat să doarmă, au pus la cale tot felul de intrigi pentru el; i-a prins și i-a bătut fără milă, până când i s-au epuizat puterile Și-a zidit singur o chilie mică cu cinci pereți pentru tăcere și, lăsând două zile la moara, a dat-o sub ocrotirea Maicii Domnului, zicând: "Ei bine, Hristosul meu este lumina mea, iar Tu, Născătoare de Dumnezeu , ai grijă de chilia mea și a ta " Se întoarce în a treia zi "Și chilia lui a rămas carbonizată Bătrânul a stat la locul lui, parcă înrădăcinat la loc, a plâns de mare întristare și a început să strige: "Mă Preasfântă Doamnă Maica Domnului! De ce ai disprețuit biata mea rugăciune și nu mi-ai ascultat porunca? Odată, în realitate, demonul a sărit la el în celula lui și l-a strâns atât de tare încât nici să respire, nici să scârțâie, ci doar moartea Abia i-a strigat lui Nicholas Făcătorul de Minuni pentru ajutor Bess a dispărut Din nou cu reproș Maicii Domnului, de ce nu-l ocrotește pe sărmanul, și după ce s-a rugat, adormindu-se, vede: Maica Domnului în mâinile ei zdrobește demonul, chinuitorul lui, și apoi i-l dă , Epifzniy, deja mort Epiphanius o ia cu bucurie și începe să-și tortureze ticălosul, aruncându-l în cele din urmă pe fereastră; a prins viață, a sărit în picioare, parcă beat și s-a îndepărtat clătinând de celulă Iar acest luptător de demoni, care aproape că nu a observat granița dintre lumea vizibilă și cea contemplată, a învățat: "Cinstește crucea lui Hristos, ca și cum Biblioteca "Runivers" V O KLYUCHEVSKY Hristosul meu; şi să-l închini ca şi cum ar fi Hristos însuşi sau ca şi cum ar fi chipul lui Hristos '· - pentru el era totuna Cu un realism atât de direct de contemplare a autorității antichității bisericești și a forței obiceiului, ei au transmis viziunii religioase asupra lumii, compusă din prejudecăți și neînțelegeri, o astfel de convingere încât era greu să cedeți oricărei presiuni exterioare Această imobilitate pasivă s-a manifestat cu precădere în timpul proceselor, despre care S Denisov adoră să vorbească în martirologia lui Old Believer În timpul interogatoriilor, atât nobilă supremă Morozova, cât și majordomul boierului Saltykov au răspuns aproape același lucru la toate convingerile, îndemnurile și amenințările: nu vom îndrăzni niciodată să rămânem la noutățile lui Nikon, pentru că am fost crescuți în evlavie din părinți evlavioși, noi învăţat de la bătrâneţea Sf Legile lui Dumnezeu le-am învățat din leagăn - nu le vom respinge, nu vom șterge Scripturile cu care ne-a crescut Biserica Vechii Ortodoxii, nu vom reînvăța niciodată, nu vom decide niciodată asupra unor legi noi, vom nu minți pe Dumnezeu și evlavie, temându-se de interdicțiile paterne și de jurământul străvechi al bisericii Fermetatea mărturisirii a fost facilitată de simplitatea simbolului mărturisit, care nu a provocat nicio ezitare în conștiința teologică, sau de tensiunea sentimentelor

religioase: a te ruga cu seriozitate înseamnă dreptul de a crede, dar dacă păcătuiești, te vei pocăi Când autorităţile l-au întrebat pe cei încăpăţânaţi neascultători, ce reprezintă ei, care este vechea lor credinţă, au răspuns: noi suntem pentru evlavia străveche a bisericii, pentru că suntem botezaţi ortodocşi cu două degete, ne închinăm crucii în trei părţi, exprimăm aleluia în psalmi şi alte legi și dogme ținute toate după cărți tipărite vechi, - și duși afară din oraș pentru a fi arse printre o mulțime înghesuită de spectatori plângând, ei, ridicând mâinile sus cu semnul crucii cu două degete, au exclamat cu voce tare: căci aceasta evlavie, suferinta, pentru vechea ortodoxia bisericeasca, eu mor si tu, cuvioase, te rog sa stai tare in vechime Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC nici evlavie Numai neînțelegerile din secol pot explica de ce au exagerat vina și puterea Vechilor Credincioși cu pedepse atât de grele Aceleași motive, dar ceva mai deosebite și mai distincte, au fost exprimate de un vechi credincios de origine neobișnuită Printre asceții pădurii din Vyaznikov se număra și Vavila, al -lea luteran, care se mutase în Rusia sub țarul Mihai Potrivit lui S Denisov, a trecut prin toate științele, a studiat mulți ani la glorioasa academie pariziană, cunoștea multe limbi și studia destul de bine slavona În Rusia, s-a convertit la Ortodoxie, a luat jurămintele monahale, sub Nikon a devenit adept al vechii credințe, a fost prins pentru propagandă, iar la îndemnurile către autorități a răspuns: "Îți voi spune, judecător, direct și clar: odată Cred că, odată ce fac o promisiune, nu-mi voi încălca jurămintele, nu voi accepta evlavia ta proaspăt înființată, care aduce asupra mea jurăminte paterne și indignarea lui Dumnezeu, căci chiar numele de știre dezvăluie fragilitatea temeliei: totul nou nu este antică, dacă nu este străveche, atunci nu poate fi numită tradiție, dar există o ficțiune inventată de viclenia umană dialectica a venit la îndemână pentru apărarea Vechilor Credincioși Inovațiile Nikon au vizat doar textul și ritul Adevărat, ei au pornit de la ideea înaltă a Bisericii universale, au avut scopul de a restabili armonia ecleziastică completă și exterioară între Rusia și Orientul ortodox Dar această idee era prea înaltă pentru poporul rus din secolul al XVII-lea, cu minte bătrână Ei erau obișnuiți să considere creștinismul ortodox din antichitate ca fiind Biserica Catolică universală și s-au recunoscut ca fiind în deplină unanimitate cu acesta, în timp ce, de către Biserica universală din Nikon, ei au înțeles grecii moderni actuali și nu acordau o valoare specială acordului bisericesc cu lor Totuși, acești oameni au simțit că reforma lui Nikon, încălcând vechea Formă, a introdus în viața bisericii noi concepte, o nouă gândire, un mod neobișnuit de a crede, care Biblioteca "Runivers" V O KLYUCHEVSKY cu viziunea Vechiului Credincios asupra conexiunii inseparabile dintre rit și doctrină, el a clătinat ideile cele mai stabile care susțineau viziunea religioasă a Vechiului Credinț Un nou rit - deci, o nouă dogmă, adică erezie Un nou semn al crucii - prin urmare, ei, Rusia ortodoxă, singurii creștini adevărați din lume, nu se puteau încă să se roage sau să creadă în dreptate și au fost botezați greșit, i e ar trebui reînvățat totul din nou, așadar, Biserica Rusă, a treia și ultima Roma, Gradina atot-milostivă a lui Hristos, după cuvintele lui S Denisov, nu a uzat roadele dulci ale plantației cerești, ci legume spinoase și amare ale răutății și ale vieții păcătoase, și oștile sfinților ruși și făcători de minuni, odihnindu-se în moaște nestricăcioase, au făcut minuni în zadar, căci și ei au crezut și s-au rugat greșit, dar "dacă ar crede greșit, nu le-ar plăcea Dumnezeu " Astfel, printr-un lanț de concluzii, ei au ajuns la concluzia finală că nu vechea, ci credința "proaspăt

corectată" a lui Nikon era greșită și amenința să "întunece străvechiul Sion rusesc strălucitor cu întunericul întunericului inovator " Dar însăși oroarea căderii ecleziastice anticipate ne-a obligat să găsim și să încordăm toate mijloacele rămase de a respinge pericolul amenințător, tăria credinței și superstiției, sentimentul ofensat al mândriei bisericești, prejudecățile naționale și dialectica teologică făcută de sine Trăsăturile strălucitoare ale acestei dialectici a fricii religioase sunt împrăștiate în lucrările timpurii ale literaturii Vechilor Credincioși Noii îndrăgostiți au defăimat cărțile vechi și sfinții, care slujeau după acele cărți și îi plăceau lui Dumnezeu, făceau proști (expresia Savvatiusului negru) Nu a mai rămas nicio carte sfântă, nici o singură slujbă bisericească, nici un psalm, nici un canon fără modificări, fără cereri și depozite; totul - întregul rang și carta, și chiar cântarea bisericii - au fost stricate cu nehay-ul vizitator, după mintea lor trupească; Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC scoate cântările, obiceiurile papegiene, au stricat toată credința ortodoxă atât de fără evlavie cu gramatica lor proastă și cărțile grecești noi, tipărite corupt în țările latine, încât parcă nu mai există Ortodoxie în regatul rus Noii profesori ne învață o credință nouă și nemaiauzită, de parcă am fi mordoveni sau Cheremis, care nu-L cunoaștem pe Dumnezeu Poate că va trebui să fim botezați a doua oară și să aruncăm sfinții și făcătorii de minuni afară din biserică Vai! - ce dezonoare, ce mare rușine rusească! La sfârșitul secolului, după ce au trăit șase sute de prea mulți ani după botez, rușii învață o nouă credință, episcopii și preoții lor, ca și păgânii, învață să binecuvânteze și să slujească într-un mod nou, mirenii învață să fie botezați și să se roage , ca niște barbari străini care nu cunosc nici pe Dumnezeu, nici legea Și așa râd străinii de noi, privind confuzia noastră față de noile învățături, și spun: se pare că nu ai cunoscut nici până acum credința creștină Și conform acestor ecouri literare ale mișcării, se poate simți gradul de panică răspândit de predica Vechiului Credincios în orașe și sate în procesiuni aglomerate care au însoțit neascultători încăpățânați la execuție, iar patul lor de moarte atrage poporul Frica, mai degrabă decât orice epidemie, infectează masele Fiecare oraș, fiecare mănăstire, fiecare sat era plin de jenă", scrie S Denisov, "mai direct, fiecare" suflet, fiecare inimă era pătrunsă de o tristețe insuportabilă FORȚE ei vor ceda și vor da deoparte, odată ce știința și-a stăpânit subiectul - prin aceasta el distruge orice semnificație a acestor ipoteze ca științific-filosofice Într-adevăr, care ar fi atunci semnificația lor în domeniul cunoașterii? Ipotezele științifice, este adevărat, se retrag și ele înaintea faptelor, dar semnificația lor constă în faptul că ele sunt construite tocmai având în vedere această verificare faptică și, sistematizând temporar faptele, servesc drept pregătire pentru concluziile științifice O astfel de ipoteză poartă îndoieli în sine, solicită verificarea însăși, o pregătește pentru sine și există de dragul ei Ipotezele subiectiviste, evident, pretind o semnificație independentă Ei încearcă să fie de acord doar cu idealuri, dar numai cu faptele să nu fie în contradicție Prin urmare, ele nu numai că nu pot fi o pregătire pentru o concluzie științifică adevărată, aceasta din urmă nu numai că nu se dezvoltă firesc din ele, ca dintr-o ipoteză științifică, dar chiar și atunci când apar astfel, i se opun direct ca un fel de cunoștințe speciale obținute în un mod special Este inevitabil să acceptăm unul din două lucruri: fie valoarea reală și independentă a unor astfel de cunoștințe, indiferent de cea științifică - pe care domnul Karev însuși nu și-o dorește - fie totala

nesemnificație și inutilitate a acestor ipoteze în fața științei, din care nu pot fi sub nicio formă un organ Dar autorul încearcă să confirme semnificația acestor ipoteze prin încă și alte considerații și aici continuă să cadă în contradicții continue De fapt, nu este o contradictio insuportabilă in adjecto, afirmația că filosofia continuă opera științei dincolo de limitele ei (p )? În afara științei, nu există știință, nici o materie Și nu este din nou o contradicție - afirmația că ceva care nu este în sine știință poate aduce armonie și integritate în știință, cum, în opinia domnului Karev, filosofia este chemată să introducă aceste calități în ea? Evident, aici vorbim despre integritate și armonie externă, și nu despre interioară Aceasta este armonia pe care ideea de vitalitate a dat-o biologiei, pe care fiziologia a tras-o din ipotezele despre cele patru fluide de bază ale corpului etc - într-un cuvânt, armonia cu care ignoranța înlocuiește adevărata, organică, armonie a cunoştinţe Și într-adevăr, toate ipotezele subiectiviste, Biblioteca Runiverse e F V SOFRONOVA pe care le folosim în teorie și practică nu sunt întotdeauna altceva decât rezultatul ignoranței noastre mai mari sau mai mici, ca alunecarea în loc a ceea ce nu știm, ceea ce dorim Poate că așa va fi pentru totdeauna, pentru că nu există și nu va exista cunoaștere perfectă - și în viață trebuie inevitabil să fim ghidați de astfel de ipoteze Dar să nu alcătuim din ele un fel aparte de cunoaștere, să nu le cedăm, prin combinații și compromisuri contradictorii, drepturile de care se bucură numai știința și să rezistăm în orice mod posibil faptului că sub acest fals brevet de "științificitatea" puncte de vedere pur subiective, nu bazate pe fapte; În sfârșit, vom protesta și împotriva faptului că conținutul filosofiei, această coroană a cunoașterii umane, se reduce la o astfel de "creativitate a idealurilor" Filosofia, dacă se poate permite să dau aici în termeni scurti propria mea înțelegere a ei, nu este altceva decât studiul întregului, bazat pe datele științelor individuale, fie că acest întreg este un corp separat, un organism, un societate, sau o lume În măsura în care într-un anumit întreg, lucru concret, nu ne preocupă să-l descriem, ci să studiem corelarea forțelor care acționează în el, care sunt fiecare studiate separat în științe speciale, în măsura în care găsim acolo factorii de bază și derivați și reducem viața acestui întreg la niște principii de bază, - în măsura în care avem de-a face cu filozofie Poate părea ciudat să numim filozofia un astfel de studiu al vieții, de exemplu, al unei formațiuni anorganice binecunoscute, dar ciudat doar pentru că aici filosofia apare în cea mai simplă formă; devine mai complexă în filosofia corpului organizat, în filosofia societății și ajunge în cele din urmă la cea mai înaltă dezvoltare în filosofia lumii Înțelegerea societății în ansamblu, identificarea principalelor forțe care acționează în ea și stabilirea relațiilor dintre ele, reducerea vieții și dezvoltarea acesteia la anumite principii de bază, este filosofia societății, în timp ce sociologia, ca știință, este studiul * al forțelor individuale care acționează în societăți ѣ Același lucru este valabil și pentru filosofia lumii Și în toate aceste forme, filosofia folosește exclusiv date științifice și ipoteze științifice Diferă de știință nu prin metodă, nu prin subiect, Biblioteca "Runivers" CORELAREA FORȚELOR PUBLICE dar numai pentru propriul scop A lăsa filosofia în domeniul subiectivismului înseamnă a-i distruge toată semnificația și a înlocui în locul ei falsificarea filosofiei Și așa, domnul Karev a ales o cale proastă pentru a lupta împotriva materialismului economic Este fără speranță să apărăm metoda subiectivă în știință Un alt discurs despre subiectiv în viață și activitate; acolo nu suntem un singur pas fără el

în toate acele domenii în care știința nu a dat încă rezultate necondiționate Este necesar să luptăm cu materialismul economic nu prin introducerea în știință a unor elemente străine, prin care se obține doar discreditarea științei însăși, ci punctând în însăși teoria materialismului economic acele aspecte ale acestuia, cu care ea însăși păcătuiește împotriva adevăratului, știință obiectivă II "Materialismul") este o definiție care se referă la modul de vedere metafizică Filosofia, după cum s-a spus, studiază corelarea forțelor într-o anumită ființă integrală după aceleași relații reale, după care științele și științele își studiază subiectul Coexistența, succesiunea, cauzalitatea și așa-numitul paralelism - acestea sunt punctele care sunt studiate atât în știință, cât și în filosofie Nu insist asupra definiției mele a filozofiei, pentru că aici nu are o importanță esențială Dacă acea metodă de studiu, sau, mai degrabă, acea sarcină de studiu, pe care o consider a fi propriu-zis filozofică, este atribuită sarcinilor științei, aceasta nu va schimba cursul general al expunerii mele, căci și eu consider filozofia doar o specială un fel de știință Centrul de greutate se află doar în ceea ce ar trebui să deosebească această metodă de studiu a fenomenelor după relații reale, care este caracteristică științei și filozofiei, ca disciplină științifică, de studiul fenomenelor după esența lor, ca studiu metafizic Ce înseamnă un astfel de studiu al fenomenelor după esența lor? Cert este că studiul științific descompune faptele concrete în elemente separate, examinează relațiile reale menționate mai sus ale acestor elemente, dar nu privește deloc calitatea elementelor, ca atare, în afara acestor relații Ea consideră o astfel de calitate ca pe ceva simplu, de necompunet, Biblioteca Runiverse F V SOFRONOVA ca specificitate, în orice caz ireductibilă la oricare alta Ea vede perfect cum interacțiunea elementelor uneia sau mai multor specificități se manifestă sub masca unei alte specificități, dar prin aceasta ea nu consideră că o specificitate se rezolvă în alta, nu consideră că am înțeles originea unei specificități de la altul; efectul cauzal în sine nu suportă deloc în sine reducerea unei specificități la alta, astfel încât să ne putem înlocui complet unul cu altul în concepția noastră Știința consideră o astfel de reducere imposibilă Dar metafizica preia această chestiune Nu este suficient pentru ea ca imaginea lumii să fi fost descompusă în elementele ei constitutive, legătura reală a acesteia din urmă s-a stabilit sub formă de coexistență, succesiune, cauzalitate, paralelism - ea întreabă mai departe despre ce este o singură ființă , din care restul servește ca manifestare, ea întreabă, de exemplu, dacă există doar idee, iar materia este aspectul ei, sau invers Însăși formularea acestei întrebări conține o contradicție, care se intensifică și mai mult atunci când se încearcă rezolvarea ei Și anume, această întrebare presupune, evident, o explicație diferită a unei specificități față de alta, mai degrabă decât una cauzală; în esență, acestea din urmă nu ar trebui să aibă loc în metafizică, întrucât o relație cauzală nu poate exista decât între fapte care au drepturi egale de a exista, la fel de reale, a căror esență nu dispare odată cu o astfel de explicație cauzală a lor, nu se reduce unul la altul; metafizica vizează, evident, ceva mai mult decât o astfel de explicație; între timp, gândirea umană nu cunoaște nicio altă explicație a unui fenomen de la altul, ca stabilirea unui real, inclusiv a unei legături cauzale între ele Și astfel metafizica, punându-și o sarcină deasupra acestor relații ale realității, pentru a o rezolva, se îndreaptă involuntar către categoriile aceleiași realități și explică printr-o relație cauzală ceea ce, prin însăși

esența întrebării puse, ar trebui să fie mai mare decât cauzalitatea Pe orice teorie metafizică se poate urmări acest efort neajutorat, gândind în termeni de relații reale, de a se ridica deasupra lor Știința se ocupă doar de fapte Orice explicație științifică este doar o declarație de fapte și existente între Biblioteca "Runivers" CORELAREA FORȚELOR PUBLICE i ele relaţii reale de coexistenţă, succesiune, cauzalitate şi paralelism Știința nu pretinde că este pentru a explica "de ce", dar explică doar "cum" Cauzalitatea însăși în știință nu este altceva decât o succesiune constantă Când investighează o serie de fenomene care au loc în aceeași specificitate, de exemplu, o serie de schimbări materiale, și pune momentele acestei serii într-o legătură cauzală, ea nu visează deloc să pătrundă în acel "sfânt al sfintelor" a fenomene, unde ar deveni clar de ce o schimbare decurge de la alta; stabilește doar succesiunea generală, reală a acestor modificări; fiecare moment al acestei serii rămâne încă în raport cu cel precedent ca ceva independent, a cărui apariție rămâne doar un fapt Ea nu recunoaște această apariție nici măcar ca pe un secret, căci cunoașterea nu poate consta în altceva, ci în constatarea acestei legături de fapte Ea nu cunoaște niciun alt organ al cunoașterii, sau orice alt fel de cunoaștere, decât cele care se manifestă în activitatea sa Prin urmare, dacă întâlnește originea fenomenelor unei specificități din fenomenele altuia, nu vede în acest caz nicio particularitate, care să nu fie la originea modificărilor aceleiași specificități Așa cum acolo, așa și aici, nu poate face imposibilul, adică să explice de ce din unul se dezvoltă un alt fapt; dar ca acolo, asa aici, ea noteaza acest fapt de dezvoltare si, daca este general, il ridica la o lege După ce a explicat astfel originea istorică a fenomenelor unei specificități din fenomenele altuia, de exemplu, spiritualul din material, ea nu se măgulește deloc cu gândul că a explicat un specific din celălalt, că acum din urmă este o esență, iar prima este doar o aparență; căci ea știe perfect că toate fenomenele sunt doar o aparență, doar reprezentarea noastră și toată diferența dintre ele pentru știință nu poate fi decât dacă această apariție este subiectivă sau obiectivă, adică personale sau dezvoltate de conștiința comună; ea nu devine deloc materialism prin aceasta, pentru că știe perfect că materia este un produs al reprezentării la fel de mult ca și spiritul Întâmpinând faptul paralelismului, nu dă avantajul uneia sau alteia specificități, ale cărei fenomene sunt complet Biblioteca Runiverse F V SOFRONOVA se clătina în același timp Nu se poate aplica aici nu numai punctul de vedere conform căruia una dintre aceste specificități este considerată o esență, cealaltă o aparență, sau unul conform căruia ambele sunt manifestări ale unei esențe, ci nu poate aplica propria sa categorie de cauzalitate, deoarece relația fenomenelor se dovedește aici a nu fi succesiune, ci paralelism* și, prin urmare, din nou, ea afirmă doar acest fapt de paralelism, privind fenomenele ambelor specificități ca fiind egale în drepturi În acest caz, ea consideră că starea anterioară a ambelor ei este cauza modificărilor ulterioare ale ambelor specificități Dacă ea dă peste faptul că există un decalaj în acest paralelism într-o anumită măsură, de exemplu, în același caz al relației dintre material și spiritual, ea nu ezită să ia în considerare manifestările acelui specific care continuă să existe în acest moment ca cauză a modificărilor ulterioare niciuna dintre ambele specificităţi În acest caz, ea nu prejudiciază niciuna dintre ele Ea nu consideră posibil, de exemplu, ca fenomenele mentale pure, fără cele materiale însoțitoare, să servească drept cauză a unei schimbări a celor materiale; dar ea admite că lucrurile pure materiale pot provoca

schimbări spirituale; cu toate acestea, eul nu este deloc pentru că consideră fenomenele materiale ca fiind o esență, ci manifestări psihice, este pur și simplu pentru că nu întâlnește niciodată fenomene psihice nicăieri fără un acompaniament de cele materiale paralele și, în consecință, nu ar putea stabili o asemenea cauzalitate dependență; în timp ce, dimpotrivă, întâlnește adesea fenomene materiale pure, din care apoi se dezvoltă cele spirituale - de aceea, vorbește pe bună dreptate despre o asemenea dependență cauzală Dar chiar și acolo, în măsura în care paralelismul este realizat, ea consideră indiferent fenomenele uneia sau celeilalte specificități drept cauza unor modificări ulterioare în ambele, adică, de fapt, o astfel de cauză este schimbarea cumulativă a ambelor specificități; dar de vreme ce schimbările într-unul sub paralelism presupun deja schimbări în celălalt, atunci în acest caz, vorbind, de exemplu, de influență spirituală, cea corporală paralelă este luată de la sine înțeles Deci, știința recunoaște pe deplin stările noastre volitive ca fiind cauza mișcării noastre, implicând, desigur, concomitent  cele mai recente stări fizice cunoscute ale creierului; vorbind despre creșterea unui copil, ea recunoaște puterea influențelor atât fizice, cât și spirituale asupra vieții sale spirituale, pentru fiecare influență fizică, producând anumite modificări în sistemul nervos, prin urmare, în virtutea paralelismului, produce modificări în structura sa spirituală; iar pe de altă parte, orice influență morală intră în copil în nici un alt mod decât ca o paralelă concomitentă a modificărilor fizice ale sistemului nervos Aceasta este relația științei cu subiectul său Nu spun că este întotdeauna și peste tot realizat de oameni de știință Cu toate acestea, toate abaterile de la acest ideal științific ar trebui fie atribuite înclinațiilor metafizice și să constituie o trăsătură personală a uneia sau alteia figuri, ștearsă în rezultatele muncii științifice generale, fie esența este doar aparentă, rezultată dintr-o alegere nereușită a expresiilor sau imagini ale limbajului Deci, am spus că conceptul de "materialism" caracterizează un anumit tip de viziune metafizică Același lucru este valabil și pentru conceptul de spiritualism, care este în opoziție directă cu materialismul Știința nu are nimic de-a face cu asta sau cutare concept Știința nu poate fi niciodată "monism" Ca disciplină pur empirică, ea recunoaște existența egală în fenomene a fiecărei specificități pe care o descoperă în elementele ființei; de aceea este, dacă se poate exprima astfel, poliismul, teoria pluralității În legătură cu problema spiritului și materiei, este dualism Aceasta înseamnă că recunoaște dreptul din spatele fenomenelor fiecăreia dintre aceste specificități de a intra în lanțul cauzalității De aici rezultă că natura vederilor metafizice ale omului de știință trebuie să rămână fără influență asupra activității sale științifice, dacă rămâne științifică, deoarece metafizica și știința nu au puncte de contact între ele, așa cum credința și știința nu le au Fiind cel mai complet materialist în metafizică, adică văzând în toate faptele spirituale doar o manifestare a materialului, funcția sa specială, în studiul cauzalității științifice nu va trebui mai puțin să rămânem dualist, adică să recunoaștem în spatele acestei manifestări o forță cauzală; particularitatea gândirii materialistului în acest caz va consta numai în faptul că el este cauzal  forța va fi atribuită nu manifestării în sine, ci procesului material care stă la baza acesteia; dar întrucât acest proces și manifestarea lui spirituală sunt inseparabile în acest caz, concluzia științifică are dreptul să ignore complet această trăsătură a gândirii

materialiste și să atribuie o forță cauzală atât uneia, cât și celeilalte părți a fenomenului; relația reală a faptelor rămâne aceeași în ambele cazuri Dacă un astfel de om de știință ar încerca să împace punctele de vedere metafizice și științifice în așa fel încât să pună o specificitate (specificitatea însăși, și nu fenomenele sale) în dependență cauzală de alta, ar fi un metafizician inconsecvent (care este metafizica în general) ), el ar transfera categoria științifică în domeniul metafizicii; dacă, dimpotrivă, ar transfera relațiile metafizice ale specificităților în domeniul științific, dacă ar încerca să se descompună una în alta, ar face metafizica științei Îi rămâne, așadar, să nu aducă în contact aceste două sfere incompatibile, iar în domeniul științei să nu încerce să fie monist, întrucât știința nu permite acest lucru Monismul în știință este metafizică în știință, este distrugerea științei Lasă-mă să explic din nou Știința tolerează monismul metafizic, pentru că rămâne fără nicio influență asupra cercetării științifice; dar știința nu recunoaște monismul științific, este contradicho in adjecto gândirea metafizică sub steagul științei Rezultatul general este că, recunoscând o forță cauzală în spatele fenomenelor spirituale, și anume puterea de a provoca schimbări atât în spirit, cât și în materie, știința nu se gândește deloc să argumenteze cu viziunea metafizică, conform căreia spiritualul este doar o manifestare a esența materială; căci, întrucât este doar o manifestare, atunci, vorbind despre ea, vorbim prin aceasta și despre esența conținută sub ea Și, pe de altă parte, recunoscând în fenomenele materiale aceeași putere de a produce schimbări atât în materie, cât și în spirit, știința nu încearcă deloc să nege viziunea spiritualistă, conform căreia materialul este doar o manifestare a spiritualului, căci tocmai pentru că este o manifestare a unei anumite esențe spirituale, materiale și primește forță cauzală Gândirea științei este un dualism empiric, care nu este afectat nici de unul, nici de celălalt sistem metafizic Biblioteca "Runivers" CORELAREA FORȚELOR PUBLICE III Deci, ce vrea să fie materialismul economic? Cred că nu mă voi înșela dacă îl recunosc ca teorie științifică, dacă atribui zonei toate încercările lui de a se prezenta ca monism, toate încercările lui de a vorbi despre cel adevărat, curgând la baza tuturor fenomenelor sociale de neînțelegere sau de formulare inexactă Luând o asemenea poziție metafizică, materialismul economic ar fi inexpugnabil pentru atacurile științifice, dar ar fi și inofensiv pentru știință, neschimbând absolut nimic în concluziile și rezultatele acesteia din urmă Dar materialismul economic vrea să influențeze concluziile științifice, vrea să arate calea cercetării științifice și a activității practice - și în acest sens nu poate fi altceva decât o teorie științifică care se ocupă de cauzalitatea științifică și nu de relația metafizică dintre esență și aparență, sau , mai exact, este o teorie filozofică, întrucât prin filozofie înțelegem același studiu al fenomenelor după relații reale Astfel, această teorie trebuie să lase orice pretenții să se bazeze pe considerații de natură metafizică, pe înrudirea ei cu materialismul metafizic Ca unul științific sau științific-filosofic, trebuie să fie un dualism, trebuie să recunoască semnificația egală în viața istorică a specificităților spirituale și materiale Fie ca adeptul materialismului economic să fie în același timp un metafizician-materialist, să admită că sub toate fenomenele sociale spirituale curge baza lor materială, singura lor ființă reală Dar, raționând ca un om de știință, va trebui să recunoască o forță cauzală în mod egal în spatele tuturor manifestărilor acestui principiu unic, în consecință în spatele spiritualului, precum și al materialului și tocmai pentru că

spiritualul este, de fapt, în opinia sa ) nimic dar materialul El trebuie să recunoască în viața societății o forță cauzală din spatele tuturor stărilor spirituale, aspirațiilor, idealurilor, pentru că în esență toate aceste stări, aspirații, idealuri nu sunt altceva decât schimbări materiale în sistemul nervos El trebuie să recunoască aceeași forță cauzală în spatele tuturor manifestărilor politice, și în spatele voinței indivizilor Biblioteca "Runivers" Õ F V SOFRONOV căci toate aceste manifestări sunt de fapt, din nou, doar schimbări materiale - o singură entitate conform teoriei sale Este la fel de posibil să fii metafizician-idealist, rămânând în același timp materialist economic; să fie toate fenomenele materiale doar manifestări ale ideii, să aibă doar ideea o forță cauzală, motrice, dar tocmai pentru că materialul este ideologic, de aceea primește aceeași forță cauzală Deci, materialismul economic, ca teorie științifică, nu ar trebui să-și pună această întrebare: care este esența fenomenelor? - ci o altă întrebare: căruia dintre factorii manifestați în viața socială îi aparține valoarea mai mare, călăuzitoare, forța motrice mai mare, participarea mai mare în lanțul cauzal? Această întrebare va fi complet științifică, analogă cu ceea ce, de exemplu, își pune un fiziolog, studiind relația reciprocă a diferitelor funcții dintr-un organism și acordând unuia un rol principal, celuilalt unul subordonat Să raţionăm din punctul de vedere al metafizicianului-materialist Toți factorii vieții sociale sunt în esență materiali; dar au înfățișări diferite, în funcție de diferitele proprietăți ale procesului material care se desfășoară sub ele; întâlnim în viața socială cele mai grosolane fenomene materiale, precum condițiile naturii înconjurătoare etc , mai subtile, precum procesele de adaptare a organismelor la acest mediu, asimilarea lor a elementelor sale, alimentația organismelor, care este o tip cunoscut de interacțiune a organismelor cu acest mediu yu; în plus, există încă procese materiale mai subtile care au loc în organismul însuși, interacțiunea sucurilor sale, elementelor tisulare etc ; există, în sfârșit, cele mai subtile modificări materiale ale sistemului nervos, care realizează un aspect deloc inerent unor fenomene materiale mai grosolane, apariția unor fenomene spirituale În plus, se formează asociații întregi de indivizi, instituții binecunoscute, organisme publice etc , dar ce sunt toate acestea dacă conexiunea mentală necunoscută a personalităților individuale între ele - legătura sub care viața unui singur principiu, substanță materială , modificari materiale in sistemul nervos al acestor ^personalitati? Deci, avem diverse manifestări ale acestui principiu unic, datorită diferitelor procese din această substanță foarte de bază Biblioteca "Runivers" CORELAREA FORȚELOR PUBLICE Va fi destul de științific să ne întrebăm care dintre aceste manifestări, sau ce fel de proces material care stă la baza acestor manifestări, are în viața socială de acolo sau de aici, sau pretutindeni și întotdeauna cea mai mare forță cauzală Aparține în principal condițiilor materiale brute ale mediului extern, fie că fiziologia umană, activitatea sistemului nervos în cea mai înaltă dezvoltare, manifestată ca activitate mentală a unei persoane individuale, fie activitatea organizată a sistemelor nervoase ale indivizilor conectați în anumite asociaţii iatsii, instituţii etc ? La această întrebare răspunde materialismul economic, ca teorie științifică Dar metafizicianul-spiritualistul sau idealistul își pot pune exact aceleași întrebări dacă dorește să supună investigației științifice corelarea forțelor sociale Iar pentru el avem diverse manifestări ale principiului spiritual sau ideologic în diverse, mai întâi forme grosolane materiale, apoi în procese animale, nervoase și

mentale Și el trebuie să fie un dualist aici și să se întrebe care dintre aceste manifestări separate are cea mai mare putere în viața socială în acest sau acel caz, și nu despre care principiu are o putere excepțională în specificul său Răspunsul la această întrebare poate fi dat, de asemenea, numai pe motive științifice dualist și poate fi obținut numai prin investigarea științifică a faptelor Întrucât materialismul economic trebuie să fie o teorie științifică, denumirea care a căzut la ponderea sa nu poate fi considerată de succes În general, această teorie este o teorie a dezvoltării istorice, luând ca principală forță motrice în această dezvoltare, în primul rând condițiile și relațiile pur naturale naturii în obţinerea hranei şi satisfacerea altor nevoi materiale, apoi, pe măsură ce societatea se dezvoltă, - formându-se deja în cadrul acesteia sub influenţa dezvoltării forţelor productive ale relaţiilor economice în producţia de bunuri de consum Aceasta înseamnă că această teorie recunoaște factorul economic ca principală forță activă în viața istorică, motiv pentru care ar merita denumirea de "economism istoric" Întrebări de filosofie, carte - Biblioteca "Runivers" F V SOFRONOV vv Astfel, prima sugestie care ar trebui făcută oponenților economismului istoric este să refuze introducerea subiectivismului în știință; prima sugestie adresată apărătorilor săi este să se definească mai precis ca teorie științifică și să renunțe la toate referințele metafizice, fie că au fost făcute conștient sau numai prin neînțelegere Numai pe baza cercetării pur științifice este posibil un acord Să nu-mi atribuie gânduri de care sunt departe Nu mă gândesc să reproșez primului că s-a abătut în general de la puritatea cercetării științifice, celui de-al doilea faptul că se sprijină în întregime pe un fundament metafizic Știu că majoritatea lucrărilor din ambele direcții sunt construite într-o manieră științifică Dar cred că în prima direcție sunt puncte, prost fundamentate în termeni științifici, în care trecerea dincolo de limitele obiectivismului se face ușor și imperceptibil, în a doua, sunt puncte în care teoria științifică nu este contrariată să caute sprijin în un fundament metafizic Aceste puncte constituie locus minoris resistentiae al fiecărei direcții, ele provoacă principalele atacuri din partea adversarilor care, în focul unei dispute, sunt gata să vadă în aceste puncte slabe aproape întreaga esență a unei direcții ostile Datorită acestui fapt, disputa își părăsește terenul științific, unde ambele direcții ar putea lucra împreună Așadar, aș dori să atrag atenția asupra necesității de a elimina astfel de excursii anormale în partea neștiințifică și, în special, nu pot decât să protestez împotriva ridicării unei astfel de anomalii la principiul călăuzitor al științei sociale, așa cum a făcut dl Karevym Printre materialiştii economici nu găsim o asemenea exaltare a principiului abaterilor neştiinţifice accidentale; dar aceste abateri există, iar motivul constă în locus minoris resistentiae menționat al acestei teorii Și anume, în această teorie este necesar să se facă distincția între două puncte de vedere, care sunt de obicei confundate sau îmbinate unul cu celălalt, dar care nu sunt nici același, nici consecința logică unul altuia Primul punct de vedere constă în convingerea că, cel puțin pentru anumite perioade, influența conștientă a indivizilor și a societății asupra dezvoltării ambelor forme de producție propriu-zise și Biblioteca "Runivers" CORELAREA FORȚELOR PUBLICE iar în general relaţiile sociale sunt absente; astfel de idealuri conștiente sunt ele însele rezultatul anumitor forme de producție, sunt dezvoltate în scopul acestor aceleași forme și conduc la rezultate care sunt necesare tocmai pentru cutare sau cutare dezvoltare a acestor forme și deloc la

cele care au fost menite; acest lucru este de înțeles, deoarece indivizii și societățile au de obicei idei care nu corespund deloc realității despre relațiile sociale și, în special, economice existente Numai când în reprezentarea maselor și indivizilor va apărea o reflectare exactă a realității, atunci va fi posibil ca idealurile să influențeze realitatea, căci aceste idealuri vor fi apoi coordonate precis cu cursul realității în sine, astfel încât să nu existe atât de mult impact ca un acord Acest punct de vedere, cu unele limitări, poate fi respectat, iar faptele culese în această direcție îl confirmă cu suficientă forță Dar de obicei i se alătură altul, mult mai puțin justificat Acest alt punct de vedere afirmă că nu numai originea tuturor formelor politice, juridice și ideologice are un început în relațiile industriale - ceea ce din nou este în mare măsură adevărat - dar că dezvoltarea lor ulterioară, în fiecare punct al acestei dezvoltări, nu are loc sub influența a propriei stări anterioare și nici măcar interacțiunea acestei stări cu relațiile de producție - ci din nou exclusiv sub influența acestora din urmă, determinând-o în întregime Aceasta, prin urmare, neagă forța cauzală a unor astfel de factori (politici, juridici, ideologici) nu numai în sensul că rezultatele acțiunii lor nu sunt ceea ce înseamnă în mod conștient în fiecare caz, ci și în faptul că acești factori nu pot avea nici un fel influenta cauzala asupra cursului ulterioar - evenimente / in plus, in care se exprima influenta normelor de productie care le-au determinat Aceasta, desigur, nu este încă o negare metafizică a existenței efective a acestor factori, dar vedem cât de aproape a ajuns această limitare a puterii lor cauzale de negarea ei completă Pentru materialismul economic, această limitare este perfect consecventă; căci dacă admite posibilitatea creşterii independente la un anumit punct Biblioteca Runiverse F V SOFRONOVA a oricăruia dintre acești factori, sau cel puțin a unei astfel de creșteri, care doar în trecut era determinată de standardele de producție, acum începe să trăiască alături de ei și independent de ei, sau să interacționeze cu ei ca principiu independent și nu doar ca un Exprimând simultan normele de producție existente, va fi necesar să admitem posibilitatea ca un astfel de factor, crescând într-o forță independentă semnificativă, să înceapă să influențeze și să determine standardele de producție și alte relații sociale De aceea, materialismul economic tinde să limiteze puterea cauzală a unor asemenea factori la minimiifa Cu toate acestea, este clar că, rămânând pe un teren pur științific, el nu o poate reduce la zero - și fără aceasta, teoria lui rămâne întotdeauna vulnerabilă; de altfel, însăși limitarea la minimum a forței cauzale a acestor factori întâmpină opoziții din punct de vedere pur științific, nu poate fi confirmată prin fapte și contrazice majoritatea fenomenelor de interacțiune observate de știință De aceea, tocmai în acest moment materialismul economic simte nevoia să caute sprijin în altceva și nu se oprește, deși într-o formă obscure, să facă referire la mecanic, adică înţelegerea pur materială a cauzalităţii Să-l arătăm cel puțin pe domnul Beltov, care crede că materialismul economic nu poate găsi o explicație mecanică a istoriei doar din cauza slăbiciunii sale temporare de a rezolva această problemă ("O viziune monistă asupra istoriei", p ) și, prin urmare, astfel de o explicaţie este recunoscută ca un scop ideal teorie În același mod, oponenții acestei teorii nu sunt dezvăluiți, dacă nu să o identifice cu materialismul filozofic (propriu metafizic), atunci, în orice caz, să vadă o relație strânsă între aceste teorii (Goltsev: "Despre materialismul economic", "Rusia Gând", , aprilie , pag ) Toate aceste excursii în domeniul metafizicii,

așa cum am spus, le consider indezirabile în interesul materialismului economic însuși ca teorie științifică Să ne întoarcem acum la latura științifică reală a acestei teorii Nu este greu de văzut care a fost principala greșeală a creatorului său El, care a luptat neobosit împotriva dogmatismului și a înclinației pentru categoriile "eterne", care a încercat tot posibilul Biblioteca "Runivers" CORELAREA FORȚELOR PUBLICE Õ orice fenomen economic să treacă prin fazele sale evolutive și să înțeleagă astfel acest fenomen în ideea sa, în totalitatea sa istorică - el nu și-a dus punctul de vedere în deplină succesiune și în faptul dominației normelor de producție asupra vieții sociale el nu a văzut și un fenomen istoric care se poate dezvolta și dispărea ca orice altceva din istorie Din moment ce vorbea despre ceea ce s-a întâmplat, a avut dreptate în mare măsură Dar a repetat eroarea școlii Smith Ea a luat ca o normă eternă producția burgheză, studiată de ea Marx a subliniat caracterul său istoric, dar, pe de altă parte, a acceptat dominația factorului economic în viața publică ca o normă eternă Cel puțin nu găsim nicio rezervă în acest sens de la el Amploarea sarcinii pe care și-a asumat-o îl justifică pe deplin în această eroare Dar putem privi problema mai larg și, în mod firesc, nu permitem ca într-un domeniu atât de complex al fenomenelor precum viața socială în dezvoltarea ei istorică, s-ar putea admite predominanța exclusivă a unui factor A priori, presupunem deja că, în diferite epoci și în diferite condiții, ar trebui să iasă în prim-plan unul sau altul dintre toți cei care participă activ la viața socială Această presupunere a priori este puternic susținută de fapte istorice Să examinăm subiectul mai atent Societatea este un organism adevărat, deoarece corpul ar trebui să raționeze o concretețe atât de complexă, în care profunzimile componentei au intrat într-o combinație puternică care a atins cel mai mult din mediul înconjurător și a primit capacitatea de a-l plăcea reciproc ca întreg, capacitatea pentru a dezvolta un echivalent egal considerabil O astfel de definiție a organismului ar fi mai largă decât cea general acceptată, în care organismul este definit incorect doar ca fiind unul biologic Organismul social nu este biologic, nu numai că este mai complex decât acesta din urmă, dar poartă în sine asemenea trăsături care nu pot fi în biologic, căci elementele sale de bază nu sunt aceleași ca în cel din urmă Prin urmare, este complet nepotrivit și eronat să transferăm legile unui organism biologic într-unul social Dar este și mai nepotrivit, de frica unui astfel de transfer, să negi Biblioteca "Runivers" F V SOFRONOV pentru a da caracter de organism pentru societate Există diferite tipuri de organisme; una dintre aceste specii este un organism social *) Dezvoltarea diferitelor tipuri de organisme se desfășoară parțial în fiecare caz într-un mod particular, parțial are trăsături comune tuturor speciilor Aceste caracteristici comune, în măsura în care este posibil să se urmărească experiența lor științifică, pot fi grupate după cum urmează Treptat, legătura dintre ultimele elemente ale organismului (oricare ar fi aceste elemente) este întărită, iar funcția fiecăruia dintre ele este din ce în ce mai legată de funcția organismului în ansamblu, afectând din ce în ce mai mult această funcție generală și este el însuși supus influenței sale Procesele interne din organism, de ex interacțiunea elementelor sale, devine mai complexă și rafinată în toate direcțiile, încetează să mai fie o simplă continuare și repetare a proceselor mediului extern și continuarea proceselor de relații cu acest mediu extern, dar devin din ce în ce mai independente, din ce în ce mai dominante asupra acestora din urmă dobândind o mai mare independență față de mediul extern, o capacitate din ce în ce mai mare de a extrage din acesta material

nutritiv, într-o anumită măsură, indiferent de proprietățile în care acesta este oferit de acesta Complexitatea proceselor interne învinge simplitatea celor externe și a celor care au loc la granița organismului și a mediului extern Fiecare organism este el însuși un produs al mediului extern, al modificării sale cunoscute - s-a născut în el, din el primește materiale pentru nutriție și creștere Prin urmare, el nu poate deveni complet independent de acest mediu Dar independența relativă crește totuși treptat O parte din elementele acestui mediu sunt introduse constant în organism și devin asemenea acestora, dar odată cu dezvoltarea treptată a organismului, acest proces, care la început a avut loc în întregime conform legilor mediului extern și sub presiunea acestuia, acum devine din ce în ce mai impregnat de autoactivitatea organismului; elemente ale mediului în timpul asimilării lor de către corpul testului *) Wundt îl consideră un organism mental: dar nu cunoaștem organisme pur mentale, iar în societate există nu numai elemente mentale, ci și materiale într-o combinație vie Biblioteca "Runivers" CORELAREA FORȚELOR PUBLICE sunt din ce în ce mai influenţate de proprietăţile specifice ale acestora din urmă, prelucrarea lor devine din ce în ce mai activă în sensul că organismul îi impune pecetea funcţiilor sale interne, deosebite, acum complet diferite de funcţiile mediului extern Pentru o astfel de asimilare a materialului nutritiv extern, elementele corpului intră în relații speciale între ele, dezvoltă funcții speciale în sine În măsura în care în acest fel organismul devine din ce în ce mai independent de proprietățile mediului extern care coexistă cu el - în interiorul acestuia se desfășoară activități speciale între elemente, deja complet îndepărtate din procesul de nutriție brută direct din mediul extern, în el se dezvoltă procese materiale subtile prin care această dominare a organismului asupra mediului extern și asupra condițiilor schimbului pasiv de materie cu acest mediu se intensifică din ce în ce mai mult Organismul, deși în trecut a crescut din mediul exterior, primește instrumente materiale atât de subtile pentru combaterea condițiilor prezente ale acestui mediu, în care nici măcar nu vedem o legătură directă cu acest scop și care par a fi organe de funcții speciale speciale, dar între timp și au crescut numai în scopul autoconservarii organismului Dar acum această autoconservare nu se reduce la o percepție pasivă a elementelor de nutriție din natură, ci este o manifestare complet unică a activității vitale complexe și subtile a organismului Funcția simplă inițială a hrănirii se dezvoltă în mii dintre cele mai complexe funcții, iar acestea din urmă, deși sunt rezultatul dezvoltării uneia cele mai simple, încep totuși acum să o domine și să o direcționeze pe căile pe care le dictează Să verificăm acum toate aceste trăsături în dezvoltarea organismului social Societatea umană, ca orice alt opera * nism, constă, în primul rând, din anumite elemente, celule, în acest caz indivizi organizați și conștienți: în al doilea rând, dintr-un anumit mediu neorganizat care umple golurile dintre aceste celule și furnizează material pentru a le hrăni Acest mediu nu este un agent pur extern străin organismului, ci este ceva deja extras din mediul extern care înconjoară organismul și Biblioteca Runiverse F V SOFRONOVA într-o anumită măsură deja adaptate de organism la nevoile sale Materialul preluat din natura exterioară pătrunde în interiorul organismului social, fără să se transforme încă în materie vie a celulelor, și se află între acestea din urmă, și nu în interiorul lor Acest mediu intern, așa cum poate fi numit în contrast cu natura înconjurătoare, este pentru organismul social bogăția sa economică, un produs al naturii, dar deja procesat de activitatea

celulelor - personalități În cele din urmă, mediul extern, natura, este al treilea agent din viața unui organism Activitatea celulelor-personalități, în interacțiunea lor complexă între ele, extrage material nutritiv din mediul extern, îl plasează, după o anumită prelucrare, în mediul intern, iar de acolo, fiecare celulă extrage direct nutrienții necesari acesteia, transformându-se într-un corp viu celulele sunt personalități Toți acești trei agenți sunt materiale, iar în interacțiunea lor, ca materiale, găsim realizarea deplină a activității cauzale, naturale, excluzând orice teleologie Nu sunt pauze aici Materialul din lumea exterioară este introdus mai întâi în spațiile intercelulare, apoi în celulele propriu-zise, unde acest proces continuă mai departe, fiind exprimat în diverse modificări ale celulelor în sine și în diverse interacțiuni materiale ale celulelor între ele Acesta este întregul conținut al vieții sociale, prezentat ca material În același timp, trebuie să distingem, în primul rând, interacțiunea directă a celulelor societății cu mediul extern, cele mai aspre funcții materiale, constând, pe de o parte, în influența mediului asupra celulelor, pe de altă parte de mână, în influența celulelor asupra mediului și în introducerea elementelor în organismul social; în al doilea rând, interacțiunea celulelor cu mediul intern, adică distribuția sa cunoscută între celule; În a treia, în sfârşit, pumoanele asemănătoare reciproce între ele, - direct, direct, fără o porţiune de mediu, sau mediocre, în complotul după-amiezii, extinderea lor unul peste altul, răspândit sau altul puternic şi mișcarea de la unul la altul, prelucrarea construcției lor interioare nu este sub influența alimentației simple, ci sub influența funcțiilor reciproce Interacțiunea celulelor cu mediul extern Biblioteca "Runivers" CORELAREA FORȚELOR PUBLICE În măsura în care duce la transformarea obiectelor naturale în bogăția economică a societății, se poate numi procesul de nutriție externă*, interacțiunea personalităților-celule vii cu o astfel de bogăție economică deja dobândită în sensul distribuirii acestora din urmă între ele - procesul de nutriție internă, în sfârșit, noi modificări deosebite în aceste celule, sub influența interacțiunii lor între ele sau determinând această interacțiune, este un proces de alimentație specializată, deoarece, deși în acest caz, în esență, există procese de asimilare și prelucrare a materiei și a diferitelor tipuri de energie fizică, asemănătoare cu nutriția în general, dar modificările asociate în structura și activitățile celulelor iau forme atât de speciale încât acestea din urmă ies în prim-plan ca atare l Deși am spus că întregul conținut al vieții sociale se realizează în aceste procese, se poate observa nu mai puțin că lanțul de procese care au loc în corpul societății nu a fost pe deplin enumerat de noi Și anume, după ce elementele mediului extern sunt extrase din natură, procesate și distribuite între celulele personalității, ele trebuie totuși consumate de aceste celule, adică materialul nutritiv trebuie să intre în interiorul fiecărei celule, pentru ca după aceea în celule fenomene de ar putea să apară și să se dezvolte o nutriție specială, adică interacțiunea materială subtilă între ele; astfel, terenul pentru această interacțiune trebuie creat prin hrănirea fiecărei celule individuale din mediul intern Dar ideea este că nu tot ceea ce este comparat în corpul societății este un proces social Puii pneumatici personale sunt procesul pur bioologic - de ce este aportul de fenomene publice, cum sunt excluse procesele purologice de pur și chimie, în cursul cărora partea corpului nu se manifestă în aceeași bază și în aceleași procese, și în aceleași procese, și în procesele care sunt enumerate ca publice, doar acea

parte a acestora, care este rezultatul activității publice, și nu personală, le aparține Deci, de exemplu, însuși procesul de nutriție externă nu este considerat social, deoarece persoana  nu folosește cu el niciun mijloc fizic și psihic dezvoltat sub influența funcției publice Cu toate acestea, produsele acestei alimentații personale, în sensul proprietăților materiale și mentale pur biologic cunoscute ale celulelor personalității dezvoltate, nefiind ele însele produse sociale, completează totuși acea legătură cauzală a evenimentelor care se manifestă în întreaga viață a societății În primul rând, la început, relațiile sociale sunt dezvoltate din aceste produse biologice; în al doilea rând, și în viața ulterioară a societății, funcțiile sociale se dezvoltă nu exclusiv din una dintre celelalte - funcția de nutriție internă din exterior, funcția de nutriție specializată din interior - dar totuși cu o participare semnificativă a produselor acestui element biologic În același timp, produsele biologice fie acționează direct ca atare, influențând coordonările sociale deja existente, fie ele însele sunt pre-compuse în cele mai simple coordonări sociale și afectează restul vieții sociale deja sub această formă Cu cât viața socială se dezvoltă în continuare, cu atât mai puțin impact au aceste produse biologice asupra acesteia, deoarece numărul lor scade, pe măsură ce treptat majoritatea funcțiilor personale capătă un caracter social În organismul social, aceeași dezvoltare are loc în direcția autodeterminarii, ca și în alte tipuri de organisme Și această dezvoltare a autodeterminarii constă, pe de o parte, în slăbirea constantă a influenței factorului pur biologic asupra vieții sociale, iar pe de altă parte, în scoaterea treptată în prim-plan printre factorii călăuzitori ai mai multor și funcţii sociale mai perfecte În prima etapă a vieții sociale, care tocmai s-a ridicat deasupra existenței pur biologice, când doar unele dintre funcțiile biologice au dobândit un caracter social, aceste rudimente încă slabe ale socialității sunt complet dominate de funcțiile biologice rămase ale personalităților-celulă la fel este și funcția de nutriție externă, în măsura în care a devenit publică În această etapă, funcțiile interne și speciale  nutriția lizată nu și-a creat încă propriile produse care ar putea acționa în mod egal alături de acei agenți care participă la alimentația externă; dintre acestea din urmă, principalele sunt condiţiile de natură externă Acestea din urmă, împreună cu proprietățile biologice propriu-zise ale personalităților-celule, sunt aici principalul factor care determină direcția în care se ajunge la dobândirea mijloacelor de subzistență de către societate, iar apoi restul activităților sociale Deci, condițiile biologice și naturale direcționează viața socială în acest moment Dar în același timp, alături de funcția de nutriție externă, există, deși într-o formă rudimentară, funcțiile de alimentație internă și specializată Și anume, deja în acest moment, se generează o anumită metodă socială de distribuire a bogăției obținute și este apelată la o bine-cunoscută activitate a creierului coordonată social, menită să îmbunătățească și să faciliteze mijloacele de obținere a unui mijloc de existență, asociate cu distribuirea acestora, și dezvoltat în mod similar din acele rudimente ale vieții mentale (creierului), care sunt legate de condițiile existenței pur biologice Dar în acest moment ambele funcții sunt încă puțin determinate de organismul social însuși Funcția de distribuție are loc parțial sub influența însăși a metodei de obținere a fondurilor din natură, parțial sub influența factorilor biologici, care sunt aici factorul violenței și factorul sexual

Aceleași părți din urmă încep însele să socializeze, organizațiile militare dezvoltându-se din prima, legăturile de rudenie și apoi civice din a doua, iar sub această formă influențează și mai mult funcția socială de distribuție Funcția de nutriție specializată, adică binecunoscuta coordonare mentală și socială, se dezvoltă apoi și din cele mai simple, rudimente biologice ale psihismului, sub forma unor sentimente și idei primitive care au apărut în timpul unei simple interacțiuni cu natura, sub acțiunea acești factori biologici asupra forței și sexualității, iar cel mai mult socializarea acesteia din urmă a fost asociată tocmai cu binecunoscuta dezvoltare a coordonării mentale sociale Din toate aceste elemente cresc credințele primitive, care apoi se formează în instituții religioase, populare Biblioteca "Runivers" F V SOFRONOV vederi ideologice și morale, norme cutumiare și juridice, instituții politice Lăsând deoparte această funcție socială cea mai înaltă, funcția de nutriție specială, vedem că funcția de nutriție internă, distribuția socială a mijloacelor de subzistență obținute din natură, în acest moment nu are încă o dezvoltare independentă proprie și este în principal supusă influența factorilor biologici în grad celebru al socializării lor - sub formă de violență militară, confiscări de pământ, care au loc cu sprijinul acelor instituții politice și de altă natură încă puțin dezvoltate, care în acest stadiu sunt ele însele un produs direct al acestor instituții biologice factori punctul de plecare pentru distribuirea venitului societăţii Acum avem, așadar, deja condiții diferite ale existenței sociale Odată ce s-a conturat o anumită distribuție a bogăției disponibile, în special a pământului, aceste norme de proprietate sunt deja un factor nou în achiziția și distribuirea produselor Pe de altă parte, formarea unei cantități semnificative până în acest moment cantitatea de bogăție deja acumulată sub forma acestor produse, adaptată pentru producția ulterioară și, pe lângă aceasta, dezvoltarea anumitor metode de obținere a fondurilor din natură, are ca rezultat că nu numai condițiile naturale determină acum posibilitatea și gradul de această extracție, dar este supusă tocmai acest grad de dezvoltare a forțelor productive, exprimat în disponibilitatea mijloacelor materiale ale societății și în cunoscuta organizare social-nervosă îndreptată spre această achiziție Acum, evident, funcția de nutriție internă capătă o influență dominantă în viața publică În măsura în care Manifestările grosolane ale principiului pur biologic dispar din viața publică, se afirmă normele de proprietate, această funcție capătă o fundație solidă în sine, ceea ce îi dă posibilitatea de a se desfășura într-o anumită regularitate și continuitate, de a-și dezvolta propriile produse și, lăsându-le deoparte sub forma unei anumite noi distribuții a bogăției în societate, pentru a-ți oferi o mișcare de creștere în continuare Biblioteca "Runivers" CORELAREA FORȚELOR PUBLICE Õ În acest moment, funcția de nutriție specializată se dezvoltă în strânsă dependență de funcția intern Dar încetul cu încetul crește și puterea ei Produsele dezvoltate de acesta sub forma unei binecunoscute coordonări sociale a sistemelor cerebrale ale celulelor - personalitățile cresc cantitativ și se îmbunătățesc calitativ, organizându-se din ce în ce mai mult în sisteme integrale și stabile Interactivitatea celulelor-personalități, care se manifestă în aceste sisteme, apare mai întâi ca o coordonare socială a stărilor nervoase inconștiente ale personalităților, mai departe, ca o coordonare inconștientă a stărilor nervoase conștiente ale personalităților și, în final, ca o coordonare conștientă a stărilor conștiente , unde societatea atinge culmea conștiinței sale de sine cunoașterea Ca atare

coordonare de un grad sau altul, distingem între formațiuni religioase, morale, juridice, cutumiare, politice, pur ideologice și altele, dintre care unele sunt pur neuropsihice, altele sunt legate de o anumită organizare a produselor externe În societățile înalt dezvoltate ei constituie un sistem extrem de organizat de elemente materiale și de energii fizice sau fiziologice ale sistemului nervos, un sistem care se apropie din ce în ce mai mult de totalitatea și armonia organică Și întrucât întregul sistem este în esență material, niciunul dintre elementele și factorii care participă la el nu poate fi refuzat un efect cauzal asupra vieții sociale Disputa nu poate fi decât cu privire la dimensiunea și puterea acestei influențe - și în orice caz trebuie recunoscut ca un fapt incontestabil că mărimea și puterea acestui factor - alimentația specializată și produsele sale - este în continuă creștere în dezvoltarea istorică a societății Pentru a-și menține poziția, materialismul economic trebuie să afirme că viața acestui complex material organizat nu numai că a crescut din factorul economic, dar nici acum nu are forță cauzală în niciun punct; căci, presupunând prezența acestuia din urmă, ar trebui să se admită un anumit grad de autodeterminare și chiar influență a acestui factor asupra relațiilor economice*, iar odată cu creșterea constantă a acestui factor, ar fi inevitabil să admitem că această influență tinde să obțină o forță semnificativă O astfel de negare a cauzalității este comună tuturor Biblioteca Runiverse F V SOFRONOVA punctele de dezvoltare ale acestui factor ar fi însă, conform celor de mai sus, complet insuportabile Trebuie să alegeți o cale de mijloc, încercând să ajungeți de acord asupra imposibilului - și, recunoscând forța cauzală din spatele tuturor manifestărilor acestei alimentații specializate, în spatele sentimentelor, idealurilor, opiniilor morale, instituțiilor politice, juridice și de altă natură stabilite istoric - să dovedească la în același timp, ele însele sunt doar consecințe directe ale relațiilor economice și, prin urmare, în esență, nu au o influență independentă asupra vieții sociale Dar contradicția internă a unei astfel de situații se dezvăluie foarte ușor: fie că vorbim despre faptul că toate aceste manifestări își au originea istoric din factorul economic - atunci posibilitatea și chiar necesitatea ca ele în fiecare moment să apară în rolul de un agent independent nu este deloc eliminat; sau, dacă se dorește să spună că tocmai în fiecare moment dat sunt condiționate în totalitate de factorul economic, atunci forța lor cauzală este în cele din urmă abolită Este necesar să alegeți una dintre cele două - la mijloc aici se poate ajunge doar prin combinarea a două afirmații contradictorii ÎN În această formă ne apare teoria dezvoltării societății Treptat, de-a lungul istoriei, factorii cei mai simpli se dezvoltă din ei înșiși pe alții mai complexi, iar cei din urmă, dacă nu-i neagă pe cei dintâi, care sunt totuși rădăcina lor istorică, acționează alături de ei ca agenți independenți ai diverselor forțe Predominanța celor mai simpli factori în primele etape ale istoriei este de netăgăduit, dar nici acolo nu este exclusivă; în viitor, funcțiile sociale superioare apar cu o forță din ce în ce mai mare, iar dominația exclusivă a factorilor biologici și economici devine din ce în ce mai imposibilă Dimpotrivă, acești factori înșiși trebuie să sufere modificări sub influența celorlalte aspecte dezvoltate ale vieții sociale Teoria dialectică a dezvoltării, conform căreia fiecare normă socială existentă dezvoltă anumite elemente în sine, care ulterior o neagă și conduc la crearea Biblioteca "Runivers" CORELAREA FORȚELOR PUBLICE nou, este în general adevărat, dar are doar o aplicație nu la o funcție socială separată, ci la întregul organism,

și chiar și atunci luată în abstract, și nu în interacțiune concretă cu alte organisme O funcție separată nu se dezvoltă niciodată din ea însăși, conform propriilor legi, ci întotdeauna sub influență reciprocă, adesea în subordinea altor funcții Numai un organism este un întreg, într-o anumită măsură închis în sine, numai el poate, și chiar și atunci cu anumite limitări, să se autodetermina în dezvoltarea sa Nimic nu poate fi spus împotriva cercetării într-o reprezentare abstractă, ideală, a autodezvoltării unei funcții Dar este imposibil să nu te lupți cu transferul unei astfel de legi ideale a dezvoltării în viața reală O astfel de autodezvoltare ideală a funcției economice este reprezentată de materialismul economic Pentru anumite perioade ale vieții sociale, această dezvoltare ideală a fost, într-o oarecare măsură, realitatea însăși Într-adevăr, în anumite etape ale acestei vieți, funcția economică este atât de predominantă încât este aproape capabilă să-și desfășoare autodezvoltarea Acolo, întregul organism social este până acum realizat în această funcție, iar autodezvoltarea și autodeterminarea sa, cu excepțiile menționate mai devreme, este autodezvoltarea și autodeterminarea societății Funcția economică nu și-a pierdut până astăzi semnificația predominantă, ceea ce explică faptul că unele dintre legile unei astfel de autodezvoltari, indicate de Marx, își găsesc expresie în realitatea modernă Cu toate acestea, doar unele, dar nu toate Încă de la început, funcția economică a început să întâlnească agenți concurenți, iar rolul și importanța acestor agenți a crescut și a crescut în viața socială Și acum, poate, ne aflăm în acel moment critic în care rolul funcției dominante poate trece de la economic la un alt factor Este convenabil să ilustrăm această eroare a economismului istoric prin următorul exemplu Potrivit acestei teorii, ideile îndreptate în mod specific împotriva sistemului economic existent nu pot fi întărite și dobândite forță activă până când în acest sistem însuși vor începe să apară astfel de contradicții, care îl va zgudui și va alimenta ideile astfel îndreptate împotriva lui Cu alte cuvinte, cu Biblioteca "Runivers" F V SOFRONOV cunoaşterea de către o anumită clasă a intereselor sale în opoziţie cu interesele altor clase şi voinţa ei de a realiza aceste interese poate fi un motor activ doar atunci când acest conflict de interese începe efectiv să distrugă relaţiile de producţie stabilite Astfel, o anumită normă economică se prăbușește și trece în alta, nu pentru că ideile unei anumite clase care suferă sub această normă merg în această direcție, ci aceste idei merg în această direcție pentru că în cadrul acestei norme s-a dezvoltat o contradicție Dar, recunoscând autodeterminarea doar pentru întregul organism social, și nu pentru funcția sa separată, nu putem urmări în acest moment economismul istoric și, constatând în societate prezența unor forțe active care nu coincid cu cele economice, nu putem nega posibilitatea că aceste forțe, fără vreo formare de contradicție internă în relațiile de producție, pot face o breșă considerabilă în acestea din urmă și le pot abate de la dezvoltarea lor autodeterminată În fiecare caz particular, vom solicita doar măsurarea acestor forțe, iar rezultatul acestei măsurători ne va oferi un răspuns în ce direcție ar trebui să se îndrepte dezvoltarea socială În organismul social cresc într-adevăr condițiile care duc la distrugerea normelor predominante Dar aceste condiții cresc din organism în ansamblu, din viu și concret, din interacțiunea tuturor forțelor sale, rolul fiecăreia trebuie evaluat, dar în niciun caz nu trebuie negat pe baza caracterul forței în sine Conștiința de sine activă și voința unei anumite clase în direcția intereselor sale se pot manifesta în acțiune activă și într-o forță cauzală, nu numai atunci când contradicții au apărut deja într-o

anumită normă de producție, ci și atunci când o contradicție între această normă iar restul forţelor organismului social au apărut - o contradicţie internă numai pentru întregul organism, dar externă acestei norme economice Și această contradicție, exterioară ei, o poate distruge nu mai puțin, pentru că interesele organismului, autoconservarea, acţionează mai puternic decât străduinţa pentru dezvoltarea autodeterminată a fiecăreia dintre funcţiile sale Fără să ne oprim asupra faptului că teoria dezvoltării Biblioteca "Runivers" CORELAREA FORȚELOR PUBLICE stabilit de materialismul economic, nu a primit suficientă justificare inductivă în lucrările creatorului său și ale adepților săi, formulăm pozițiile pe care le-am exprimat În primul rând, nu este o teorie metafizică, singura în care ar putea pretinde un caracter necondiționat; ca formulă științifică, în primul rând, conține în sine anumite contradicții care nu corespund gândirii noastre despre cauzalitatea reală; în al doilea rând, nu rezistă criticilor care pornesc din legile tipului general de dezvoltare a organismelor, deoarece nicăieri într-o astfel de dezvoltare nu vedem o dezvoltare autosuficientă și autodeterminată a unei singure funcții, ci, dimpotrivă, , o astfel de autodeterminare este caracteristică doar unui întreg organism; organismul social, ca oricare altul, pe măsură ce se dezvoltă, trebuie să fie din ce în ce mai determinat de funcţiile sale superioare; astfel într-un organism social sunt procesele sistemului nervos al celulelor-persoane, deoarece aceste procese intră în interacțiune și sunt organizate într-un anumit întreg; și întrucât posibilitatea unei astfel de interacțiuni și începutul unei astfel de organizari au fost date deja în primele perioade ale existenței sociale, trebuie să admitem că rudimentele conștiinței de sine sociale existau deja în acel moment și cresc treptat din ce în ce mai mult, manifestându-se în idei religioase, morale și științifice, devenind bogăție comună, în norme juridice, instituții politice și de altă natură, și că semnificația fiecărei idei individuale și a fiecărui fapt din sfera acestor funcții să fie măsurată tocmai prin gradul de reacție la aceasta din partea sistemul nervos public - așa cum s-ar putea numi totalitatea sistemelor nervoase ale iduvidelor, purtate într-o organizare socială cunoscută și, pe de altă parte, puterea și perfecțiunea acestei organizații, acest organ al funcțiilor sociale superioare VI Astfel, conform teoriei care este supusă criticii noastre aici, funcția economică este cea determinantă în viața socială Dar în această funcție economică, teoria distinge relațiile sociale de producție, relațiile sociale-Questions of Philosophy, Vol - Biblioteca "Runivers" F V SOFRONOV distribuţia şi procesul de dezvoltare a forţelor productive Potrivit lui Marx, relațiile de distribuție servesc doar ca expresie a relațiilor de producție, iar evoluția istorică a primei corespunde dezvoltării istorice a celei din urmă, astfel încât fiecare formă de distribuție dispare odată cu dispariția formei de producție căruia îi corespunde şi din care provine Formele de producție, pe de altă parte, se dezvoltă istoric în așa fel încât, la un anumit grad de maturitate al unei forme istorice date, se instalează o contradicție între starea forțelor productive dezvoltate în ea, adică condițiile materiale de muncă și între condițiile sociale de producție și distribuție date în ea Ca urmare, această formă învechită este înlocuită cu alta, mai înaltă, în cadrul căreia, la rândul lor, fundamentele materiale ale muncii și formele sale sociale continuă să se dezvolte până la o nouă contradicție între ele Dezvoltarea acestor contradicții a fost studiată în detaliu de către Marx în raport cu producția capitalistă și nu se poate spune nimic împotriva faptului

unor astfel de ciocniri între dezvoltarea forțelor productive și relațiile de producție socială, ciocniri care subminează și distrug această formă de producție "Adevăratele limite ale producției capitaliste sunt date de capitalul însuși, și anume de faptul că capitalul și autoexpansiunea lui sunt punctul, motivul și scopul necesar și final al producției; că producția este numai producție pentru capital, și nu invers, mijloacele de producție sunt simple mijloace de formare și extindere a procesului de viață al unei societăți de producători Limitele în care poate exista numai conservarea și creșterea capitalului, bazate pe exproprierea și sărăcirea masei producătorilor - aceste limite, prin urmare, intră constant în conflict cu modurile de producție pe care capitalul trebuie să le folosească pentru scopul său și care sunt îndreptată spre o creștere nelimitată a producției, spre producția ca scop în sine, spre dezvoltarea necondiționată (nebeddingt) a forței productive sociale a muncii Mijloacele - dezvoltarea necondiționată a forței productive sociale - intră în conflict din ce în ce mai mare cu scopul limitat, odată cu creșterea capitalului disponibil Dacă deci capitalistul Biblioteca "Runivers" CORELAREA FORȚELOR PUBLICE producția este un mijloc istoric pentru dezvoltarea forței productive materiale și pentru crearea unei piețe mondiale corespunzătoare acesteia - reprezintă în același timp o contradicție între această sarcină istorică proprie și relațiile sociale de producție corespunzătoare" (Marx) : "Das Kapital" B Iti, ) Nimic nu se poate spune împotriva unei astfel de formulări dacă interpretarea ei nu depășește limitele faptelor pe care le conține Vedem relații similare în alte sfere ale vieții publice Astfel, se poate spune că anumite forme literare sunt vehicule istorice pentru dezvoltarea ideilor; se poate spune că această dezvoltare a ideilor intră într-o ciocnire din ce în ce mai mare cu scopul limitat ca aceasta sau acea formă literară anume este dată, să le depășească și să le distrugă În ambele cazuri, interpretarea științifică a acestor formule, făcând abstracție de aspectul lor teleologic, va fi de așa natură încât atât dezvoltarea forțelor productive, cât și dezvoltarea ideilor nu există ca fenomene separate, izolate, ci sunt doar abstrase de noi din aceea forma vie, concretă, în care sunt realizate; că fiecare moment al acestei dezvoltări este în legătură directă cu restul forțelor sociale și este dirijat de totalitatea acestora; că aceste manifestări concrete ale unei asemenea dezvoltări sunt în mod necesar limitate în comparaţie cu ideea generală abstractă pe care o avem despre dezvoltarea acestor fenomene în general Între timp, apariția unor astfel de formule contribuie, fără îndoială, la faptul că în mințile predispuse la concepte ipostazatoare au apărut reprezentări de natură metafizică și teleologică Atât dezvoltarea ideilor, cât și dezvoltarea forțelor productive pot fi prezentate în acest caz ca un fel de proces izolat, autosuficient, care se dezvoltă numai din sine În timp ce, de fapt, starea cunoscută a ideilor este rezultatul, pe de o parte, al stării lor anterioare și, pe de altă parte, al impactului asupra lor al procesului social vital din jur, poate părea unei astfel de minți predispuse la ipostaza că există un proces original special, o astfel de dezvoltare în care fiecare stare de idei este determinată doar de starea anterioară a aceluiași proces În timp ce de fapt co- * Biblioteca Runiverse F V SOFRONOVA Starea forțelor productive la un moment dat este rezultatul nu numai al stării lor anterioare, ci și al influenței asupra acesteia a formei date de producție în sine (care este remarcată de Marx), precum și a influențelor altor forme sociale forțe, factori mentali și morali - o astfel de minte își poate imagina,

că această dezvoltare a forțelor productive este ceva fatal, care are loc în cadrul procesului social numai după propriile legi și nu supus cursului general al dezvoltării sociale, ci doar acționând pe el De aici nu este departe de concluzia că în contradicția care, la o anumită etapă de dezvoltare a formei de producție, se manifestă între starea forțelor productive și relațiile de producție, preponderența se dovedește mereu de partea din prima - de unde concluzia că dezvoltarea istorică a relațiilor de producție este în întregime determinată de dezvoltarea forțelor productive, că ea merge întotdeauna în direcția acestei dezvoltări, care, și numai de dragul ei, determină întreaga schimbare a producției relaţii Vedem că în fața noastră se află aceeași formulă, dar într-o interpretare diferită, care depășește limitele faptelor pe studiul cărora a fost construită - și nu se poate spune că Marx însuși nu a fost vinovat de această interpretare Și întrucât, în plus, starea forțelor productive este înțeleasă prin teorie în mod restrâns, în sensul doar al mijloacelor materiale de producție, și nu în sensul unei anumite organizări a sistemului nervos social în legătură cu aceste mijloace, atunci aici avem punctul pe baza căruia teoriile dau denumirea de materialiste: căci în acest punct s-a ajuns la concluzia extremă că întreaga dezvoltare a economice, și, în consecință, a vieții sociale în general, este determinată de starea productivității materiale forte De fapt, atât dezvoltarea forțelor productive în sine, cât și dezvoltarea formelor de producție, ca procese separate, sunt pură abstractizare Numai prin gândirea noastră se remarcă din acea legătură vie a fenomenelor sociale, unde se realizează într-o formă concretă Absolut de neînțeles pentru gândirea realistă este faptul că întreaga dezvoltare a standardelor de producție este determinată de atingerea celui mai înalt grad de putere productivă Gândire realistă Biblioteca "Runivers" CORELAREA FORȚELOR PUBLICE Õ ea este obișnuită să explice fenomenele dintr-o cauză, și nu dintr-un scop De fiecare dată, dezvoltarea forțelor productive îi apare în însoțirea și în interacțiunea unei mase de fenomene sociale și le caută pe cele care, în cazul dat, determină această dezvoltare Ea caută și găsește aceste momente definitorii, pe de o parte, desigur, în însăși starea forțelor productive, înțeles în sensul larg indicat; dar le caută și le găsește și în alte fenomene ale vieții sociale și, mai ales, le găsește în particularitățile distribuției proprietății într-o societate dată Am văzut că această distribuție a proprietății în prima perioadă a vieții sociale este creată de condiții care nu au nimic în comun cu relațiile sociale de producție, condiții de natură biologică sau, deși sociale, dar crescute direct din prima; am văzut că în a doua perioadă această distribuţie a posesiunilor este modificată într-o anumită măsură de formele de producţie înseşi; dar, în orice caz, forţele productive ale societăţii, în prezenţa unei asemenea stăpâniri, nu mai sunt forţe libere care servesc societatea în ansamblu, ci forţe recrutate în serviciul lor de anumite clase sociale Așadar, dezvoltarea forțelor productive are loc sub presiunea intereselor acestor clase, ceea ce, însă, nu exclude deloc posibilitatea, la un anumit stadiu de dezvoltare, a ciocnirii acestora cu formele date de producție: aceasta ar însemna doar că aceste forme în sine, în condiții schimbate, au încetat să mai corespundă intereselor claselor conducătoare Astfel, nu o dezvoltare necondiţionată a forţelor productive atrage după sine o schimbare a formelor de producţie, ci de fiecare dată dezvoltarea lor specifică, dirijată de interesele claselor conducătoare În cursul următor al istoriei, pe măsură ce forțele sociale devin din ce în ce mai organizate, pe măsură ce societatea devine din ce în ce mai vie ca

un întreg, are loc o eliberare treptată a forțelor productive, o eliberare care este în același timp intrarea lor în serviciu a societății, cât de întreg Să rezumam ce s-a spus Dezvoltarea forțelor productive ale societății este dezvoltarea modalităților de dezvoltare exterioară a acesteia Biblioteca "Runivers" F V SOFRONOV Taniya, cu alte cuvinte, înseamnă a obține mijloace de subzistență din natură O astfel de dezvoltare are loc, evident, în mod constant de-a lungul întregului spațiu al vieții istorice Dar nu se întâmplă spontan, așa cum pare în abstract, ci întotdeauna sub acțiunea unor forțe străine În primele etape ale vieții sociale, utilizarea rezultatelor pe care le dă această dezvoltare și, în consecință, însăși direcția dezvoltării, se află în întregime sau aproape în întregime sub influența factorilor biologici - violența externă și efectul atenuant al relațiilor sexuale Acești factori și primele lor modificări sociale determină atunci nu numai repartizarea mijloacelor de existență, ci și primele relații de cetățenie, începuturile viitoarelor instituții politice, juridice și religioase, care la rândul lor afectează această distribuție Această dominație a forțelor biologice asupra funcțiilor sociale încă slab organizate caracterizează această primă perioadă, care poate fi numită socio-biologică Din motive evidente, este dificil să îi aplici acele legi ale dezvoltării istorice a relațiilor de producție care se manifestă în viața istorică ulterioară Dar, pe de altă parte, în această primă perioadă se pun bazele acelei distribuții a proprietății, care pentru o lungă perioadă de timp va determina forma relațiilor economice ulterioare În a doua perioadă, funcția de nutriție internă, de distribuție, este mai organizată, devine mai puțin aleatorie și mai puțin supusă noilor invazii ale principiului biologic; dar, pe de altă parte, se bazează încă pe produsele primei perioade sub forma unei anumite distribuții a proprietății, în special a proprietății funciare Cu toate acestea, pe măsură ce viața socială se dezvoltă și pe măsură ce factorii biologici se retrag în plan secund, rezultatele dezvoltării forțelor productive încep să se supună din ce în ce mai mult funcției de distribuție în sine și ea stabilește produse din ce în ce mai independente, sub forma unui noua posesiune de distributie, desi si crescuta in felul acesta prin ea, din cea care a fost transmisa de prima perioada, dar deja diferita de ea Dar nu trebuie să uităm că această revoluție a avut loc totuși pe baza posesiunii create mai întâi Biblioteca "Runivers" CORELAREA FORȚELOR PUBLICE perioadă, că, fără o astfel de stăpânire, dezvoltarea forțelor productive nu ar fi fost uzurpată în propriul avantaj de către noua clasă emergentă Așadar, putem caracteriza a doua perioadă prin faptul că rezultatele dezvoltării forțelor productive sunt direcționate de funcția de nutriție internă, care, la rândul ei, se bazează acum parțial pe normele de proprietate, moștenite din prima perioadă, parțial pe noi norme dezvoltate de această funcţie însăşi în perioada existenţei sale Tocmai în această perioadă, care ar trebui numită socio-economică, teoria lui Marx a schimbării formelor de producție își găsește aplicarea sub influența contradicției dintre dezvoltarea forțelor productive și relațiile de producție Dar și aici trebuie să privim un astfel de fenomen ca fiind posibil, dar nu ca necesar; căci, în primul rând, după cum s-a spus, dezvoltarea forţelor productive nu pare aici a fi necondiţionată şi originală, ci este ea însăşi sub presiunea aceleiaşi forme productive; în al doilea rând, formele de producție de aici nu sunt doar sub influența factorului de dezvoltare a forțelor productive, ci în mare măsură sunt supuse atât influențelor rămășițelor perioadei biologice, cât și noilor forțe care apar treptat în societate

Prin urmare, o anumită formă de producție poate dispărea nu numai ca urmare a contradicțiilor care s-au dezvoltat în interiorul ei cu dezvoltarea forțelor productive, ci și ca urmare a contradicțiilor care s-au dezvoltat în cadrul societății între această formă și alți factori sociali, de exemplu, binecunoscuta organizare ideologică a societăţii Dezvoltarea acestor forțe caracterizează o nouă perioadă, care le-a succedat primelor două, și parțial deja începută, o perioadă în care produsele alimentației publice specializate ating o asemenea putere încât devin ele însele momentul determinant în direcția forțelor productive Aceasta este perioada de eliberare a acestor forțe "Instituții politice, norme juridice și morale, idei și alte produse de pantaloni cu frunze speciale, în prima perioadă în mod principal, sub distanță, în a doua forțe economice, acum ajung la coordonator semnificativ și nervos independent - creier, elemente, capabile să interacționeze între ele, precum și Biblioteca Runiverse F V SOFRONOVA sa aiba impact asupra functiei de alimentatie interna, asupra distributiei venitului Această perioadă ar trebui numită social-organică, deoarece în ea societatea ajunge la integritatea și completitudinea organismului și toate funcțiile interacționează strâns între ele Utilizarea dezvoltării forțelor de producție intră acum sub controlul organizării ideologice a societății, care urmărește să slăbească și apoi să distrugă complet forțele care, în diferite etape ale vieții istorice, au dat rezultatele acestei dezvoltări utilizării individuale clase Este clar, în consecință, că nu cursul dezvoltării forțelor productive a fost motivul pentru care societatea a trebuit să supraviețuiască epocilor descrise de nutriție internă anormală, erau încă slabe pentru a învinge acest spirit "biologic", ca un rezultatul căruia aceste rămășițe ale ei au tăiat ca o pană în istoria societății, au dominat-o la început, sunt puternice și acum și pentru o lungă perioadă de timp, poate, nu vor dispărea complet F Sofronov Biblioteca "Runivers" Materialism economic și filozofie critică eu În articolul "Libertate și necesitate istorică" ♦), precum și în "Notele critice" ale sale anterioare, unul dintre tinerii scriitori ruși, P B Struve, ridică încă o dată vechea, dar veșnic tânără întrebare - despre liberul arbitru Această întrebare este pusă de el în mod foarte larg, în legătură cu o serie întreagă de alte întrebări despre rolul individului în istorie și semnificația "ideilor" în ea În plus, soluția autorului pretinde a fi o anumită originalitate P B Struve încearcă să fundamenteze concluziile școlii istorice, cunoscută sub denumirea de "materialism economic", pe temelia solidă a "filozofiei critice" germane Autoritatea favorită la care se referă în mod constant domnul Struve este Alois Riehl, autorul marii lucrări Der philosophische Kritizismus und seine Bedeutung für die positive Wissenschaft Într-un loc din cartea sa, domnul Struve însuși declară că fundamentarea filozofică a opiniilor pe care le apără "se bazează în mare măsură pe această lucrare a lui Riel" Scopul acestui articol este de a arăta, dimpotrivă, că "materialismul economic" în forma în care îl profesează domnul Struve, nu numai că nu se poate baza pe filosofia critică germană, și în special pe filosofia lui Riehl, ci chiar și se află în contradicție directă cu acesta *) "Întrebări de filosofie și psihologie", anul VIII, cartea (i) Biblioteca "Runivers" V M CHERNOV Să începem cu întrebarea rolului în istoria ideilor Domnul Struva trebuie să demonstreze că forțele care conduc istoria sunt, în ultimă instanță, nu idei, ci factori materiali, și anume cei economici Prima parte, negativă sau critică, a acestei propoziții poate fi dovedită fără nicio dificultate De fapt, "oricine nu a studiat nici măcar la seminar" poate

acum foarte liber și fără ezitare să argumenteze aproximativ astfel: ideile oamenilor nu sunt ceva autosuficient sau creat din nimic; se formează sub influența diverselor impresii venite din realitate; evident, așadar, că înainte de a explica cursul istoriei din dezvoltarea ideilor, este necesar să explicăm "ideile" din cursul istoriei Ideile, fiind ele însele dependente de condițiile externe, de împrejurările care înconjoară o persoană, evident, atunci când se studiază mecanismul procesului istoric, nu pot fi prezentate ca ultim principiu de explicație Dimpotrivă, ele însele trebuie să fie explicabile din fapte mai primare Dar cât de puternică și chiar de netăgăduită este această primă parte negativă a tezei domnului Struve, la fel de slabă și de nesustenabilă este a doua sa parte, pozitivă Prin criticile sale, domnul Struve însuși a săpat mormântul dogmatismului său De fapt, să trecem la factorul economic, la dezvoltarea tehnică a forțelor productive, care, după spusele lui K Marx, șeful școlii materialiste, sunt "drojdia care fermentează societatea modernă" Nu există nicio îndoială că această dezvoltare tehnică nu este un fapt primar care nu necesită o explicație genetică Dimpotrivă, ea, la rândul său, depinde, în primul rând, de nivelul cunoștințelor științifice, întrucât forțele productive ale țării sunt altceva decât aplicarea practică a cunoștințelor teoretice la lupta cu natura; în al doilea rând, dezvoltarea tehnică a forţelor productive este influenţată chiar de măsura în care vechile forme de producţie, care sunt incapabile să găzduiască şi să utilizeze progresul tehnologiei, corespund nevoilor ţării Exemple care confirmă acest lucru pot fi găsite chiar în fondatorul noii școli istorice, Marx, în volumul I din Capitalul său Așa cum mor oameni grozavi care sunt prea înaintea timpului lor uneori, complet greșit înțeleși de contemporanii lor, tot așa și primele rândunele au dispărut fără urmă Biblioteca "Runivers" MATERIALISM ECONOMIC ȘI FILOZOFIE CRITICĂ ki al marii revoluții tehnice, care a deschis epoca capitalistă în industrie Vechea ordine socială era încă atât de puternică încât nu a cedat influenței transformatoare a noilor invenții și chiar ea însăși a avut un puternic efect de întârziere asupra creșterii forțelor productive (la fel cum acum intensificarea concurenței industriale accelerează această creștere) În , mașina de țesut nou inventată a fost interzisă printr-un decret al magistratului din Danzig În , o mașină similară a fost arsă de mâna unui călău în Hamburg Însuși inventatorul mașinii a fost înecat la Danzig, din ordinul magistratului, ca un răufăcător dăunător societății Edicte imperiale din februarie și februarie , spre satisfacția majorității populației, folosirea mașinilor nou inventate a fost interzisă în toată Germania Astfel, creșterea forțelor de producție ale unei țări nu poate fi privită ca primum movens al procesului istoric exact pe aceleași temeiuri în care dezvoltarea ideilor nu poate fi privită ca ea Principalele forțe motrice ale istoriei nu pot fi forțele create în procesul istoric însuși Ele trebuie, dimpotrivă, să fie externe procesului istoric și independente de acesta Numai atunci acest proces poate fi în întregime produsul lor, numai atunci toate schimbările istorice pot fi înțelese ca funcțiile lor În sensul în care creșterea tehnologiei va fi un fenomen derivat și secundar, creșterea ideilor va fi și un fenomen istoric derivat și secundar Și în același sens în care forțele productive dezvoltate sunt drojdia care fermentează relațiile sociale stabilite, ideile trebuie recunoscute ca aceeași drojdie, aceleași forțe motrice Domnul Struve, desigur, nu va fi de acord cu asta În viziunea sa asupra lumii, el acordă dezvoltării ideilor un loc complet exclusiv în ceea ce privește semnificația sa subordonată și, în

confirmarea opiniilor sale, se referă la autoritatea filosofiei critice Având în vedere propunerea că "materialismul economic subordonează (sic) ideea faptului, conștiinței și obligației de a fi" - dl Struve îl citează pe Riel "Realism critic modern Biblioteca "Runivers" V M CHERNOV Trebuie să recunosc că viața, ființa, precede conștiința, care, în lupta organismelor pentru existență, este acel instrument prin care își reglează relațiile cu condițiile schimbătoare ale mediului" (Riehl, II, , ib ) "Conștiința, reprezentând pentru subiectul cunoaștere fenomenul cel mai apropiat, imediat dat de el, ca fiind, dimpotrivă, cel mai recent și mai înalt, și deci cel mai condiționat (am meis-ten vermittelte) fenomen" (Riehl, ibid ) Cu privire la acest citat, se pot face două observații asupra lui: una particulară și una generală Prima observație se referă la tehnica traducerii Traducerea domnului Struve este mai mult decât nereușită: el distorsionează în mod tendențios sensul originalului Niciun filosof al școlii critice, desigur, nu ar atribui ideilor, conștiinței, vreo condiționare și dependență deosebit de mare de cauze externe Este posibil, din punct de vedere filozofic, să distingem vreun grad de condiționare cauzală a fenomenelor? Cu siguranță că nu, căci dacă există fapte mai mult sau mai puțin condiționate asta înseamnă că pot exista fapte care sunt foarte puțin condiționate și chiar, poate, deloc condiționate de nicio cauză "Am meisten vermittelte" (Erscheinung) înseamnă pur și simplu "cel mai mediat" fenomen, adică un fenomen despărţit de începutul lanţului cauzal al evoluţiei lumii cunoscut de noi printr-o serie întreagă de verigi intermediare *) După cum puteți vedea, Riel în acest pasaj nu se gândește deloc, la fel ca domnul Struve, la "subordonarea ideilor faptelor" Traducerea incorectă și tendențioasă a domnului Struve nu poate decât să inducă în eroare cititorul care nu este familiarizat cu limba germană Un astfel de cititor poate crede de fapt că conștiința, ideile, sunt un fel de produs deosebit de pasiv, mai ales dependent și subordonat al evoluției în ochii lui Riehl și ai altor susținători ai criticii filozofice A doua noastră remarcă este de natură mai generală Considerăm că citatele unor autori străini pot avea un dublu scop În primul rând, se poate folosi *) Vermitteln - înseamnă literal a fi un mediator, a media Veer-mittelt - literalmente - "mediat" * Cu acest termen stângaci, expresia lui Riehl este transmisă de traducătorul rus al lucrării sale, domnul E Korsh (vezi "Teoria științei și metafizicii *") Biblioteca "Runivers" MATERIALISM ECONOMIC ȘI FILOZOFIE CRITICĂ kat în cartea altcuiva doar o bună formulare a gândului său dacă scriitorului îi este greu să vină cu expresii potrivite În aceste cazuri, se pot lua în siguranță citate de oriunde, chiar dacă fraza luată este singurul punct asupra căruia scriitorul este de acord cu autorul citat În al doilea rând, poţi căuta puncte de sprijin pentru opiniile tale într-o întreagă teorie care se bucură de o anumită autoritate În acest caz, citatorul este obligat să noteze cu bună-credință punctele dezacordului său cu cel citat, ba chiar să acorde cea mai serioasă atenție dovezii că dezacordul este rodul inconsecvenței celui citat, și nu citatului unu Dar în niciun caz aceste dezacorduri nu trebuie reduse la tăcere și problema prezentată ca și cum nu ar exista deloc Citatele din Riel din cartea domnului Struve au evident un scop secundar și de aceea nu ezităm să-i reproșăm serios că le-a ales cu o extremă unilateralitate Dacă cineva, pe baza citatelor domnului Struve, începe să-și formeze o idee despre filosofia lui Riehl, atunci această idee va fi absolut pervertită și exact opusul adevărului Ca dovadă, să prezentăm părerile lui Riehl mai întâi asupra rolului conștiinței în sistemul mecanic al lumii, apoi în istorie Pentru a

evita orice reproșuri ale tradiției false, vom vorbi în cuvintele originale ale lui A Riel În primul rând, Riehl nu consideră deloc cauzalitatea conștiinței ca un obstacol în calea rolului său activ "Dacă", întreabă el, "afectele mentale sunt efectele unor procese reale care stau la baza anumitor fenomene fiziologice, în ce sens, totuși, le mai putem privi din nou drept cauze?" - și răspunde: "Orice acțiune a cauzei precedente devine cauza acțiunii ulterioare" *) Aderând la viziunea monistă, Riehl se pronunță împotriva viziunii unilaterale a materialiștilor, conform căreia conștiința este un produs pasiv al proceselor fiziologice și, prin urmare, din punct de vedere științific, *) "Teoria științei și metafizicii din punctul de vedere al criticii filozofice", trad Korsha, p Biblioteca "Runivers" V M CHERNOV complet irelevant pentru cercetarea cauzală "Dacă ești de acord că inervația centrală este cauza mișcării mâinii, atunci ai fost deja de acord că impulsul voinței, identic cu această inervație, este momentul viticol al acestei mișcări, adică este inclusă în totalitatea cauzelor sale" (ibid p ) "Imaginația și voința participă în mod esențial la procesul care apare simțurilor externe ca mișcare" (ibid p ib) "Conștiința nu este doar un produs, ci și un factor esențial în dezvoltarea progresivă a speciei animale" (ibid p i) G Struve le arată cititorilor doar o latură a filozofiei lui Riehl Dezvăluim cealaltă latură pasaje și mai strălucitoare pot fi citate din sfârșitul cărții filosofului german "Istoria", spune el, "este supusă ideilor, adică direcții de simțire și forme de credință, iar prin credință trebuie să se înțeleagă nu numai credința religioasă, ci și cea politică, socială, etică Trebuie să cunoaștem aceste idei care determină cursul evenimentelor istorice dacă vrem să înțelegem evenimentele în sine" (ibid p ) Nu există nicio îndoială că o persoană care nu este familiarizată cu spiritul general al filozofiei lui Riehl, grație acestui citat, l-ar putea considera chiar unul dintre cei care consideră ideile ca fiind primul agen al dezvoltării sociale Astfel, influența activă a ideilor este puternic subliniată în acest loc Pasajele citate îl pictează pe Riel într-o cu totul altă lumină decât a apărut din citatele tendențioase ale domnului Struve Și nu e de mirare Spiritul general al filosofiei critice este de așa natură încât este prea dificil să se bazeze pe el teoria îngustă a domnului Struve Să încercăm să dezvoltăm oarecum acele fundamente filosofice generale pe care se bazează convingerea în rolul activ al ideilor și protestul împotriva reducerii lor la nivelul de simple "simptome" ale schimbărilor care se pregătesc în adâncul societății Să ne expunem fundamentele cât mai clar și simplu posibil, deoarece, potrivit lui Buckle, chiar și cele mai complexe adevăruri filosofice pot fi întotdeauna enunțate foarte simplu și clar: pentru aceasta este suficient ca scriitorul însuși să aibă o idee complet clară, necomplicată despre Acele adevăruri, pe care doriți să le prezentați Materialiştii economici spun: "ideile nu sunt determinante, ci determinabile" La Riel, am găsit o situație care poate fi Biblioteca "Runivers" MATERIALISM ECONOMIC ȘI FILOZOFIE CRITICĂ Õ contrast cu poziţia materialiştilor economici: "fiecare acţiune a unei cauze antecedente devine cauza unei acţiuni ulterioare)) De fapt, dacă în lanțul cauzal al faptelor ne oprim atenția asupra oricăreia dintre verigile sale, atunci o putem considera din două puncte de vedere În primul rând, ne putem îndrepta atenția asupra relației sale cu verigile precedente din lanțul cauzal; atunci faptul în cauză va fi pentru noi un produs în întregime pasiv, produsul cauzelor antecedente; este la fel de complet determinată de ele precum este un produs aritmetic de mărimile multiplicatorului și multiplicatorului În al doilea rând,

putem completa acest punct de vedere corect, dar unilateral, cu altul Același fapt pe care l-am considerat anterior în raport cu verigile anterioare ale lanțului cauzal, acum, dimpotrivă, îl putem considera în raport cu verigile ulterioare Atunci va căpăta imediat o formă diferită pentru noi, opusă primei Anterior, figura în fața noastră exclusiv ca rezultat, ca produs pasiv; acum ca forță determinantă, ca factor, ca făcător Se îndreaptă către noi cu aceeași latură exclusiv activă, ca înainte - cea pasivă Avem de-a face aici cu o importantă teoremă filosofică privind relativitatea conceptelor de cauză și efect "În conceptul de cauzalitate", spune unul dintre cei mai talentați reprezentanți ai criticii filozofice, pr Alb Lange, - este extrem de important, în ceea ce privește consecințele sale, să se elimine una dintre ideile antropomorfe laterale: cea care dă cauzei (Ursache), ca element activ, producător, un preț și o semnificație mai mare decât efectul" (" Istoria materialismului", vol II, p traducere rusă) Din această "idee antropomorfă laterală" nu a scăpat domnul Struve Văzând că critica filozofică recunoaște conștiința ca fiind cel mai mediat fenomen, el a decis că oricine recunoaște în spatele conștiinței doar un sens subordonat, simptomatic, se poate baza cu îndrăzneală pe această poziție Condiționarea pentru el este deja supunere pasivitate; efectului el acordă mai puțină importanță, mai puțină esențialitate decât cauzei Evident, domnul Struve nu era suficient de impregnat de spiritul criticii filozofice și, în Biblioteca "Runivers" V M CHERNOV în special, nu sunt suficient de familiarizat cu analiza lui asupra ideii de cauzalitate Vom vedea exemple în acest sens, însă, mai târziu Întrucât domnul Struve este un materialist economic, cu deosebită plăcere ne referim în întrebarea care ne interesează la o asemenea autoritate, care, pentru el, ar trebui să aibă o semnificație deosebită, și anume, autoritatea pr Engels Acesta din urmă, în cartea sa despre Feuerbach, spune că numai (pentru un metafizician) cauza și efectul sunt în opoziție completă unul cu celălalt un tovarăș respectabil atâta timp cât se limitează într-un colț care îi este potrivit Dar de îndată ce el decide să înoate în larg, este întâmpinat de cele mai diverse aventuri Conceptele de cauză și efect au sens numai atunci când sunt aplicate faptelor individuale b, dar numai dacă începem să investigăm aceste fapte în legătura lor comună cu restul lumii, atunci cauza și efectul se vor contopi într-o conexiune generală în care cauza și efectul își schimbă locurile: ceea ce era anterior cauză este la rândul său un efect și invers Iată o pagină scrisă destul de în spiritul criticii filozofice; dar tocmai din acest motiv nu prea se potriveşte cu restul teoriei şcolii căreia îi aparţine domnul Struve "Conceptele de cauză și efect au sens numai atunci când sunt aplicate faptelor individuale"; prin urmare, este clar că în multe cazuri particulare este posibil să se reducă ideile la condițiile materiale în mijlocul cărora au crescut, dar ca întregul proces istoric să atribuie un sens secundar ideilor și un sens primar relațiilor materiale este neștiințific, nefilosofic "Într-o conexiune universală, cauza și efectul se îmbină"; prin urmare, este clar că sarcina sociologiei este de a elucida legile care guvernează dezvoltarea comună și simultană a tuturor aspectelor unui singur proces al vieții sociale și nu de a reduce toate celelalte la unul dintre aceste aspecte *) Se știe că pentru Engels cuvântul "metafizician" este echivalent cu cuvântul "filosof fals" Biblioteca "Runivers" Materialism ECONOMIC și filozofie critică Să fie, din punctul de vedere al biologiei, conștiința altceva decât un simplu instrument în lupta pentru existență, dezvoltat din necesitate materială Dar pentru om și istoria sa, conștiința este mai

mult decât un instrument: este o forță Același Riehl care, din punct de vedere biologic, definește conștiința ca un simplu mecanism care reglează relația unei persoane cu condițiile de mediu în schimbare, va spune fără nicio îndoială că "istoria este supusă ideilor" Deci, nu va spune singur el, ci și orice reprezentant al filosofiei critice Să-l cităm, de exemplu, pe F Paulsen Citând cuvintele lui Hegel că ideile sunt forțele motrice ale istoriei, el este pe deplin de acord cu el pe motiv că "ideile despre ceea ce ar trebui să vină sunt forțele motrice în aspirațiile și sentimentele oamenilor" ("Introducere în filosofie", p rusă) per ) Dacă aceste autorități sunt insuficiente pentru domnul Struve, atunci ne întoarcem la însuși gânditorul pe care îl consideră profesorul său, K Marx În "Capitalul" său citim, printre altele: "În raport cu alte obiecte ale lumii exterioare, omul, acţionând el însuşi ca forţă a naturii, nu numai că provoacă o anumită schimbare prin activitatea sa", ci şi "îşi realizează scop, care prin forța coercitivă legea îi determină modul de activitate și căruia trebuie să-și subordoneze continuu voința Nu este deloc sarcina noastră să investigăm amploarea și condițiile rolului activ al ideilor în istorie Dar procedați la expunerea oricărui fel de evenimente istorice și, vrând-nevrând, veți fi forțați să tratați conștiința și conștiința nu numai ca simptome ale schimbărilor istorice, ci și ca forțe de care depinde însuși cursul și caracterul acestor schimbări Așadar, în prefața aceluiași volum întâi al Capitalului, domnul Struve poate găsi următorul loc: "Procesul de transformare (a relațiilor sociale) este evident până la extrem În ce forme se va reflecta pe continent - ei bine, depinde complet de gradul de conștiință al lucrătorilor înșiși Dacă teoria "materialismului economic" dorește să înlocuiască alte teorii sociologice și să le acapareze pozițiile, atunci ea trebuie în primul rând să renunțe la viziunea ideilor doar ca simptome ale evenimentelor, o viziune care o răsturnă Questions of Philosophy, voi *- Biblioteca "Runivers" V M CHERNOV în abisul contradicţiilor interne Apoi, trebuie să caute sursele schimbării istorice nu în oricare parte a procesului de dezvoltare socială, ci în interacțiunea generală a nevoilor oamenilor (factorul subiectiv) și condițiile externe pentru satisfacerea lor (factorul obiectiv) Scriitorul acestor rânduri, fiind un admirator înflăcărat și sincer al lui Marx, trebuie totuși să admită că, de la moartea acestuia din urmă, dezvoltarea acelei teorii sociologice, ale cărei elemente sunt date în scrierile sale, nu a mișcat nici măcar un Etapa Mai ales la noi în Rusia, acei oameni care revendică cu insistență titlul adepților săi, în literatură și știință, nu ne-au oferit decât o polemică arzătoare ad majorem magistri gloriam Cu nesăbuința și zelul neofiților, ei au încercat doar să arunce toate reputațiile literare și științifice la picioarele profesorului Cultul neofiților este un smochin sortit sterilității Ei calcă neputincioși în jurul mai multor locuri din scrierile lui Marx, care spun că dezvoltarea economică a societății este fundamentul, iar dezvoltarea intelectuală este suprastructura O expresie figurativă, o simplă asemănare picturală aruncată de el întâmplător, în treacăt, și care permite un număr nelimitat de interpretări, este ridicată prin obligarea admiratorilor la rangul de teoremă sociologică Într-adevăr, asta îi face prea multă onoare și, în același timp, dezonoare Este timpul să ne amintim că "expresiile figurative în general, indiferent de valoarea lor în poezie și retorică, nu pot fi folosite în siguranță în știință și filozofie" (H Spencer, "Insuficiența selecției naturale", p ) Nefiind profet însă, îmi asum să prezic că tendința sociologică, care își conduce genealogia de la Marx, nu se va clinti până atunci,

până când nu va renunța complet la această formulă ispititor de simplă și clară despre fundamentul și suprastructurile istorice, formula , care pentru mulți este un surogat pentru o adevărată adâncire în mecanismul procesului istoric Conceptul de "suprastructură" este foarte flexibil și permite mii de interpretări diferite Să luăm, de exemplu, o teorie științifică, de exemplu, teoria lui Darwin Ea, desigur, nu s-ar fi putut naște niciodată, de exemplu, cu două sute de ani mai devreme decât momentul apariției ei reale Inainte de Biblioteca "Runivers" MATERIALISM ECONOMIC ȘI FILOZOFIE CRITICĂ În total, la acel moment încă nu existau suficiente fapte pentru concluziile pe care le-a făcut Darwin Prin urmare, se poate spune fără dificultate că apariția teoriilor științifice depinde de acumularea faptelor, că teoriile sunt doar suprastructuri asupra faptelor Dar exclud prin aceasta vreo posibilitate de influență a teoriilor științifice asupra procesului de acumulare a materialului faptic? Deloc Știu foarte bine că însăși acumularea de fapte a luat o altă direcție odată cu apariția teoriei lui Darwin Acesta ar putea fi sfârșitul rolului ideilor în istorie Dar mai întâi să răspundem la o obiecție care este adesea făcută de apărătorii domnului Struve "Adevărat", se spune, "dl Struve se lasă dus, îl apucă peste margine Dar pentru a îndrepta un băț îndoit, vrând-nevrând, trebuie să îl îndoiți în direcția opusă "Sociologii noștri subiectivi" vorbesc doar despre rolul activ al ideilor; este firesc ca la domnul Struve să întâlnim exclusivitatea inversă: el subliniază doar caracterul lor dependent, pasiv, derivat Indiferent cum ne-am privi pe "sociologii subiectivi" ruși, este deja prea ciudat să le atribuim o lipsă de înțelegere a dependenței cauzale a ideilor de condițiile externe Este suficient să cităm măcar un citat din acel scriitor pe care asociatul domnului Struve, N Beltov, îl numește în batjocură "îngerul școlii subiective" În oh, încă ani, acesta din urmă a scris: "Că fenomenele vieții mentale sunt strâns legate de faptele relațiilor sociale, acest lucru nu pare să fie negat de nimeni Dar de obicei această legătură este prezentată în așa fel încât anumite credințe, succesele filosofiei, științei, literaturii pun presiune asupra vieții sociale De fapt, această presiune este neglijabilă în comparație cu impulsul pe care îl dă vieții psihice formele de viață comunitară "(Works of N K Mikhailovsky, vol V, p ) II Ajungem acum la problema libertății și necesității în istorie În opinia noastră, punctul slab central al întregului social Biblioteca "Runivers" V M CHERNOV Filosofia lui Struve constă în faptul că a înțeles greșit sensul filozofic al regularității și cauzalității Tocmai această deficiență l-a împiedicat să aprecieze rolul propriu al ideilor în istorie și tocmai această deficiență îl împiedică să rezolve problema rolului individului în istorie Domnul Struve habar n-are cum se poate vorbi despre rolul individului dacă istoria este guvernată de legi Recunoscând regularitatea, el predetermina astfel problema subordonării principiului personal Cu toate acestea, trebuie spus că în acest punct punctele de vedere ale domnului Struve nu sunt suficient de clare Pe de o parte, el stipulează că "determinismul nu este încă fatalism", iar pe de altă parte, spune că "sociologia ignoră individul ca valoare nesemnificativă din punct de vedere sociologic", că individul nu are nimic de-a face cu mecanismul istoricului proces, că este "quantité négligeable" că i se pot aplica cuvintele lui Mefistofel: "du glaubst zu schieben, und du wirst geschoben" Domnul Struve face în continuare un contrast îndrăzneț: "Individul face istorie, spun populicii; viziunea asupra lumii pe care am dezvoltat-o mai sus afirmă contrariul" *), adică istoria creează omul Această viziune, conform căreia

"istoria" se transformă în ceva exterior unei persoane și care o domină, amintește de fatalismul oarecum vechi al lui Draper, care mai spunea că "nu oamenii sunt cei care mișcă evenimentele, ci evenimentele de oameni" Draper a adăugat la aceasta că "istoria ne convinge de statul de drept irezistibil și de nesemnificația efortului uman" A Riel luptă cu toată puterea împotriva unei asemenea vederi "Cum poate o persoană să pară străină, trimisă de soarta externă, o astfel de ordine, din care face parte din întreaga sa ființă?" se întreabă el (Ril, p ) "Acei ordini de lucruri, care este predeterminată și a cărei regularitate ar trebui privită ca o expresie a proprietăților fundamentale și a corelațiilor lucrurilor între ele, aparține, la urma urmei, unei persoane cu mintea și voința sa și cu precalcularea oricărei schimbări viitoare, se calculează și pe o persoană și pe acțiunea sa rezonabilă" (Riehl, ibid ) "Legi *) Struve: "Crit Deputat", p Biblioteca "Runivers" MATERIALISM ECONOMIC ȘI FILOZOFIE CRITICĂ naturi nu-i sunt date din afară, nu impuse din afară; el însuși este întruchiparea regularității naturale la cel mai înalt nivel atins până acum de dezvoltarea pe această planetă "(Rile p traducere rusă) Numai acceptând acest punct de vedere se poate evita perversia determinismului în fatalism Iar domnul Struve, după cum cititorul va vedea din cele ce urmează, nu poate fi de acord cu acest punct de vedere Altfel, în articolul său "Libertatea voinței și necesitatea istorică" nu ar fi polemizat împotriva lui S N Bulgakov Să prezentăm aici acest episod polemic Omul de știință german Stamler, reproșând materialismului economic cu o culoare fatalistă, spune că este inconsecvent din punct de vedere logic să-l arunci ca banner de partid "Nu poți găsi o petrecere care să promoveze în mod conștient o eclipsă de Lună calculată cu precizie " Având în vedere acest reproș, unul dintre susținătorii ruși ai materialismului economic (care consideră totuși necesară reformarea acestuia în lumina criticii filozofice), domnul Bulgakov, menționat mai sus, exprimă câteva gânduri complet în spiritul lui Riehl "Nu poate exista un exemplu mai nefericit", spune el, "ca o comparație a legilor acțiunii umane cu legile lunii Legea eclipsei de Lună este ceva exterior, străin, străin, la care conștiința umană trebuie să se raporteze ca obiect; între timp, propriul nostru eu este un subiect care, în conștiința sa imediată, se pune pe sine drept cauza principală, intervenind activ în lumea exterioară Domnul Struve nu este de acord cu aceasta; în opinia sa, aceasta înseamnă, "fiind alungat libertatea de pe veranda din față, în cel mai bun mod, deschide-i ușa din spate: operațiunea nu este deloc filozofică" Această remarcă, îndreptată împotriva domnului Bulgakov, se aplică indirect lui Ril Cu toate acestea, avem o dovadă mai directă a dezacordului pe acest punct cu domnul Struve cu Riehl Acesta din urmă, continuând să obiecteze domnului Bulgakov, constată că exemplul lui Ștamler, dimpotrivă, este extrem de reușit, căci "identificarea regularității externe (fizice) cu cea internă (mentală) este cel mai mare triumf al rațiunii teoretice " Să mergem la Riley Tot, citând afirmația lui Kant că a lui Biblioteca "Runivers" V M CHERNOV corpul individului este complet de neapărat, întrucât "acțiunile umane sunt la fel de precis determinate de legile naturale generale ca orice alt eveniment", consideră expresiile lui Kant "prea abrupte" "Aici", continuă el, "legile specifice ale voinței, în special cele care trebuie derivate pentru aceasta din ordinea socială, sunt pur și simplu amestecate cu legile naturale generale, din care apar doar într-un mod foarte indirect" (Riehl, p ) Mai departe, din acest punct de vedere, Riehl critică "legea naturală universală a dezvoltării" a lui Spencer, din

care se pare că societatea ar trebui să se dezvolte independent de dorințele oamenilor și repetă încă o dată: "totuși, pur natural și moral nu sunt deloc o serie atât de continuă încât legile primei să poată fi transferate fără referire ulterioară la fenomenele celei de-a doua" (Ril, p ) Să continuăm citatele noastre pentru a dezvălui mai clar și mai înțeles esența teoriei filozofice a regularității după Riehl "Ceea ce, din nou, duce întotdeauna la o confuzie a determinismului cu fatalismul", remarcă Riehl extrem de potrivit, "este o viziune binecunoscută, foarte răspândită asupra regularității naturale, care poate fi numită o ipostază sau o obiectivare a legilor naturii În explicațiile noastre despre procesele naturale, presupunem legi pentru fapte, cărora le sunt supuse aceste fapte și care (legile) sunt derivate din aceleași fapte ca și concluzii În acest dispozitiv se află sursa unui anumit fel de iluzie, în care ni se pare că legile preced de fapt evenimentele care au loc regulat, că au un fel de independență, un fel de primat asupra faptelor "(Riehl, p ) "Legile proceselor sunt de a separa însăși procesele și, în vov, de a vedea pe primul doar exprimarea constanței proprietăților lucrurilor și a întregului -uniformitatea manifestării lor sub aceleași convenții, reprezentăm că legile dau lucrurilor și forțează întregul curs al manifestării Căile (ibid , - ) Strict vorbind, aceste prevederi nu sunt noi Riel le aplică doar într-un mod deosebit și foarte priceput la problema determinismului și liberului arbitru Dar deja pozitiviștii Comte, Lewis, Biblioteca "Runivers" MATERIALISM ECONOMIC ȘI FILOZOFIE CRITICĂ Mill - a caracterizat perfect iluziile care decurg dintr-o neînțelegere a regularității naturii și, în special, a regularității voinței Ia-l pe Lewis În "Întrebările sale despre viață și spirit" *) găsim următoarele pasaje: "știm că legile nu au fost atribuite inițial doar existenței obiective în fenomene, ci și existenței obiective independent de fenomene; iar această greșeală străveche își păstrează încă forța Ca urmare a uneia dintre acele iluzii în care se încadrează cu uşurinţă filosofia, se presupune că legea naturii ocupă, în raport cu obiectele, o poziţie analogă cu cea a legiuitorului act al vieții publice Legile constituie un fel de sistem guvernamental înțelept care ține natura în ordine "(Cunoașterea, , nr io) "Legile naturii nu sunt ființe obiective, ci abstracțiuni subiective, formule în care diversele fenomene sunt reduse la unitate și își pierd diversitatea " Legea naturii "nu este un agent separat de fenomene, nu o forță care le determină" , ci pur și simplu o însumare ideală a pozițiilor lor" (ibid ) Legile ocupă aceeași poziție în raport cu procesele de schimbări care au loc în natură, în care sunt relativ la obiecte, obiecte ale naturii, concepte generice Când compunem un concept general generic, comparăm diverse exemple similare de obiecte, le combinăm într-un grup comun, facem abstracție de diversitatea lor și ne gândim doar la trăsăturile lor comune Când ne formăm un concept despre o lege cunoscută a naturii, comparăm procese similare de schimbare între ele exact în același mod și încercăm să înțelegem mental trăsăturile comune, proprietățile generale ale acestor procese Deci, abaterea de la diferențele de cădere a corpurilor, observăm proporționalitatea inversă a forței gravitaționale cu pătratele distanței Și aici avem formula generală sau legea gravitației Conținutul oricărei legi constă în proprietățile constante generale ale proceselor omogene Prin urmare, regularitatea nu echivalează deloc cu "subordonarea" fenomenului, *) Neavând această carte la îndemână în momentul de față, citez din articolul său "Limitele cunoașterii", care este un extras din ea Biblioteca "Runivers" V M CHERNOV ceva exterior; nu, este pur și simplu o

proprietate a fenomenului în sine, ca să spunem așa, proprietatea sa juridică Regularitatea este doar constanța proprietăților unui lucru și uniformitatea rezultată a manifestării lor în aceleași condiții, diversitatea manifestării lor în condiții inegale "Legile" la fel cum "guvernează" acele fenomene cărora le aparțin, precum și o giruetă "guvernează" vântul, ale cărui mișcări se intenționează să le arate Din aceasta rezultă clar de ce regularitatea fenomenelor istorice și regularitatea proceselor naturii nu sunt aceleași pentru noi, deși atât ele, cât și alte fenomene "aparțin aceleiași ordine cauzale a lucrurilor" Regularitatea naturii este o regularitate străină nouă; putem socoti cu ea ca cu o forță exterioară pentru noi; dar regularitatea istoriei este în primul rând regularitatea sentimentelor noastre, a minții noastre, a voinței noastre; este regularitatea activităţii vitale a propriei noastre fiinţe Clarificați oamenilor doar acest adevăr simplu, iar faptul că istoria se desfășoară în conformitate cu legea nu le va mai tulbura sentimentele morale, nu se va ciocni ostil cu conștiința lor despre propria libertate morală Dar dacă tu, doar prin abstracție și abstractizare, vei aduce totul la același numitor și vei subordona direct istoria omenirii forțelor generale ale lumii cu legile lor exterioare oamenilor; dacă ocoliți în mod sistematic acele verigi intermediare prin care legile generale, atotcuprinzătoare ale naturii sunt combinate și transformate într-o regularitate particulară a vieții umane, veți face o greșeală filozofică indubitabilă: o greșeală, în primul rând, pentru că faceți un salt de la cel mai general la particular și să-l transforme într-o serie continuă de fizice și morale, două verigi extreme ale unui lanț lung; în al doilea rând, faci greșeala lui Aristotel, care a spus că întregul este prima dintre părți și generalul este primul dintre particular De fapt, avem de-a face aici cu o antinomie și nu ne vom înșela dacă opunem tezei voastre cu teza inversă: particularul este mai întâi înaintea generalului De fapt, cu cât legea este mai concretă, cu atât este mai direct legată de fapte, cu atât este mai "eficientă" și cu cât legea este mai generală, cu atât este mai abstractă, abstractă, mai derivată Odată ce ai luat acest punct de vedere, Biblioteca "Runivers" MATERIALISM ECONOMIC ȘI FILOZOFIE CRITICĂ atunci nici regularitatea generală a naturii, nici regularitatea mai concretă a procesului istoric nu conţin în sine un grăunte de subjugare, dependenţă, fatalism pentru personalitatea umană Vina fatalistului este că procesul istoriei, a cărei căptușeală este procesul vitalității psihice a omenirii, este sfâșiat și dualizat El separă oamenii și evenimentele, voința și regularitatea; chiar le opune unul altuia "Fatalistul", remarcă pe bună dreptate Riel, "respinge voința din natură; el crede că ordinea în succesiunea evenimentelor s-ar duce fără voia lui exact la fel cum se face cu ea El stă pe motiv că pentru el și pentru voința lui această ordine este la fel de exterioară în sine, de parcă el însuși, cu voința sa, nu i-ar aparține deloc Fatalistul gândește în esență în același mod dualist ca și indeterministul Astfel, el refuză îşi scutură voinţa din ordinea firească, legală a lucrurilor; singura diferență este că el își supune cu ascultare voința acestui ordin, în timp ce indeterministul ar dori să o îndepărteze, să o elibereze complet de sub ea Determinismul se întoarce împotriva ambelor opinii cu învățătura că voința are cauze, dar există și consecințe, că este o parte și, în plus, o parte esențială a legăturii universale vin-cuvânt (cauzale) a lucrurilor "(Riehl, ibid ) p ) Astfel, din punctul de vedere al filosofiei critice, se rezolvă problema rolului individului în istorie*) (înțelegând cuvântul "personalitate"), atomul

social, omul, ca reprezentant al genului) Dar "sociologii noștri subiectivi" au rezolvat această întrebare exact în același mod Citim de la N K Mikhailovsky: "Marea majoritate a oamenilor cred în poziția excepțională a omului în natură, că pentru el sunt scrise legi complet speciale și nu sunt scrise legi care se aplică restului naturii Marea majoritate a oamenilor de știință și a oamenilor educați în general s-au emancipat de mult de acest dualism Dar în același timp a existat o mică neînțelegere *) Aceeași întrebare (veșnic tânără, deși la fel de bătrână ca lumea) despre liberul arbitru, doar transferată pe un teren mai real, mai concret Biblioteca "Runivers" V M CHERNOV ka în marele lanț mondial de cauză și efect, a contribuit la împrăștierea prejudecăților arogante cu privire la locul omului în natură; dar, realizată unilateral, poate atrage - și uneori implică - multe consecințe nefericite Transformând o persoană într-un mecanism pasiv, această unilateralitate poate contribui la justificarea oricărei ticăloșii și vulgarități, fatalism istoric, slăbirea simțului responsabilității, slăbirea energiei activității și inițiativei personale "*) "Ei vorbesc adesea despre cursul natural al lucrurilor ca fiind regulator al treburilor umane" Totuși, "singurul sens care poate fi dat expresiei "cursul natural al lucrurilor" este neintervenția omului Este dată o anumită combinație de forțe; dacă nu ne intervenim în dezvoltarea ulterioară a acestei combinații, atunci acesta va fi cursul firesc al lucrurilor Dar într-un asemenea caz trebuie admis că cursul firesc al lucrurilor există numai atunci când și acolo unde nu există om Dar această interpretare duce la dualism, același dualism pe care susținătorii cursului natural al lucrurilor doresc să-l alunge De ce să alungi omul din tărâmul naturii - și unde? "Mintea, voința și sentimentul omului, străduindu-se să devină agenții activi supremi ai naturii, ca toți ceilalți factori complecși, sunt pur și simplu o anumită Combinație a forțelor de bază ale naturii Omul aduce cu el în lume o nouă forță, care, ca toate celelalte forțe complexe, reprezintă o anumită combinație a forțelor fundamentale ale naturii și, ca și alte forțe, tinde să cuprindă întreaga natură Și întrucât în această luptă umanitatea defilează victorioasă, istoria tinde să devină din ce în ce mai mult istoria triumfului "idealelor omenirii" asupra "cursului natural al lucrurilor" Iată ce spun sociologii subiectivi în cuvintele: "personalitatea creează istoria" Nu există nimic împotriva căruia să argumentezi în asta În mod similar, Kautsky a exprimat odată că "omul nu este o marionetă fără putere" Dar domnule Struve *) N K Mikhailovsky, noi lucrări colectate, vol I, p și **) Ibid p - ***) Ibid - Biblioteca "Runivers" MATERIALISM ECONOMIC ȘI FILOZOFIE CRITICĂ este atât de ostil sociologilor școlii etice, încât se invită să fie acuzat de fatalism declarând că viziunea sa asupra lumii în acest punct este exact opusul teoriei subiectiviștilor Și totuși, nici măcar domnul Struve nu este un fatalist Citim de la el: "În indicația că oamenii urmăresc în mod conștient anumite scopuri, că din această cauză nu se pot privi, în practică, altfel decât ca lucrători ai progresului, că în acest fel binecunoscuta doctrină a laissez faire, laissez-ului trecător, cu care Ward luptă în persoana lui Spencer, nu are nicio bază teoretică, nu este nimic nou în toate acestea În "Misère de la philosophie" citim că anumite condiții sociale sunt aceleași produse ale oamenilor ca pânza, inul etc " Care este problema? Pur și simplu pentru că domnul Struve nu a înțeles suficient analiza regularității și cauzalității, care pentru el erau strâns asociate cu conceptul de spontaneitate, inconștiență, un mecanism mort Acest lucru reiese mai ales dintr-un pasaj din cartea sa La pagina din Note critice citim:

"Procesul de dezvoltare economică este o creativitate colectivă, purtând în cele din urmă același caracter spontan și, prin urmare, natural - ca toate celelalte schimbări din lumea din jurul nostru" A face ca regularitatea fenomenelor să depindă de natura lor elementară înseamnă a gândi dualist, renunțând la voința din mersul firesc al lucrurilor, considerând acțiunea conștientă, motivată, liberă ca fiind străină și contrară regularității Această viziune metafizică, în cel mai rău sens al cuvântului, a domnului Struve este strâns legată de identificarea unei legi fizice, exterioare, cu o lege psihică, internă, împotriva căreia am argumentat mai devreme Tocmai această identificare îl face pe domnul Struve să vadă în procesul istoric același mecanism mort ca și în procesele naturii fizice Unul dintre asociații filozofici ai autorului nostru, domnul Beltov, face o remarcă absolut corectă că "când sociologii ruși iau armele în apărarea individului, a idealurilor și a altor lucruri bune, luptă tocmai împotriva utopicului, obscurului, incomplet și deci insuportabil Biblioteca "Runivers " V M CHERNOV doctrina cursului natural al lucrurilor" ("Despre problema dezvoltării unei viziuni moniste asupra istoriei", p ) Dar mai departe, el crede cu totul greșit că acest război este o lucrare goală și zadarnică; în special, el crede, de asemenea, în mod incorect că sociologii ruși, "atribuind mai întâi marxiștilor o viziune utopică asupra legalității fenomenelor sociale, apoi învingând această viziune cu un succes mai mult sau mai puțin îndoielnic", în plus, ei impun pur și simplu pe nedrept marxiștilor" propriile lor metode de gândire " Dreptatea in primul rand Din păcate, nu există nicio îndoială că mulți marxisti încă nu au reușit să înțeleagă pe deplin sensul filozofic al propoziției despre regularitatea a tot ceea ce există, curățându-l de toate straturile laterale și, în principal, de coaja fatalismului metafizic Am văzut deja un exemplu în acest sens pe Muntele Struva Motivele acestui trist fenomen sunt destul de înțelese Faptul este că în paragrafele relevante terminologia lui Marx însuși nu este curățată de straturile metafizice Sociologii ruși, neconstrânși de această terminologie, au dezvoltat sistematic problema participării active a individului la procesul istoric și au obținut rezultate importante în această lucrare Și viața însăși, care abundă în liniște, inerție și flacabilitate morală, i-a forțat să dezvolte intens tocmai această latură a problemei sociologice Critica realității înconjurătoare, în primul rând și mai presus de toate, a forțat să expună ficțiunea despre presupusa "lucrare a timpului" benefică și "cursul natural al lucrurilor", să ceară intervenția activă în viața persoanelor care se raportează în mod conștient la mediul Și în cele din urmă, marxismul, care trebuia să introducă în conștiința publică ideea de masă, creativitate socială colectivă, scufundarea creativității individuale în ea, s-a dovedit a rămâne în urmă în acest punct și a ieșit într-o luptă complet nepotrivită ținută, în care bucăți de metafizică au fost amestecate fantezie cu realism istoric ferm sobru Singurul motiv pentru acest fenomen ciudat este o simplă pasiune polemică, o străduință cu orice preț de a găsi mai multe puncte de dezacord cu adversarii - "subiectiviștii" Biblioteca "Runivers" MATERIALISM ECONOMIC ȘI FILOZOFIE CRITICĂ Dar oricât de mult am simpatiza cu tendința democratică de bază a marxismului, trebuie să recunoaștem subdezvoltarea filosofică și lipsa de temei ca o întreagă teorie sociologică Având în vedere acest lucru, încercarea unor reprezentanți ai acestei tendințe de a-și revizui pozițiile de bază în lumina criticii filozofice este extrem de simpatică Deși simpatizez cu aceste încercări în sine, mă consider îndreptățit să fiu destul de nemulțumit

de rezultatele pe care le avem până acum Consider o greşeală esenţială a multor marxişti să se străduiască cu orice preţ să se opună unui grup de sociologi "subiectivi" ruşi, în loc să se alăture unora dintre ideile lor şi să le dezvolte mai departe Și cred că revizuirea doctrinei materialismului economic și reorganizarea lui trebuie să înceapă cu respingerea oricărei urme de fatalism istoric Am menționat că în Marx există și pasaje care conțin o definiție incorectă, nefilosofică, "utopică") a regularității După o astfel de afirmație, desigur, omis probandi stă și pe mine Voi încerca să fiu scurt Ce se află, potrivit marxiştilor, în caracterul vag, metafizic al înţelegerii regularităţii naturale la mulţi sociologi? "Constă", spune Beltov, "în opoziție cu legea și dorința de a-i schimba funcționarea Odată ce o astfel de dorință a apărut în omenire, ea însăși constituie un fapt din istoria dezvoltării sale, iar legea ar trebui să îmbrățișeze acest fapt și să nu intre în conflict cu el Deși admitem posibilitatea unei astfel de coliziuni, nu ne-am clarificat încă pentru noi înșine conceptul de drept: fie lăsăm punctul de vedere al conformității dreptului și luăm punctul de vedere a ceea ce este de dorit, fie pierdem complet dorințe ale oamenilor acestei epoci din câmpul nostru vizual și apoi dăm "legii" o nuanță mistică, să o transformăm într-un fel de soartă "(" Despre problema pa B "etC-, p ) Cu aceste cuvinte, însuși domnul Bel'tov a pronunțat verdictul asupra acelui pasaj celebru din Capitalul lui Marx, care este cel mai favorit dintre marxiştii de tip metafizic, marxişti-doctrinari: atunci nu se poate Biblioteca "Runivers" ,B M CERNOV nu arde nici pentru a sari peste fazele naturale ale dezvoltarii sale, nici pentru a scapa de ele prin decrete Analizând acest pasaj, găsim aici atât "opoziția legii față de dorința de a-și schimba acțiunea", cât și atribuirea, condamnată de Lewis și Riehl, "legei" a unui fel de primat asupra faptelor și a dominației asupra acestora Orice filosof al școlii critice ar condamna acest loc în mod irevocabil F A Lange are chiar și o tiradă care pare să fi fost special pregătită pentru această ocazie "Din păcate", citim în Istoria materialismului, "ne obișnuim să considerăm așa-numita lege a dezvoltării filozofiei (a se citi societatea) ca o forță specifică, aproape mistică Această forță motrice a dezvoltării naționale acționează ca "forța vitală" a organismelor - Adevărat, există - dar numai ca rezultat al tuturor forțelor naturale particulare; presupunerea sa îl face adesea mai ușor de privit; dar ascunde ignoranța și duce la erori, dacă este pusă suplimentar, ca bază de explicație, alături de acele elemente, cu totalitatea cărora este unul și același "(" Ist Math ", Vol I, p ) În numele meu, trebuie să adaug că ig Beltov și însuși Marx, în pasajele citate, cad într-un fel de neînțelegere filozofică Ei vorbesc, în esență, deloc despre "legea" dezvoltării, ci despre schema ei, despre tendințele, direcția și planul general "Lege" ei numesc altceva decât o previziune istorică concretă O lege, în sensul cu adevărat filozofic al acestui cuvânt, este cunoscută a fi altceva decât o relație constantă între fenomene, conform căreia un fenomen de fiecare dată, așa cum îl observăm, în anumite condiții, fie însoțește un alt fenomen, fie îl precede , sau îl urmează În ceea ce privește planul general de dezvoltare, este metafizic să-l imaginăm predeterminat de orice lege specială Prin urmare, Marx a avut de o mie de ori dreptate când, după observațiile relevante ale lui N K , cândva, schema de dezvoltare obligatorie, fatală, care, cu forța legii, s-a manifestat peste tot în practică și Biblioteca "Runivers" MATERIALISM ECONOMIC ȘI FILOZOFIE CRITICĂ ar avea astfel un fel de existență supraistorică Acest lucru nu este suficient În lucrarea strălucită a lui Marx, sunt cu siguranță

împrăștiate începuturile teoriei teleologice a progresului, împotriva căreia marxisti-doctrinaliștii sunt ostili Astfel, într-un loc, Marx numește legislația fabricii "Capital" "prima influență conștientă și oportună a societății asupra formelor spontane ale procesului său de producție" *), și, vorbind despre educația profesională și generală a muncitorilor, forțată de condițiile tehnice, el numeşte aceste tipuri de educaţie pentru muncitori "enzime transformatoare" care devin în ^contradicţie cu structura generală a relaţiilor economice **·) Asta nu e tot Marx a lăsat în urmă o schiță aproximativă a planului unui întreg eseu despre Feuerbach, o lucrare care, dacă ar fi scrisă, ar fi o punte între "materialismul economic" și sociologia teleologică sau dinamică În această lucrare, Marx a intenționat să dezvolte o serie întreagă de gânduri despre impactul activ, teleologic al individului asupra procesului istoric Pentru "sociologii subiectivi" va fi probabil o surpriză plăcută faptul că chiar prima teză a eseului propus conține o acuzație de "materialism contemplativ" în sensul că "a luat în considerare realitatea, lumea obiectivă a religiilor percepută de simțurile externe sub formă de un obiect sau în forme ѣ contemplare, nu sub forma activității umane concrete, nu sub forma practicii, nu subiectiv (sic) " A treia teză a aceluiași plan spune: "Doctrina materialistă conform căreia oamenii sunt produsul circumstanțelor și educației și că, în consecință, oamenii schimbați sunt produsul unor circumstanțe schimbate și al altor educații, uită că oamenii sunt cei care schimbă circumstanțele " În această direcție și ar trebui dezvoltată în continuare de către marxişti teoria lui Marx III Direct întrebărilor tratate mai devreme se alătură în continuare problema progresului teleologic G Struve contestat *) Ceea ce nu-l împiedică, pe de altă parte, să considere însăși legislația fabricii ca un produs al evoluției capitaliste **) "Cap ", vol I, și Biblioteca "Runivers" V M CHERNOV arată importanța distingerii proceselor istorice în procesele genetice și teleologice, având în vedere faptul că ambele sunt în mod egal supuse "interpretarii cauzale" Punctul de vedere teleologic, în opinia domnului Struve, este inacceptabil în știință; câmpul său legitim de acțiune nu este teoria, ci practica, nu explicația, ci creativitatea Pentru a-și confirma punctul de vedere, domnul Struve îl citează din nou pe Riehl: "Scopul nu este deloc principiul explicării vreunui eveniment de natură externă, chiar dacă acest eveniment ar fi chiar o acțiune oportună, adică un act al voinței unei ființe vii" ("Theory of Science and Metaphysics" Riehl, p , "Der philosophische Kritizismus" etc , ) Domnul Struve a trebuit probabil să răsfoiască Ril foarte mult timp pentru a găsi în sfârșit acest pasaj, aparent în total acord cu remarcile critice ale domnului Struve asupra teoriei progresului teologic Nu-mi pot imagina absolut că nu s-ar împiedica o dată de o serie întreagă de locuri complet opuse în spirit Să citām mai întâi aceste pasaje și apoi vom încerca să explicăm această aparentă contradicție în opera lui Riel Începând cu p , acesta din urmă dezvoltă în detaliu următoarea serie de gânduri În general, în ceea ce privește cauzalitatea, nu există nicio diferență între natura internă și cea externă, între natura fizică și cea psihică Atât acolo, cât și aici, uniformitatea manifestărilor proprietăților de bază predomină în mod egal în aceleași condiții Atât aici cât și acolo, așadar, se observă o regularitate și armonie deplină Cu toate acestea, specific pentru fiecare dintre cele două domenii ale fizicului și mentalului, conceptul de regularitate poate fi specializat, dându-i un caracter mai definit, concret În acest sens mai restrâns, cauzalitatea, regularitatea naturii exterioare, va fi în fața noastră ca cauzalitate mecanică Această

definiție cea mai apropiată a cauzalității în natura fizică, cu toate procesele sale externe, este totuși inadecvată și inaplicabilă succesiunii stărilor interne Schimbarea succesivă a unei stări cu alta, deși însoțită de un anumit sentiment al unei conexiuni deosebite, profunde între ele, dar această legătură are un caracter cu totul special, specific Cele mai multe stări mentale sunt atât de diferite Biblioteca "Runivers" MATERIALISM ECONOMIC ȘI FILOZOFIE CRITICĂ sunt personale, care nu pot fi reduse la un numitor Adevărat, fenomenele fizice sunt, de asemenea, extrem de diverse; dar datorită formei lor generale și de bază - o mărime extinsă, măsurabilă - toate se rezumă la un concept de bază de materie și mișcare Cauzalitatea fenomenelor externe are o constanță cu totul specială - constanța energiei sau a mișcării (legea indestructibilității forței) Această egalitate, această constanță este semnul distinctiv al cauzalității mecanice În ceea ce privește schimbarea stărilor mentale, ea nu poate fi introdusă în nimic similar sau chiar analog legii conservării energiei Numai în măsura în care reprezentările finale sunt conjugate avem ceva asemănător cu această egalitate supremă a primelor cu cele din urmă În timp ce evoluția naturii exterioare, prin intermediul teoriei mecanice, devine pentru noi un lanț cauzal neîntrerupt, succesiunea stărilor mentale nu are niciodată această continuitate Este un lanț cu multe eșecuri Singura modalitate de a acoperi aceste goluri este cu ajutorul logicii "Relația dintre cauză și efect în natura mecanică corespunde relației dintre cauză și efect în gândire" Această egalitate de relații, însă, nu este în niciun caz echivalentă cu egalitatea conceptelor în sine legate între ele Cauza și efectul în natura mecanică nu sunt deloc la fel cu cauză și efect în gândire; perfecţiunea mecanică şi procesul de gândire sunt departe de a fi cantităţi omogene Cauzele modificărilor mecanice - șoc, elasticitate, impenetrabilitate, forță, presiune - ne sunt complet necunoscute din partea ființei lor Care este esența gravitației? Cum exercită un obiect presiune asupra altuia? Toate acestea sunt întrebări inutile, la care nu se poate găsi răspuns Gravitația nu poate fi înțeleasă în același mod ca orice atracție psihică Mecanismul lucrurilor nu exprimă esența vreunei acțiuni naturale; reprezintă doar forma lor exterioară, una dintre manifestările lor exterioare accesibile simțurilor noastre "Prin urmare, afirmația că în sine totul în natură se face mecanic va fi falsă dacă trebuie să înțelegeți esența reală a schimbărilor naturale" (Riehl, ibid , ) Din aceasta însă nu rezultă că, pe lângă studiul mecanic al lumii, trebuie să o înțelegem și pe ea, Questions of Philosophy, Vol , Biblioteca "Runivers" V M CHERNOV în ansamblu, oarecum antropomorf Un astfel de antropomorfism ar fi ilegal Acolo unde nu există temeiuri pentru asumarea vieții și a conștiinței, nu există niciun temei pentru asumarea scopului Dar, pe de altă parte, fiecărei ființe vii și conștiente de sine, propria ei ființă trebuie să i se pară, sau, mai bine, trebuie să fie simțită pentru ei, ca țelul tuturor ființelor în general Orice individ se plasează în mod natural pe sine și tot ceea ce se identifică cu el însuși (familia sa, tribul său, partidul său) în centrul întregii lumi înconjurătoare În afară de această teleologie, orice altă teleologie trebuie alungată din știință Abordăm natura nu cu întrebarea "de ce?", ci cu întrebarea "de ce?" În raport cu natura fizică înconjurătoare, cunoașterea cauzalității mecanice este plinătatea cunoștințelor disponibile omului Adevărat, cauzele conexiunii mecanice a lucrurilor între ele ne sunt necunoscute în esența lor, doar forma exterioară a acestei legături ne este clară, în timp ce legătura dintre scop și mijloace ne este absolut clară În

acest din urmă caz, cunoașterii i se alătură înțelegerea directă > comprehensibilitatea directă, rezultată din faptul că legătura dintre scop și mijloc ne este strâns familiară din experiența interioară și chiar constituie o parte esențială a acesteia De fapt, suntem conștienți de noi înșine ca persoană, ca un "eu" independent tocmai în acțiunile noastre "Omul este, în primul rând, o ființă intenționată în natură Cu forțele interne ale gândirii și ale voinței sale, el influențează lumea exterioară, obligă lucrurile, conform legilor, pe care și ei le observă, să le urmeze căile pe care le delimitează sensul lui Omul nu este doar un produs al unui proces natural, ci împreună și o parte independentă a naturii Tocmai pentru că însăși activitatea sa aparține ordinii naturale generale a naturii, viitorul lucrurilor este determinat, printre altele, de acțiunea sa " (Riehl, pp - ) Dacă omul este o parte independentă a naturii, dacă el este o cauză și nu doar un efect, atunci, la urma urmei, "orice alt lucru, fiecare element al unui lucru este o parte independentă a realității, înzestrat cu capacitatea de a produce acțiuni" (ibid ) un mecanism pentru a ne deruta până la punctul de a respinge acest moment de auto-activitate în lucruri Nu există, desigur, nimic de gândit despre auto-activitatea necondiționată aici; fiecare acțiune  numai la urma urmei reciproc (relativ) Dar nu ar putea exista nimic a priori în spiritul nostru, nu ar exista nici începutul gândirii, nici măcar vreo aparență de activitate de sine a subiectului, dacă nu ar fi nimic activ în lucrurile în sine" (ibid ) "Mișcarea de sine internă a ceea ce observăm ca materie, eficiența calitativă a lucrurilor, care sunt sentimentele exterioare sub formă de mișcare, s-a ridicat la nivelul sentimentului și senzației, aceste elemente ale oricărei conștiințe, cu care a început acea scară de dezvoltare care merge continuu până la o persoană și duce la istoria sa spirituală" (Ril, p ) "În istoria spirituală a omenirii, scopul este direct real, direct realizat" ( ) "Și întrucât orice acțiune voluntară provine din conștiința scopului și din motiv, din ele este explicată Explicația unei acțiuni nu face decât să repete cursul producerii ei; o acoperă complet sau coincide cu ea" ( ) "Nu este adevărat că sensul este mulțumit de o simplă indicație a cauzalității mecanice Această afirmație dezvăluie doar unilateralitatea investigației, care este îndreptată numai spre exterior, străduința ei de a se pune în locul oricărei cunoștințe în general Cunoașterea scopurilor și motivelor acțiunii umane satisface nevoia spiritului nostru de explicații nu mai puțin decât urmărirea firului călăuzitor al cauzalității mecanice" (Riehl, p ) "Analiza matematico-mecanica, pe de o parte, i se răspunde, pe de altă parte, printr-o explicație teleologică Acolo unde scopul este constructiv, ca în domeniul omului și al culturii sale, acolo este principiul explicației Nu există deloc antropomorfism în a deriva din om și din puterea personalității sale conștiente de sine tot ceea ce vine de fapt din om și din puterea convingerii sale" ( ) Am prezentat argumentul lui Riehl în detaliu, citând textual cele mai proeminente locuri Credem că acum nu mai există nicio îndoială cu privire la a cui viziune asupra lumii poate fi susținută de opiniile lui Riehl: este oare viziunea despre lume a domnului Struve sau, dimpotrivă, însăși teoria progresului teleologic împotriva căreia luptă? Cu toate acestea, trebuie să revenim la pasajul pe care îl citează dl Struve pentru a-și susține gândurile "Scopul nu este deloc principiul explicării oricărui eveniment cu *  natura exterioară (italicele noastre), chiar dacă acest eveniment a fost chiar cea mai oportună acțiune, adică act al voinței unei ființe vii Asta nu

contrazice citatele de mai sus? Nu contrazice deloc și iată de ce Rugăm cititorul să acorde atenție locului marcat de noi cu caractere cursive: "în natură externă" Aceste cuvinte sunt esențialul Amintiți-vă de ele și orice aparență de contradicție a lui Riel cu sine va dispărea Alois Riehl subliniază în mai multe locuri diferența extrem de importantă dintre științele naturii și științele minții "Această opoziție între științele naturii și spirit nu introduce niciun dualism în natură însăși; trebuie să introducă în vigoare doar dualismul fenomenelor şi metodelor de investigare a acestora Analizei matematico-mecanice, pe de o parte, i se răspunde, pe de altă parte, printr-o explicație teleologică" ( ) Principiul matematico-mecanic, care pentru știința naturii are dreptul la dominație exclusivă, în domeniul istoriei spirituale a omenirii trebuie completat de teleologie "Astfel, poziția rămâne de neclintit că pentru a explica procesele externe ale naturii există un singur principiu, principiul cauzalității mecanice actul volitiv al unei ființe vii" ( ) Dar "să ne imaginăm știința naturii într-o perfecțiune deplină, absolută, deținând, așadar, cunoașterea tuturor proceselor de mișcare din natură", nici atunci ea nu putea lua locul științei lucrărilor spirituale ale omului" ( ) Și așa, cum a "obținut" domnul Struve un citat potrivit de la Riel? Da, pur și simplu a scos, fără nicio legătură cu contextul, o frază legată de metodele științelor naturale, a extins-o la întregul domeniu al cunoașterii și s-a calmat cu privire la aceasta Dar logica se răzbună cu cruzime, iar ideea nefericită de a se baza pe Riehl pentru a critica teoria procesului dinamic produce rezultate care sunt foarte incomode pentru autorul nostru și îi subminează fundamental credibilitatea Totuși, să ne întoarcem la Ril Nu trebuie gândit că Riel consideră că obiectivele concrete sunt mișcările mișcării sociale indivizi și grupuri care acționează în istorie Nu, el caută Biblioteca "Runivers" MATERIALISM ECONOMIC ȘI FILOZOFIE CRITICĂ este mult mai profund "Nu doar avem dreptul, dar suntem nevoiți să căutăm o fundație, obiective; și trebuie, în această căutare, să se îndrepte către calitățile naturale ale ființei care își propune obiective Din natura unei ființe date rezultă în mod necesar scopul pe care îl urmărește și trebuie să urmărească Dacă am putea urmări suficient de departe cauzele acestor proprietăți naturale, atunci am ajunge în cele din urmă la acele elemente și legile generale ale lumii reale, din combinația cărora au provenit voința și scopurile ființei noastre Dar, desigur, această ultimă sarcină depășește deja domeniul sociologiei Sociologul ia ca punct de plecare natura umană, cu toate caracteristicile sale tribale, rasiale și etnografice, într-un cuvânt, așa cum a apărut din perioada luptei preistorice pentru existență Sociologul o consideră de la sine înțeles, lăsând problema genezei sale în seama antropologului și biologului Cu un alt punct de plecare asemănător, el ia mediul natural, cu condițiile lui geografice, climatice, solului și de altă natură Întrucât orice dezvoltare din lume este rezultatul interacțiunii influențelor interne și externe, domeniul sociologiei nu face excepție de la această regulă generală Într-un cuvânt, și în acest punct, opiniile lui Riel sunt în total acord cu teoremele sociologiei dinamice "Dorința este forța reală a naturii și stă la baza psihologiei dinamice, care se ocupă cu studiul transformărilor care au avut loc ca urmare a activităților omului și ale animalelor superioare Este evident că același fapt a fost motorul transformărilor sociale, de unde rezultă că forțele sociale sunt în esență forțe psihice Ca urmare, bazele sociologiei trebuie căutate în psihologie" *) Chiar și la începutul articolului spuneam că doar astfel de fenomene, a căror geneză se află

în afara acestui proces, dincolo de limitele lui, pot fi recunoscute drept cauze finale, factori inițiali ai procesului istoric Ideile, scopurile concrete ale oamenilor, creșterea forțelor productive, dezvoltarea formelor de producție, orice activitate concretă sunt ele însele supuse explicației *) L Ward, "Psychic Factors of Civilization*", p Biblioteca "Runivers" V M CHERNOV negație în legătură cu condițiile generale ale dezvoltării istorice și, prin urmare, nu poate fi luată drept primum motion vens Un alt lucru este caracteristicile principale ale organizării emoționale a unei persoane, ecourile nevoilor sale, sentimentele care acționează în mod natural și apar, care "luminează fluxul de senzații și idei din interior al unei persoane" *) Nu istoria le-a creat, dar ei au pus bazele istoriei; originea lor se află în ceața dezvoltării organismelor superioare în mijlocul haosului luptei pentru existență; ele "constituie condiţia existenţei organismelor plastice" **) "Sentimentele sunt adevărata bază a acelei părți a filozofiei care se referă la interesele umane Pe scurt, ele sunt fundamentul științei sociale Sentimentul joacă același rol în sociologie ca și funcția în biologie Dacă domnul Struve ar fi fost într-adevăr impregnat de spiritul filosofiei critice, ar fi putut să construiască o punte de la teoria sociologică a lui Marx, prin Riehl, la sociologia dinamică a lui Ward și, prin urmare, la teoria școlii "etico-sociologice" rusești Dar adevărul este că domnul Struve privește filosofia critică pur și simplu ca pe un arsenal de idei filozofice, din care, cu un oarecare efort, se va putea întotdeauna să culeagă ceva pentru a încadra polemica cu "sociologii subiectivi" cu binecunoscutul aparat al bursei Toate acestea s-au reflectat clar în problema rolului în istoria ideilor și în problema principiului personal și în problema progresului teleologic Vom vedea la fel în continuare iar în problema punctului de vedere teleologic în sociologie (aliis verbis - pe metoda subiectivă sau punct de vedere subiectiv) G Struve îi reproșează lui Ward că a impus sociologiei un caracter practic și subiectivism Pentru însuși autorul nostru, dimpotrivă, domeniul înțelegerii teoretice este tocmai delimitat de cel al evaluării practice al doilea, dimpotrivă, este pur subiectiv și nu este obligatoriu pentru nimeni *) Geffding: "Eseuri în psihologie" **) L Ward: "Psih fapt, tsiv ", p ***) alias "Sociologie dinamică", П, Biblioteca "Runivers" MATERIALISM ECONOMIC ȘI FILOZOFIE CRITICĂ Domnul Struve consideră că "dacă prin marxism înțelegem partea necondiționat obiectivă a opiniilor lui Marx și ținem cont de faptul că prognoza lui, direct ca atare, nu poate avea un caracter necondiționat obligatoriu pentru niciun cercetător, chiar dacă acesta acceptă tot restul învățăturii lui Marx , atunci va trebui să recunoaștem că cineva poate fi marxist fără a fi socialist " Cu greu se poate sublinia prăpastia care se află între teorie și practică, între studiu și evaluare, între categoria necesității și categoria oportunității Și totuși, domnul N Beltov, persoana care gândește la fel a domnului Struve, pe care l-am citat deja în repetate rânduri, îi reproșează nu lui, ci totuși nefericiților "sociologi subiectivi" că nu înțeleg legătura organică, vitală, dintre teoretic și practic "O trăsătură distinctivă a gânditorilor subiectivi constă în faptul că lumea a ceea ce se cuvine, lumea a ceea ce este adevărat și doar îi reprezintă fără nicio legătură cu cursul obiectiv al dezvoltării sociale Aici se datorează, există real, iar aceste două regiuni sunt separate una de cealaltă de un întreg abis Evident, când vine vorba de adversari teoretici, domnul Beltov are propria lui mână - maestru De fapt, are loc exact opusul a ceea ce susține domnul Beltov Evenimentele N K , dar totuși predominant

relația lor cu soarta unei personalități umane vii și simțitoare De îndată ce nu pierdem din vedere persoana, soarta ei, facem din poziţia ei, suferinţa ei obiectul atenţiei primare, vom trage inevitabil concluzii etice din sociologia teoretică "Adevărul este că, în domeniul fenomenelor sociale, cercetarea teoretică este într-o asemenea măsură legată de evaluarea morală, încât nu se poate admira faptele politice și nu le poate condamna, doar fără a înțelege semnificația lor" (N K Mikhailovsky: "Ce este progres?") *) "Cu privire la problema dezvoltării unei viziuni moniste asupra istoriei", p Biblioteca "Runivers" V M CHERNOV Domnul Struve are o altă părere, încercând să susțină epoca cu autoritatea lui Ril El citează din el următoarele: "Necesitatea este principiul înțelegerii teoretice a lucrurilor, oportunitatea este principiul evaluării și gestionării lor practice" (Ril, ) "Viziunea teleologică provine dintr-o nevoie spirituală complet diferită de știință și cunoaștere" (Ril, ) "Lumea și viața nu pot intra pe deplin în știință Pe lângă tărâmul științei, există tărâmul acțiunii morale și tărâmul creativității artistice Niciunul dintre aceste regate nu ar trebui să se amestece în treburile interne ale altora și să le perturbe cursul, deoarece fiecare dintre ele reprezintă o latură specială a lumii reale Într-adevăr, Riehl încearcă să limiteze reciproc domeniile de înțelegere și evaluare, teorie și practică Dar, în același timp, nu se poate să nu constate că el este pe deplin conștient de artificialitatea și convenționalitatea acestei distincții Astfel, de exemplu, la pagina citim: "Etica, la rândul ei, este indiscutabil o știință Istoria și psihologia comparată îi oferă material și metode Dar cealaltă parte, cu care se adresează viitorului și discută nu despre fapte, ci despre tendințe, nu despre ceea ce se face și se face, ci despre ceea ce ar trebui și să se facă, se află, desigur, în afara cadrului științei în sens strict cuvinte Acest lucru este deja dovedit de faptul că expune normele de ființă și acțiune La urma urmei, știința în sensul său propriu este străină de conceptul de orice fel de obligație" ( ) Numai aceste rezerve: "știința în sens strict", "știința în sensul propriu" arată cât de condiționată este distincția sa Îndepărtând conceptul de datorie din știință, Riehl îi alocă o zonă specială de "filozofie practică" În plus, Riel însuși nu a putut respecta distincția stabilită de el La sfârşitul introducerii sale în carte, citim: "Discutând problema determinismului voinţei şi a libertăţii sale practice, nu a fost fără trecerea în domeniul filosofiei practice * Am încercat, totuşi, să folosesc ca cât mai puțin posibil astfel de tranziții, pe care însă subiectul le-a cerut inevitabil" Definind, ca obiect al filozofiei practice, "omul, întrucât el însuși acționează ca o cauză în natură", Riehl pune sarcina filosofiei practice "participarea" Biblioteca "Runivers" MATERIALISM ECONOMIC ȘI FILOZOFIE CRITICĂ wat în dezvoltarea idealurilor umane universale Acest scop este de a da o formă definită atracției inimii vagi și neclare față de scopurile ideale și "o lega de știință" ( ) "Start ferm pe terenul științei, filozoful trebuie să fie un reprezentant al intereselor generale ale omului" Etica socială pe care o predică "ar trebui să se alăture intereselor reale, existente cu adevărat, ale tuturor simțite ale voinței" Într-un cuvânt, "filozofia practică este predarea artei de a trăi, teleologie reală" ( , ) Cine este familiarizat cu spiritul general al filosofiei critice știe că aceasta din urmă nu recunoaște nicio diferență calitativă între filozofie și știință Prin urmare, nu este important dacă plasăm categoria de expedient, adecvat, normal în cutare sau cutare rubrică Valoarea sa nu crește sau scade din aceasta Între timp, pentru domnul

Struve, scopul eliminării categoriei de expedient din domeniul științei este să submineze semnificația acestei categorii logice El numește partea teoretică a operei lui Marx "fără îndoială obiectivă"; "prognoza", în opinia sa, "nu poate avea un caracter necondiționat obligatoriu pentru niciun cercetător" Deja în aceasta se vede germenul unei contradicții cu opiniile lui Riel Această contradicție este deja mult mai clară, în plină creștere, relevată în ultima lucrare a domnului Struve ("Întrebări de filosofie și psihologie, An VIII, Cartea ") Aici el spune decisiv că "datoria obiectivă, ca concept paralel cu ființa obiectivă, este o inconsecvență epistemologică" Vom oferi acum o serie întreagă de citate care demonstrează cât de iluzoriu este acordul teoriei lui Riehl cu astfel de opinii La pagina a cărții sale citim: "De obicei se crede că conceptul de necesitate este o formă obiectivă de înțelegere, în timp ce conceptul de oportunitate, dimpotrivă, este pur subiectiv Totuși, această opoziție în această formă este neîntemeiată În acelaşi sens în care conceptul de necesitate poate fi considerat obiectiv, trebuie acceptat ca atare conceptul de oportunitate Pe pagina următoare: numai rapoarte Biblioteca "Runivers" V M CHERNOV fenomene, atunci nu se mai poate vorbi de vreun sens obiectiv al conceptului de necesitate Atunci este la fel de puțin necesar în lucrurile în sine, fără a ține seama de facultatea noastră cognitivă, precum și fără a fi raportat la voința noastră, nu poate fi absolut nimic util în ele La pagina : "Spinoza s-a înșelat luând necesitatea drept singura reală, iar conceptul de scop doar unul dintre modurile gândirii noastre S-ar putea spune mai degrabă invers, că necesitatea este una dintre imaginile concepției noastre Ambele concepte sunt destul de la fel de subiective în originea lor În articolul "Libertate și necesitate istorică", domnul Struve spune că adevărata critică filozofică trebuie să ia pentru totdeauna terenul "din toate construcțiile științifice ale eticii, atât formale, cât și materiale - desigur, etica ca disciplină normativă" Nu știu dacă domnul Struve a negat etica normativă chiar și în momentul în care își scria cartea, așa cum s-ar putea crede de la pagina din Note critice Dar, în orice caz, nu doar că s-a prefăcut atunci că este un adept al lui Ril, dar nici acum nu indică că în acest punct nu a fost brusc de acord cu el Și în Riel citim din nou diametral opus a ceea ce spune domnul Struve "În ceea ce privește scopul ultim pe care fiecare ființă vie, nu excluzând omul, și-l stabilește și ar trebui să-l stabilească, nu este posibilă absolut nicio îndoială rezonabilă Poziția conform căreia este posibil - satisfacția mai mare a conștiinței noastre este scopul ultim al nostru voința și acțiunile noastre - este o axiomă a filosofiei practice, la fel de evidentă ca orice axiomă geometrică Dar cunoașterea mijloacelor care contribuie la realizarea acestui scop practic este dată doar de studiul psihologic al naturii umane, împreună cu studiul a condițiilor de viață ale omului și, prin urmare, nu este ușor de dobândit" (Ril, - ) Deci, etica socială normativă este în primul rând un studiu pur științific al naturii mentale a omului și același studiu științific al condițiilor sociale ale vieții sale, și doar călăuzitor Biblioteca "Runivers" MATERIALISM ECONOMIC ȘI FILOZOFIE CRITICĂ Începutul acestui studiu, cel mai înalt criteriu de alegere, grupare și combinare a materialului, este punctul de vedere antropocentric - problema condițiilor pentru "satisfacerea conștiinței umane" Totuși, domnul Struve însuși, aparent, nu și-a putut menține punctul de vedere fundamental Idealul însuși - așa cum îl spune el destul de, deși vag, în ultimul său articol - în mod necesar "are nevoie de aprobare științifică" Refuz să înțeleg ce poate însemna o astfel de expresie, cu

excepția unei justificări obiective a oportunității idealului, satisfacerea lui din punctul de vedere al nevoilor umane Una din două Sau "datoria obiectivă" este incongruentă - și atunci nicio sancțiune științifică a idealului nu este posibilă; și doar o soluție științifică a întrebării este posibilă, cât de practică este practic fezabilă (deși în acest ultim caz este greu de ocolit problema corespondenței idealului cu nevoile umane); alegerea idealului este o chestiune de necondiționat, nelimitat de nimic, nesupus nici unei logici umane universale, arbitrar; fiecare baron are dreptul la imaginația lui și atât Sau este necesară și posibilă o sancțiune științifică a idealului, dar atunci sociologia normativă și etica normativă sunt posibile în general, construite într-un mod complet științific Domnul Struve crede că știința și etica sunt străine una de cealaltă; citează cuvintele lui Sombart că în marxism el mărturisește "nu există nici măcar un grăunte de etică" *) Eu cred că nici știința, nici etica nu se ridică prin asta, ci, dimpotrivă, sunt umilite Mai simpatică și mai apropiată de mine este exclamația arzătoare a lui Lassalle: "ce este știința dacă nu dă minții direcția etică necesară? Și ce este moralitatea dacă nu este rezultatul cunoașterii adevărate? E timpul să termin Mi-e teamă că am spus deja prea multe în apărarea unor lucruri atât de evidente, cum ar fi rolul activ al personalității umane în procesul istoriei, semnificația ideilor și scopurile călăuzitoare ale activității sale, posibilitatea unei comunități comune *) Sombart merge și mai departe, la pes plus ultra, remarcând, ca una dintre virtuțile marxismului, genul lui de caracter antietic Chiar și pentru domnul Struve acest lucru este prea mult Biblioteca "Runivers" V M CHERNOV moralitatea pescuitului Nu degeaba Hume a spus că "după ce a negat adevărul evident, cea mai mare absurditate este să încerci prea mult să-l aperi" Rezumând lucrarea mea, cred că din aceasta reiese suficient de clar nu doar nesatisfăcătoarea încercării domnului Struve de a fundamenta materialismul economic pe filozofia critică, ci și tendențiozitatea extremă a acestei încercări, tendențiozitatea în cel mai rău sens al cuvântului Pentru a-l trece pe Riel drept asociatul său filozofic, domnul Struve a trebuit să scoată fraze individuale din cartea sa, să le ofere cea mai largă interpretare, să le priveze de o legătură vie cu textul general, să traducă pasaje individuale prea la nesfârșit, să ignore sute de fraze și pagini care taie peste declarațiile lui , ignorând un astfel de dezacord Și toate acestea pentru a-și declara opera "în mare măsură bazată pe Ril" ("Creta, deputat", p ) Nu credem că nici chiar domnul Struve însuși, ca urmare a acestei lucrări, ar putea simți măcar o oarecare satisfacție morală Poate așa se explică faptul că în articolul "Libertate și necesitate istorică" Riehl se dovedește brusc a avea "un realism metafizic, deși fundamentat critic (sic)" Domnul Struve remarcă: "Un cititor familiarizat cu Kritich-ul meu note", va observa în articolul propus (în "Questions of Phil and Psych ") abateri de la opiniile exprimate în cartea mea Dar mi se pare că nu m-am deplasat decât mai departe în direcția în care este scrisă cartea mea Destul de bine Îl sfătuim pe domnul Struve să meargă și mai departe și să rupă orice legătură cu teoria lui Riehl, o legătură care este deja complet imaginară V Cernov Biblioteca "Runivers" Critică imaginară (Răspunde B N Chicherin ) În prefața la Drept și morală, vorbind despre legătura internă dintre aceste două domenii, am evidențiat două vederi extreme care neagă această legătură din două puncte de vedere opuse Ea este negată fie în numele unui principiu moral unilateral înțeles, care exclude necondiționat însuși conceptul de drept și întreaga sferă a raporturilor juridice, ca un rău deghizat,

fie, dimpotrivă, în numele dreptului, ca un principiu absolut, autosuficient, care nu are nevoie de nicio justificare morală L-am sunat conte pe reprezentantul unei extreme din țara noastră L N Tolstoi, un alt reprezentant - B N Chicherin Al doilea dintre acești scriitori își exprimă nemulțumirea față de o asemenea comparație Motivul acestei nemulțumiri este surprinzător: Lev Tolstoi nu este avocat și, prin urmare, nu poate judeca relația dintre moralitate și lege! Că nu este avocat este perfect corect, dar tocmai din acest motiv s-a putut să-l arătăm drept reprezentant al acelei vederi extreme care, în principiu, neagă orice lege, sau, după cum spune domnul Chicherin, nici măcar nu vrea stiu despre lege Această viziune, în esența sa, nu are nimic personal-Tolstoi, este un fenomen foarte vechi și destul de constant în istoria gândirii umane; în era timpurie a creștinismului, cel mai faimos reprezentant al acestuia Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV Părerea lui era Gnosticul Marcion și în zilele noastre - fără îndoială L Tolstoi, și ar fi ciudat să numim pe altcineva în locul lui cu această ocazie Dar dacă, ca să-l mulțumesc pe domnul Chicherin, i-am propus să găsească printre juriști un reprezentant tipic al acestei concepții fără echivoc antilegale sau antinomie, atunci, desigur, o asemenea cerere legală l-ar pune pe venerabilul meu adversar într-un deznădejde și situație oarecum comică Aparent, domnul Chicherin crede că dl Tolstoi neagă legea doar pentru că nu este familiarizat cu ea Dar aceasta este o greșeală clară Fără îndoială, gr Tolstoi este și mai puțin conștient de legile limbii irocheze sau de cea mai veche istorie a Annamului și a Birmaniei, dar nu va nega aceste subiecte necunoscute lui Venerabilul om de știință este indus în eroare de ambiguitatea cuvântului "cunoaștere", care înseamnă, în primul rând, o cunoaștere științifică specială cu subiectul în părțile sale și, în al doilea rând, conceptul general al subiectului în trăsăturile sale esențiale distinctive *) Dacă domnul Chicherin ar pune întrebarea astfel: dl Tolstoi, ce este legea, nu-l confundă el cu altceva, spre deosebire de drept? - atunci cu greu ar îndrăzni să atribuie celebrului romancier necunoașterea dreptului în acest sens Este clar că Gr Tolstoi știe suficient ce este legea pentru a o putea nega în mod semnificativ fără riscul ca negația sa să cadă în altceva, de exemplu, în arta cosmeticelor sau a construcțiilor navale Domnul Chicherin, cerând ca adversarul punctului său de vedere asupra dreptului să fie avocat, uită în mod surprinzător despre ce vorbește de fapt Dacă ar fi vorba despre două puncte de vedere extreme cu privire la o problemă juridică, atunci în mod firesc avocații ar trebui să fie reprezentanți ai ambelor opinii; dar problema raportului dintre morală și dreptul în general este o chestiune juridică? Și când vine vorba de o viziune extremă care neagă în mod fundamental dreptul, atunci sunt necesare și posibile temeiuri legale pentru o astfel de negare? Din moment ce ce este de data asta *) Această ambiguitate este indicată de Platon (în Euthydemus) și Aristotel (în ambii analiști) Eroarea în care a căzut domnul Chicherin a fost de mult cunoscută în logica elementară ca o concluzie falsă a dicto secundum quid ad dictum simpliciter Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ se cere ca într-un proces între două părți, avocații ambelor părți să aparțină uneia dintre ele - nu este aceasta o absurditate evidentă, logic și legal împreună? Evident, opunându-se competenței lui Lev Tolstoi ca moralist de a reprezenta punctul de vedere în care se află el, Tolstoi, domnul Cicherin pur și simplu nu s-a gândit la obiecția sa și, prin urmare, a căzut într-o greșeală complet elementară Ce formidabile filipine ar trebui să izbucnesc cu această ocazie dacă erorile logice neîndoielnice ale criticilor mei ar

stârni în mine aceeași indignare pe care o stârnesc la Chicherin erorile imaginare sau dubioase ale autorilor criticați de el! Dar eu cred că în domeniul literar și filosofic nu trebuie să ne indignăm de greșeli și erori, ci doar de minciunile conștiente și deliberate, și din moment ce din această parte B N Chicherin este mai presus de orice suspiciune, există multe ciudatenii în critica sa imaginară la adresa mea filozofiile morale - ciudățenii mult mai semnificative decât cele de mai sus, trezesc în mine, deși un sentiment regretabil, dar liniștit Nu este prima dată când BN Chicherin îmi face onoare prin atenția serioasă acordată lucrărilor mele La scurt timp după apariția tezei mele de doctorat: "Critica principiilor abstracte" - a publicat o analiză amplă a acesteia sub forma unei cărți întregi (B Chicherin "Misticismul în știință" M i) și m-a invitat cu amabilitate pentru a discuta împreună probleme filozofice controversate În ciuda satisfacției interioare pe care mi-a adus-o atâta atenție față de munca mea nu tocmai matură din partea onoratului om de știință, am decis să nu accept propunerea sa și nu am răspuns nimic la analiza sa Deși motivul principal al acestei hotărâri rămâne valabil în prezenta cauză, consider că nerăspunsul meu secundar ar putea fi interpretat greșit în detrimentul justiției în general, ci și al intereselor morale proprii ale criticului și, prin urmare, consider că este necesar de data aceasta pentru a evalua activitatea critică a d-lui Chicherin și a oferi temeiuri suficiente pentru evaluarea sa După cum a trebuit să precizez deja în tipărire (în prefața menționată mai sus), B N Chicherin mi se pare cel mai Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV străin educat și cu cunoștințe despre toți oamenii de știință ruși, și poate chiar europeni din prezent Acest avantaj, cu o minte dogmatică, nu atât curios și reflexivă, cât sistematizarea și distribuirea, ca să spunem așa, poruncitoare, cu un caracter hotărâtor și încrezător în sine, a avut consecința inevitabila a atrofiei treptate a capacității critice Vorbesc despre capacitatea de a se îndoi de propriile gânduri și de a înțelege gândurile altora Când perspectiva mentală este clar conturată din toate părțile, când se iau decizii certe și finale în toate problemele, când fiecare întrebare are la îndemână un răspuns gata făcut sub forma unei formule predeterminate și, ca să spunem așa, înghețate, atunci cum este posibilă o critică serioasă, ce interes poate fi? intra în cercul gândurilor pre-condamnate ale altora, pentru a pătrunde în legătura lor interioară și semnificația relativă? Pentru domnul Chicherin nu există revărsări de gândire, nici o mișcare vie de idei; nu vom găsi la el nicio nuanță de judecată, vreun grad de aprobare și de cenzură; toate gândurile și opiniile reale și posibile sunt împărțite numai în două categorii necondiționat - opuse și imobile: cele care coincid cu formulele și schemele domnului Chicherin și, prin urmare, aprobate fără nicio altă luare în considerare, și cele care nu coincid și, prin urmare, condamnate la o condamnare rușinoasă, diverse în formele de exprimare, dar întotdeauna aceleași în hotărâre și netemeinicie Nu-l voi compara pe domnul Chicherin cu Omar, pentru că ar fi o exagerare Deși, desigur, domnul Chicherin este la fel de sigur de infailibilitatea sistemului său, precum este Omar în infailibilitatea Coranului, dar filantropia naturală și educația umană largă nu i-ar permite niciodată venerabilului savant să rostească celebra frază atribuită (cu autenticitate îndoielnică) celui de-al treilea calif: ardeți toate cărțile - cei care sunt de acord cu Coranul ca fiind de prisos și cei care nu sunt de acord ca dăunători Dimpotrivă, domnul Chicherin ar privi cu sinceră bunăvoință și căldură a inimii apariția și distribuirea cărților filosofice în întregime în

acord cu părerile sale și este doar tulburat că astfel de cărți nu apar deloc • După dogmatismul minții tale, după natura sistematică a ta Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ vizionar și enciclopedic în cunoștințele sale, B N Chicherin a fost creat pentru predare și, din câte știu eu, a fost într-adevăr un profesor excelent În detrimentul învățământului rusesc, a trebuit să părăsească catedra foarte devreme Cred că a rămas neînlocuit și indispensabil în mediul nostru universitar Desigur, cineva poate fi un mentor în afara ei; se poate deveni șeful unei școli, centrul mișcării intelectuale pentru aleși Dar în afară de alte piedici, domnul Chicherin, prin natura sa, nu se putea mulțumi decât cu un cerc de adepți necondiționați, adepți statornici, pentru care αυτός εφα (zicea el însuși) ar fi argumentul decisiv în toate întrebările B N Chicherin nu s-a putut schimba și a rămas Pitagora - fără pitagoreici Această împrejurare a introdus un nou element de iritare și indignare în atitudinea lui față de lumea ideilor străine Este posibil să fim indiferenți față de comportamentul acelor oameni care, fiind suficient de rezonabili și educați pentru a fi de acord cu domnul Chicherin în anumite puncte, în loc să-și folosească adevărul gata făcut, absolut și infailibil, în orice altceva, preferă să rătăcească nebunește? în zonele de vise fantastice și mistice, lăsate odată pentru totdeauna în urmă granițele doctrinei mântuirii unei singure? Din nou voi spune, într-o astfel de dispoziție și cu o asemenea stare de spirit, este posibil să fii critic? Cu cea mai sinceră dorință de a înțelege și a transmite corect gândul altcuiva, domnul Chicherin permite denaturarea constantă și uneori monstruoasă a acestuia După ce am rostit acest molid la care nu a ajuns încă dicționarul academic și pe care l-am împrumutat din glosarul critic al domnului Chicherin, mă simt dator să-l justific cât mai curând cu un exemplu potrivit Există un mic capitol în filosofia mea morală numit "subiectivism moral"; sarcina sa este de a ilustra, cu câteva indicații istorice, o idee generală, a cărei prezentare și explicație este dedicată cel puțin jumătate din întreaga lucrare În expresia sa cea mai simplă, această idee este că adevărata îmbunătățire morală a oamenilor are loc numai atunci când sentimentele bune ale unei persoane individuale nu sunt Questions of Philosophy, Vol , Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV se limitează la sfera subiectivă a vieții sale personale, dar interceptează dincolo de aceasta, se contopesc cu viața unei persoane colective, creând moralitatea socială, implementată în mod obiectiv prin instituții, legi și activități publice ale indivizilor și grupurilor Pe scurt, un sentiment moral personal trebuie să devină o cauză comună, necesitând organizarea forțelor care îl servesc Este clar că o astfel de organizare a binelui colectiv în procesul creșterii sale istorice este asociată cu restricții și restricții mai mari sau mai mici ale libertății individuale în cele din manifestările sale, care încalcă condițiile comunității umane și, prin urmare, desființează sarcina morală Problema limitelor unei astfel de organizari coercitive a binelui, din care am recunoscut starea normala ca organ activ, este rezolvata in capitolul imediat urmator, in sensul ca aceasta organizatie, ca slujitoare a binelui, nu poate avea nici un fel alte interese mai presus de moral și, prin urmare, acțiunea sa coercitivă trebuie să se supună întotdeauna și în orice cerinței principiului moral - să recunoască pentru fiecare persoană o semnificație interioară necondiționată și un drept necondiționat de a exista și de a-și dezvolta liber forțele pozitive Pe această bază, condamn în cei mai puternici termeni pedeapsa cu moartea, închisoarea pe viață și alte chinuri penale, contrar însuși principiului filantropiei; la fel, din

acest punct de vedere, sclavia nu numai personală, ci și economică, care înjosește demnitatea unei persoane, făcând din întreaga sa viață un mijloc de satisfacere a nevoilor materiale, este inacceptabilă din acest punct de vedere Este de la sine înțeles că o adevărată organizare a bunătății, care ar trebui să aibă grijă de integritatea corporală și de libertatea economică materială a tuturor oamenilor, ar trebui să protejeze cu atât mai mult împotriva oricărei încălcări a libertății spirituale a unei persoane, fără de care viața sa este lipsită de demnitatea interioară Că o organizație reală, și nu autoproclamată, a bunătății nu poate, la rândul ei, să încalce libertatea spirituală a unei persoane, că nu o face poate împiedica manifestările conștiinței cuiva, exprimarea convingerilor cuiva - acest lucru este prea evident din punctul de vedere indicat și nu a fost nevoie să mă extind Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Όδΐ Ce a făcut acum domnul Chicherin dintr-o gândire simplă și clară despre nevoia unui bun colectiv sau social, fără a-și realiza perfecțiunea reală, morală, chiar și pentru o persoană individuală? Într-un mod uimitor, în locul organizării binelui, despre care se vorbește ca fiind necesară și obligatorie, el înlocuiește organizarea răului, despre care nu se poate vorbi decât ca fiind supusă distrugerii, și începe să asigure indignat că eu predic o inchiziție care îi arde pe eretici, că "după "teoria" mea creștinismul a cucerit lumea tocmai prin aceste mijloace criminale De două ori domnul Chicherin mă pune în contact direct cu Torquemada: o dată ca adept al lui, iar cealaltă chiar ca profesor (p ) Și cu o cunoaștere suficientă a unora dintre trăsăturile venerabilului învățat, trucul lui este surprinzător Este uimitoare, în primul rând, prin absența oricărui motiv sau pretext pentru ea și, în al doilea rând, prin prezența unor astfel de circumstanțe care, se pare, au făcut-o imposibilă din punct de vedere moral și logic G Chicherin este foarte dezaprobator de jurnalismul meu sau, după cum spune el, "scriind articole de jurnal" Cred că dacă vreun articol merită cenzurat, nu este ca jurnal, ci ca unul rău Unele chiar articole din ziare le-am pus mult mai sus decât unele cărți În ce măsură jurnalismul meu este rău, nu pot judeca; Știu doar că sarcina principală a acestei jurnalism nu a fost rea nici din punctul de vedere al domnului Chicherin, căci a constat în apărarea libertății de conștiință Atacurile asupra Inchiziției Spaniole propriu-zise, în ciuda focurilor ei, nu au reprezentat un interes arzător, din cauza desființării acestei instituții cu mult timp în urmă, chiar și în patria sa, dar unele rămășițe din instituții similare din alte țări s-au făcut cunoscute, foarte restrângerea sensibilă a libertăţii de conştiinţă Am devenit publicist tocmai în momentul în care au apărut ocazii speciale în viața noastră socială pentru a susține acest principiu elementar, fără a cărui întărire nu există progresul real al comunității creștine, nici al științei creștine, nici al unei existențe umane demne în general, este posibil Și nu e ciudat că este cusut- * Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV Cel mai nou Torquemada s-a dovedit a fi nominalizat pentru acest principiu, și nu actualul său detractor, care, dimpotrivă, era angajat la acel moment în fapte cu totul diferite, deși și bune - chimie și clasificarea științelor? Aceste urmăriri pașnice, fără îndoială, merită bursei extinse a domnului Chicherin, dar nu îi dau niciun drept să inventeze fabule despre oameni de alt temperament, transformându-i în susținători și reprezentanți ai acelor principii și instituții cu care au luptat efectiv cu toata puterea lor dupa ce am putut si nu fara niste donatii Libertatea de conștiință am înțeles și înțeles fără nicio restricție Este o chestiune de dreptul neconditionat si sacru al fiecaruia de a

avea, de a marturisi si de a predica in mod liber in orice mod posibil - oral, scris, tiparit - oricare ar fi convingerile sale, religioase, filozofice, stiintifice Nu stiu daca un astfel de neconditionat înțelegerea libertății doctrinei, dar știu că nicio altă înțelegere a acesteia nu se încadrează în cadrul conștiinței mele Pe ce bază, deci, dl Chicherin îmi caracterizează părerile cu trăsături care contrazic atât de evident realitatea? Da, pe baza presupuselor mele mărturisiri, pe care însă nu le-am făcut niciodată și nu sunt de acord să le fac "Tu însuți recunoști," îmi strigă domnul Chicherin, "că singurul tău interes nu constă în *) ca bunătatea să domnească în inimi, ci să fie organizată ca un dispozitiv obligatoriu pentru societățile umane" ( ) Cu toate acestea, nu am recunoscut niciodată acest lucru Dacă aș recunoaște, cu siguranță aș spune așa, dar dacă aș spune, atunci nu ar fi niciun motiv pentru ca domnul Chicherin să strige la mine - ar fi suficient doar să citez cuvintele mele adevărate, pe când acum, după ce mi le-a atribuit o absurditate, parcă recunoscută de mine, își respinge imediat ficțiunea, citând teza mea actuală: "binele organizat trebuie să fie necondiționat și atotcuprinzător" Dacă da, atunci este clar că trebuie să îmbrățișeze și latura interioară a moralității, trebuie să domnească în inimi nu mai puțin decât în afara lor și, prin urmare, nu pot admite în niciun fel că, în condițiile reale ale ordinii morale, *) Cursivele mele   Tanizarea este singurul meu interes Pe de altă parte, cred că nu numai domnul Chicherin, ci chiar Hegel însuși nu ar fi inventat un asemenea truc dialectic, prin care conceptul de bine necondiționat și atotcuprinzător ar putea fi redus la conceptul de exclusiv subiectiv, adică unilateral și neputincios, bun Tocmai această absurditate a subiectivismului moral (și nicidecum libertatea omului și drepturile de conștiință) constituie adevăratul obiect al infirmării în capitolul care l-a înfuriat pe domnul Chicherin, așa cum se vede chiar din titlul său Totuși, domnul Chicherin, urmând propria sa gândire, care este foarte departe de părerile mele, se referă la semnificația necondiționată și atotcuprinzătoare a bunătății doar pentru a întări absurditatea pe care mi-o atribuie el "Și acestor acțiuni (coercitive) de putere", continuă el, "nu presupuneți nicio limită: binele organizat trebuie să fie necondiționat și atotcuprinzător" Cu toate acestea, conform logicii solide, din proprietatea necondiționată și atotcuprinzătoare a binelui, se poate doar concluziona că el, binele, nu trebuie să aibă limite în implementarea sa, dar cum s-a transformat brusc această infinitate de bine într-un acțiune nelimitată a puterii coercitive, care, la urma urmei, poate fi complet nu bună, ci rea? De unde a luat domnul Chicherin această identificare monstruoasă a bunătății absolute cu puterea coercitivă? Poate că a întâlnit undeva afirmația că o astfel de putere este necondiționat bună în sine și că, în consecință, cu cât este mai multă, cu atât mai bine; dar trebuie să fie de acord că o astfel de afirmație nu a venit de la mine, ci de la alte persoane care se aseamănă puțin cu mine și pentru care nici eu nu sunt responsabil așa cum este el Și după părerea mea de bază, se dovedește exact opusul: acțiunea coercitivă a organizării binelui trebuie să fie întotdeauna de prisos; nu poate fi bun decât atunci când este limitat din toate părţile şi determinat de acel interes pur moral căruia trebuie să-i servească Din acest punct de vedere, și indiferent de sentimentele mele personale, sunt logic obligat să resping anumite metode de constrângere care depășesc limita minimă și deci încalcă principiul moral: așa este instituția pedepsei cu moartea, atât de dragă unor "inimi în care "domnește binele"   Dacă, în loc

de bunătate, aș vorbi despre adevăr și aș menționa caracterul său necondiționat și atotcuprinzător, care ar trebui exprimat în fapte obiective, atunci domnul Chicherin, după metoda sa critică, mi-ar atribui cu siguranță un astfel de raționament: un tot -adevărul cuprinzător trebuie să aibă o răspândire nelimitată, pentru aceasta este nevoie de o organizare universală a comerțului cu cărți și, în consecință, trebuie să se acorde putere nelimitată funcționarilor din librărie, astfel încât să poată invada casele particulare, să-și impună cărțile orășenilor într-un număr infinit de copii, chestii pagini de carte în "gura bebelușilor și pișii" și altele asemenea Mi-ar plăcea serios să mi se arate măcar o mică diferență de construcție logică între această absurditate deliberată și aceea, trebuie să sperăm, o gândire neintenționată și inconștientă care l-a obligat pe domnul Chicherin să deducă din necondiționalitatea și universalitatea binelui pe care le-am recunoscut nemărginirea puterii coercitive și unanimitatea mea cu inchiziția spaniolă Adevărat, domnul Chicherin are o bază generală pentru o astfel de opinie: "Întreaga ta moralitate, îmi spune el, se bazează pe religie" Pe ce, însă, religia și în ce sens se întemeiază ea? Lăsând acest lucru nedefinit, afirmația domnului Chicherin este o grămadă de cuvinte fără sens Recunoscând între religie și morală doar o legătură internă, în esență, se poate spune cu drepturi egale că moralitatea se bazează pe religie și că religia se bazează pe moralitate Într-adevăr, normele morale care decurg din sentimentele de rușine, milă și evlavie sunt expresiile necondiționate ale Binelui însuși, iar sensul lor este complet independent de orice autoritate externă Istoria cunoaște religii și instituții religioase care sunt nerușinate, inumane și, prin urmare, impie Toate acestea, din punctul meu de vedere, sunt condamnate necondiționat în virtutea unor norme morale necondiționate Unde este vreo oportunitate aici pentru acele grozăvii care-l sperie pe domnul Chicherin sau cu care își sperie cititorii? Pentru ca diatribele lui să aibă vreun sens, el ar trebui în primul rând să demonstreze că creștinismul nu poate fi înțeles altfel decât a fost înțeles de Torquemada și Co · Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ În cea mai mare parte, domnul Chicherin își precede obiecțiile cu citate exacte sau aproape exacte, transmițând gândurile pe care le condamnă nu numai cu propriile sale, ci și cu adevăratele cuvinte ale autorului Prin urmare, denaturarea incredibilă a gândurilor altora în "critica" lui ulterioară nu poate induce în eroare decât cititorii foarte neatenți sau foarte prejudiciați Acest lucru merită conștiinciozității literare a domnului Chicherin, care, totuși, este incontestabilă; dar cu mare pesimism trebuie privit la venerabilul scriitor ca pe un critic Domnul Chicherin își începe analiza capitolului despre subiectivismul moral transmițând ideea sa principală, pe jumătate în propriile mele cuvinte Cred că în acest caz ar fi poate și mai bine dacă domnul Chicherin ar reproduce raționamentul meu fără abrevieri și omisiuni Îmi voi permite să citez locul citat de domnul Chicherin în forma sa integrală, subliniind ceea ce este omis sau abreviat în citatul său "Creștinismul apare odată cu Evanghelia împărăției, cu un ideal necondiționat de înalt, cu cerința moralității absolute Să fie această morală numai *) subiectivă, epuizată doar de stările interne și acțiunile individuale ale subiectului? Răspunsul este deja cuprins în întrebarea însăși; dar pentru a aduce problema la puritate, să recunoaștem mai întâi ceea ce este adevărat printre susținătorii creștinismului subiectiv Fără îndoială, o stare morală perfectă sau absolută trebuie să fie pe deplin trăită în interior, simțită și asimilată de o persoană individuală,

trebuie să devină propria sa stare, conținutul vieții sale Dacă moralitatea perfectă ar fi recunoscută ca subiectivă în acest sens, atunci s-ar putea argumenta doar despre nume Dar chestiunea vizează o altă întrebare: cum se realizează această perfecțiune morală de către indivizi, fie exclusiv prin munca internă a fiecăruia asupra lui însuși și prin proclamarea rezultatelor sale, fie cu ajutorul unui anumit proces social, acționând nu numai personal, ci și colectiv? Susținătorii primului punct de vedere, care reduce totul la o singură lucrare morală, în flagrant, nu resping, desigur, generalul *) În articolul domnului Chicherin, cuvântul "numai" este înlocuit cu cuvântul "pur" Biblioteca "Runivers" bab VLADIMIR SOLOVIEV viața, nici îmbunătățirea morală a formelor sale, dar ei cred că aceasta este doar o simplă consecință inevitabilă a succeselor morale personale, la fel ca o persoană, așa este societatea, dacă fiecare înțelege și dezvăluie adevărata sa esență, trezește sentimente bune în sufletul său , iar paradisul va fi stabilit pe pământ Că fără sentimente și gânduri bune nu poate exista nici moralitate personală, nici morală publică este incontestabil Dar a crede că numai bunătatea sufletului este suficientă *) pentru a crea un mediu social perfect înseamnă a te muta în acea zonă în care bebelușii se nasc în tufe de trandafiri și în care săracii, din lipsă de pâine, mănâncă plăcinte dulci "("Justificarea binelui, p - ) Chiar și cu acele omisiuni pe care domnul Chicherin le-a făcut în zadar în acest loc, sensul ei nu permite în mod logic două interpretări Este clar că ideea ține de scop și de modalitatea de a-l atinge Perfecțiunea morală a unei persoane este indicată ca scop final, pentru care stările și eforturile subiective bune, deși necesare, sunt insuficiente în sine și sunt reînnoite printr-un proces istoric colectiv care creează în societate un mediu obiectiv-moral extern și suport pentru îmbunătățirea unități; în același timp, este clar că este imposibil să se pună în aplicare scopul pentru care w există și din care își are toată semnificația Dar domnul Chicherin, după ce a citit și scris parțial instrucțiunile de mai sus, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat, cade asupra mea pentru că singurul meu interes, după recunoașterea mea, se presupune, constă în organizarea forțată a relațiilor externe Cu drepturi egale, aș putea afirma că singurul lucru care îl interesează pe domnul Cicerin în scrierile sale este drumul care leagă satul Karaul de tipografia lui Kușnerev din Moscova De prea multe ori trebuie să regretăm extravaganța extremă a domnului Chicherin; își epuizează întregul depozit de rigoare logică pentru a-i cenzura pe ceilalți, fără a lăsa absolut nimic pentru uzul său; și între timp chiar și o miime din această severitate, aplicată la a lui Acest cuvânt este cu caractere cursive în textul cărții Domnul Chicherin nu a omis niciun cuvânt, ci doar italice Menționez asta doar de dragul acurateței complete Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ x raționamentul ar fi poate suficient pentru a le transforma dintr-o critică imaginară într-una reală Acele ilustrații istorice ale gândirii mele, din care constă aproape întregul capitol mic despre subiectivismul moral, care l-a revoltat atât de mult pe domnul Chicherin, ar părea să excludă direct concluziile acestuia Este o chestiune de sclavie și iobăgie} existența lor îndelungată printre popoarele care au adoptat creștinismul îmi servește drept dovadă că adevărul moral al noii religii nu a intrat în viața socială în toate aceste lungi secole și în abolirea astfel de instituţii văd primii paşi ai unui adevărat x progres creştin în omul colectiv Dacă, în opinia mea, binecunoscutele instituții care au dispărut sub ochii noștri au fost un obstacol în calea realizării creștinismului în lume, atunci cu

ce drept îmi atribuie domnul Chicherin ideea direct opusă și mereu contestată că creștinismul a demult a fost cucerit de mult lumea și, mai mult, cu ajutorul unor instituții mult mai proaste decât cele pe care le-am indicat? Cunoaștem victoria fundamentală a creștinismului asupra lumii prin moartea și învierea Celui Care a spus: "Am cucerit lumea" De asemenea, știm că această victorie fundamentală este asimilată de adevărații creștini printr-un act de credință preliminară, așa cum spunea unul dintre ei: "și aceasta este victoria care a cucerit lumea, credința noastră" Dar înfăptuirea practică a acestei victorii în realitatea noastră vizibilă trebuie să coincidă, evident, cu sfârşitul procesului istoric, când, pe lângă puţinele organizaţii ale răului deja desfiinţate, vor fi desfiinţate multe altele şi, ca "ultimul duşman," moartea va fi distrusă" În ceea ce privește metodele victoriei efective a creștinismului în viața colectivă a omenirii, punctul meu de vedere este determinat în mod adecvat de condamnarea fundamentală a unor instituții precum pedeapsa cu moartea și iobăgia, tocmai pentru încălcarea de către acestea a cerinței morale de a respecta în fiecare persoană o personalitate liberă cu toate drepturile inerente; După aceea, domnul Chicherin nu a avut dreptul să-mi manifeste solidaritatea cu Inchiziția, chiar dacă nu știa ce am scris despre libertatea de conștiință Între timp, îi este cunoscut și își face unele rezerve în acest sens Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV în continuare, - și totuși, nu mai puțin, rămân încă în ochii lui adept și profesor al Torquemada! "În trecut (?) domnul Solovyov a recunoscut că consimțământul voinței colective în umanitate pentru reunirea cu Divinul trebuie să fie liber El chiar a afirmat că Hristos a plecat de pe pământ tocmai pentru ca acesta (consimțământul la reunificare) nu a fost o chestiune de putere copleșitoare, ci un act moral real, sau împlinirea adevărului interior "( - ) Cititorul, care poate ghici doar din indicarea paginilor că acest "înainte", acest "recunoscut" și acest "afirmat" nu se referă la vremuri demult apuse, ci doar la un alt capitol din aceeași carte, așteaptă cu curiozitate să vezi ce se va întâmpla acum": în ce cuvinte am renunţat la ceea ce am recunoscut şi afirmat imediat Dar domnul Chicherin prefațează citatele ulterioare cu formula renunțării mele din anumite motive nu în ale mele, ci în propriile sale expresii "Acum se pare că El (Hristos) s-a retras pentru a-i lăsa pe conducătorii lumii pentru a-și îndeplini voia prin putere " Cu aceste cuvinte, domnul Chicherin îmi transmite ideea despre sensul moral al istoriei ca proces de organizare colectivă a binelui prin eforturile omenirii însăși Nu sunt nicidecum un dușman al ironiei și al caricaturii, nici măcar în scrierile filozofice, dar acuzația unei persoane solidare cu Inchiziția trebuie să aibă temeiuri precise, iar caricatura aici este la fel de deplasată ca și în discursul procurorului în cauză de patricid Totuși, în caricatura domnului Chicherin, gândul meu, în loc să renunțe la principiul libertății, nu conține decât o indicație a condițiilor practice de implementare a acestui principiu La urma urmei, este o chestiune de măsuri de putere doar cu un caracter, atât din partea subiectului lor, cât și din partea motoarelor lor interne Până la urmă, acel "eveniment imperiu" prin care iobăgia a fost desființată nu a fost doar un act eliberator, ci și un act liber, atât din partea împăratului Alexandru al II-lea, cât și din partea întregii națiuni ruse, care, nu fără motiv, avea în el un reprezentant al bunei sale voinţe Desigur, pentru a emancipa un sclav este necesar să se limiteze libertatea proprietarului de sclavi, să-l lipsească de dreptul de care se bucura în mod liber anterior Se poate ca domnul Chicherin sa vada in recunoasterea acestei necesitati

Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Õ negarea principiului libertăţii? Dar în acest sens am negat-o mereu, crezând chiar că libertatea, separată de mijloacele necesare realizării ei, nu este un principiu, ci un cuvânt gol care servește drept distragere a atenției Mai departe, domnul Chicherin scrie adevăratele mele cuvinte, care însă, în loc de inchiziție, spun doar că principiul bunătății absolute cere ca societatea umană să devină moralitate organizată și, în plus, nu numai la cele mai de jos trepte, ci la cele mai înalte niveluri cele, care nu se deosebesc de faptul că realizarea binelui asupra lor este mai puțin reală și faptul că devine atotcuprinzătoare "Deci", adaugă domnul Chicherin din el însuși, "diferența dintre nivelurile inferioare și cele superioare constă în faptul că la început se dă ceva libertății, iar la sfârșit nimic Ar fi de dorit să știm dacă însăși învierea morților ar trebui să fie îndeplinită prin ordine guvernamentală Sunt foarte bucuros că pot satisface dorința domnului Chicherin Învierea morților va avea loc la a doua venire a lui Hristos, când toate celelalte guverne vor fi desființate și, în consecință, nu vor exista ordine guvernamentale Până atunci, schimbările și reformele istorice, care pregătesc inconștient sau semiconștient lumea pentru acest act final, au loc cu participarea forțelor proprii ale omenirii, acționând colectiv prin diferite guverne În ceea ce privește pretinsa dispariție a libertății la cele mai înalte niveluri de dezvoltare morală, aici domnul Chicherin cade (probabil fără intenție) într-un joc de cuvinte nepermis τύ de fapt vrea să spună: fie, de parcă, după părerea mea, la cele mai înalte niveluri ale realizării binelui, se face numai prin constrângere exterioară, adică că morala lipsește cu desăvârșire la cele mai înalte niveluri ale dezvoltării sale, astfel încât se produce însuși realizarea binelui fără bine, sau realizarea unui loc gol? Oare domnul Chicherin, totuși, crede cu adevărat că l-ar crede cineva, că pot afirma o asemenea absurditate, că pot presupune perfecțiunea morală a omenirii prin aceea că nu există deloc oameni buni, ci doar purtări bune forțate? Dar cuvântul "libertate" are un alt sens când Biblioteca "Runivers" € VLADIMIR SOLOVIEV înseamnă capacitatea de a face o alegere arbitrară între bine și rău; în acest sens, conceptul de "libertate" se opune nu conceptului de "constrângere", ci conceptului de "necesitate internă" O astfel de libertate este incompatibilă cu perfecțiunea morală absolută Acea ființă care posedă binele necondiționat, sau este binele însuși, evident nu poate avea nicio libertate de rău, pentru că aceasta ar fi o încălcare directă a legii logice a identității Cred că nici domnul Chicherin, cu toată îndrăzneala lui, nu va îndrăzni să afirme că Zeitatea are libertatea de a alege între bine și rău, că El poate fi unul sau altul după bunul plac Și dacă acest lucru este imposibil pentru El, atunci este clar că omul (atât individual, cât și colectiv) conform asimilării sale efective la Divin, sau îndumnezeirea sa (ΰεωσίς), ca Sf părinților, își pierde din ce în ce mai mult libertatea de a alege între bine și rău, devenind buni prin necesitatea interioară a naturii lor renaște spiritual Iată, de exemplu, domnul Chicherin, deși nu se poate spune din exterior că a atins deja o asemănare deplină a zeului, totuși, gradul relativ ridicat de demnitate morală pe care se află deja, îl face mult mai puțin liber în alegerea binelui și a răului în comparație cu oamenii cu o dezvoltare morală inferioară Unele feluri de bine au devenit o necesitate pentru el, iar unele feluri de rău o imposibilitate și îi sunt familiare nu din propria situație reală, ci doar din codul penal El este încă liber să facă argumente și raționamente false într-o dispută, dar producerea de monede false de doi copeci și testamente false este probabil exclusă

din sfera acțiunilor sale gratuite Ca urmare a folosirii nedefinite a cuvintelor de către domnul Chicherin, pe care o indică, după părerea mea, reducerea libertății la cele mai înalte grade de moralitate este fie o absurditate evidentă, pe care nimeni nu l-a afirmat vreodată, fie un adevăr evident, pe care nici un se poate contesta Este clar pentru toată lumea că, pe măsură ce îmbunătățirea morală a unei persoane, atât individuală cât și colectivă, necesitatea internă a binelui și imposibilitatea răului crește din ce în ce mai mult, limitând libertatea de alegere între ele și, în același timp, inevitabilul minimul de constrângere externă scade din ce în ce mai jos, până când în cele din urmă își pierde orice semnificație: Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Cine, deci, îl va forța pe cel drept să facă binele pe care îl face deja după înclinația propriei inimi? Și, ca să nu mai vorbim despre drepți, cine s-ar gândi să folosească măsuri coercitive, chiar și cele mai blânde, pentru a-l ține, de exemplu, pe domnul Chicherin de crimă, tâlhărie și fals? Dar venerabilul scriitor argumentează, sau, mai bine spus, se agită și strigă sub influența unui fel de autohipnoză evocată în el de cuvintele "organizare morală", "organizare a binelui" Chestiunea îi apare criticului hipnotizat în această formă aproximativă Sunt oameni posomorâți, pe vremuri numiti Torquemadas, iar în vremurile moderne, de altfel, Solovyov, care vor să organizeze cu orice preț bunătatea necondiționată și atotcuprinzătoare Iată cum se face: persoanele amintite păstrează gulere metalice, pe care este indicat: binele comun, binele absolut, sau așa ceva; scopul este de a pune astfel de gulere pe toți oamenii, fără excepție Între timp, mulți orășeni cu domnul Chicherin în frunte, văzând pe bună dreptate în guler o aparține mai mult a unui câine decât a unui om, refuză hotărât această decorație Apoi, vechiul și noul Torquemadas încep ororile Inchiziției și nu numai că își pun cu forța gulerele metalice pe cei care rezistă, dar, pentru o putere mai mare, îi arde pe rug pe rebeli Ca rezultat, metal și bogey! Care este, în esență, ideea domnului Chicherin despre organizarea forțată a binelui pe care o afirm, el însuși, desigur, nu o va contesta Dar am o singură obiecție la o asemenea idee Sunt complet de acord că a pune zgarda metalice și a arde oamenii pe rug este o chestiune obligatorie, dar nu pot recunoaște în niciun caz aici un bine forțat, căci toată lumea vede, dimpotrivă, că acesta este un rău forțat; să nu produc sau să permită, sau chiar doar să tolereze un astfel de rău, ci să-l facă complet imposibil - aceasta este, după părerea mea, sarcina directă pentru orice organizare a bunătății și acțiunea coercitivă este, de asemenea, inevitabilă Până la urmă, nici domnul Chicherin nu-și închipuie, desigur, că cunoscuta Inchiziție ar putea fi distrusă printr-o influență pur morală asupra Torquemada și Co ; Sper ca adversarul meu Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV Sunt de acord că, pentru a-l distruge, era nevoie de un pumn de stat suficient de puternic cu toate accesoriile sale, iar dacă, datorită unora dintre aceste accesorii, pumnul de stat pare uneori rău, atunci în orice caz este un rău mai mic decât ceea ce se numește pe a zdrobi Organizarea colectivă obligatorie a bunului minim (căci numai bunul minim poate fi organizat în mod obligatoriu) constituie domeniul dreptului; întruchiparea dreptului este statul Bunul obligatoriu este limita și sprijinul binelui liber sau pur moral Așa cum într-un anumit teritoriu există zone care sunt îndepărtate de graniță și nu au relații directe cu aceasta, și totuși întregul teritoriu în ansamblu nu poate fi separat de granițele sale, tot așa în domeniul moral există bine în sine independent de legea, legată de nimic juridic și care nu are nevoie de nicio acțiune statală, și totuși

întregul tărâm al binelui luat împreună, întreaga morală a omenirii în procesul ei istoric nu poate fi în niciun fel separată de lege și de întruchiparea ei colectivă în stat Ca organizație a forțelor umane limitate, statul este doar o realizare relativă și treptat îmbunătățită a binelui și adesea, în anumite particularități, poate părea mai rău decât bine Nu trebuie să închizi ochii la această latură întunecată a vieții istorice, dar nu se poate baza o evaluare generală pe ea Statul, ca tot ceea ce este uman, poate, chiar și cu cea mai mare fidelitate față de scopul său, să facă bine numai în parte și, prin urmare, așa cum vedem în istorie, abolind un rău sau un dezastru, puterea de stat a unei anumite țări și a unei anumite epoci , uită de alte dezastre sau chiar le susține; făcând bine într-o direcție, nu face nimic sau acționează rău în alta Mai mult, însăși cerințele binelui comun se modifică în funcție de condițiile timpului și vedem că uneori statul stabilește, ca utile, însăși instituțiile pe care este chemat ulterior să le distrugă ca fiind dăunătoare G Chicherin, împotriva arătării mele către meritul puterii de stat în desființarea iobăgiei, dezvăluie faptul că aceeași putere Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ a introdus iobăgia cu două secole mai devreme Venerabilul savant se va convinge de familiaritatea mea cu astfel de obiecții, și de asemenea de generozitatea mea, atunci când îi voi sugera împotriva concepției mele despre stat un argument istoric mult mai puternic decât toate cele pe care le folosește Inchiziția în materie de credință, dotată cu o putere penală coercitivă, până la și inclusiv dreptul la pedeapsa cu moartea calificată, este, din punctul meu de vedere, o instituție diabolică care nu permite nici măcar acele considerente justificative care pot fi introduse favoarea iobăgiei în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea Și între timp, această invenție infernală în ramura ei, cea mai dăunătoare ca amploare și nemilosire, aparține statului Inchiziția spaniolă notorie (spre deosebire de cea romană) era o instituție regală, și nu papală, și a intrat adesea într-o luptă decisivă împotriva papalității, supunându-se anatemelor sale *) Întemeierea Inchiziției sub Ferdinand Catolicul și întărirea ei sub Filip al II-lea este, desigur, una dintre cele mai întunecate pagini din istoria statului, care, fără îndoială, și-a schimbat de această dată adevăratul scop Găsim un grad mai mic al aceleiași anomalii în toate celelalte cazuri de persecuție religioasă, vechi și noi Dar de când este încălcarea unei norme respingerea ei? Dacă organele digestive, în loc să servească la transformarea nutrienților în sânge, secretă, în anumite condiții, ptomaine otrăvitoare care otrăvește sângele, acest lucru nu modifică deloc adevăratul concept al funcționării normale a digestiei Strict vorbind, domnul Chicherin, împreună cu mine, recunoaște necesitatea bunătății obligatorii El o raportează în întregime la domeniul dreptului și cu aceasta nu pot decât să fiu de acord, căci din punctul meu de vedere nu recunosc niciun bun obligatoriu în afara sferei juridice și de stat și niciodată *) În diatriba sa comică împotriva mea, ca Torquemada, domnul Chicherin, după obiceiul oamenilor ignoranți, cărora i-ar fi rușine să se alăture, îi adună pe iezuiți cu Inchiziția, pe când de la întemeierea ordinului și până când expulzarea sa din Spania între el și inchiziție a fost un antagonism amar constant, ajungând în punctul în care mulți iezuiți au fost arși pe rug Domnul Chicherin nu-i pasă de astfel de fapte: pentru el totul aici este un metal și un bogey Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV nu a admis Tot antagonismul dintre noi pe acest punct și toate diatribele patetice ale domnului Chicherin în această chestiune au apărut doar din uluitoarea neatenție a criticului față de esența gândurilor expuse și analizate de el Domnul

Chicherin nu a vrut sau nu a putut să înțeleagă că, definind legea în relația sa generală cu morala drept minimul ei obligatoriu, nu mai puteam extinde elementul de constrângere dincolo de câmpul juridic în acea sferă subiectivă, care pentru domnul Chicherin reprezintă întreaga moralitate sau bunătate în general, dar pentru mine constituie bunătate și moralitate doar într-un sens restrâns sau propriu Când vorbesc de bunătatea obligatorie sau de organizarea ei obligatorie, atunci din punctul meu de vedere pot înțelege doar acea marjă de bunătate, care este supusă definiției legale și protecției statului, care permite și impune constrângerea - într-un cuvânt, acele cerințe minime pentru buna purtare si respect pentru drepturile si interesele altora, fara a caror indeplinire obligatorie este imposibila viata societatii si, in consecinta, nici viata umana S-ar părea simplu, dar domnul Chicherin, într-un mod amuzant, luându-mă pentru el însuși, înțelege cuvintele mele despre bunătate nu în sensul pe care chiar le pot avea cu mine, ci în sensul pe care le-ar avea dacă n-aș fi eu cine le-a rostit, dar însuși domnul Chicherin, sau dacă nu am stat singur, ci din punctul lui de vedere Din acest punct de vedere, devenit inseparabil de mintea venerabilului om de știință, bunătatea este doar o stare subiectivă internă, sau ceea ce se numește virtute În acest sens, a vorbi despre binele forțat înseamnă într-adevăr a spune lucruri groaznice - și lipsite de sens și imorale Nici domnul Chicherin, cu toată îndrăzneala lui, nu îndrăznește să-mi atribuie ideea de castitate forțată, blândețe forțată, sacrificiu de sine forțat Totuși, vorbesc de un bine forțat, - în consecință, conchide domnul Chicherin, uitând că vorbim despre cuvintele mele și că nu sunt el, - de aceea, se impune constrângerea la ceva interior, pur subiectiv De ce anume? Aici domnul Chicherin amintește de semnificația principiului religios în filosofia mea morală - și direct, cu deplină hotărâre, indiferent de orice și nu rămâne în fața lui Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ care se revarsă, declară că bunătatea forțată pe care o cer este convertirea forțată a tuturor la o singură credință și că sunt o persoană cu gânduri asemănătoare din Torquemada Și între timp, nebănuind nimic de asemenea orori, am avut în vedere doar acel bine obligatoriu, care constă în ocrotirea de stat a persoanelor și a societății de foame, distrugere, sabie, invazia străinilor și războiul interior! După ce a extras dintr-unul din capitolele mele predica Inchiziției, domnul Chicherin din imediat următoare extrage predica anarhismului și cererea liberum veto ca singur principiu al vieții sociale Ideea este că, după ce am subliniat necesitatea unui element coercitiv în organizarea binelui, mă opresc mai detaliat asupra acelei limite necondiționate dincolo de care nicio constrângere nu ar trebui să treacă: asupra inviolabilității personalității umane în dreptul său natural la viață și la dezvoltarea liberă a tuturor forțelor sale pozitive Domnul Cicherin, care apără pedeapsa cu moartea, nu recunoaște această limită și iată un motiv suficient pentru care domnul Solovyov "este un anarhist pur" O astfel de concluzie este facilitată de faptul că ideea dreptului natural al individului, ca limită necondiționată pentru orice constrângere socială, adică a inadmisibilității necondiționate a unor astfel de instituții și măsuri care încalcă drepturile naturale ale individului , tradusă în limbajul critic al domnului Chicherin, se transformă într-o afirmație, că "nici o măsură nu poate fi luată fără acordul fiecăruia și al fiecăruia" Cu o asemenea înțelegere, nu este de mirare că, apărând într-un capitol ca susținător al Inchiziției, în altul, mă dovedesc a fi un anarhist pur, iar în al treilea îmi dezvălui apartenența la cateder-socialism Arătând perversiunile monstruoase ale

gândirii mele de către domnul Chicherin, nu-mi asum nici cea mai mică răutate din partea venerabilului om de știință Pe domnul Chicherin nu-l mai consider un critic fără scrupule, pentru că nu-l pot considera deloc critic Pentru a justifica în ochii cititorilor o astfel de opinie, care s-a format de mult, câteva exemple, oricât de vii, nu sunt suficiente Să luăm în ordine toate punctele principale "infirmate" de domnul Chicherin Acestea se referă la următoarele întrebări: independent-Questions of Philosophy, Vol - Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV punți de filozofie morală de la metafizică, trei fundamente morale: rușinea, milă și sentimente religioase și două întrebări de etică aplicată - penală și economică "Introducerea în filosofia mea morală este dedicată protejării independenței sale formale în raport cu religia pozitivă, pe de o parte, și filozofia teoretică, pe de altă parte Fără să înțeleagă deloc despre ce fel de independență vorbește și în ce sens poate fi protejată - într-un cuvânt, fără să acorde nicio atenție esenței problemei, domnule animale curate și necurate din Legea lui Moise, sau miei și caprele Judecății de Apoi - despre gânduri care se potrivesc noțiunilor preconcepute ale criticii și, prin urmare, evident adevărate, și despre gânduri care nu le se potrivesc și, prin urmare, necondiționat false și absurde Pentru prima dată, am avut mai mulți miei decât capre - dl Chicherin își pune "approbatur" pe trei sferturi din introducerea mea: aprobă prima jumătate a acesteia, care vorbește despre relația dintre moralitate și religia pozitivă (apropierea mea de Torquemada nu-i trecuse încă prin minte), iar din a doua jumătate aprobă ceea ce spun eu despre independența sentimentelor și principiilor morale față de problema epistemologică a realității și cognizabilității lumii exterioare Dar chestiunea relației dintre etică și filosofia teoretică în general mă transformă instantaneu dintr-un miel într-o capră și îl obligă pe judecătorul meu până acum indulgent să transforme milă în mânie A fi orbit de această pasiune nu îl duce pe critic la bine Împotriva independenței filozofiei morale față de filosofia teoretică, pe care o afirm, se referă la Kant! Când Kant și-a dezvoltat teoria rațiunii practice, ar fi prefațat-o cu o critică a rațiunii pure, fără de care prima nu ar avea nici fundație, nici sens (!!) Domnul Chicherin își amintește că Critica Rațiunii Pure a apărut cu câțiva ani mai devreme decât Critica Rațiunii practice, dar a uitat complet ceea ce s-a scris de fapt în ambele cărți - a uitat că într-una este infirmată posibilitatea metafizicii, în timp ce în cealaltă etica este infirmată creat, independent de orice idei teoretice Biblioteca "Runivers" CÂMPUL LUI MIK Ce semnificație poate avea atunci faptul primatului cronologic al Criticii Rațiunii Pure? Mult mai devreme decât criticul Kant și-a publicat teoria astronomică Nu ar putea domnul Chicherin să afirme pe această bază că Kant a făcut ca filosofia să depindă de astronomie? Separarea stabilită de Kant, sau cel puțin separația de corpuri între filosofia teoretică și filosofia morală, consider că este eroarea fundamentală a acestui gânditor; dar ce e de gândit despre domnul Chicherin, care, deși afirmă dependența completă a eticii de metafizică, se referă în acest sens la Kant, care nu numai că și-a construit etica independent de orice metafizică, ci și-a distrus anterior toată metafizica! În afară de această incredibilă referire la Kant, argumentul însuși al domnului Chicherin în favoarea primatului filozofiei teoretice asupra filosofiei morale se rezumă la faptul că, înainte de a folosi rațiunea în domeniul etic, trebuie să știm care este acest motiv, care este proprietățile și legile sunt Desigur, trebuie să știți, dar la urma urmei, ei știu cu mult timp în urmă - mai

bine de de ani, de pe vremea lui Aristotel, care ne-a lăsat în mai multe lucrări toată logica formală, la care de atunci nimeni nu a mai putut pentru a adăuga ceva semnificativ Și este cu adevărat plauzibil că dezvoltarea enormă a filosofiei și a tuturor științelor de la Aristotel până în zilele noastre a avut loc fără să știm ce este rațiunea, ce proprietăți și legi are? Dar este rațiunea capabilă să ne dezvăluie vreun început absolut și să prezinte voinței cerințe absolute ca ghid de activitate? La aceasta am un răspuns, pe care l-a călcat domnul Chicherin "Creând o filozofie morală, mintea dezvoltă doar pe baza experienței de la început ideea inerentă a bunătății (sau, ceea ce este același lucru, faptul inițial al conștiinței morale) și în această măsură nu depășește limitele a regiunii sale interioare sau, vorbind în limbajul școlar, folosirea sa aici este imanentă și, prin urmare, nu este condiționată de cutare sau cutare soluție a problemei cunoașterii (transcendentale) a lucrurilor în sine Pentru a spune simplu, în filosofia morală studiem doar atitudinea noastră interioară față de propriile noastre acțiuni, adică ceva incontestabil accesibil cunoştinţelor noastre, din moment ce noi Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV noi înșine o facem, iar întrebarea controversată rămâne deoparte dacă putem sau nu să cunoaștem ceea ce este în alte sfere ale independenților față de noi; (O D , pp - ) Și mai departe: "Neavând pretenție la cunoașterea teoretică a vreunei esențe metafizice, etica însăși rămâne indiferentă față de disputa dintre filozofia dogmatică și critică, despre care prima afirmă realitatea și, prin urmare, posibilitatea unei astfel de cunoașteri, iar a doua, pe dimpotrivă, îi neagă posibilitatea, și deci realitatea" (OD, ) G Chicherin indică empiriştii care se presupune că resping totul; niciun empirist nu neagă însă caracterul obligatoriu necondiționat al normelor logice pentru gândirea noastră și a normelor etice pentru activitatea noastră Un empiric extrem ca Mill nu merge mai departe decât să spună că poate în alte lumi alte ființe gândesc după legi diferite decât noi și au axiome matematice diferite Cred că se înșeală, dar ce legătură are filosofia morală cu manualele de geometrie de pe planeta Jupiter? Ea nu face deloc asta Iar empiriştii, la rândul lor, nu sunt deloc preocupaţi de contestarea normelor logice şi morale, ci de problema genezei lor psihologice, iar din această parte se apropie adesea mai mult de adevăr decât adversarii lor apriorişti Astfel, "școala empirică care predomină acum" nu este o piedică pentru nicio filozofie morală - lăsați-o să vă domine sănătatea! G Chicherin crede că cele mai multe dintre disputele noastre provin din faptul că fiecare înțelege logica și psihologia în felul său și, prin urmare, este necesară o "fundație solidă" a filozofiei teoretice Dar această bază solidă în sine, pe ce se va baza în absența unei înțelegeri comune chiar și a logicii elementare? Dacă este imposibil să presupunem acordul în cele mai simple axiome ale gândirii, atunci cum se poate ajunge la o înțelegere despre cele mai dificile întrebări ale filosofiei teoretice și dacă fiecare înțelege logica formală în felul său, atunci nu se va dovedi că în metafizica nimeni nu intelege nimic? Starea actuală a lucrurilor nu este atât de tristă În cea mai mare parte, disputele (din partea logică) nu provin din faptul că oamenii înțeleg altfel jurnalele Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Norme cehe, dar din faptul că nu sunt la fel de ferme și adevărate ele sunt aplicate, așa cum ciocnirile vieții apar de obicei nu din dezacord în înțelegerea cerințelor morale, ci din încălcarea lor accidentală sau rău intenționată A expune filozofia morală înaintea metafizicii înseamnă a nega legătura interioară dintre ele? Domnul Chicherin merge mai departe și declară direct că am respins metafizica

(p boi) Această concluzie ciudată și evident falsă nu mă face totuși să presupun că domnul Chicherin înțelege logica în general și doctrina inferențelor în special în felul său Văd aici o eroare logică gravă și o subliniez Discursul domnului Chicherin despre liberul arbitru este foarte greșit din această parte În primul rând, domnul Chicherin ar fi trebuit să-și dea seama și cititorilor despre ce fel de libertate vorbește, cu atât mai mult cu cât eu, din partea mea, am prezentat o asemenea relatare Liberul arbitru poate fi înțeles în sensul său propriu sau necondiționat, ca pur arbitrar sau autodeterminare absolută (nihil aliad a voluntate causât actum volendi in voluntate) Fără a nega nici o astfel de libertate, ci considerând problema ei ca fiind pur metafizică, nu o introduc în filosofia mea morală, care se ocupă doar de libertatea relativă, care nu exclude necesitatea în general, ci doar cutare sau cutare necesitate Tot ceea ce este mai sus, sau mai perfect prin însăși existența lui, presupune o anumită eliberare de inferior, sau, mai exact, de dominația exclusivă a inferiorului Astfel, capacitatea inerentă ființelor vii sau animate de a fi determinat să acționeze prin intermediul reprezentărilor sau motivelor este o eliberare de subordonarea exclusivă la șocuri și lovituri materiale, adică necesitatea psihologică este libertatea de necesitatea mecanică În același sens, necesitatea morală, în virtutea căreia o persoană rațională este determinată să acționeze prin ideea pură a binelui sau a binelui, este libertatea de necesitatea psihologică inferioară Dar este clar că cu toate diferențele esențiale dintre fundamentele mecanice, psihologice și morale, însăși necesitatea de a acționa pe baza corespunzătoare, odată ce a fost determinată ca suficientă, rămâne în orice caz o necesitate Dacă acțiunea mea este lipsită de cauze și motive mecanice Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV δ în psihologic, paralizant "puterea plină de har a bunătății, el intră astfel în tărâmul unui fundament moral suficient, care operează în propria sa sferă (când acționează) cu aceeași necesitate sau inevitabilitate ca și tu în propria sa Aici domnul Chicherin devine foarte supărat "A compara dorința de bunătate a unui om cu susceptibilitatea unei vaci la iarba luxuriantă sau a unei mingi de biliard la lovituri, este cu adevărat ceva monstruos " În ce a văzut domnul Chicherin enormitatea? Se îndoiește cineva că virtutea umană este incomparabil superioară apetitului unei vaci și durității unui tac de lemn? La urma urmei, aceste obiecte nu sunt comparate din punct de vedere al demnității lor, dar este indicat doar că în acțiunile lor legea rațiunii suficiente, cu o diferență uriașă în modalitățile de manifestare a acesteia (am remarcat această diferență cu toate acuratețe), se manifestă cu aceeași necesitate, care este cerută de însuși conceptul său Când spunem că o persoană dreaptă se străduiește neapărat spre bine (sau nu avem dreptul să spunem asta?), că un cal sănătos este neapărat atras de ovăz, iar un glonț sănătos străpunge neapărat o scândură de lemn, atunci până la urmă, în cuvântul "în mod necesar" există un fel de sens definit care îl deosebește de alte cuvinte și este același în toate cazurile? Există un concept general de necesitate și trebuie să fie întotdeauna și pretutindeni egal cu ea însăși? În ce se află enormitatea - în legea logică a identității? Sau domnul Chicherin găsește monstruoasă însăși aplicarea conceptului de necesitate, cauzalitate, legea rațiunii suficiente la acțiunile morale ale omului? Dar într-un astfel de caz, furia lui cade nu asupra mea, ci asupra determinismului în general, adică pe o convingere ţinută într-o formă sau alta de marea majoritate a filozofilor Legile logicii sunt obiecte, deși foarte importante, dar neînsuflețite, iar insulta

domnului Chicherin la adresa lor cu epitetul "monstruos" poate fi considerată, poate, un act de indiferență morală Dar a certa cu o vorbă rea, fără niciun motiv, o mare mulțime de gânditori, vii și morți, este un act greu de scuzat Este posibilă, însă, și chiar foarte probabil, o a treia explicație, mai favorabilă, pentru șmecheria domnului Chicherin Pentru că am avut prea multe ocazii să observ, el nu urmează gândurile lui Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ autorului, nu pentru conținutul lor logic, ci doar pentru acele imagini specifice care sunt asociate cu aceste gânduri în prezentarea sa, cu sau fără participarea autorului Așadar, am văzut că, în loc să se gândească la organizarea binelui, domnul Chicherin, necunoscut prin ce asociere de idei (poate, după legea contrastului?), s-a atașat de imaginea lui Torquemada, care arde ereticii, și asta cale străină a provocat tot acel abuz incongruent, care înlocuiește în el critica gândurilor mele reale În cazul de față, locul Torquemada a fost luat de o vacă care mesteca iarbă suculentă În ceea ce privește Torquemada, conștiința mea este calmă; dar cât despre vaca, mărturisesc că sunt vinovat! El însuși a menționat-o Și a menționat-o în zadar Ar fi mult mai bine, comparând necesitatea morală la om cu necesitatea psihofiziologică la animale, să folosim o imagine elegantă în Psaltire, unde se spune că un suflet evlavios se străduiește spre Dumnezeu, ca un căprior după izvoarele de apă Această comparație nu i-ar fi putut părea monstruoasă lui G Chicherin și nu ar fi adăugat una mai de prisos la multitudinea păcatelor sale critice Adevărat, pe lângă vaca, mai menționez pisica - un animal grațios și delicat - dar vitele masive au forțat animalul mic din imaginația criticului - și iată rezultatul - monstruozitatea! Îi dau cuvântul meu domnului Chicherin că această vacă absurdă nu va rătăci în noua ediție a cărții mele și că nu vor fi decât vulturi care se vor înălța și antilope zvelte care vor trece Referitor la aceeași libertate a voinței, domnul Chicherin dă un alt exemplu izbitor al modului în care "obiecțiile" lui trec dincolo de subiectul lor real Fără să observ sau să uit distincția pe care o fac între problema metafizică a liberului arbitru - în sensul unei alegeri absolut arbitrare - și faptul etic al libertății morale, care îl ridică pe om deasupra oricărei motivații fiziologice și psihologice - dl Chicherin scrie câteva pasaje din cartea mea care vorbesc despre libertatea omului și mă asigură că nu am dreptul să o menționez, de parcă l-aș fi alungat din etică! Între timp, în aceste pasaje, tocmai acea libertate morală a omului este pe care nu am alungat-o niciodată, ci dimpotrivă, de la bun început, am recunoscut-o și am explicat-o în Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV introducere Dar din anumite motive domnului Chicherin i se pare că, dacă am transferat diavolul în metafizică, atunci nu am dreptul să vorbesc despre Dumnezeu în filosofia morală Este aceasta cu adevărat o critică? Întrucât ideea că sentimentul de rușine este baza fundamentală a oricărei morale nu fusese exprimată de nimeni din filozofia morală înaintea mea, nu puteam conta pe acordul multora cu această gândire paradoxală, deși clară în esență, ci la un nivel superficial privire Cu toate acestea, obiecțiile domnului Chicherin încep cu patru perversiuni ale gândirii mele Obiectul rușinii, și în consecință și obiectul luptei pentru asceza care se dezvoltă de aici, este subordonarea pasivă a spiritului uman față de predominanța anormală a naturii materiale, sau principiul carnal Prevăzând că minți nepricepute în dialectică, la care, desigur, nu l-am socotit pe domnul Chicherin, ceea ce s-a spus despre anomaliile vieții trupești va fi luat ca o condamnare a naturii însăși, m-am oprit în acest punct Obiectul unei atitudini negative în rușine și asceză nu este nici

natura materială în general, luată în sine, nici propriul nostru corp - aceasta este poziția explicată și confirmată în multe pagini (în special - ) Vai, o precauție zadarnică! G Chicherin îmi atribuie direct opinia pe care o infirm cu sârguință, și anume că "sentimentul de rușine exprimă atitudinea unei persoane față de propria sa natură materială, și odată cu ea, față de natura materială în general, ca față de altceva, străin și impropriu " " Iată prima perversiune În al doilea rând, domnul Chicherin, atribuindu-mi vagitatea propriilor concepte, mă obligă să identific rușinea sau modestia sexuală cu rușinea în general, deși s-au luat măsuri de precauție împotriva acestei perversiuni, de exemplu, într-o astfel de remarcă: "un atașament laș față de viața muritoare este și ea la fel de rușinoasă ca și a te preda dorinței sexuale" (p ) Dar domnul Chicherin merge mai departe în felul lui pervers și mă obligă să mă identific cu modestia sexuală nu doar rușinea în general, ci și conștiința (a treia perversiune) Din legătura logică internă a faptelor reprezentând diferite grade și tipuri de manifestare a aceleiași idei, domnul Chicherin concluzionează la identitatea acestor fapte înseși, sau fenomene, și atribuții Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ îmi dă o asemenea confuzie Dar de ce sunt eu de vină că venerabilul om de știință a uitat atât de radical sensul de "proces", "ființă" sau "devenirea", pe care a învățat-o cândva de la Hegel, ce vina sunt eu pentru că gândirea lui a devenit atât de exterioară și moartă? Dar în afară de asta, de ce să insulte cea mai simplă logică? Să presupunem că se întâmplă să spun că din ghinde cresc stejari, iar stejarii sunt folosiți pentru a face sicrie pentru morți, iar acum domnul Chicherin, cu o privire importantă, supărată, începe să mă denunțe: cum? Vrei să spui că ghindele pot fi sicrie pentru morți? dar ghinda este un lucru extrem de mic, în timp ce oamenii morți, ca oamenii vii, sunt de statură mare; și nici cel mai mic mort, chiar și un pitic, nu poate încăpea în niciun fel în stomac - și apoi exclamații patetice despre gândurile mele monstruoase Destul de multe, cred că mai mult de jumătate din obiecțiile din articolul domnului Chicherin sunt construite tocmai în acest sens Un exemplu clar al modului în care domnul Chicherin, urmărind ace de tricotat străine imaginare, este nepăsător față de buștenii lui actuali, reprezintă a patra perversiune la care îmi supune gândul "Dar rușinea sexuală", întreabă el, "exprimă în sine ceva nepotrivit? De unde a venit? Cred că trebuie să-l întreb pe criticul nesăbuit: de unde vine asta? De unde a scos cu adevărat că, după părerea mea, rușinea sexuală și orice altă rușine exprimă ceva nepotrivit? Dimpotrivă, cred că rușinea nu exprimă doar ceea ce se cuvine, ci că este prima bază a tot ceea ce se cuvine Deși domnul Chicherin în continuare (p boo) asigură că "dl Dintr-un anume motiv Solov'ev și-a luat libertatea de a recunoaște rușinea ca o expresie a impropriului", dar sunt gata să admit că numai expunerea neglijentă a domnului Cicherin este de vină pentru această perversiune; Consider totuși că nepăsarea limbajului, chiar dacă este considerată general admisibilă, trebuie să aibă limitele sale, care sunt, fără îndoială, încălcate în prezenta cauză Și mai bune sunt instrucțiunile domnului Chicherin în această chestiune "Căsătoria", mă îndrumă el, "este sfințită atât prin lege, cât și prin religie" Iată informațiile de care aveam cu adevărat nevoie! Deși eu însumi m-am născut dintr-o căsătorie sfințită atât de lege, cât și de religie, nu am știut nimic dintr-un studiu insuficient de detaliat al științelor Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV despre acest fapt "Apostolul", citim în continuare, "declară în numele lui (?) Hristos și Bisericii că aceasta este o mare taină: și vor fi doi într-un singur trup Deși unii cititori vor crede

că aceste cuvinte aparțin apostolului însuși, dar acest lucru nu este important, deoarece el se referă cu adevărat la ele Dar întrebarea este: ce anume vrea să spună domnul Chicherin: oare căsătoria conform învăţăturii creştine este o stare necondiţionat adecvată? Dar asta nu este adevărat! Binecuvântând căsătoria din partea reală, ca cel mai bun remediu împotriva răului poftei trupești, și din partea mistică, ca cel mai bun simbol al relațiilor normale dintre divinitate și umanitate *), creștinismul exaltă foarte mult starea de celibat asupra lui Îl voi scuti pe cititor de a reproduce prea cunoscute texte evanghelice și apostolice, dar, fiindcă este o rușine, îmi voi permite să-l întreb pe domnul Chicherin: nu-i este rușine, cu jumătate de acord cu Apostolul Pavel, să referiți-vă la el împotriva mea, cine este în întregime de acord cu acest apostol și cu învățătura creștină în general? De aceea îmi place foarte mult remarca domnului Chicherin că în relațiile conjugale adecvate modestia unei femei se manifestă, poate, într-o măsură mai mare decât în cele extraconjugale (improprii), când atracția fizică îneacă toate celelalte sentimente Eu însumi am crezut întotdeauna așa - desigur, în afară de multe excepții, căci căsătoria este diferită de căsătorie Remarca de mai sus mă mulțumește ca o ilustrare excelentă a concepției adevărate asupra problemei La urma urmei, dacă persoanele morale de sex feminin, chiar și în cea mai legalizată și mai justificată formă a anumitor relații din toate părțile, experimentează un sentiment de rușine, înseamnă oare că în însuși faptul acestor relații există ceva rușinos, anormal pentru o ființă umană! Împreună cu asta, este de la sine înțeles că în acele cazuri când atracția fizică îneacă toate celelalte sentimente, ea îneacă și *) Referindu-se la binecunoscutul text din ate, la Efeseni, orașul Chicherin, cuvintele: ,,έγω cs λέγω εις Χρίστον και εις την εκκλησίαν (vorbesc în legătură cu Hristos și Biserica) transmite neceremonios că declară apostolul în numele lui Hristos și al Bisericii O astfel de traducere, chiar dacă ar fi posibilă, ar fi inutilă, întrucât, în afară de aceste cuvinte, același capitol vorbește cu siguranță despre căsătorie ca pe un simbol misterios al unirii lui Hristos cu Biserica Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ un sentiment de rușine și ar fi prea ciudat să ne așteptăm la rușine de la persoane atât de altruiste devotate instinctului lor imoral Însă domnul Chicherin își înclină justa observație în cealaltă direcție: mintea lui managerială vrea să elimine fenomenele morale de bază în așa fel încât să dea nerușinare în întregime femeilor și să lase doar nerușinația în seama soartei bărbaților El asigură că "oamenii, s-ar putea spune, aproape fără excepție, cu excepția poate unor fanatici, nu se rușinează de un exces de forță materială, ci se rușinează de lipsa lui Nu victoriile, ci eșecurile sunt obiectul rușinii Privarea de capacitate este considerată o rușine pentru un bărbat Dacă o astfel de viziune este bună sau rea este o altă chestiune; avem de-a face aici cu un fapt, iar faptele arată că unei persoane (a se citi: un om) nu îi este deloc rușine că este animal, ci, dimpotrivă, se mândrește cu asta Asceticii, din punctul de vedere al principiilor morale abstracte, pot spune orice le place, faptul psihologic rămâne de neclintit Cuvinte precum "s-ar putea spune", "aproape", "dragi", arată că domnul Chicherin însuși nu este foarte ferm în scuzele sale pentru nerușinare sexuală, dar mențiunea "asceților" reduce acest argument slab la zero Nimeni nu va crede afirmația neîntemeiată a domnului Chicherin că acești asceți condamnă triumful animalității în om numai pe baza unor principii abstracte care vin de nicăieri; toată lumea înțelege că acestor "asceți" le este în primul rând rușine cu ceea ce ar trebui să

fie mândri, potrivit domnului Chicherin Și dacă da, dacă acești asceți, fiind bărbați și nefiind "demoni", experimentează un sentiment de rușine și o dorință de castitate, atunci care este faptul important descoperit de venerabilul om de știință prin intermediul "metodelor experimentale"? Nu este că bărbaților rușinosi (precum femeile) le este rușine de bestialitatea lor, în timp ce bărbaților nerușinați nu le este? Pentru a evita o asemenea tautologie și pentru a-și justifica punctul de vedere, domnul Chicherin ar fi trebuit în primul rând să demonstreze că bărbații care sunt sfioși din fire nu există Lasă-l să încerce să demonstreze! Uimitor este abisul neînțelegerii asupra însăși esenței problemei, dezvăluit în acest pasaj fără exemplu, pe care l-am intenționat Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV a scris integral Vorbind despre nerușinarea imaginară a "aproape tuturor" bărbaților, domnul Chicherin remarcă: dacă o astfel de viziune este bună sau rea este o altă întrebare; avem de-a face aici cu un fapt etc Cum este o altă întrebare, când, în afară de această întrebare, nu poate exista altă întrebare pentru filosofia morală, decât dacă se confundă cu antropologia empirică, sau ceva de genul acesta? Acționând cu încredere în sine ca critic în domeniul filozofiei morale, domnul Chicherin nici măcar nu înțelege că orice fapt psihologic sau fiziologic poate avea vreo semnificație pentru morală și, prin urmare, să fie subiectul filosofiei morale nu în sine, ci doar în în măsura în care sunt întruchipate în ea, sau au încălcat normele necondiționate de bunătate, în care stă singurul interes al eticii Și în afară de aceasta, faptele psihologice aparțin la fel de puțin domeniului moral ca faptele de botanică, mineralogie sau geografie Există un singur fapt etic propriu-zis în lume, fără de care nu ar exista moralitate și filozofie morală, și anume faptul că, din stările acțiunilor umane, unii sunt aprobati ca demni, în timp ce alții sunt condamnați ca nedemni în propria relație internă cu binele și răul, indiferent de orice alte proprietăți și relații A nu recunoaște un caracter specific independent ca aprobare și cenzură pur morală, spre deosebire de oricare alta, înseamnă a respinge însăși posibilitatea moralității sau un element moral din viața unei persoane Numai permițând un joc de cuvinte crunt de sofistic se poate, ca domnul Chicherin, să se opună cererii de castitate față de faptul că oamenii se mândresc cu un exces de putere sexuală Desigur, acest exces este un mare bine atunci când mărește meritul cumpătării și rodnicia victoriei morale; căci în absenţa puterii menţionate, castitatea ar fi un cuvânt gol Și pe de altă parte, oamenii bestiali pot primi satisfacții și laude chiar și cu cea mai imorală aplicare a abilităților lor, deoarece, de exemplu, din punctul de vedere al forței musculare și al dexterității, probabil că vor numi acea persoană un om bun care, cu o lovitură de cuțit bine șlefuit, îi taie capul binefăcătorului său Dar ce poate avea în comun o asemenea aprobare? Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ cu bine în sens etic, și ce normă morală poate fi extrasă din aceasta, sau infirmată prin aceasta? Împotriva castității, domnul Chicherin se referă la aleșii lui Priap care se mândresc cu avantajul lor Împotriva postului, arată exemplul unui gastronomic bogat care "cheamă prietenii și cunoștințele și aranjează ospețe grase cu multe feluri de mâncare și aceeași cantitate de vin Acesta este un fapt universal (?!)" Domnul Chicherin a menționat invitația prietenilor și a cunoștințelor pentru a arăta că acestui Lucullus nu îi este rușine de excesele sale în mâncare și băutură, dar între timp, de fapt, nu îi este rușine doar pentru că le împărtășește altora, ispășind încălcarea sa a unei cerinţe morale (abstinenţa) printr-o împlinire strălucită a alteia (simpatie) *) Să ne imaginăm

același Lucullus, în singurătate absorbind multe mâncăruri grase și aceeași cantitate de vin, sper că domnul Chicherin va recunoaște că acest lucru este rușinos și că dacă Lucullus însuși nu-i este rușine de asta, atunci ar trebui recunoscut ca un animal nerușinat O slăbiciune, sau, după cum spun clericii, "debilitatea" argumentului, care este foarte caracteristică criticului: este vorba de normalitatea alimentației în general, care este o întrebare pentru etica ascetică, iar el se oprește la faptul lăcomiei, judecat și condamnat de cea mai elementară, banală moralitate, care a decis de mult că "excesul este dăunător" De altfel, domnul Chicherin atinge în treacăt problema de principiu, deși de la celălalt capăt Se presupune că omului "nu îi este rușine să se umple cu materie, dar îi este rușine că este eliberat de "materie în exces" Ei bine, această eliberare de alimente inutile este și ngLsh / shag? G Chicherin "ar fi interesant de știut" cum rezolv această întrebare Întrebarea în sine are aspectul înșelător al unui anumit inteligență (cel puțin nu de cel mai înalt fel), doar datorită ambiguității cuvântului "cuvenit" în rusă În germană, cele două sensuri aici se disting în cuvânt · *) Chiar și asceții extremi pun altruismul mai presus de asceză și cred că în cazuri de conflict trebuie să primească cerințele primului Deci, conform unor reguli ale monahismului antic, un pustnic, la care vin vizitatori de departe, este obligat să mănânce și să bea cu ei fără nicio restricție Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV wah Müssen și Sollen Cu toate acestea, sunt dispus să satisfac curiozitatea domnului Chicherin Faptul fiziologic indicat de el este doar o manifestare parțială și, ca să spunem așa, cronică a acelei anomalii, a cărei manifestare acută este dată în moartea și decăderea organismului În ambele cazuri, anomalia constă în predominarea materiei asupra formei, în acea regresie biologică, datorită căreia creativitatea vieții cedează unor fenomene de ordin inferior, trece în procesele de descompunere chimică Este clar că dacă o persoană ar da dovadă de suficientă vitalitate pentru a se transforma în sine, sau pentru a reînvia tot ceea ce îi hrănește mediul său extern, atunci fenomenul neplăcut indicat de domnul Chicherin ar fi imposibil, la fel cum moartea însăși ar fi atunci imposibilă Pentru o persoană care a fost sătulă și beată, vărsăturile dureroase și dezgustătoare sunt atât o necesitate, cât și o binefacere; în același mod, pentru toată natura umană, radical coruptă de ereditatea proastă și agravată continuu de păcatele personale și sociale, moartea și toate anomaliile vieții muritoare sunt atât necesare, cât și benefice și, în același timp, norma necondiționată sau idealul adevărat căci o persoană este nemurirea Incapacitatea deplină, chiar dacă doar ipotetică, de a lua un astfel de punct de vedere în adevăr elimină dreptul de a raționa cu privire la sarcinile morale superioare Revenind de la alimentație la relațiile sexuale, în care "avem o adevărată lege a naturii, extinzându-se la întreaga (?!) lume organică", proclamă domnul Chicherin pe un ton de doctorat: "Nemuritorii poate să nu fie rodnici; dar ființele pământești care se nasc și mor nu pot decât să fie roditoare, altfel generația va înceta " Deși sunt impresionat de originalitatea profundă și noutatea acestei idei, nu pot fi de acord cu ea Domnul Chicherin mă asigură că nu pot decât să fiu rodnic, dar experiența personală îmi mărturisește în mod irefutat contrariul Dacă totuși, strictul administrator al destinelor noastre a greșit aici doar printr-o inexactitate a expresiei, dacă a avut în vedere nu o necesitate fizică, ci morală, potrivit căreia fiecare om ar trebui, sau în conștiință este obligat să fie rodnic, atunci în loc de legea îndoielnică a naturii, el ar fi trebuit să se refere direct la legea

morală Dar o astfel de lege, care obligă toți oamenii să aibă copii, nu există Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ marşuri, iar domnul Chicherin însuşi nu a îndrăznit în acest caz să-şi însuşească direct puterea legislativă El încearcă doar indirect să obțină un substitut pentru o astfel de lege, deducând, parcă din propriile mele cuvinte, că, dacă orice necesitate este o expresie a voinței lui Dumnezeu, atunci legea reproducerii fizice a ființelor pământești este și o expresie a acestei superioare voi Concluzia ar fi corectă dacă s-ar dovedi mai întâi că este necesar ca fiecare ființă umană, ca atare, să fie părinte Și întrucât o asemenea absurditate evidentă nu poate fi niciodată dovedită, argumentul domnului Chicherin este condamnat pentru totdeauna să rămână unul dintre nenumăratele exemple ale acelei erori, care, sub denumirea de petitio principii, a fost mult timp stigmatizat de logica formală, încălcat constant, dar neanulat încă de gardianul nostru al legilor naturii Este imposibil să limitezi voința superioară la liniile drepte și întrerupte ale propriei minți doctrinare, mai ales în cazul de față, când legea exactă a acestei voințe poate și trebuie să fie cunoscută domnului Chicherin ca și mie: el trebuie să știți că această lege nu conține nicidecum o căsătorie de prescripție necondiționată, ci dimpotrivă, prescripția condiționată a celibului', "cine poate să cuprindă, să conțină" Vag conștient de slăbiciunea poziției sale, domnul Chicherin înmulțește argumente ad hominem în apărarea concepției sale antiascetice Dacă, după părerea mea, prima manifestare a sentimentului religios este venerarea părinților, atunci se pare că nu am dreptul să apăr celibatul "Din același fapt al relațiilor sexuale, conform teoriei domnului Solovyov, decurge în cele din urmă cea mai mare reverență pentru Dumnezeu, care începe cu venerația părinților: dacă nu există părinți, atunci evident că nici evlavie nu există " Într-adevăr? Dacă acest argument nu ar fi din partea domnului Chicherin o batjocură inconștientă a logicii, atunci poziția mea s-ar dovedi a fi cu adevărat tristă: la urma urmei, atunci ar trebui să recunosc că oamenii care au rămas orfani în copilărie și, prin urmare, nu au posibilitatea de a practica onorarea părinților lor sunt condamnați pentru totdeauna să rămână fără nicio religie Cu toate acestea, lucrurile stau altfel Toți oamenii hotărât, fără a exclude orfanii completi, li se asigură pentru totdeauna o cantitate suficientă de "ascensiune" prin care, dezvoltându-și sentimentul religios, să poată urca la Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV dansul unicului Tată Ceresc în duh și adevăr Baza naturală a religiei a fost deja pusă și ferm pusă Milioane și miliarde de strămoși, fizici și spirituali, care au existat de la Adam până în zilele noastre, constituie o "școală de evlavie" universală și mereu deschisă pentru omenire Oricare ar fi viitorul rasei noastre, trecutul ei nici măcar nu depinde de Divinitatea însăși, care nu poate asigura că nu suntem descendenți ai strămoșilor noștri În consecință, materialul necesar formării sentimentelor religioase a fost asigurat de mult de capitalul inviolabil Singura întrebare este, este necesar și în ce măsură este necesar să se mărească în continuare acest capital ancestral prin noua și noua naștere a copiilor, care ulterior se transformă în părinți? Domnul Chicherin cere ca această acumulare să continue la nesfârșit Ar fi necesar să se acorde acestei cereri un fel de justificare fundamentală - până la urmă, aderarea cuiva la "infinitul rău" al rutinei nu este în sine obligatorie pentru nimeni Într-o discuție lungă și incoerentă, domnul Cicherin încearcă să demonstreze că cerințele morale și normele ascezei sunt invenția mea arbitrară, că ele au apărut doar pentru că "domnul Solovyov din anumite motive și-a făcut plăcerea

de a recunoaște rușinea ca expresie (?! ) a impropriului " Toate incercarile "critica;; Pentru a dovedi o asemenea prostie evidentă, în realitate, ei dovedesc doar adevărul Că, chiar și cu multă învățare în materie de mecanică, chimie, drept de stat și economie politică, se poate rămâne în profundă ignoranță a naturii morale a omului și a ei superioară cereri Începând discursurile mele ciudate despre rușine și asceză cu o perversiune "patrulă" a vederii mele^r Chicherin le încheie cu un reproș de fapt fals: mă asigură că dedic o pagină mică conștiinței (pe care parcă o amestec cu rușinea sexuală, vezi mai sus), și atunci nu se mai vorbește despre asta Nu este adevarat Tot ceea ce poate fi extras rațional din faptul conștiinței pentru filosofia morală a fost extras de fondatorul acestei științe, Kant, și transferat de mine pe treizeci de pagini "mari" într-o anexă specială Domnul Chicherin nu bănuiește nimic despre relația intimă dintre imperativul categoric și conștiință, Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ când le-a admis în mod deschis Kant însuși? Cu toate acestea, fundamentul eticii kantiene, deși solidă, era îngustă: toată morala se reduce aici exclusiv la esența formală a conștiinței, adică la ideea datoriei necondiționate Mijlocul capitolului (p - ) este consacrat unei analize a acestei unilateralități, unde conștiința este discutată direct Poate că acest lucru nu este suficient, nu argumentez, dar, în orice caz, o "mică pagină" despre conștiință rămâne pe conștiința unui critic neglijent Infirmarea extensivă de către domnul Chicherin a capitolului meu despre milă este izbitoare, în primul rând, printr-o particularitate: făcând o nouă obiecție, criticul o uită complet pe cea anterioară și spune exact opusul a ceea ce tocmai a afirmat În primul rând, el mă atacă pentru că am limitat (?) toată moralitatea (adică toate relațiile morale dintre o persoană și asemenea lui) la un singur sentiment de milă și, de asemenea, pentru faptul că recunosc ca bază a acestui sentiment o legătură organică naturală a tuturor ființelor vii între ele Tocmai când mă pregăteam mental să resping acest atac, recunosc brusc că am o cu totul altă vinovăție, incompatibilă cu prima: rezultă ( ) că, reducând mila la dreptate, o întemeiez pe așteptarea (!) de reciprocitate, adică Cobor la gradul de motiv și calcul mercenar Pentru a mă respinge clar, se povestește cum un îngrijitor, văzând o pisică nefericită chinuită în agonie, a luat-o în brațe și a dus-o la medicul veterinar cu cererea de a o trata Domnul Chicherin crede că din punctul meu de vedere, pentru a explica acest act, este necesar să presupunem că portarul se așteaptă ca această pisică, dacă va fi nevoie, să-l ia în brațe și să-l ducă la medic pentru tratament De ce, totuși, recunoscând sentimentul de milă ca bază a tuturor relațiilor noastre morale cu ființele vii, ar trebui să uit de acest sentiment în cazul de față? La urma urmei, actul portarului este o simplă manifestare tocmai a acestui sentiment; de ce să recurg la astfel de explicații pentru care, oricât de absurde ar fi în acest exemplu, nu are loc deloc în etica mea? G Chicherin este aparent confuz de legătura dialectică pe care am indicat-o între regula generală a milei în expresia ei obiectivă și Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV prin aceeași regulă de justiție; dar ambele reguli își au baza vie în sentimentul de milă și cum poate o formulă obiectivă abstractizată de rațiune să desființeze sau să înlocuiască cauza internă a acțiunii în subiect? Este trist să explic unui om învățat, și chiar unui fost hegelian, astfel de lucruri care sunt dragi oricărui om de rând Am auzit cum despre un țăran care și-a iertat soția vinovată, altul a spus: vezi, ți-a fost milă de ea - este un om drept Cu mare motiv, toată lumea va spune același lucru despre

portarul căruia i s-a făcut milă de o pisică rănită inocent Dar nu am avut timp să-mi revin în fire din acest pasaj, în care domnul Chicherin îmi spune că totul nu poate fi redus la dreptate și la calcule egoiste, că există și milă și o scânteie sacră de iubire pentru toate creaturile - am făcut-o Nu am timp să-mi revin în fire din aceste învățături, cum s-a întors roata mentală a acestei critici uimitoare și, în loc să uit mila, mă trezesc din nou vinovat de faptul că, amintindu-mi vechiul atașament față de Schopenhauer, m-am gândit la construind toate relațiile morale cu alte ființe pe baza compasiunii, la care, în cel mai rău caz, am adăugat dreptatea ( ) Deși acest lucru nu este în întregime adevărat, nu voi argumenta; De asemenea, mă bucur că ies îndreptățit în ochii pisicilor împușcate și a altor viețuitoare suferinde: deși domnul Chicherin mi-a luat-o, mi-a restituit și dreptul de a le cere, în primul rând, milă, iar apoi să adaugă dreptate Cine nu vrea să cunoască nici rușinea, nici mila, nici domnul Chicherin nu vrea să audă că sentimentul filial (pietas erga parentes) este fundamentul firesc al religiei "Adevărul general este", spune el ( ), "că copiii au acele concepte religioase care le sunt insuflate de părinții lor Părinții, pe de altă parte, nu se pot considera zeități și nu au reverență față de ei înșiși și, prin urmare, acest gând nu se poate naște nici la copii După cum remarcă însuși domnul Solovyov, acest lucru este împiedicat de apropierea și interacțiunea de zi cu zi Dacă îl observ eu, de ce ar trebui să-l subliniez? Dar din faptul că relația dintre copii și părinți nu poate produce conceptul de divinitate în sens necondiționat, nu rezultă că copiii nu au Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ sentiment direct pentru părinți, ca ființe relativ superioare, sau pentru propria providență vie Argumentul domnului Chicherin conform căruia părinții, neavând reverență față de ei înșiși, nu pot insufla acest sentiment copiilor lor, este cu adevărat uimitor Cu un drept nu mai puțin logic, s-ar putea argumenta că, deoarece copiii își imită părinții în toate, iar părinții nu alăptează, atunci bebelușii nu se pot hrăni în acest fel! La urma urmei, problema începe nu cu gânduri și concepte care pot fi învățate, ci cu sentimente care sunt experimentate de natură Își învață părinții copiii să simtă foame, sete sau durere? Domnul Chicherin, prin raționamentul său, îmi amintește de o veche cronică chineză, care povestește despre un mare împărat, printre altele, că și-a învățat mai întâi supușii să mănânce și să bea Din sentimentul religios în dezvoltarea lui succesivă deduc principiul necondiționat al moralității "Suntem aici", spune domnul Chicherin, într-un misticism deplin Cu acest cuvânt, el înseamnă tot ceea ce este de neînțeles pentru el Fără a-i contesta dreptul la un asemenea punct de vedere și la o asemenea utilizare a cuvintelor, voi doar să observ că a vorbi despre ceea ce nu înțelegi este o ocupație, în primul rând, inutilă și, în al doilea rând, și deloc lăudabilă în sens moral Totuși, din această parte, domnul Chicherin are scuza că identifică fundamental și a priori granițele propriei minți cu granițele minții în general și, în consecință, atunci când întâlnește lucruri care îi sunt de neînțeles, poate recunoaște ele doar ca absurditate și prostie Acesta este sensul pe care îl are cuvântul "misticism" pentru el Ne putem imagina ce critici iese din asta! Fenomenele anormale sunt deja relevate la granițele "misticismului" Vorbind despre regatele naturii, ca pași în procesul Dumnezeu-teritorial, menționez piatra ca "întruchiparea tipică" a ființei pure sau a existenței inerte Din aceasta concluzionează domnul Chicherin necunoașterea mea despre faptul că în piatră, pe lângă ființa pură, există mult mai mult: extensie, impenetrabilitate, forțe mecanice și chimice ( ) Asta e exagerat! -

după spusele domnului Chicherin Trebuie să-i reamintim că atunci când orice obiect anume este recunoscut ca o întruchipare tipică a unei categorii abstracte generale, atunci acesta este * Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV nu înseamnă că el este echivalat necondiționat cu desființarea proprietăților sale reale Când, de exemplu, în filosofia istoriei a lui Hegel, națiunea romană este recunoscută ca o întruchipare tipică a rațiunii practice sau a voinței intenționate, aceasta nu înseamnă că Hegel nu cunoștea prezența printre romani, pe lângă rațiunea practică, a multor proprietăți specifice - fizice, zoologice, antropologice, etnograf ich și t e Așa cum națiunea romană, cu toată complexitatea ei, reprezintă un singur principiu de voință intenționată, așadar o piatră, cu mai puțină complexitate, poate reprezenta principiul ființei pure În orice caz, o astfel de semnificație se potrivește mai mult unei pietre decât acea minge de biliard, care pentru domnul Chicherin în disputa cu Prințul S Trubetskoy a fost un reprezentant al realității necondiționate Întrucât venerabilul critic îmi reproșează de fiecare dată afirmații neîntemeiate și arbitrare (doar astfel de afirmații îmi umplu aparent toată cartea), trebuie să demonstrez în detaliu că, pentru a reprezenta categoria ființei, o piatră merită o preferință decisivă față de o minge de biliard În primul rând, în ordinea temporal-genetică, o piatră este un lucru natural care a existat chiar și în vremurile preistorice, în timp ce o minge de biliard este o invenție ulterioară a minților lene În al doilea rând, în ordinea spațiului, pietrele se găsesc peste tot, în timp ce existența bilelor de biliard se limitează la câteva locuințe private și unități de taverne În al treilea rând, piatra prin natura ei servește drept bază pentru toate tipurile de clădiri, la fel cum categoria de ființă pură este cea principală pentru altele mai complexe, în timp ce nimic nu poate fi întemeiat pe o minge de biliard lipsită de echilibru stabil; în al patrulea rând, semnificația pietrei este evidențiată de utilizarea sa simbolică chiar mai mult decât de zi cu zi: așadar, se știe că mitropolitul din Ryazan și locotenentul tronului patriarhal, Stefan Yavorsky, a numit lucrarea sa principală "Piatra credinței" , între asta și însuși domnul Chi, Cherin cu greu se hotărăște să numească unele dintre lucrările tale "Mingea de biliard a cunoașterii" Deși la prima vedere superficială ar putea părea că, datorită formei sale rotunde, o minge de biliard este convenabilă pentru înfățișarea eternității, totuși, alte obiecte sunt folosite pentru aceasta nu fără motiv, cumva: Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ un inel, un măr, un șarpe care își mușcă propria coadă - dar deloc o minge de biliard Mai mult tristă decât amuzantă mi s-a părut următoarea neînțelegere Domnul Chicherin și-a imaginat (fără cel mai mic pretext din partea mea) că prin împărăția lui Dumnezeu înțeleg "comunitatea credincioșilor" Ce, totuși, - la urma urmei, sunt atât de mulți dintre ei și sunt atât de ostil împărțiți între ei? Acest fapt, care face ca presupunerea lui să fie evident absurdă, nu descurajează criticul hotărât Se dovedește că toți oamenii care sunt numiți creștini, sau numărați în exterior printre una dintre confesiunile creștine, formează Împărăția lui Dumnezeu, indiferent de ceea ce sunt în starea lor interioară și demnitatea lor De ce, totuși, domnul Chicherin nu include caii și mieii de lemn în regnul animal? De ce nu include acele flori pe care înghețul le atrage pe geamurile ferestrelor - în regnul vegetal? Prin urmare, trebuie să ne gândim că numai ceea ce posedă de fapt trăsăturile interne esențiale ale acestui regat aparține fiecărui regat Atunci, de ce presupune el că ar trebui să includ în Împărăția lui Dumnezeu oameni cărora, fără îndoială, le lipsesc proprietățile

esențiale ale umanității spirituale, sau ale omului-Dumnezeu, pe care le-am indicat? Foarte mulți creștini din exterior sau nominali, în cel mai bun caz, îi tratează pe "copiii lui Dumnezeu" reali, așa cum pietrele de carton îi tratează pe cei adevărați, sau așa cum animalele de jucărie îi tratează pe cei adevărați Domnul Chicherin nu a înțeles deloc comparația mea dintre Cezarul roman și Hristos; nici nu bănuia că era vorba de stabilirea apoteozei cezariane Cu o nevinovăție uimitoare, domnul Chicherin întreabă de ce compar tocmai aceste persoane și nu altele! Da, pentru că le compar în așa fel încât nimeni în afară de ei nu își imaginează Au existat și alți păgâni, în afară de Cezar, care au fost în viață obiectul cultului religios obligatoriu și universal? Și cui, în afară de Hristos, aș putea să-i atribui semnificația adevăratului Dumnezeu-om, strămoșul natural al fiilor lui Dumnezeu? Domnul Chicherin din anumite motive și-a imaginat că ar trebui să-i consider pe toți păgânii ca niște maimuțe în raport cu toți creștinii Pentru ce, însă? Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV M-am angajat să gândesc la fel de inconștient cum îmi "criticează" gândurile domnul Chicherin? Cezarul este asemănat cu o maimuță, nu pentru că ar fi păgân - o asemenea analogie ar fi lipsită de sens -, ci doar pentru că el, nefiind zeu, a pus o zeitate din sine, la fel ca o maimuță, nefiind om, se zvârcolește sau pare a se zvârcoli din el însuşi un bărbat În ceea ce privește păgânii în general, i e cu umanitatea naturală, atunci relația ei cu umanitatea spirituală sau cu împărăția lui Dumnezeu (și nu cu "creștinii", care numai prin numele lor nu formează încă vreo împărăție specială) poate fi comparată în general cu relația oricărei împărăţii inferioare cu una mai înaltă, maimuțele aici decisiv ce Neînțelegerea domnului Chicherin cu privire la tot ceea ce este în vreun fel legat de "misticism" este destul de firească și nu poate fi decât surprins de gradul acestei neînțelegeri Mă așteptam la mai bine de la critica lui la adresa secțiunii aplicate a filozofiei mele morale, în special la capitolul despre problema penală Deși în general m-am înșelat în acest sens, totuși trebuie să încep cu laude Laud sfiala involuntara a domnului Chicherin Venerabilul savant a fost și rămâne întotdeauna un apărător hotărât al pedepsei cu moartea, dar a început să-i fie rușine de o asemenea părere Problema pedepsei cu moartea este de o importanță capitală în munca mea practică și îi este dedicat un capitol special *) Contestându-mă, domnul Chicherin nu a putut evita această întrebare și chiar vorbește despre ea, dar numai pe ascuns, fără a numi lucrurile ; respingând argumentele mele împotriva pedepsei cu moartea, el nu își propune pe ale lui pentru aceasta, ci își reduce discursul la problema generală a pedepsei sau a pedepsei, deși aici nu există nicio legătură logică necesară: se poate recunoaște principiul pedepsei în general și respinge pedeapsa cu moartea, executarea ca pedeapsă nedreaptă, dar, pe de altă parte, se poate nega teoria pedepsei și admite pedeapsa cu moartea ca măsură de intimidare (ceea ce este făcut, de exemplu, de alți reprezentanți ai școlii "antropologice" ) Însă domnul Chicherin încheie cu sfială obiectul rușinos cu argumente generale; dar de îndată ce cititorul își compară obiecțiile cu locurile împotriva cărora sunt îndreptate, *) În op "Lege și moralitate" Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ pentru a vedea că tocmai pedeapsa cu moartea este în joc Acord prea multă importanță rușinii în general ca să nu apreciez nici măcar acest caz de modestie Desigur, ar fi mai bine dacă domnul Chicherin să admită sincer că fosta sa părere în favoarea pedepsei cu moartea a fost o amăgire, dar se poate cere asta doar fără să știe cu cine are de-a face Timisia domnului Chicherin este doar un vag sentiment inconștient al naturii sale nobile

(practic), dar o conștiință clară și, în consecință, o recunoaștere a greșelii sale, îi este greu posibilă În afară de atitudinea mea sfioasă față de pedeapsa cu moartea, eu, din păcate, nu pot lauda nimic în exercițiile critice ale domnului Chicherin asupra chestiunii penale cu toate acestea, este imposibil pentru mine să fiu un diletant amator în aceste științe din simplul motiv că sunt aici un profan complet Urmând regula de bază a filozofiei sănătoase - γνώθι σεαυτόν (cunoaște-te pe tine însuți), și cunoscându-mă, de altfel, ca un complet ignorant în știința dreptului penal, am procedat în consecință Și anume, când a trebuit să judec din punctul de vedere al filosofiei morale despre aplicarea necesară a normelor morale asupra faptului unei infracțiuni și asupra influenței sociale asupra criminalului, atunci am avut grijă, pentru a-mi verifica propriile concluzii, pentru a afla cum privesc cei mai faimoși criminaliști asupra acestui caz Am constatat cu mare bucurie că în unele puncte convingerea mea poate fi susținută de decizia unanimă a tuturor autorităților contemporane, iar în altele de o mare majoritate Desigur, adevărul moral în sine nu are nevoie de justificare din partea științelor particulare, dar când vine vorba de aplicarea lui la chestiuni vitale, atunci el primește toată forța practică din acordul cu el al specialiștilor științifici și al personalităților profesionale Acest acord poate fi considerat deja asigurat pentru adevărul moral în domeniul dreptului penal și, îndurerat de sărăcia extremă a cunoștințelor mele, mă consolez cu faptul că convingerea mea exprimă nu doar o cerere subiectivă, ci adevărul care intră în viață Pentru această consolare nu a trebuit să apelez Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV domnule Chicherin Specialist foarte respectat în dreptul public și istoria acestuia, criticul meu nu este deloc cunoscut ca criminalist Aceasta, desigur, nu este o problemă: nu se poate fi la fel de puternic în toate, și chiar și cunoștințele de drept penal ale domnului Chicherin ar trebui totuși recunoscute drept "mult învățate", în comparație cu abisul ignoranței unui profan ca, pt exemplu, eu însumi Dar necazul este că domnul Chicherin nu vrea să cunoască progresul științei, că s-a încăpățânat să se oprească într-o etapă trecută de mult și se înfurie doar asupra oamenilor de știință care l-au întrecut Domnul Chicherin nu vrea să vadă nimic mai departe decât teoria răzbunării, sălbatică, mirositoare de sânge, pe care Hegel, cu trucurile lui proaste dialectice, a reușit să o facă ridicolă din monstru Și cu această prostie uitată, domnul Chicherin iese cu îndrăzneală împotriva științei moderne a dreptului penal Dacă argumentele sale erau în vreun fel plauzibile, atunci însuși faptul de a apăra teoria hegeliană a răzbunării, ca adevăr unificat și necondiționat în această problemă, este deja un testimonium paupertatis solemn în ochii oricărui criminalist G Chicherin nu este lipsit de observatie El a remarcat ( ) că în discuţiile mele pe tema chestiunii penale dezvălui o încredere deosebită în sine, care depăşeşte orice măsură El explică acest lucru în continuare ( ) prin lipsa mea de smerenie Explicația este evident eronată, căci este imposibil de înțeles de ce legea penală ar trebui să aibă o proprietate specifică de a crește încrederea în sine în profan fără smerenie Între timp, adevărata explicație este foarte simplă Nu este absența, ci prezența unei anumite smerenii Când în întrebări pur filozofice, sau în ceea ce domnul Chicherin numește "misticism", vorbesc în numele meu, atunci, cu toată încrederea în lucrul principal, mă îndoiesc și mă îndoiesc adesea în amănunte; în timp ce în chestiunea conștiinței criminale unanimitatea mea cu luminarii științei criminale, înlăturându-mi responsabilitatea personală, îmi oferă o îndrăzneală nelimitată de

afirmare, iar ceea ce domnul Chicherin ia drept încredere în sine este doar o umilă încredere în principiile științei, potrivită la profan Când, de exemplu, simt în spatele meu umerii largi ai profesorului Tagantsev, sunt plin de un curaj nemărginit și nu mă tem nici măcar de mine Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Domnul Chicherin, care, deci, afirmă în zadar că am smerenie numai înaintea lui Dumnezeu; pe lângă Dumnezeu, simt și acest sentiment în fața științei umane și a reprezentanților ei adevărați Dacă întrebările de drept de stat ar avea același interes pentru filozofia morală ca și dreptul penal și ar trebui să mă ocup de ele, atunci domnul Chicherin ar avea probabil cea mai bună idee despre smerenia mea în fața autorităților științifice Dar există vreo posibilitate de a ne resemna cu argumente precum următoarele? Eu spun, de exemplu, că sentințele penale necondiționate și ireparabile, presupunând în judecători o cunoaștere necondiționată specifică numai Divinului, ar trebui recunoscute ca impie și nebună Ca răspuns la aceasta, domnul Chicherin numește astfel de propoziții o aparență de dreptate divine și o imitație a perfecțiunii divine, în timp ce se referă la porunca: fii desăvârșit etc (p ) Se dovedește, așadar, că trimiterea unei persoane nevinovate la spânzurătoare din cauza unei erori de dreptate este o aparență a dreptății divine și o imitație a perfecțiunii Tatălui Ceresc!' Dacă aceasta este o glumă, atunci ce rost are? Dar, aparent, domnul Chicherin vorbește serios și, de aceea, trebuie să-i explice cu seriozitate că a-și însuși astfel de avantaje pe care cu adevărat nu le avem este o minciună și o uzurpare și în niciun caz o aparență de perfecțiune divină; că a imita pe cineva înseamnă a acţiona ca el şi, în consecinţă, însuşirea falsă a proprietăţilor care nu-ţi aparţin este o imitaţie nu a Divinităţii, care nu poate minţi, ci a celui care este "minciună şi tată al minciuni"; că dacă se justifică uzurparea unei calități divine ca o imitație, trebuie să justifice și toate documentele falsificate ca o imitație a celor reale, trebuie să lăudăm impostorii ca imitatori ai puterii supreme și să aprobe fiecare tâlhar al proprietății altora ca un imitator de succes al proprietarilor de drept Prin incredibila grosieritate a paralogismului, raționamentul domnului Chicherin nu poate fi comparat decât cu faimosul argument în favoarea pedepsei cu moartea, care a fost serios repetat de un profesor fosilizat de drept penal la Universitatea din Moscova: "Dacă Domnul nostru, fiind drept și fără păcat, a fost supus unei execuții dureroase și rușinoase, atunci cum Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV după asta, să nu agățați pe spânzurătoare vreun escroc și ticălos? Și mai aproape de acest exemplu clasic este o altă excursie teologică a domnului Chicherin ( ) În apărarea răzbunării criminale, cuvintele Evangheliei sunt citate despre iadul de foc, unde va fi plânsul și scrâșnirea dinților G Cicherin putea, fără a părăsi provincia Tambov, să vadă consecințele triste ale unei înțelegeri literale a textelor individuale O astfel de înțelegere a cuvintelor binecunoscute din Evanghelia după Matei despre eunucii care s-au castrat de dragul împărăției cerurilor a servit drept bază pentru o sectă, pe care domnul Chicherin o numește pe bună dreptate fanatică De ce el, condamnându-i pe acești fanatici pentru asceza lor grosolană, adoptă literalismul lor nu mai puțin nepoliticos în interpretarea sa unui alt text, luat și el separat și fără a ține seama de spiritul Evangheliei? Având în vedere o asemenea încercare de teologie a domnului Chicherin, să-i răspundă un teolog profesionist în locul meu În disertația Cuviosului Părinte Arhimandrit Serghie: "Învățătura ortodoxă despre mântuire" (Sergiev Posad, ) la p , găsim, ca concluzie din studiul anterior, o afirmație directă că conceptul

juridic de răzbunare "are un viziune creștină accidentală asupra lumii și, prin urmare, dacă este o chestiune de creștinism în esență, un astfel de concept de răzbunare în sens direct și strict nu poate fi permis La aceasta voi adăuga că domnul Chicherin, care apără pedeapsa cu moartea, vede în sentințele penale necondiționate o imitație a perfecțiunii divine și nu își imaginează viața de apoi a păcătoșilor altfel decât sub forma arderii lor pe foc lent, potrivit natura generală a contemplării lumii, el reprezintă ființe apropiate de Torquema Doyu și K și, prin urmare, diatriburilor sale împotriva mea, complet străine de astfel de concepte, aș avea tot dreptul să răspund: de la un cap bolnav la unul sănătos! Economia politică ține de subiectele de studii speciale ale domnului Chicherin, care a publicat o lucrare în două volume: "Proprietatea și statul", care mărturisește erudiția foarte extinsă a autorului în acest domeniu În ceea ce mă privește, deși nu am citit niciodată cu entuziasm vechiul Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ de la Saint-Simon la Lassalle, dar în economia politică propriu-zisă știu și mai puțin decât în dreptul penal, unde nu știu aproape nimic Da, nu există niciun motiv pentru care să fiu interesat de "știința bogăției" Am devenit deziluzionat de socialism și am renunțat la el când și-a spus ultimul cuvânt, care este materialismul economic; dar în economia politică ortodoxă nu a existat niciodată nimic de principiu în afară de acest materialism Înțeleg materialismul în sens moral, adică construirea pasiunii materiale a lăcomiei într-o normă practică Studiul vieții economice a omenirii din acest punct de vedere este la fel de străin de filosofia morală ca și studiul pornografiei Și acea latură a relațiilor economice, care este de interes etic, nu necesită deloc studii speciale Toată lumea este deja familiarizată cu anomaliile flagrante ale pauperismului și plutocrației, iar sarcina eticii este aici doar de a opune acestor anomalii cu norme morale și economice, deduse logic prin aplicarea principiilor de bază ale bunătății la faptele generale ale ordinii economice Domnul Chicherin de data aceasta aproape a înțeles punctul meu de vedere, dar a arătat clar inconsecvența propriei sale prin obiecțiile pe care mi le face El numește o fantezie bine intenționată, dar irealizabilă, chiar lucrul care a început să se realizeze, la care lucrează partidele politice serioase și guvernele înseși din toate țările Potrivit domnului Chicherin, normalizarea programului de lucru, de exemplu, este una dintre acele imposibilități despre care pot vorbi doar pentru că mi-am propus să creez un perpetuimi mobile - și, între timp, această normalizare imposibilă, fantastică, există deja \ I sunt acuzat că elimin din mine întrebările de execuție Dar de ce să-mi asum această povară insuportabilă, când oameni care sunt mai chemați și mai pregătiți decât mine, nu sunt preocupați doar de întrebările împlinirii, ci au început deja împlinirea în sine? Ce se dovedește? Un fantasist atât de ignorant în economia politică, așa cum merg eu în direcția istoriei reale, fiind cu doar câțiva pași înaintea ei: normele relațiilor economice pe care le afirmă Biblioteca "Runivers" " VLADIMIR SOLOVIEV parțial realizat și parțial pe cale de realizare, și un astfel de cunoscător și străin oricărui om de știință fantastic ca domnul Chicherin este forțat, de dragul ideii sale preconcepute, să închidă ochii la realitate și să declare imposibil ceea ce există de fapt Nu este justificată abținerea mea strictă de a mă implica în "știința" economiei politice, când văd la Chicherin ce halucinații, ce pierdere a oricărei susceptibilitati la evenimente reale duce la studiul diligent și naiv-încrezător al acestei "științe"? Repugiunea față de fanteziile imaginare l-a făcut pe venerabilul om de știință un adevărat utopic,

pentru, așa cum a spus cineva, nu adevăratul utopic care vrea să transforme societatea, ci cel care visează să oprească cursul istoriei Trebuie să recunoaștem că utopiile domnului Chicherin nu sunt roz, ci mai degrabă gri și chiar complet negre, pentru că principalele dintre ele, cele despre care vorbește cu o fervoare deosebită, constau în păstrarea istoriei malefice a două drepturi: dreptul de un criminal să fie spânzurat și dreptul unui cerșetor de a muri de foame sau de a lucra de ore pe zi Când vine vorba de norme morale și sociale simple, apropiate și nu numai fezabile, dar deja puse în aplicare, precum atenuarea represiunii criminale și atenuarea pauperismului, criticul utopic închide ochii la realitate și protestează împotriva inevitabilului din numele unor principii precum dreptul la spânzurătoare și la foame Iar când este vorba de norme complexe și îndepărtate, pentru implementarea cărora, în condițiile date, nimeni nu o poate garanta, acest critic obiectează de parcă ar avea în față nu o expunere de filozofie morală, ci o rețetă a politicii actuale La sfârșitul cărții mele, se face o scurtă referire la norma sau idealul necondiționat de guvernare, ca armonie interioară completă a celor trei autorități sau slujbe supreme: marele preot, regele și profetul Vorbesc de acordul celor trei, ca normă, dar domnul Chicherin obiectează: ce se întâmplă dacă primii doi acceptă să-l distrugă pe al treilea pentru a asupri fără piedici popoarele? Cred că acest lucru este posibil și, după justa remarcă a domnului Chicherin, un fapt care s-a întâmplat în istorie este la fel de legat de norma teocratică pe cât este de normă faptul unei simple crimă: nu ucideți! În același timp, uitarea completă a domnului Chi este curioasă Biblioteca "Runivers" POLEMICĂ Cherin, că din punctul de vedere în care stau, procesul istoric are un sfârșit cert, care în acest sens constă în faptul că după marea uzurpare a tuturor puterilor de către "omul fărădelegii" vor fi unite împreună în o persoană a Celui căruia îi aparține prin naștere și prin merit Critica care lasă deoparte punctul de vedere real al autorului în cauză și concluziile sale reale din acesta, este critica lui Lachilles Așa este, de la început până la sfârșit, critica domnului Chicherin la adresa filozofiei mele morale Dar nu pot evita cuvintele finale ale articolului său, care fac o impresie emoționantă Criticul stă pe terenul sentimentului personal, iar asta îmi dă dreptul și chiar impune obligația de a-i spune câteva cuvinte "la inimă" În urmă cu douăzeci de ani a fost publicată marea lucrare "Știință și religie" a lui B N Chicherin Cartea, pe lângă tema sa duală, are un caracter dublu din interior Alături de distribuția obișnuită a faptelor și ideilor acestui scriitor în celule imobile, există multe pagini frumoase și pline de viață în care, parcă, se aude un ecou a cu totul altceva Parcă în dezvoltarea spirituală a lui B N Chicherin a existat un moment - înainte de scrierea acestei cărți - când i s-au revelat esența și sensul vieții în afara formulelor abstracte ale doctrinei școlare, și când el însuși, ca era, alăturată în ceea ce el numește acum misticism, adică- e Prostii Cu cartea sa, domnul Chicherin s-a ocupat de acest moment al vieții sale spirituale De asemenea, a plantat adevărul religios într-un anumit colț al clădirii sale mentale și, tăindu-l în bucăți, le-a așezat în mai multe celule adiacente în acest colț Totul a venit în ordine Viziunea despre lume a domnului Chicherin a rămas ca până acum fără un centru real și viu, dar el însuși a constatat că "tot ce este bun este verde" și s-a liniștit Chiar pentru totdeauna? Totul ne permite să sperăm că viața prolifică și în multe privințe foarte demnă a domnului Chicherin nu a sosit încă se apropia de final El nu pare să aibă motive suficiente să vorbească; care merge la mormânt Dar

întotdeauna e bine să te gândești la acest eveniment critic și, din moment ce a menționat el, asta îi voi spune stiu de la Biblioteca "Runivers" VLADIMIR SOLOVIEV o modalitate personală de a evalua adevărata valoare a gândurilor, sentimentelor și aspirațiilor noastre Ofer această metodă domnului Chicherin ca singura ocazie pe care o am să-l răsplătesc pentru marea durere pe care, potrivit lui, i-am provocat-o B N Chicherin să-și imagineze cu adevărat pe marginea mormântului cu conștiință deplină și clară Care dintre gândurile, sentimentele și interesele sale își vor păstra semnificația pentru el? Sunt sigur că atunci pentru el se va dezvălui un gol complet de ceea ce îl interesează mai ales acum și sunt sigur că nu își va găsi atunci satisfacția prezentă în gândul că tot ce este dincolo este o prostie și că nu știm absolut nimic despre viața viitoare Sunt profund impresionat de durerea sinceră a lui BN Chicherin că sunt pierdut în fața științei ruse Dar sunt lucruri în timp și eternitate care sunt mult mai importante decât "știința rusă", și sper ferm ca critica mea să nu se piardă asupra lor *) Vladimir Solovyov *) De la editori Publicând polemicile stimaților noștri colaboratori permanenți și membri de onoare ai Societății de psihologie, B N Chicherin și V S Solovyov, editorii au considerat că este posibil să se abată de la distribuția obișnuită a materialului și să plaseze ambele articole în întregime într-o singură carte, în ciuda dimensiunii lor Marele interes prezentat de cartea lui V S Solovyov a provocat deja mai multe recenzii pe paginile revistei noastre, iar editorii au în vedere câteva articole suplimentare dedicate discuției sale cuprinzătoare Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE I, Recenzie de cărți Marcus Dorman De la m a e g la minte Londra, p XVIII+ Autorul cărții numite își pune sarcina - să ofere într-o formă simplă și de înțeles o expunere a principalelor fundamente ale fiziologiei, psihologiei și filosofiei generale (IX) După cum vedem, autorul urmează să răspundă nevoii unei educații generale, a cărei existență pentru un public larg a fost de mult timp dincolo de orice îndoială Nu se poate decât să simpatizeze intenția autorului, la fel cum în general nu se poate decât să ureze succesul deplin acelei diverse activități de popularizare care s-a dezvoltat atât mai ales în ultima vreme Dar, în același timp, nu strica să observăm că aproape nici un alt fel de operă literară și editorială necesită o atitudine atât de serioasă și atentă precum popularizarea Aici nu este locul pentru a extinde acest lucru, să spunem doar că în orice lucrare de activitate de popularizare, alături de fidelitatea faptică și accesibilitatea prezentării, claritatea și distincția ar trebui să fie pe primul loc atât în cadrul general al subiectului tratat , și în gruparea specială a informațiilor raportate Aceste ultime condiții sunt deosebit de importante de observat într-un eseu care are ca subiect o varietate de întrebări filozofice, precum, de exemplu, această carte Din păcate, autorul său nu rezistă întotdeauna la înălțimea sarcinii sale, ceea ce se explică în principal prin instabilitatea și neclaritatea propriilor sale opinii filosofice Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE Cartea constă din două părți Prima, sub titlul "De la materie la om", este o expunere populară, din punct de vedere al teoriei evoluționiste, a istoriei dezvoltării lumii fizice, începând cu nebuloasa primitivă și terminând cu organismul uman Aici autorul stă în cea mai mare parte pe baza faptelor și a ipotezelor probabile și, dacă merită vreun reproș, atunci poate într-un anumit categoric și dogmatism al afirmațiilor sale, care, totuși, este greu de evitat într-o expunere populară de filosofie și opinii științifice - Cât despre partea a doua, care poartă titlul "Dezvoltarea Spiritului",

atunci în raport cu aceasta se pot face mult mai multe reproșuri, din cauza unor neajunsuri mai semnificative În primul rând, absența unui plan strict și a sistematicității în aranjarea materialului tratat este neplăcut de izbitoare Deci, de exemplu, după primul capitol, care are titlul destul de firesc "Evoluția intelectului", există un capitol nu tocmai potrivit "Diferențierea rasei umane în unități", unde autorul vorbește despre Darwin și despre război , și despre armată și marina, și în general despre multe subiecte care nu au legătură directă cu cazul Acest articol este urmat de capitole pe care ar fi firesc să le plasăm după primul: " Impresia unei simple senzații", "Durerea", "Inferența din fapte" și altele dezvoltare mentală" O încălcare similară a armoniei și prezentării sistematice are loc în părțile ulterioare ale cărții Această trăsătură negativă este sporită și mai mult de faptul că autorul înțelege domeniul filosofiei prea larg și introduce în raționamentul său astfel de subiecte care nu au legătură directă cu principiile filosofiei generale Deci, de exemplu, el dedică un întreg capitol "teosofiei" și oferă despre aceasta un concept nu chiar clar și complet Autorul exprimă adesea opinii extreme și nefondate Astfel, el încearcă pe nedrept să șteargă orice graniță dintre instinct și rațiune și afirmă în zadar că această diferență a fost doar rezultatul concepției exagerate a omului despre scopul său mondial Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Dar cel mai semnificativ neajuns al cărții constă în instabilitatea viziunilor generale filozofice și, în special, epistemologice ale autorului Astfel, clasificarea de către autor a principalelor trăsături în activitatea cognitivă a spiritului uman ni se pare oarecum ciudată Potrivit lui, cunoașterea poate fi realizată fie cu ajutorul rațiunii (rațiunii), fie al imaginației (imaginației) Prima funcție a minții este îndreptată către obiectele materiale, a doua are ca obiect nematerialul În acest caz, atât împărțirea proprietăților de bază ale spiritului uman, care nu corespunde realității psihologice, în care ambele funcții pot coexista pașnic, este de nesuportat, cât și distincția dintre însăși domeniile cunoașterii, care în realitate nu sunt despărţite de niciun abis adânc, mai ales în gnoză atitudine geologică Mai mult, însăși noțiunea de autor al activității imaginației este foarte vagă și prin aceasta el înțelege adesea atât intuiția, cât și credința Natura psihologică a acestuia din urmă este departe de a fi pe deplin elucidată de autor În general, chestiunea relației dintre cunoaștere și credință nu a primit o decizie clară și certă de la Dorman, deși acesta o atinge adesea Unele opinii private ale autorului nu pot decât să trezească simpatie Așa este, de exemplu, dorința lui de a recunoaște ponderea adevărului în orice învățătură religioasă și principiul toleranței care decurge din aceasta, așa este părerea lui că ultimele descoperiri științifice nu subminează fundamentul psihologic al credinței și unele altele Acesta este meritul neîndoielnic al autorului, care poate servi drept un bun exemplu pentru alții, în special pentru popularizatorii noștri autohtoni Dar, în general, nu se poate nega că o carte poate stârni simpatie mai mult pentru însăși intenția autorului decât pentru execuția ei n Vinogradov Alois RiehL Ein Eseu Friedrich Nietzsche der Künstler und der Denker Stuttgart Frommanns Klassiker der Philosophie În prezent, de la Frommann, la Stuttgart, sub redacția lui Falkenberg, se publică o serie de monografii frumos concepute și executate, dedicate "clasicilor filosofiei" Se urmărește, într-o formă de divulgare științifică, în prelucrarea literară a unor autori cunoscuți, să dea o serie întreagă de etyu-Întrebări de filosofie, voi , Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE

CARTE Dov despre reprezentanți remarcabili ai gândirii europene Până acum, au apărut eseuri biografice critice despre Fechner, Hobbes, Kierkegaard, Rousseau, Spencer și Nietzsche În această ediție, cartea lui Riel va fi, fără îndoială, una dintre cele mai remarcabile Forța și concizia extraordinară a limbajului, demne de cea înfățișată de autor, strălucirea caracterizării, profunzimea înțelegerii - toate acestea, legate de interesul uimitoarei personalități a genialului nebun, fac experiența lui Riel extrem de atractivă Pentru Riel, Nietzsche nu este doar un gânditor, ci și un artist, poate chiar un poet mai degrabă decât un filozof Inima lui trăiește în lucrările minții sale, iar gândurile sale "exotice, ciudate, sudice" sunt provocate de sentiment, inspirate de suferință Nu există scriitor care să fie atât de subiectiv ca Nietzsche, care să fie atât de sătul de ideile sale, care să pună atât de mult suflet în cărțile sale Nu putea să se oprească cu calm pe culmile speculațiilor abstracte - acest lucru a fost împiedicat de organizarea sa spirituală, care tânjea sunete, culori și imagini, acest lucru a fost împiedicat de boala lui, care i-a lovit ochii devreme și l-a distras de la munca concentrată la un mozaic de fragmente, până la aforismele nefundamentate Tot ce spunea, spunea cu o energie și patos uimitoare, puternic și tăios Stilul lui prelungește viața; combină muzica și pictura, acordurile puternice sună în el și culorile strălucesc Nietzsche era maestrul limbajului; a studiat-o la perfecțiune și a dat mostre nemuritoare de vorbire umană Doar în lucrările sale ulterioare domnește stilul baroc rafinat, iar ornamentul suprimă conținutul ideologic Nietzsche nu a avut niciodată un sistem filozofic definit; idolii lui s-au prăbușit la fel de repede pe măsură ce au fost construiți și, țesut din contradicții, el personifică epoca noastră, care marchează același ferment care a fiert în mod constant în el Primul său profesor a fost Schopenhauer; Nietzsche a fost fascinat de el, deși a văzut toate neajunsurile învățăturii sale; câine filosof *) În cartea a -a a jurnalului nostru există un extras din recenzia lui Achelis despre cartea lui Lasswitz despre Fechner; În Questions of Philosophy, toate numerele acestei colecții Frommann vor fi revizuite Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Simismul a dat impuls gândului său neliniştit şi de atunci nu şi-a oprit căutările vii până nu a fost stins de nebunie În prima etapă a operei sale, a cărei manifestare tipică a fost cartea "Die Geburt der Tragedie", Nietzsche, dus de Richard Wagner, venerând artei, a umbrit această artă cu un halou fără precedent Lumea, scria el atunci, există de dragul artei, iar ființa noastră este un act artistic neîntrerupt; mântuirea de sine a lumii se va realiza prin artă În a doua perioadă a dezvoltării sale, Nietzsche a fost un intelectualist El, "filozoful culturii", în permanență chinuit de întrebarea cum să educeți omenirea, spre ce scop să-l conducă, răspunde acum că acest scop este cunoașterea În "Morgenrõthe" al său, în "Menschliches, Allzumen-schliches, Ein Buch für freie Geister", într-o carte care, conform facob Burckhardt, o avea pe a lui? rezultat al independenței sporite în lume, el atrage un spirit atotștiutor, ale cărui funcții vitale sunt gândurile; Nietzsche arde de curiozitate nesățioasă, este mângâiat de rațiune, iar el, "Don Juan al cunoașterii", caută în el aventuri Pentru filozof ridică apoi un piedestal inaccesibil ; filosof-judecător al vieții, legiuitor al culturii, văzător și creator de idealuri viitoare Nietzsche cheamă oamenii să nu mai fie epigoni și să înceapă din nou istoria; protestul său de lungă durată împotriva a tot ceea ce este tradițional, istoric, împotriva oricărei moșteniri atinge o putere formidabilă Dar, totuși, Nietzsche stă încă pe terenul colectivismului, nu s-a retras încă din

mulțime în refugiul aristocratic al supraomului, nu se înarmează împotriva moralității altruismului și doar din ce în ce mai tare este imnul lui puterea auzită, sloganul împrumutat de la Schopenhauer proclamă voința, dar voința nu la viață, ci la putere În cele din urmă, în a treia perioadă, Nietzsche a bătut deja toate valorile, a trecut de cealaltă parte a binelui și a răului și, prin gura lui Zarathustra, distruge tot ceea ce cred și prețuiesc contemporanii săi Compasiunea, laede neminem, ceea ce el, fostul apostol al lui Schopenhauer, considerat a fi adevărat, este acum obiectul batjocoririi sale și se înclină cu rugăciune în fața cruzimii, desigur, spiritualizate; el inventează o imagine gigantică a "tot-omul", "super-omul", un erou căruia i se permite totul și în fața căruia trebuie să se încline Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE restul oamenilor sunt oameni pitici El distinge între două morale - stăpân și sclav, puternic și slab, este dezgustat de egalitate, democrație și este parțial ostil creștinismului pentru că nu cunoaște ranguri El caută moralul în natură, pune fiziologicul deasupra moralului, care nu este primar pentru el, care este doar "semiotică, simptomatologie" și se reduce la legea vieții, iar legea vieții este instinctul, atracția, voința de a forta Dar convingerile etice ale lui Nietzsche sunt departe de epicureism; dimpotrivă, el însuși se recunoaște ca rudă cu Stoya, suferința îi este chiar dragă personal și prin el a ajuns la o afirmare arzătoare a vieții, pe care a devenit într-un contrast diametral și semnificativ cu Schopenhauer Doctrina "supraomului" este religia lui Nietzsche, pentru că el este profund religios și aspiră la reverență S-a speriat de teoria lui Pitagora, că atunci când corpurile cerești sunt din nou grupate în fostele constelații care deja străluciseră odată, atunci ceea ce s-a întâmplat deja se va repeta pe pământ, cu totul singular și mic; pentru a se salva de o asemenea perspectivă care l-a îngrozit, a creat mitul "supraomului": totul se va repeta, iar omul se va repeta, dar omul nu este stadiul final al universului: va avea supraomul ca coroana ei Nietzsche - "marele interpelator în filosofie" Avea un dar uimitor de a vedea lucrurile într-o altă lumină decât le văd toți ceilalți și a întrebat despre asta, s-a îndoit că era o dogmă de nezdruncinat pentru toată lumea Dar nu putea fi conducătorul timpului său, pentru că nu-l înțelegea; adevăratul sens și puterea de înnoire a creștinismului îi erau străine, era indiferent la sarcina socială care agită prezentul și căreia îi aparține viitorul Dacă Goethe are dreptate și geniul este un demon care trăiește într-o ființă aleasă, atunci Nietzsche nu ar putea învinge demonul geniului său din el însuși, nu și-ar putea aduce în consonanță sufletul "cu mai multe fețe și cu multe șiruri"; a rămas căscată de contradicții, a pierit din excesul și supra-dimensiunea ei În loc să ridice nivelul minților, Nietzsche a creat din imaginația sa ceea ce a numit "Uebermensch" și a ridicat această creatură fabuloasă, a vrut să se ridice și a căzut Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE Astfel, în termeni generali, sunt gândurile care se dezvoltă în cartea lui Riel Autorul nu arată legătura genetică a lui Nietzsche cu curentele mentale ale secolului, nu îi oferă un loc printre alți gânditori Nu-l critică, și numai în treacăt, fără muncă, îi sparge construcțiile fragile; înțelege că este prea ușor să-l învingi și el însuși spune că Nietzsche ar trebui prețuit nu din punctul de vedere al valorilor obișnuite Dar nu-și privește nefericitul compatriot, iar din studiul său cititorul capătă un blând sentiment de compasiune și simpatie pentru cel care a fost dușmanul compasiunii și a fost mereu sub jugul bolii și al chinului O imagine atrăgătoare a acelui Nietzsche care, după războiul din , s-a

îngrijit de bunăvoie de bolnavi, ale cărui gânduri severe, crude se îmbinau cu un suflet tandru și poetic, care înțelegea subtil frumosul, se bucura de muzică și de natură și lua abstractul și intelectual atât de aproape de inima lui, această imagine te privește gânditoare și îngrijorată din cartea lui Ril Ю Айхенвальдъ Новыя книги и брошюры, полученныя въ редакции: XIV și XV Rapoarte anuale ale Biroului de Etnologie către secretarul Instituției Smithsonian - , - (Partea I, Partea II) de către directorul SW Powel Washington - James Mark Baldwin Dezvoltarea mentală la copil și în cursă Tradus din engleză de M Nourry și precedat de o prefață *de M Léon Marillier Cu cifre în textul Biblioteca de filosofie contemporană Paris p XIV+ S A Vengerov Dicționar critic și biografic al scriitorilor și oamenilor de știință ruși (de la începutul educației ruse până în zilele noastre) Volumul V Cu un index alfabetic la toate cele cinci volume Sankt Petersburg , STR XV + Problema celor patru fundamente morale în fața curții de onoare a Uniunii Scriitorilor Ruși În favoarea unei școli rurale de-a lungul râului Lyutoy Pret k Sankt Petersburg f G Giddings Fundamentele sociologiei (Principiile sociologiei) Analiza fenomenelor de asociere şi organizare socială Biblioteca "Runivers" CĂRȚI NOI PRIMITATE ÎN EDIȚIE Traducere din engleză de H N Spiridonov Moscova Preţ i r k XII ψ P T Degtyarev În ceea ce privește prevederile contelui L N Tolstoi din scrierile sale "Care este credința mea" și "Despre problema liberului arbitru" Două note Moscova pp Pret Yukop L A Zolotarev Familia și munca femeilor Ediția autorului Moscova C kop Pagină L A Zolotarev Adulterul, sensul și cauzele lor Eseu științific popular Ediția a -a revizuită și mărită Moscova Pret k Lampa Anton Forțele naturii și legile naturale Tradus din germană de E Lesgaft Partea I, cu portrete ale unor fizicieni celebri Publicat de O N Popova Biblioteca Educațională Nr Sankt Petersburg Pg C Letourneau Sociologie bazată pe etnografie Tradus din cea mai recentă ediție franceză Problema II Cu al -lea desen Sankt Petersburg Publicat de O N Popova C și r Pagină Dr Emile Laurent Antropologia criminală și noile teorii ale criminalității Traducerea lui V V Barshevsky sub redactia prof universitatea din st Vladimir I A Sikorsky Kiev Pret t rub Pagină VI - D S Mill Sistemul logicii silogistice și inductive Enunțarea principiilor dovezii în legătură cu metodele cercetării științifice Tradus din engleză sub re-, dacție de V N Ivanovsky Cartea a doua Pagină - Moscova Frithiof Nansen În întunericul nopții și în gheață Ediția* O N Popova Numele IV și V C k și Rapoarte despre reuniunile Societății Neurologilor și Psihiatrilor de la Universitatea Imperială din Moscova pentru - Anul șase Moscova pp cărți rusești Cu date biografice despre autori și traducători Editat de S A Vengerov Ediția G V Yudin Problemele XIV, XV, XVI, XVII Bashutsky-Bendersky (p - ), Bendersky-Berman (p - ), Berman-Bettiger (p - ), Bettiger-Biblioteka (p - ) Sankt Petersburg Scriptura EW Director al Laboratorului de Psicliologie Jale Biblioteca "Runivers" CĂRȚI NOI PRIMITATE ÎN EDIȚIE Noua Psihologie Cu de ilustrații Londra , XXIV+ I A Sikorsky, prof Alcoolism și băutură Dep ott din revista "Probleme de medicină neuropsihică Volumul II Pagină Stema Spencer Vizitați istoria Sankt Petersburg pp Pret coti John Filevskiy, profesor al școlii comerciale din Harkov a împăratului Alexandru al III-lea Învățătura Sf Vincent Larinsky despre tradiția sacră și sensul ei Sankt Petersburg pp I b Gregor Filrose Bâlbâiala, bâlbâitul, șchiotul și tratarea lor prin tehnici pedagogice și didactice Pret k Riga Pg Dicţionar enciclopedic Volumul XXI £ Nashville-Opatsky Editura: F, A Brockhaus (Leipzig) I A Efron (Sankt Petersburg) Sankt Petersburg Biblioteca "Runivers" II Revizuirea revistelor Revue philosophique , nr - A Lalande Despre

necesitate fatală (nr ) Alternativa sterilă a determinismului și libertății care agită acum mințile este doar degenerarea (dégénérescența) problemei mai generale și veche a rolului și semnificației destinului în cursul acțiunii umane Reprezentanții ambelor teorii cad în acea greșeală grosolană că scot tot conținutul său mental din conceptul de "eu" și opun acestui "eu" un fel de atracție separată, un sentiment izolat, o idee izolată, astfel încât să se dovedească că actul meu este rezultatul unei lupte de neconceput între mine și un străin pentru mine, dar totuși propria mea gravitate De fapt, libertatea morală a individului nu este altceva decât o astfel de stare a lui în care el este clar conștient de motivul suficient al acțiunii pe care o realizează Determinismul lumii psihice, al vieții psihice, există, dar nu este nimic imoral în el, pentru că suntem conștienți de el; iar determinismul conștient este determinarea logică a libertății; a fi liber înseamnă a înțelege motivul dorințelor cuiva și a urma calea pe care o vedem în fața noastră, în ciuda ispitelor interne și a obstacolelor exterioare Dar tocmai aici se pune întrebarea: în ce relație se află manifestările interne și externe ale determinismului, cauzele conștiente și inconștiente ale faptului, aspirațiile individului și ale mediului său, omul și lumea? Cu alte cuvinte, care este gradul de independență al voinței umane în comparație cu soarta, cu predestinarea destinului?  La începutul carierei vieţii, ni se pare că depinde în întregime de poruncile noastre şi că putem prescrie lumii propriile noastre legi; Treptat, experiența ne convinge că există forțe puternice care ne atrag nu acolo unde ne-am dori să ne îndreptăm pașii, iar viața este trasă în fața noastră ca un ghem de fire încâlcite Dar oricât de slabă ar fi funcția autonomă a voinței noastre în labirintul situațiilor cotidiene, omul se consideră totuși stăpânul anumitor condiții, creatorul anumitor circumstanțe Pentru a urmări cât de drept are în convingerea sa încrezătoare în sine, este necesar să distingem următoarele tipuri de fatalitate În primul rând, forma sa cea mai simplă este cea care ia naștere din circumstanțe exterioare care s-au conturat într-un fel sau altul; o voință puternică le poate depăși și le poate înțelege, chiar dacă sunt ascunse sub un strat adânc de diverși factori; de exemplu, condițiile cunoscute de climă și atmosferă afectează inevitabil statisticile nașterilor sau sinuciderilor, iar aceste cauze, îndepărtate de efectele lor, teoretic vorbind, se pretează la explicații și formulări raționale În al doilea rând, există o fatalitate fiziologică, care se exprimă în boli ereditare sau incurabile ale organismului; ea slăbește pe măsură ce știința devine mai puternică În al treilea rând, există o fatalitate a caracterului și temperamentului, puternică, dar totuși depășibilă: astra inclinant, non-necessant; anumite gusturi, obiceiuri, înclinații, este adevărat, sunt ceva fatal, dar la urma urmei, ele sunt ceea ce formează o fizionomie individuală și, în plus, ele încetează să fie fatale pentru cei care le cunosc și recunosc principiul comun care le pătrunde , și mai ales pentru cei care își absorb individualitatea în universalul și umanul general, care se dedică contemplației teoretice Este imposibil, însă, să ne construim iluzii despre această putere a intelectului nostru asupra stâncii; lumea produce în mod constant asupra noastră nenumărate impresii, dintre care departe de toate sunt înregistrate de conștiință, dar toate își lasă urme cel puțin infinitezimale în suflet; iar acum aceste gânduri și impresii inconștiente trăiesc în suflet, efectuează în el o muncă neobosit și creează o soartă psihologică, o necesitate interioară organică 

întuneric, care se dezvoltă încet în laboratorul mental și, apărând brusc la suprafață, ne schimbă acțiunile și întregul curs al ființei noastre Pentru a vizualiza mai clar relația dintre acțiunea liberă și forța fatală, ar fi necesar să se stabilească o legătură între fatalitatea individuală și socială; dar aceasta nu mai este sarcina articolului, care are doar scopul de a restabili conceptul de necesitate fatală, care este atât de potrivit naturii omului și poziției sale între factorii cunoscuți și misterioși care îl înconjoară De remarcat că eseul lui Lalande doar indică punctele sale interesante într-o schiță schematică, dar nu le oferă o dezvoltare adecvată P Tappegu Despre perioada finală a filosofiei grecești (nr ) Această prelegere, susținută în Collège de France, este o schiță istorică a comentatorilor despre Aristotel, cărora până acum cercetătorii, în opinia autorului, le-au acordat puțină atenție, ignorându-i de dragul neoplatoniștilor Cel mai mult, Tappegu se oprește asupra personalitatii lui Philopon W Egger Starea de spirit a moribundului (nr io) Acest articol conține fapte noi despre psihicul persoanei pe moarte; în general, ele confirmă concluziile făcute de autor mai devreme (vezi recenzia Revue philosophique în cartea a -a de Questions of Philosophy) H burlac Despre formula logică a raționamentului inductiv (Nr io) În prezent, protestul împotriva doctrinei inducției lui Mill se intensifică Jeanet, Brochart, Ravesson și acum Siegwart, Wundt, Phonsegrive au apărat de multă vreme silogismul aristotelic - toți sunt înclinați să creadă că inducția nu este, în esență, altceva decât un fel de deducție; silogismul figurii a treia cu un termen mediu complex , și ajunge la concluzia că, într-adevăr, singurul tip de inferență este deducția și reducerea, adică refacerea premiselor silogismului, a cărui încheiere este noua lege dorită Inducția, pe de altă parte, înseamnă un set complex de procese metodologice, cu ajutorul lui Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV pe care cercetătorul le construiește și le testează ipoteze, dar care nu au semnificație independentă și nu reprezintă o formă specială de gândire Certitudinea științifică poate fi obținută numai prin mijloace deductive Mill însuși, într-un loc al logicii sale, care nu este adesea citat, admite că în viitor principalul instrument al științei va fi deducția și că și acum are loc o revoluție, opusă celei pe care a făcut-o Bacon (Cartea a III-a, cap ) Pentru gânditorul englez, premisele majore ale raționamentului deductiv nu sunt, totuși, generalizări abstracte, ci principii stabilite empiric, iar aceasta este diferența fundamentală dintre Mill și logicienii moderni Wundt și Sigwart afirmă pe bună dreptate că în însăși organizarea intelectului gânditor există anumite nevoi înnăscute care ne împing la crearea tocmai a acestor ipoteze și nu a altor ipoteze, și astfel experiența provoacă doar manifestarea lor, dar nu le generează Primii filosofi naturali ai Greciei s-au ridicat la ipoteze foarte generale, nu pentru că ar corespunde majorității observațiilor și faptelor, ci pentru că au dat satisfacție condițiilor și cerințelor a priori ale rațiunii; Astfel, principiul lui Thales a satisfăcut nevoia intelectuală de unitate, Democrit a răspuns la cererea minții - de a explica cauzalitatea fără participarea unui miracol Ipotezele moderne ale mecanismului, evoluției și transformismului, deși trezite de experiență, au atât de mulți adepți doar pentru că oferă această satisfacție binevenită curiozității umane Este interesant să comparăm "Generalizarea și inducția" lui Fonsegrhe din nr și din Revue philosophique din cu acest articol de burlac (vezi Cartea din Questions of Philosophy) Paola Lombroso Instinctul de autoconservare la copii (nr

io) Folosind o serie întreagă de exemple din viața copiilor, autorul demonstrează că legea de bază a psihologiei copilului este legea economizării efortului, subordonată legii autoconservării Copilul respinge tot ceea ce îl costă o dificultate fizică, psihică sau morală, iar acest lucru se manifestă în limbajul său, conservator și zgârcit cu cuvintele, în ideile sale, care sunt toate concrete, pentru că concretul este mai ușor decât abstractul, în simpatiile sale , pentru care este foarte eco  nominal În general, copiii sunt prudenți, egoiști și își feresc gelos sensibilitatea de orice lovituri Ilustrațiile oferite de doamna Lombroso sunt foarte curioase, dar concluziile ei sunt puține care să caracterizeze în special copiii; articolul face o asemenea impresie ca și cum autorul ar fi decis să deseneze material într-o cameră pentru copii pentru a înfățișa umanitatea J Payot Teorii ale lumii exterioare (nr i) Problema lumii exterioare este subiectul unor dezbateri aprinse, deoarece este o problemă specială a teoriei generale a cunoașterii: realitatea obiectelor exterioare, realitatea gândirii, baza legii morale - toate acestea sunt strâns legate de unul o alta Învățăturile binecunoscute ale lui Mill și Spencer pot fi considerate soluții tipice la problema lumii exterioare Prima însă răspunde doar la jumătate din întrebare: explică de ce lumea, conectată într-un complex de senzații și idei asociate, este concepută de noi ca stabilă, permanentă și independentă de noi; dar nu explică deloc de ce această lume ne este exterioară; în plus, Mill, afirmând permanența și independența obiectelor, nu s-a referit la cât de compatibile sunt acestea și dacă sunt deloc compatibile cu înțelegerea sa sceptică a legii cauzalității, adică chiar a acelei legi pe care se sprijină în mod necesar posibilitatea gândirii și a ființei Pe de altă parte, teoria lui Spencer, care respinge complet idealismul subiectiv, este neputincioasă împotriva afirmațiilor idealismului obiectiv; încearcă să stabilească o realitate transcendentă al cărei subiect și obiect* sunt doar simboluri de aceeași valoare și semnificație; Din acest punct de vedere, materia și spiritul sunt plasate pe același plan, în timp ce în realitate materia nu poate explica spiritul, dar spiritul poate explica materia Spencer demonstrează ceea ce nimeni nu contestă, și anume că lumea exterioară este exterioară nouă, permanentă și independentă de noi; dar din acest punct de vedere, din punctul de vedere al teoriei sale, nu rezultă, după cum crede el, că conceptele de exterioritate, constanță și independență nu sunt supuse unor explicații ulterioare, că sunt finite și ireductibile la altele Problema lumii exterioare se rezolvă, potrivit autorului, numai prin idealismul obiectiv și panteismul spiritualist care decurge din acesta: dintre cei existenți  dintre semnele esențiale ale lumii exterioare, aspectul este un semn accidental recunoscut, dobândit empiric; singurele sale semne, ireductibile la alții și finite, sunt constanța și independența relațiilor sale; aceste relații eterne obligă mintea, care studiază totalitatea lumii, să-și asume o realitate stabilită pentru toată veșnicia, identică în natura sa cu esența singurei realități cunoscute nouă, adică, cu voința noastră conștientă L Dugas Despre timiditate (nr ) Sentimentul specific de timiditate trebuie distins atât de frică, cât și de lașitate Suntem speriați de anumite obiecte sau acțiuni care sunt efectuate de oameni; dar timiditatea trezește în noi doar oameni, numai ființe umane și, deși este aproape de frică, este semnificativ diferită psihologic de aceasta, iar cauzele ei sunt înrădăcinate fie în proprietățile acelor persoane care adesea o provoacă inconștient și aproape întotdeauna

neintenționat în altul, sau în caracteristicile nervoase și mentale ale celui care o experimentează În primul rând, timiditatea afectează sfera volitivă, perturbându-i cursul normal, suprimându-i coordonarea, distrugându-i deciziile; un subiect timid, sub influența paralizantă a ochilor altora, realizează automat acte obișnuite, instinctive, dar mișcările determinate de voința conștientă sunt dificile, confuze și incomode pentru el Gesturile lui sunt ciudate, vocea lui sună fals; în loc de unele cuvinte, el folosește altele Timiditatea intelectuală se alătură timidității motorii; se exprimă într-un fel de confuzie, stupefacție temporară, în incapacitatea de a se concentra și a-și dirija propriile gânduri; un exemplu tipic de ființă timidă în această privință a fost J -J Rousseau În sens afectiv, timiditatea este caracterizată ca o plictisire completă a sentimentelor, atunci când o persoană nu se poate orienta în placerile și antipatiile sale, le amestecă între ele sau nu știe să-și deschidă inima nimănui; trăsături curioase ale acestei dezorganizare a sentimentelor sunt notate în jurnalul lui Amiel În general, indiferent de ce funcție atinge timiditatea, ea se manifestă prin faptul că întârzie și deranjează această funcție Condiția necesară pentru timiditate este ca ea să fie recunoscută de cei care sunt obsedați de ea; a fi stingher nu înseamnă a fi Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV timid: pentru ultima stare, trebuie să fii totuși conștient, dureros de conștient de stângăcia cuiva; timiditatea este unul dintre acele fenomene rare când conștiința nu este benefică pentru o persoană, dar dăunătoare Timiditatea este întotdeauna involuntară, independentă de subiect, chiar și atunci când el, prins de ea, minte; în acest caz, minciuna este un fel de capriciu al limbii, un impuls nebun care nu poate fi reținut Și aici se vede cel mai clar că timiditatea este triumful instinctului și automatismului asupra voinței și intelectului Cauza filozofică a timidității stă în sursa socialității - în simpatie: timiditatea este o nevoie nesatisfăcută de simpatie, este incapacitatea de a se adapta la altul și de a se adapta la sine, este separarea sufletului de suflet Inegalitatea morală sau psihică, conștiința că în mine și în aproapele meu există niște fațete necoincidente, incertitudine în sine și în ceilalți - iată ce provoacă un sentiment dureros de timiditate; vorbind metafizic, timiditatea este un simț acut al impenetrabilității monadelor Timiditatea este la început o stare temporară, dar ulterior devine adesea cronică Ajuns la o formă extremă și ascuțită, poate opri dezvoltarea mentală Dar dacă intelectul însuși este puternic, timiditatea are uneori un efect pozitiv: ea, închizând pre-omul, este introducerea lui, o așează în cea internă, nu o dă idealistului și, slăbind înclinațiile lui imitative , creează o persoană originală și remarcabilă Trăiește singur, pare sumbru și secretos, dar cea mai mică manifestare de simpatie pentru el îl atinge foarte mult Are nevoie de alți oameni, deși îi evită, iar aceasta este sursa a numeroase contradicții în sufletul și în viața lui Prin timiditate, ca o anumită etapă de dezvoltare spirituală, trebuie să treci pentru a se controla ulterior mereu pe sine, sentimentele și voința; doar oamenii obișnuiți nu cunosc niciodată timiditatea, pentru că sunt prea siguri pe ei înșiși Este interesant de observat că majoritatea artiștilor și scriitorilor sunt timizi; le e frică de real, dar în schimb imaginația lor lucrează din greu, iar timiditatea le dă impuls talentului, trezește în ei inspirația Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV Pe lângă articolele indicate, în jurnal sunt publicate și următoarele: J Soury - "Orbirea corticală" (nr ); H Joly - "Originea oamenilor mari" (analiza cărții regretatului profesor al Universității Sophia Odin:

Genèse des grands hommes - Gens de lettres français modernes (nr ); o mică notă de Ch Féré-" Antiteza în exprimarea emoțiilor" (nr il ); Le Bon - "Psihologia socialismului" (nr ) și Foucault - "Măsurarea clarității anumitor reprezentări sensibile" (nr ) Y Aikhenwald Biblioteca "Runivers" III Știri ale literaturii filozofice străine (Extracte din recenzii din reviste străine ) Jonas Cohn Geschi ch te des Unendlichkeitsproblems im abend-lãndischen Denken bis Kant Leipzig W Engelmann pagini Lucrarea autorului este interesantă, care se distinge prin claritate și absența detaliilor inutile Cu toate acestea, deficiența sa esențială constă deja în însuși conceptul său: Cohn consideră opera sa ca o cercetare pur istorică sau ca una teoretică, care este precedată doar de o trecere în revistă a principalelor puncte din evoluția ideii de infinit? În prefață, autorul își caracterizează cartea în ultimul sens, dar pe multe pagini ale acesteia apare ca istoric; de aceea lucrarea sa este prea completă dacă se consideră că este o simplă introducere într-un tratat sistematic și original despre problema infinitului, dar nu este suficient de completă dacă este un studiu istoric În orice caz, prezentarea lui Cohn familiarizează pe deplin cititorii cu principalele etape ale dezvoltării ideii de interes pentru autor: tranziția infinitului, ca atribut pozitiv, în infinit, ca negativ sau, cel puțin, atribut problematic (Democrit); distincția, la Aristotel, între mărimi arbitrare și continuitate; distincția dintre conceptele de corp și spațiu de Scaliger, Ramus, Gs^bs; Introducerea de către Newton a conceptului de mișcare în evaluarea rațională este infinit de mică la Newton - toate acestea sunt indicate precis și definitiv, deși atenția este distrată de considerațiile autorului, care sunt străine de sarcina sa pur logică Cohn încearcă să rezolve antinomiile pe care le dă naștere ideea de infinit O astfel de efort nu este cu greu fundamentală: însăși mintea care se formează Biblioteca "Runivers" STIRI DE LITERATURA FILOZOFICA STRAINA a analizat aceste antinomii, nu le poate reduce la zero fără a se contrazice (A Schinz: Rei'ue philosophique , nr , Septembre ) Nourrisson 'Voltaire et le voltairianisme (in- , Lethieleux) Autorul se înarmează împotriva venerării lui Voltaire În opinia sa, asocierea de idei care leagă numele pustnicului Ferney cu ceea ce este gloria istoriei și rasei franceze este greșită și arbitrară Triumful umanității, inviolabilitatea legii, suveranitatea poporului, libertatea conștiinței - toate aceste idealuri sacre nu se află deloc sub patronajul frivolului Arue Ambele părți ale cărții, care caracterizează viața și filosofia lui Voltaire, caută să demonstreze că faima lui este nemeritată, că nu avea nici noblețe sufletească, nici originalitate și profunzime de gândire În cele capitole care alcătuiesc cea de-a doua secțiune a operei lui Nourrisson sunt evidențiate contradicțiile lui Voltaire în părerile sale asupra marilor probleme Celebrul sceptic era un admirator și un vulgarizator al lui Locke și Newton, dar nu putea înțelege nici Malebranche, nici Leibniz, nici Berkeley A fost scriitor, regele scriitorilor, a atins totul cu o minte limpede și vie, dar superficială; iar această inteligență, acest talent literar, mai degrabă a întârziat mișcarea gândirii filozofice în Franța decât au ajutat-o Nourrisson îi reproșează lui Voltaire faptul că în lupta sa cu creștinismul nu a reușit să distingă esența sa adevărată și pură de prejudecățile și pasiunile cu care era ascuns în vremea lui De fapt, însă, autorul nu are dreptate: Voltaire a luptat nu cu semnele întâmplătoare ale Bisericii Catolice, ci cu dorința mea primordială, de lungă durată, de a supune statul și individul (F Pillon: Revue philosophique, , nr , Septembre) JE Erdmann Grundriss der Geschichte

der Philosophie, ediția a IV-a, publicate par Benno Erdmann, vol II, XI, pagini Berlin, W Hertz, Ultima ediție a Istoriei filozofiei, publicată de Eduard Erdman, a apărut în Acum Benno Erdman a publicat o nouă ediție a acesteia Și-a îndeplinit sarcina foarte inteligent și cu tact: nu a schimbat caracterul general al cărții, care purta o amprentă atât de strălucitoare de filozofie Întrebări de filosofie, KN θ Biblioteca "Runivers" ŞTIRI DE LITERATURĂ FILOZOFICĂ STRĂINE ideile autorului său (se știe că E Erdman era hegelian) B Erdman nu a schimbat nimic nici în interpretarea kantianismului, nici în expunerea sistemelor post-kantiene El a lăsat imaginea secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea ca două epoci realizând teza și antiteza Exact la fel, totul a rămas ca înainte în partea care prezintă istoria filozofiei după moartea lui Hegel Dar B Erdman a îmbunătățit multe detalii, a făcut multe completări, corecturi, adăugate la bibliografie Sub această formă, cartea, în ciuda tuturor neajunsurilor, poate oferi un serviciu și mai mare; principalul său avantaj este unitatea conceptului general și a punctelor de vedere directoare Ca și până acum, partea leului în ea, chiar și după extinderea departamentelor de filozofie engleză și franceză de către B Erdman, este filosofia germană (LL B Philosophical Review, ι§ o № ? septembrie ) Stout, GF Psihologie analitică Prelegeri universitare în științe morale, Cambridge Bd Swan, Sonnenschein and Co, Macmillan and Co După cum se vede din titlu, psihologia este considerată în această carte dintr-un punct de vedere pur analitic; din punct de vedere genetic, autorul promite să o prezinte într-un nou eseu Stout este influențat de Ben, Sully, James și, într-o oarecare măsură, Ward Psihologia pentru el este "o știință pozitivă și nu fizică; sarcina specială a psihologilor este studiul fenomenelor spirituale ca atare, în afară de corelarea lor mecanică " Autorul nu neagă însă marile merite ale metodei experimentale în psihologie și știe că ea datorează mult fiziologiei Capitolele "Apreciere implicită" și "Gândire și limbaj" aduc o contribuție importantă la psihologia educației și oferă o idee clară despre modul în care cuvântul rostit este un stimul pentru înțelegerea sensului său Aperception Stout înțelege ca un proces prin care stocul spiritual anterior este îmbogățit cu un element nou, adică primește o nouă definiție; apercepția este o abilitate înnăscută Claritatea prezentării și logica subtilă a cărții lui Stout sunt uneori perturbate de dispozitive stilistice neobișnuite În general, opera lui Stout este o achiziție valoroasă pentru psihologie (Frederick Bolton Vierieljahrsschrift fur zuissenschajtliche Philosophie, , Heft ) Biblioteca "Runivers" Societatea psihologică Condiții pentru concursul pentru premiul II, înființată la Societatea Psihologică din Moscova de regretatul D A Stolypin pentru un eseu despre filosofia științei Într-o ședință de urgență a Societății de Psihologie din mai , pe baza raportului comisiei de acordare a premiului D A Stolypin pentru cel mai bun eseu despre filosofia științei, s-a decis, printre altele: unitatea științei "cu motto-ul ζα" πολλά, al cărui autor s-a dovedit a fi (după deschiderea plicului) membru de onoare al Societății B N Chicherin*) ) Să-i exprime lui D A Stolypin profunda recunoștință a Societății pentru premiul întemeiat de acesta pe o temă din filosofia științei ) Întrebați donatorul dacă ar fi de acord cu suma rămasă în i ooo r propune o temă nouă pentru un premiu pentru un eseu despre filosofia lui Og Comte; în caz de dezacord cu D A Stolypin, desemnați un termen de trei ani pentru acordarea unui premiu pe aceeași temă Întrucât în , de la acum decedat D A Stolypin, s-a primit o declarație în numele Societății de Psihologie că nu dorește să schimbe subiectul pe care și-a propus-o pentru acordarea premiului, apoi, în temeiul deciziei

Societatea din mai și exprimată prin testamentul donatorului, a fost numită pentru concursul pentru Premiul Stolypin rămas un nou mandat - ianuarie La ședința Societății de Psihologie din Moscova din aprilie , comisia pentru acordarea Premiului D A Stolypin, aleasă în ședința anuală din ianuarie S-a tipărit apoi procesul-verbal al comisiei de acordare a premiului menționat; trimise celor care doresc primind de la ei cinci timbre de sapte copeici Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ dintre cei cinci membri ai societății: N Ya Grota, N A Ivantsova, L M Lopatin, V P Preobrazhensky și N A Umov, și-au raportat părerea asupra singurului eseu depus pentru premiu, sub deviza: "In necessariis unitas Per aspera ad astra"; conform acestei concluzii, eseul nu poate fi recunoscut ca demn nici de întregul premiu, nici de o parte din el Societatea de Psihologie a aprobat rezoluția comisiei Având în vedere acest lucru, Societatea Psihologică din Moscova desemnează din nou un premiu de de ruble pentru cel mai bun eseu pe aceeași temă: "O trecere în revistă critică a poziției lui Auguste Comte asupra coincidenței naturale a Coincidenței spontane) a legilor primitive ale naturii anorganice cu legile de bază ale vieții organice și asupra efortului tuturor cunoștințelor reale ale unei persoane către unitatea logică și științifică (unité logique et scientifique)" Vezi Cours de philosophie positive, leçons -me et -me, în special pp i din volumul VI, ediția Littre Pentru o rezolvare completă a problemei, o atenție specială a filozofiilor fizicii, chimiei și biologiei în principalele lor metode și legile de bază, așa cum sunt expuse în volurile II și III, "Cursul" (cf pamfletul donatorului) D A Stolypin: Două filozofii Unitatea științei Învățăturile lui Og Comte, Începuturile sociologiei, Eseuri despre filosofie și știință, Legea mondială a echilibrului și armoniei în natură și fenomene sociale, Moscova, - ) Termenul limită pentru depunerea eseurilor este ianuarie Acordarea premiului de către un comitet special al Societății de Psihologie va avea loc în aprilie La discreția comisiei, conform voinței donatorului, premiul poate fi împărțit între solicitanți, iar în cazul depunerii nesatisfăcătoare a eseurilor, acordarea premiului sau a unei părți semnificative a acestuia poate fi reprogramată pentru o nouă termen Eseurile trebuie scrise în limba rusă și livrate Universității din Moscova în numele președintelui Societății de Psihologie Numele și adresele solicitanților trebuie trimise în plicuri sigilate cu desemnarea pe acestea a motto-urilor sau epigrafelor eseurilor depuse Președinte al Societății de Psihologie din Moscova Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Ideea înființării Societății Bibliotecii Lermontov din Penza a apărut în Carta Societății a fost aprobată în , iar în prezent se află sub patronajul Marelui Duce Augustan Konstantin Konstantinovich In spate de șase ani de existență, activitatea Societății s-a exprimat în deschiderea și dezvoltarea ulterioară a unei biblioteci publice în orașul Penza, în amenajarea unei biblioteci populare speciale și a sălii de lectură în același oraș și, în final, în deschiderea o filială a bibliotecii din orașul Pnsar, provincia Penza Creată în principal în scopuri educaționale, Societatea Lermontov prețuiește tot ceea ce poate contribui la dezvoltarea conștiinței publice și la mișcarea progresivă a gândirii ruse Având în vedere acest lucru, printre membrii Societății, a apărut ideea de a organiza în orașul Penza cinstirea memoriei lui V G Belinsky printr-un dispozitiv la aniversarea a cincizecea de la moartea sa la mai , o sărbătoare specială, ridicându-i un monument în orașul Penza și publicând o colecție cu numele său A onora în mod corespunzător memoria marelui publicist și critic rus, care, prin origine și educație inițială,

aparține provinciei Penza, înseamnă a reînvia și a consolida în mintea societății acele idealuri de iubire, cunoaștere și lumină, pe care V G Belinsky le-a lăsat moștenire și i-a slujit toată viața Pentru ca această sărbătoare să fie posibilă și productivă în sensul indicat, pentru aceasta este de dorit: ) Încât cinstirea propusă a avut loc în provincii și astfel a contribuit la comunicarea capitalelor, ca centre intelectuale, cu periferia Rusiei În acest sens, ar fi foarte de dorit ca oamenii care s-au dedicat operei literare, jurnalismului și tot felul de activități publice chiar sărbătorirea din orașul Penza ) Pentru ca, în urma cinstirii, să apară înființarea unei instituții de învățământ care poartă numele lui Belinsky Mijloacele de implementare a unei astfel de instituții ar putea fi asigurate de o colecție literară la care să participe toate forțele literare marcante ale țării ) Strângerea de fonduri suficiente pentru a ridica un monument lui V G Belinsky în orașul Penza În acest scop, Duma orașului Penza, la propunerea Societății Bibliotecii Lermontov, a depus o petiție pentru a obține permisiunea de a deschide un abonament integral rusesc în acest scop Președintele Consiliului de administrație K Evgrafov G ABONAMENTUL ESTE DESCHIS "ZIAR LEGAL" CU APLICATIE GRATUITA "Culegere de hotărâri ale Direcțiilor de Casație Penală și Civilă și Adunării Generale a Senatului de Guvernare* și "Culegere de legalizări și ordine ale Guvernului* Publicat de două ori pe săptămână: duminica și joia FĂRĂ CENZURĂ PRELIMINARĂ Prețul abonamentului anual cu livrare și expediere SEVEN RUB Plata în rate este permisă: la abonare ruble iar până la aprilie restul de ruble (ADRESA: Sankt Petersburg, pr Nevsky, d nr , ap nr ) Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PE EDIȚIE LUNARĂ ILUSTRATĂ Noua revistă de literatură străină, ARTE ŞI ŞTIINŢE PROGRAM JURNAL: Lucrări ale unor scriitori celebri cu ilustrații -Romane noi, povestiri, poezii și opere dramatice -Articole istorice, popular-științifice, literare, sociale, morale și artistice -Din literatura trecută, artă și știință, cu ilustrații - Caracteristici ale scriitorilor, artiștilor, gânditorilor și artiștilor, cu portrete, autografe, înfățișând momente semnificative din viața și activitățile lor - Critica unor fenomene marcante ale literaturii moderne și ale artei de ultimă oră - Cronica străină ilustrată - Călătorii, eseuri etnografice, cele mai recente invenții și descoperiri cu ilustrații corespunzătoare - Rezumatul celor mai importante articole din reviste străine - Revizuire lunară a periodicelor străine, cărți noi și literatură tradusă în limba rusă - Fleacurile vieții și literaturii străine "New Journal of Foreign Literature" și-a pus sarcina de a reproduce în traduceri atent executate, în extrase și articole literare, tot ceea ce este tipărit în limbi străine este nou, cel mai bun, mai ales remarcabil, original, artistic, distractiv și tipic în domeniul literaturii, artelor și științelor, ilustrând din belșug articole și traduceri cu desene și imagini autotip a tot ceea ce merită o explicație vizuală și artistică Toate lucrările mai mari sau mai mici vor fi tipărite cu paginare specială și pot fi păstrate în volume separate Prima carte a NOULUI REVISTA DE LITERATURĂ STRĂINĂ va apărea la IULIE Пπ/IПIЛРИЯЯ ii-tua din ' Fără Sau KP· cu livrare Sau IIiDIIIipap C ipy la ianuarie livrare ¿ ' ipi și redirecționare Și * · Se acceptă abonamente: la sediul principal al NOULUI REVISTA DE LITERATURĂ STRĂINĂ: Sankt Petersburg, Voznesensky Prospekt, - și la librăriile Novaya Vremya (Nevsky, ) și Volf (Gostiny Dvor, nr ) BIROUL PRINCIPAL AL NOUI REVISTA DE LITERATURĂ STRĂINĂ, Sankt Petersburg, Voznesensky, ) Editor-editor J I Bulgakov Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Abonament semestrial la ZIARUL "NAROD" de la IULIE

până la IANUARIE , PREȚUL DE ABONAMENT: În S -PETERSBURG cu livrare Oh ru^ CU TRANSPORT în toate celelalte locuri din RUSIA unde există instituții poștale T Clerul și persoanele în slujba instituțiilor de stat, publice și private, precum și birourile și librăriile care abonează la ziarul "Oamenii" pentru vânzarea cu amănuntul în localități, plătesc peste tot în Rusia rublă pe lună gg abonații sunt încântați să aplice cu cerințe la sediul principal al ziarului "NAROD" - Sankt Petersburg, Bolshaya Morskaya, Editor N Ya Stechkin Editura A P Malshinsky CARTEA DE SEPTEMBRIE A TIIT revistă pedagogică BULETIN DE EDUCAȚIE CONŢINUT: I Articole originale și traduse Belinsky la liceu V Ostrogorsky -Criza învăţământului secundar şi una din încercările teoretice de a o rezolva ^ D S , Prejudiciul notelor în munca educațională A Flerova - Berthelot despre știință și educație L D -O zi în libertate V Okorokova - Valoarea educativă a limbii latine £ Lovich -Cercul părinților din Sankt Petersburg N Arepyeva -II Critică și bibliografie -III, Rezumate și mici comunicări -IV Cronică Școală, literatură și viață -Ordine guvernamentale -V Anunturi Abonamentul pentru continuă Revista este aprobată de Comitetul științific al Min Aburi Proev, pentru bibliotecile fundamentale ale instituțiilor de învăţământ secundar, atât pentru bărbați, cât și pentru femei PREȚ DE ABONAMENT: pentru un an fără livrare ruble, cu livrare și expediere ruble, în străinătate ruble k Pentru studenți și persoane insuficiente, taxa se reduce cu rub Se acceptă abonament: în redacție (Moscova, Arbat, Staro-Konyushenny per , satul Mikhailova) și în toate cele mai bune librării • Gg nerezidenții sunt rugați să contacteze direct redacția revistei Pentru redactor, Dr H F Mihailov Pentru editorul moștenirii E A Pokrovsky Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONARE ÎN CARE PE "Sankt Petersburg Vedomosti" în Pretul abonamentului: Fără completări guvernamentale, timp de un an Cu livrare la munte mail p O redirecționare non rezident " In strainatate Se acceptă abonamentul la ziar cu suplimente guvernamentale si jumatate de an termen Adăugările deținute de stat nu sunt disponibile pentru vânzare cu amănuntul Se acceptă abonamente: în Sankt Petersburg, în sediul principal al Vedomosti din Sankt Petersburg, Shpalernaya, , și în librăria Mellier (Nevsky Prospekt, nr ), la Moscova, în N Pechkovskaya, Petrov Lin , Nr Adrese din afara orașului: Shpalernaya, Editor-editor Prințul E E Ukhtomsky m luni p p k " " " " " " lună p k " - " L " De la vistierie aproximativ pentru un an p " " numai m unsprezece pe R· " " an ABONAREA LA REVISTA CONTINUA "Procedurile Academiei Teologice din Kiev" PENTRU În primele cărți pentru acest an sunt plasate următoarele articole: traducerea a cărți de interpretări ale fericitului Ieronim despre profetul Moise (ianuarie, februarie, martie și aprilie) -V P Rybinsk: "Biblia pentru copii (ian ) -L Popovich: "Vladyka Petru al Muntenegrului" (ian și feb ) - V T Pvnitsky: a) "Franceză, omiletică din epoca dezvoltării strălucite a predicii franceze" (ian ) și ) "Cuvânt în călcâi" Primele săptămâni în Postul" (aprilie) -A A Dmitrievsky: "Pelerinajul rus ortodox în Occident" (ian şi feb ) - Sfânt θ I Titova: a) Protopopul Catedrala Kiev-Sofia -P G Lebedintsev (ian ), b) Slovo dec (februarie), c) Preasfințitul Kirill Naumov, ep Melitopol (aprilie) și d) În memoria regretatului profesor I P Malyshev-sky (februarie) -N I Petrova: "Schițe istorice și topografice ale Kievului antic" (continuare - februarie, martie și aprilie) - V Serebryannikova: "Academia de la Kiev de la jumătatea secolului al XVIII-lea până la transformarea din " (continuare - martie) - M Solovieva : "Predicile lui Nicephorus Theotoka" (încheiat în martie) -Prot I N Korolkova: "Protopopi N A ,

Tavorov" (necrolog-martie) -V D Ertel: "Despre pictura murală în Biserica Adormirea Mare Kiev -Pechersk Lavra (aprilie) -A A Olesnitsky: "Cuvântul despre Sfintele Icoane" (aprilie) -θ Ya Pokrovsky: "Un cuvânt în cinci-tok ^ din a treia săptămână a c Postul" (aprilie) -N K B-va: "Noul organ al propagandei romano-catolice printre creștinii răsăriteni" (aprilie) În biroul redacției Academiei Trudov K D , printre altele, este în vânzare cartea lui TS Ornatsky: Buddhism and Christianity S G Kellogg Traducere din engleză Ediția , corectată și mărită Kiev, (XII-(- pagini) Preț rub k cu poștă Adresa: Kiev, redacția revistei "Proceedings of Kiev academie spirituală Editor profesor V Pevnitsky Bib^iAoteka "Runivers "